R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
DI FIRENZE

OPERE BIBLIOGRAFICHE E BIOGRAFICHE

RACCOLTE DAL

DOTT. DIOMEDE BONAMICI

di Livorno (1823-1912)

Novembre 1921.

MEMORABILIVM
ITALORVM
ERVDITIONE PRAESTANTIVM
QVIBVS VERTENS SAECVLVM GLORIATVR,
APPENDIX.

Digitized by Google

IO. LAMI
MEMORABILIA
ITALORVM
ERVDITIONE PRAESTANTIVM
QVIBVS VERTENS SAECVLVM GLORIATVR.

TOMI II. PARS II.

Sive Appendix.

FLORENTIAE. MDCCXLVIII.
Ex Typographio ad Plateam Sanctae Crucis

CVM ADPROBATIONE.

Digitized by Google

Buon. 214.1

Digitized by Google

PRAEFATIO

I*AM alteram huius ſecundi Voluminis Partem, ſeu magis Appendicem, in vulgus proditurus eram, quum ad me Viri eruditiſſimi*, Ignatii Mariae Comii, *Neapolitani & Florentini patricii, Vita, ab ipſimet verſibus hexametris concinne eleganterque conſcripta pervenit. Tanto munere ab eo me donari gaviſus ſum, quum illam vehementer deſiderarem; & ille, me rogante, licet, quae eſt hominis modeſtia, invitus, & gravi morboſaque oppreſſus ſenectute, mihi inſcriptam compoſuerit. Quare etſi haec Voluminis Pars ad umbilicum deducta iam eſſet, aliquam rationem excogitavi, qua & ipſa in publicum cito prodiret: adeoque in hanc Praefationem conieci, ut quamdam inſuper amoenitatem gravi ſerioque operi Muſeo lepore adderet, & eru-*

ditos homines ad operis lectionem illecebra poeſeos oblatā potentius attraheret. Adde quod Vatis egregii erga me benevolentiae iſtud debebam, qui duobus ab hinc annis carmine venuſto & eleganti me etiam voluit, licet immeritum, praedicare; quod quidem in mei grati animi argumentum in medium heic adducere iuvat, etſi in Ephemeridibus litterariis Florentinis anno MDCCXLV. memoratum, & ex parte etiam editum, fuerit.

AD THALIAM

In honorem praeclariſſimi Viri

IOANNIS LAMII FLORENTINI

IGNATIVS MARIA COMVS.

QVae nova, quae mira adſpicio? Tu ne illa Thalia,
Pallida quae vultum, rugis ſulcata, ſeniles
Arida quae mammas, humeros incurva, Lycei
Evandri veluti genitrix edentula, letho
Proxima, quin etiam tuſſi concuſſa, trementes
Vix parvo poteras greſſus iterare bacillo;
Sed poteras timidos terrore movere puellos?
Nunc mutata pates. Quae vultum purpura pingit?
Quantus in ore decor? quae gratia frontis honeſtae?
Qui vigor inſuetus malas & pectora replet?
Quam blande radiant oculi, qui fulgida vincunt
Aſtra nitore ſuo! quam labra corallina! viſu
Tar-

Tartara in Elyſios poſſes convertere campos.
Quae nova, quae mira adſpicio? refer, alma Thalia,
Inſolitique tui cauſſas evolve decoris.
Aures, Diva, mihi ſurdas tamen ante reclude,
Talia namque potes: ſic aurea dicta lubenter
Accipiam, reddamque tibi reſponſa viciſſim.
En ego ſum voti compos: quae munera praeſtem
Digna tibi, deſiderium praecurris ut ipſum?
Fare agedum. Si me pulcram, teneramque puellam
Reſpicis, & qualem pepererunt clauſtra feracis
Mnemoſynes, factum mirari deſine. Apollo,
Vidit ut abiectam, ſpretam, mutamque, iacentemque,
Argueret quaſi degenerem ne doctior aetas,
Me pater adflavit: primae (mora nulla) iuventae
Reſtituit, priſcumque dedit per membra vigorem.
Ex alta plectrum voluit me carpere pinu,
Iuſſit & ad numeros deſueta arceſsere fila.
Nunc ego Permeſſi ſuperare cacumina ſaltu,
Si cupiam, potero. Tanti ne muneris ergo
Immemorem pater increpitet, celebrare canendo
Fert animus nunc e multis Heroibus unum,
Cuius adhuc nomen non per mea fila cucurrit.
Subgere, tu noſcis, te namque caterva coronat
Doctorum, tua ſola animi mellita voluptas;
Aut tibi praeſentes non una vicaria linguae
Charta facit. Tua ſi qua meo ſententia tandem
Pendet ab arbitrio, formoſa Thalia, ſonandus
Nunc foret ille tuo verſuque, lyraque, Ioannes,
Ille ſuo Lamius ſuper aethera nomine notus.
Egregium decus ille Arni, nec dicere noſtrae
Italiae vereor, cuius nunc fama vagatur
Per, quotquot dominam venerantur Pallada, terras.
Haec ſat erunt tibi, Diva; tuo ſi pauca Cothurno.
Elogio ſed & ipſe brevi dum maxima vincis,

Singula quae poſſent Heroem fingere, poſſent
Singula quae Bavios ipſos formare Marones;
Dum me maiorem voluit coniungere Apollo,
Illius meriti ſua per fundamina molem
Explorare iuvat. Sic percitus entheus ardor
Heröe effundet dignos, aut Numine, verſus,
Latius excipiat pluteis quos regia ſacris
Bibliotheca ſuis. Si neſcis plura, parumper
Exſpecta: noſtri penetrare ad Apollinis aulam
Me decet, atque illic ſcitari ante omnia dulcem
Mnemoſynem. Haec commiſſa typis quaecumque fuerunt
Vel meditantur adhuc dare natae ad grandia mentes,
Novit: quando ſuo ſine numine nil generoſum
Concipitur; neque laetum aliquid, vel amabile prodit.
Quis, qualis, quantoque Heros ſit carmine dignus,
Inſtruet; ad te mox rediens, ego cuncta reponam.
Interea pulcram dum conſulit illa parentem,
Ioannes dilecte, mihi ſed cognite ſero,
Qui fueras unus multis noſcendus ab annis;
Dum videor Divae adloquio tibi poſſe ſalutem
Mittere devinctam numeris, ne deſpice noſtrum
Obſequium, quamvis levidenſe, & inutile: quando
Cordis ab ingenui penetralibus effluit imis.
Dii tibi dent annos, quos virtus clara meretur,
Quos tibi felices Reſpublica Palladis optat.
Nilque tibi a Superum nos numine poſcimus ultra.
Te nempe incolumi, quid non promittere poſſunt
Ingenuae poſthac artes ſibi, ſparſa Tonantis
In quibus aeternum ſoboleſcit gloria in aevum,
Quaeque animos poliunt virtute, rudique popello
Diſtinguunt, pronamque trahunt per ſecula famam?
Nam docilem cunctis gravioribus, atque profundis,
In-

Inſtruxit Virgo Tritonia diſciplinis;
Adferrique tuae voluit per acumina mentis
Delicias, propriis ceu provida mater alumnis;
Ne qui tenſus erit, rumpatur inutilis, arcus.
Si Florentinum reputas tu me quoque civem,
Quandoquidem mea gens celebri defluxit ab Arno,
Non minus & decies ubi Etruſcis gentibus olim
Praefuit, atque omnes per honorum fulgida crevit
Gloria rite gradus, quam vere te quoque noſtrum
Cenſeo! namque tuae generoſus originis auctor
Ille Lamus fuerat, quo ſtructae moenibus olim
Formiae, honoratum caput ad coeli aſtra tulerunt;
Rector & innantem Lirim tenuiſſe Maricae
Littoribus potuit. Quare tu noſter haberi
Et credi, & dici, poteris: ſi noſter, honori
Quod panget mea Muſa tuo, remeabit ab aulâ
Cum patris, excipias vultu genialis amico.
Illa quidem ſenio & morbis conſumta, ſed illa
Ardet amore tui, & praeſentem te ſibi fingit.
Ab Iove principium Muſae, Iovis inclita proles,
Ab Iovis undiſono repetentem fratre vetuſtum
Stemma decet Divas patrueles dulcibus ulnis
Amplecti, propriiſque lubens admittere tectis.

Sed iam ad ipſius Viri Clariſſimi Vitam deveniamus proferendam, quam aptis opportuniſque Adnotationibus Neapolitanus Auctoris amicus inluſtravit.

PRAECLARISSIMO VIRO

SCIENTIARVM OMNIVM ALVMNO

IOANNI LAMIO

IGNATIVS MARIA COMVS.

CAre Lami, praedura iubes, dum pangere cogis
Patria quae mihi, quodve genus, qui menſis, & annus,
Quaeve dies, quaeve hora etiam, videre cadentem
Maternâ ex alvo: quibus artibus ipſa Minerva
Me voluit tenerum formare: audacibus orſis
Quae potui ingenii dare plurima pignora: tandē
Caſibus expoſitis, curiſque, & moribus, aevo
Quae mediter, frontem ſulcat dum ruga ſenilis,
Et mea Cycneas imitantur tempora plumas.
Crede mihi, praedura iubes: declivior aetas
Iampridem, & morbi, ſonuere receptui ad aures.
Vnde meae curae deberent tendere ad urnam,
Quae mihi non uno titulo ſe monſtrat apertam.
Haec potes ex aliis monumenta requirere, quorū
Coelicolûm explevit ſapientia nectare mentes.
Nam timeo, ne nunc aevi ſub veſpere plectrum
Dum rapio ex pinu, deſuetaque fila priores
Ad numeros revoco, mihi languida dextra labaſcat.
Delirat mens, lingua; animi querebunda ſenectus

Per-

Digitized by Google

Perfregit vires, immutavitque vigorem.
At parebo tamen; tua iuſſa capeſſere faseſt,
Dum merem geſſiſſe tibi, decus addet amico:
Et vires tua iuſſa dabunt, & carmina, vati
Pieriae pandunt tibi quando Helicona ſorores,
Caſtaliasque undas ſtudioſus Apollo miniſtrat.
Incipiam, referamque igitur quaecumque parentes
Facta mihi a teneris memorarunt iugiter annis.
Hoc tamen haud liceat tacite tranſcurrere: matrem
Menſe laborantem ſexto cum virgo videret
Innocuae vitae, Gaude paritura puellum,
Inquit, at Ignatî claro dic nomine primo.
Evenere quidem praeſagia; nomine primo
Sic me Cantabrici Herois ſacra lympha rigavit.
Vrbs ea, Gymnaſium (1) quae vix nata audiit olim,
Haec natale ſolum mihi praebuit, ad Trifolini (2)
Radices montis, qua moles celſa palatî (3)
Aſtra ferit, Villanae (3) olim penetrale beatum,
Quae fuerat patrio virgo gratiſſima coelo.

(1) *Neapolis: id primum ei nomen fuit.*

(2) *Mons ille civitati contiguus, in cuius vertice arx, cui a Divo* Eraſmo *ibidem in aediculâ culto, nomen: vulgo* il Monte di S. Ermo, o S. Eramo.

(3) *In magnifico Gentis* de Como *Palatio antea fuit Aſceterium dictum* Divini Amoris *a venerabili matre Sorore* Mariâ Villanâ *ſub Regulâ Divi* Dominici *inſtitutum, de quo vide* Ita-

Verba nec ulla meo faciam de ſtemmate: plenae
Ferre Samo quid vaſa velim? tibi cuncta pateſcunt,
Nititur atra etiam quae rodere dente vetuſtas.
Neſcires ſi fortè (animo quod credere nunquam
Auderem) paucis poſſem tibi dicere. Ab annis
Gens mea priſca ſuis Sirenis in urbe refulget;
Q in etiam Inſubriumque, Etruſcorumque, penates
Servat adhuc patrum ſub imagine clara ſuorum,
Seu pacem, ſeu bella, velis; ne clauſtra potentis
Auſoniae tranſire putes. Tamen ardua coeli (1)
Me rapiunt quos regna tenent, & honoribus illos
Proſequor, ut facilem pandant mihi ad aethera callem.
Sed ſatis haec ſummis me deguſtaſſe labellis.
Menſe, ſui voluit ſapiensquem Romulus anni
Principium, patrio vel nomine dixit; & ignis
Luce novus Veſtae quâ accendebatur in aris,
Laurea Flaminibus quâ mutabatur, & Vrbis
Mamuriũ Salii per compita quaeque canebant,
Matronaeque ſuo celebrabant feſta Gradivo;
Quin potius Solymae templum quâ, poſt Babylonis
Triſte iugum, dictum fuerat de more Tonanti:
Anno nimirum quo limina quattuor aedium

Vrbs

Italiam Sacram Vghelli ſecundae editionis in Tom. VI. in Epiſcopis Neapolitanis, *& proprie in* Archiepiſcopo Innico Cardinali Caracciolo col. 194.

(1) *Non pauci praeter glorioſum Chriſti Athletam* Cominium *ex hac Gente, & ei adfines, ſanctitatis opinione deceſſerunt.*

Vrbs aeterna ſuis reſerata fidelibus obfert,
Quem merito dixere pio cognomine ſanctum:
Aetherias auras hauſi, quo menſe, vel anno,
Lambertinorū quoque ſanguine Proſper ab alto
Hauſerat, excelsâ qui nunc ſuper arce Quirini
Romanus dat iura Pater, ſummusque Sacerdos.
Prima dies menſis dederat mihi munera vitae,
Sed poſtrema olli; poſtremus qui prior eſſet,
Vltimus ipſe prior. Lux obtigit una duobus,
Lux eadem, Paphiae (1) quae nomina portat; at hora
Tertia tunc ſupra decimam mihi forte cadentes
Lacrimulas deterſit. Eram mage pronus ad illas,
Quam riſum. Exivi incolumis genitricis ab alvo,
Sed tener, enervis, pariterque gracillimus, ore
Non moeſto, ſed non hilari. Cum, lacte remoto,
Eſca pararetur mihi dulcis, & omne, puellos
Quod vetat eſſe truces, potui guſtare nec hilum.
Potus, & eſca mihi datus exſtitit immaturae
Vvae acinus, quo ſaepe adiuta, ſaporis amari
Et fruſtis, eluſa fames. Sic moeror ab ipſis
Me cunis habuit, tamdemque ſequetur ad urnam.
Qua ſolida viguere mei pietate parentes
Imbuti, hac puerum pariter voluere: parantem
Aediculas, flore ornantem, vel carmine ſuavi
Pſallentem, libros verſantem, nomina quorum
Tunc ignota mihi, puerilia deſpicientem
Singula, quanta animi dulcedine ſaepe videbant!
Inde bonas monuere artes addiſcere, noſtrae
Pro fluit unde decus, memorandaq. gloria vitae.
Dotibus his avidam non ſegni pectore mentem
Ad-

(1) *Et Auctor*, *&* Benedictus XIV. *feliciter regnans, die Veneris nati ſunt*.

Adplicui, noctesque, diesque, laboribus hauſi,
Vnus ut ipſe forem, quem nuſquam arceret
Apollo
Non teneras tectum primâ lanugine malas.
Mox diſciplinis aptum gravioribus omnes
Cenſuerant. Mihimet cum currere coeperat
annus
A decimo, ingenuum rapuit Libitina parentem.
In me germanus, pietas doctrinaque clarum
Quem late fecit, tunc tutor, amore ſed alter
Se genitor geſſit; materque decora iuventae
Seu forma, ſeu dote, velis, ſeu moribus aureis,
Quamvis ad taedas fuerit prolata ſecundas,
Illarum non paſſa rapi ſplendore, fovendae
Incubuit proli. Nobis non marcida luxu
Otia conceſſit, nec inertia tempora ſomni.
Omnigenas adeo curas impendere viſa eſt.
Dantem operam Sophiae me clara Stagira re-
cepit
Okamo praebente manum. Tuus inde ſacerdos,
Alma Themi, evaſi, & mihi pilea decreviſti
Ante meae ſpatium aetatis; ſed currere ſemper
Non mihi ſorte datum eſt, greſſus cohibere
coacto.
Sic ego qui Muſis, Sophiae, Themidique litabam,
Iuſſus ad emeritae ſubſiſtere templa Vacunae;
Nam labor aſſiduus toto me corpore fregit.
Nec fac les ſomni, mihi nox erat annua ſaepe.
Si quandoque ſopor, veros imitantia caſus
Somnia terrebant, una nec imagine. Quando
Difficili pila miſſa volans paganica iactu,
Sive trigon, ſive harpaſtum, ſeu follis, & ipſe
Diſcus, ſive trochus, celebris ſeu paedia Cyri,
Quique alii poterant aliquod praeſtare levamen,

Vix

Vix fuerant ludi ſolo mihi nomine noti.
Nec me pellexit reſonans Comoedia riſu,
Saeva nec in tragicis perterruit ira cothurnis.
Nec tua venator veſtigia, amore ferarum,
Virgo potens nemorum, preſſi. Sublimis habenis
Non egi alipedem, nec mores doctus Ionum
Mollibus indulſi choreis, ciſiove cucurri.
E tamen e ciſio praeceps, trepidante caballo,
In foveam cecidi certo diſcrimine vitae.
Cornua bis Phoebe poſtquam repararat, inertem
Surgere me vidit lecto. Gratiſſima ſemper
Rheda mihi placuit. Quandoq. aut vere tepente,
Aut cum autumnali redolet vindemia foetu,
Currui Erichthonius ſolers coniunxit anhelos
Quattuor alipedes, & amicis cum tribus agros
Per medios duxit, per pinguia culta reduxit.
Suetus mane novo pedes ire libenter apricos
Per colles ſolus, ſed non iam ſolus, amicae
Cum me Pierides comitentur ubique ſodalem,
Quas inter reputans ſtultus me numine Phoebū
Huic mando, canat hunc, huic iſtum; defleat illum
Melpomene, Vranie vehat hunc ad limen Olympi.
Danda etenim (fateor) gravibus quaedam otia curis.
Saepe licet Iove Saturnum quoque frangere, corpus
Ne cum mente cadat. Multis febris tamen annis
Lenta mihi graciles conſumere coeperat artus.
Pallor in ore ſedens, Cephalalgia, ſplenicus horror,
Pectore hiante cruor per ſputa emiſſus ab ore,

Ne-

Nephritis cogens me curvo incedere paſſu
Oppreſſere, animo nil talia damna timentem.
Non vitio venere meo, nec forte parentum,
Nutricumque; lues nec torſit Celtica (grates
Sint Superis, hac me immunem fecere ruinâ)
Poſtremo ſcabies, deerat quae ſola, miſellos
Menſibus haud paucis artus noctuque, diuque,
Vexavit dirâ prurigine. Sulphur olere
Iam videor. Meliora mihi promittere quisquis
Poſt domitam morbi rabiem: verum omnia in auras
Ceſſerunt; prius ille ut eram, ſic inde remanſi,
Et peior: quandoque redit prurigo, nec unquam
Acrior, ut pridem fuerat, tamen aſpera ſemper;
Et nunc me ſtimulis iterum mordacibus urit.
Armati (1) inventum iam langueſcentibus unum
Flore iuventutis ſuccurrere coepit ocellis.
In me praecipuam vel plurimus arte Machaon
Adplicuit fortaſſe manum; multisque medelis
Poſt aliquot Lunas me vidit inertia, ſi non
Incolumem prorſus, Libitinae a faucibus atris
Saltem ſtare procul. Tunc rurſum in Iuris arenam
Deſcendo: me Donellus, me Grotius, & me
Ipſe Duarenus, Cuiacius, & ſimul illi,
Sed pauci, quibus alma Themis ſua viſcera pandit,

Gran-

(1) Salvini de Armatis *Inventoris Perſpicillorum cryſtallinorum vulgo* Occhiali. *Videſis Opuſculum II. cum hoc titulo:* Dell' Invenzione degli Occhiali da naſo di Domenico Maria Manni, *in* Tom. IV. Collectionis Opuſculorum P. Calogerà.

Grandia per legum duxere arcana. Supremo
Ergo togae mea cara parens ſperabat honore
Ornandum fore; namque togam ſpondebat amicus
Cunctorũ adſenſus, qui clauſtra forenſia calcant.
Irrita ſpes cecidit, ceciderunt vota meorum.
Cum priſcis (mora nulla) novi ſeſe agmine facto
Addentes morbi, me roſtra relinquere cogunt.
Eheu quot fuerant mihi pertentata quotannis
Pharmaca! quos ſuccos ſum deguſtare coactus
Ingratos, olidos, & amaros! Inarimenſis
Fumus, avena, latex, mihi vel decreta, Dicarchi.
Diverſas voluere auras ſpirare ſalubres.
Digna coli aeternis excepit Olympia (1) plectris.
Quam iucunda mihi pulcerrima Mergelline,
Et iuga Pauſilypi, & Neſis, Megariſque Sed urna
Me tenuit vatis mirâ dulcedine captum,
Cui Dircaeus olor, blandus cui ceſſit Arion.
Namque tuis cecinit praedulcius artibus, Orpheu,
Paſtores, & rura, & proelia Troiugenarum.
Dicitur hinc Pi di ſtatio pergrata Deabus
Ille locus: placidaeque aurae, valleſque, lacuſque,
Virgilii didicere modos, & carmina vatum
Semper habent, & habent Phoebeae ſemina meſſis.
Poſt quatuor propriis autumnos Vrſulon (2) ulnis
Me ſtuduit retinere lubens, exinde venuſta
Leu.

(1) *Vulgo* Chiaia, *in qua domus etiam Auctoris gentilitia.*

(2) *Locus non procul ab Antiniano, ubi quaedam Auctoris praedia.*

Leucopetra (1), & paucos poſt annos villa (2) Veſevi
Poſt tergum, Martyr quondam Praeſulque Ravennae
Quam voluit proprio diſtingui nomine. Tempe
Pontia (3) cara meos, Retina (4) ſonora camoenis,
Non ſemper iuvere, parum quandoque, dolores.
Sed Beneventanus (5), vel ob hoc, quia craſſior, aether
Cunctorum ſenſu mihi creditus utilis unus.
Tunc mihi, nativo Philocoſmia pulcra rubore
Quem ſemper comitata ſuo, ſacra tecta Modeſti
Coelitis, hoſpitium, ſat nomine nota, dederunt.
Vrbs aeterna Petri dein plantis oſcula dantem
Vidit, & illiciis retinere potentibus auſa eſt.

Fir-

(1) *Pietrabianca*.

(2) *Pollena, cui Divus* Apollinaris *Martyr & Epiſcopus Ravennae nomen dedit*.

(3) Portici *amoeniſſima ad oram maritimam propter Neapolim villa, ubi idibus Iunii* Carolo Borbonio, *&* Mariae Amaliae *potentiſſimis utriusque Siciliae Regibus &c. dum ibi animi relaxandi gratiâ morarentur, ortus fuit poſt quintam femellam communi exceptus populorum plauſu ann.* 1747. *primus Regius puer* Philippus.

(4) *Reſina*.

(5) *Beneventi exceptus fuit in Coenobio Canonicorum Regularium Lateranenſium Divi* Modeſti *nomen praeferenti, cui tunc praeerat Auctoris conſanguineus Abbas* D. Andreas de Lauro.

Firma meae ſteterat menti ſententia ad aedem
Tendere, ubi ſterili matris prodivit ab alvo
Quae ſine labe ſuum virgo eſt enixa parentem.
Ad te quin etiam properare excreverat ardor,
Vrbs Tuſcis Syllana (1) vadis diviſa, meosque
Adfines hilari coram cognoſcere vultu,
Et Maliabechum Heroem, iunxere libelli
Quem mihi amicitiae iucundo foedere pridem.
Sola parens vetuit, poterat quae ſola vetare.
Delíciis fregit quae corda ferocia Poeni (2),
Vrbs propriis potuit me titillare ruinis.
Vltima, quam colui, illa fuit (3), quae Iuris
    aſylum
Romani fuerat, per quam Magneſia cautes
Veliferâ docuit tumidum mare findere puppi.
Cum mihi ſola ſalus nullam ſperare ſalutem
Reſtaret, Meditrina tibi mea ſingula vovi
Sophroſyne, parere tuis & legibus ultro;
Quamvis non largis dapibus, nec & arte paratis
Regali veſci ſolitus. Convivia lautis
Inſtaurata epulis, aut lecta ſaporibus Indis,
Etſi arceſſitus crebrò, precibusque rogatus,
Nun-

(1) *Florentia V.*

(2) *Saepe diverſatus Auctor fuit apud Illuſtriſſimum Comitem* Philippum de Acuna, *&* Bragamonte, *fratriae ſuae germanum, Capuae Militum id temporis Inſtructorem, qui vulgo* il Maggiore, *& dein Tribunum, qui* il Colonnello; *& illic in Campanis vetuſtatibus inveſtigandis totus fuit.*

(3) *Amalphis nempe, quae Romanas Leges ſervavit, nunc apud Florentiam cuſtoditas, & uſum Magnetis invenit.*

Nunquam inii, quando me non oſcilla (1) monere,
Quam breve vita bonum, poterant; mihi namque magiſter
Morbusque, & corpus, morbi quod certa cathedra eſt,
Haec ſemper nolenti etiam documenta ferebant.
Illius (2) ergo meo, Phrygii qui tempore belli
Panthoides fuerat, victus ſapit uſque palato
Gratus; at illa magis, quae melle ſuavior omni,
In burim curva, & lacero ſtat cortice ficus (3),
Scilicet illa gulam fovet, occulteque iuventae
Exauget vires, ſenibusque dat una vigorem,
Rugarumque minus. Pugili cibus ipſa feroci
Aptus erat quondam; nec vana inſomnia narro.
Non mihi laetitiae ſemper largitor Iacchus,
Sed Naias, qualis puteo conſurgit ab imo,
Extinguit de more ſitim. Faba miſſa (4) Canopo,

Et

(1) *Larvae quaedam, ſeu parvulae imagunculae, quae in conviviis adponebantur, ut mortis commonerent.*

(2 *Opuſculum cum hoc titulo:* Del Vitto Pittagorico per uſo della Medicina, Diſcorſo di Antonio Cocchi Mugellano, ſtampato in Firenze nel 1743. Venetiis 1744. in Tom. XXXI. Collectionis Opuſcul. Calogeranorum, *& poſtea Neapoli* 1746.

(3) *De Ficu* Philippus Beroaldus in Notis ad Oct. Caeſar. Aug. Suetonii Lib. II. fol. mihi 272. not. 5.

(4) Il Caffè, *qui ut plurimum, ab Aegypto adfertur.*

Et frondes, dixere Chias (1) quas nomine gentes,
Hae ſtomachum munire mihi, cerebrumque iuvare.
At melius prodeſt praeſtantibus omnibus unum
Mexiacum (2) Ammericae deductum ab littore nectar,
Ambroſia Indorum dilapſo tempore, ſed nunc
Qua patet auricomi late domus utraque Phoebi.
Non ego Nicoti (3) naves purgare probato
Pulvere delector, ſinuoſa volumina fumi
Nec bibo. Cum vires reparari in corpore noram
Ter ſtudiis conatus eram vigilare profundis,
Terque meos niſus gravium riſere latentes
Morborum cauſſae, donec Podalirius inquit
Haec matri; Si vis, ut natus vivat, ab omni
Fac diſtet libro, ſic vivet; mentis acumen
Proderit haud illi. Non ergo Minerva clientes
Culta ſuos inter poterit conſcribere. Magnum
Sit licet ingenium, ſeries quam longa malorum
Vſque ſolet (mihi crede) ſuo religare veterno.
Haec modo, & illa tuum ſalvare negotia natum
Sola valent. Quare tunc mille domeſtica curis
Cura mihi laqueata datur; ſed prima tot inter
Emicuit, libris, quos tempore volvere toto
Iam vetitum fuerat, pluteos ornare, vetuſtis

B Ad-

(1) *Vulgo* il Te, *o ſia* Cià.

(2) *Cocolaten intellige e Mexicana regione*.

(3) *Hoc nomine fere ubique locorum denogatur, quia* Ioannes Nicotius *Galliarum Regis apud illum Luſitaniae Legatus primus fuit qui anno* 1559. *hanc herbam, quae poſt audiit* Tabacco, *ut novi Orbis miraculum ad Reginam* Catharinam Medicem *dono immiſit*.

Addere ſaepe novos, Etruſcaque vaſa, proborum
Signa virûm, fecit quos virtus ſola beatos.
Villula at una meos rapuit ſuper omnia amores
Iuncta etiam domui. Quot iam Pomona ſuperbit
Pomis, quot Zephyri coniux & floribus, illis
Inſtructam volui. Miracla, novumque decorem
Fons tenuis geminat. Clavis moveatur ab arte
Aenea ſi tubuli, invito Iove depluit imber.
Cryſtallo non ille faces extinguit aperto;
Blandulus in ludo mirantes irrigat, unde
Solvitur in dulces decepta caterva cachinnos.
Pingendi ſtudium me non deterruit, etſi,
Zeuxi, tuos nequeam dios ſimilare colores.
Otia ſic inter, verum nulla otia ducens,
Tentavi morbos eludere. Membra trahebam
Languida, ſed greſſus huc illuc ferre ſalutis
Spem mihi cum daret exiguam, tunc ſpemque, metumque,
Inter adhuc dubius, notâ regione viarum
Sum Pindi molitus iter. Mihi vertice utroque
Obvius ardenti vatum ſeſe obtulit omnis
Tunc chorus Hippoclidum (1). Teſtantes gaudia vultu,
Amplexu reducem excipiunt, atque oſcula figunt.
Si tamen ore meum divina Poëſis amico,
Et Romana animum Iuris-Prudentia rurſus
Fortiter adlexit, vocem non aula forenſis,
Sed

(1) Hippocles, & Megaſthenes, *Chalcidicorum Duces, ad oram maritimam, ubi Vrbs, quae poſtea Neapolis, adpulerunt; quare Hippoclidas Neapolitanos libuit adpellare.*

Sed timuit calamum (1). Me cenſuit inter alumnos
Philologia ſuos. Morbus me quando premebat,
Ex gravitate manum removebam cautus aratri;
Cum pacem dabat ille, alacri fervore redibam.
Tunc Sophiae me duxit amor. Sua dogmata ab imo
Et vetus, & media, & nova, mox Academia fundo
Pandit; & intentus ſyſtemata cuncta notavi.
Auctoris (2) placuere meo documenta labori,
Cuius in exiguis Graiae ſtruxere labellis
Nectar apes, noſtrae ſiquidem mage conſona legi.
Et mentem Paullus (3) callens, & ſcita magiſtri
Me quamvis hebetem felicibus imbuit orſis.
O utinam ſchola quaeque ſequax foret illius, olim
Ipſam qui potuit iam perfeciſſe Sophiam (4)!
Paucula demantur: noſtra inter (5) habebitur Heros

(1) *Scripſit Auctor in Iure pro gravibus ſuae gentis negotiis, & ſaepe obtinuit.*

(2) *Platonis placita videlicet.*

(3) Paullus Matthias de Auria *e Principibus Angri, Philoſophus primae notae Platonicus, inſignis etiam Mathematicus, in eaque facultate plura invenit, & bene ſcripſit.*

(4) S. Auguſtinus de Civitate Dei 8. 4. *& ante illum* Cic. Acad. Qu. 1. 5. & b. & 8. Plut. Laërt. Apul.

(5) S. Iuſtinus: Pauca a Platone deme, & Chriſtianum habebis.

Clauſtra, fuit Moſes (1) qui creditus Atticus. Idem
Quam formoſa fovet, quamque ingenioſa, Matheſis,
Monſtravit Paullus, partes docuitque per omnes.
Dein ſacros me cura habuit penetrare penates,
Et ſummi praenoſſe Dei magnalia, priſcos
Abramidas, ſanctosque patres oracla loquutos.
Singula ne referam, vel nulla ſcientia rerum eſt,
Quam ſummis vel ſaltem auſus guſtare labellis
Non fuerim fidens animi, ſorbere profundum.
Sed vetuere quidem morborum examina. Quandam
De pene innumeris rationem reddere rebus,
Non tamen ex cathedrâ poſſem doctoris ad inſtar.
De cunctis quidquid dici mihi poſſit, id unum
Forte novum minime noſtras deſcender in aures.
Haud amor imbellē in ſexum mea pectora traxit,
Nunquam olli vel tura dedi, prout hiſce diebus
Complures nedum formam, fandique leporem,
At

(1) Numenius *Philoſophus Pythagoreus dixit:* Quid eſt Plato, niſi Moſes atticiſſans? *ut refert* Clem. Alex. 1. Strom. *Manſit enim in Heliopoli annos* 13. Moſen *legendo, ex quo de Deo doctrinam didicit, unde & Divini nomen ſortitus fuit. Probatur id etiam auctoritate* Ariſtobuli *Iudaei, ut ex* Euſeb. Praep. 9. b. *qui ait:* Plato noſtras leges in paucis haud ſequutus eſt, a quo curioſe eas excuſſas fuiſſe, adlegationes eius ſunt argumento: *&* Ioſephus lib. 2. c. Apion. *ubi* Plato noſtrum maxime legislatorem eſt ſequutus, *& alii*.

At gazas doctrinae omnes, verſatile in illo
Ingeniū, & prope divi ac bona mentis adorant.
Et ſunt, qui reputant etiam praeſtare (1) virili.
Taeda mihi fuerat non una oblata iugalis,
Sed ne deiicerem de petrâ Leucade in aequor
Me terrore, dedi conſulto nomina ſacrae
Militiae (2). Attulerat mea fratria cara nepotes,
Quos ego pro gnatis tenero complector amore.
A laqueis, dulces quos cantat amoena iuventus,
Sic abii liber, mihi & otia grata fuerunt,
Quippe mei iuris, nullique obnoxia vinclo.
Interea e morbis plures, quibus ipſa ſenecta eſt
Dira parens, prius a nullis ceu ſolicitatum
Vallarunt arcte Arthritis, Cacochymia, triſtis
Coryza, Oedema, Atrophie, Lipothymia, crebra
Dyſpnoea, & capitis Vertigo, gravisque Cophoſis
Tuſſisque, & Podagra, & Chiragra, Hemicrania & acris,
Vt reliquos ſileam, qui me crudeliter angunt.
Attamen haud animo cecidi, ſi corpore. Muſae
Parva medela mihi dulces ante omnia ſemper.
Quos mentis dederim diverſo tempore foetus,
Scire velis? Prius illa feram labentibus annis
Carmina, quae potui deducere ad uſq. ſenectam,

 Dein

(1) *Vt ex libro, cui titulus:* Apologia Filoſoficoſtorica, in cui ſi moſtra il ſeſſo delle donne ſuperiore à quello degli uomini. *Typis Catanenſibus ann.* 1737.

(2) *Clericus tantummodo, nunquam Sacerdos.*

Dein perarata ſtylo Pherecydis (1) verba ſoluto.
Ergo labor primus fuit Ephrata (2), lumine torvo
Quem minus adſpicio, quia primum. Idiomate poſthac
Multiplici ornavi divini Numinis ortus:
Cunctorum linguâ cantari nempe merebat.
Nec piguit, primâ mihi tunc florente iuventâ,
Sub fabellarum iucundo cortice veros
Eventus quoſdam modulari, non ſemel ob quos
Promerui tortam, ceu victor, panis, & agnam,
Paſtores alacres inter, bellasque Napaeas.
Linquentem ſylvas, ſi non Aeneida, ſaltem
Thebaiden, quanvis timide tentare volentem,
Auſtriaco cecidit quae victa Sicambria (3) Marte,
Maeoniâ ſonuiſſe tubâ me perculit ardor,
Nec tamen abſolvi. Haud una trieteride lapsa,
Amne triumphali plectrũ ciet ipſe Tibiſcus (4),

Sua-

(1) *Auctor nempe Proſae.*

(2) *Opus, in quo Auctor Arcadiam imitatus* Sannazarii, *ſoluta oratione, ſed Latina loquitur: Paſtores vero omni metri genere, & idiomatis non modo Latini, ſed & Graeci, Hebraei, Syriaci, Chaldaici plaudunt nato Numini in Ephrata, ſive Bethlem.*

(3) *Buda, ſuperioris Hungariae Metropolis, Catholicis armis ſubacta, Epico cantata carmine in XII. libros partito, non tamen abſoluto.*

(4) *Prima victoria Sereniſſimi Principis* Eugenii *ad Tibiſcum.*

Suaſit & exſuviis tumidum cantare Sabaudum.
Muſarum (1) me bella dehinc rapuere, praeeſſe
Cum ſtatuere ſibi Violantem, Numine abacto
Parnaſſi. Totum mox adlicit illa Poëtam
Filia (2), ſponſa, ſoror, genitrix electa Tonantis,
Humano quae ficta luto contagia traxit
Nulla luti. O vere me terque quaterque beatū,
Illius aeterno ſi detur ab igne cremari!
Qui magnus (3) Medicorum olim concurſus ad aulam
Phoebeam, Eucherii Inarime cauſſata docebit.
Spumat adhuc Crater (4) Babylonicus, exhaurire
Sacras ardet opes Brennusq. & adulter Amaſis.
Nomine ut & nulli Carolum pietate ſecundum
Ingemui; at magno renovavi plectra Philippo,
Iſtius & gnato, qui nunc plaudentibus aſtris
Imperio felix Siculas dominatur in oras.
Cuius coniugium feſtâ celebrare Camoenâ,

(1) *Poëmatium, quo gratulatur adſertum Parnaſſi imperium Regiae Celſitudini* Violantis a Bavariâ, *Magnae Principis Etruriae*.

(2) *Stimuli potentiores ad amandam Deiparam Virginem Ionico metro concinnati*.

(3) Coniuratio Medicorum coram Apolline, ne typis daretur opus Camilli Eucherii de Quintiis de Balneis Pythecuſarum, dum per illa aegrotantes ſuae Medicae facultatis nunquam poſtea indigerent.

(4) *Carmen contra hodiernam luxurioſe viventem iuventutem, quo licentioſi huius ſeculi perbelle depinguntur mores, & carpuntur*.

Parmenſe (1) ut pridem potui. Me flere coëgit
Multorum interitum furvo circumdata peplo
Melpomene, aerumnis, moerore, dolore gravatum
Me cernens, qui flendus eram. Sic ſquallnit ergo
Laeta nimis triſti laurus mutata cupreſſu.
Indigetes (2), Venetae (3) gentis tot culmina, totque (4),
Quos Fama a ſolis cunâ decantat ad urnam,
Saepe meam potuere chelyn laxare. Tuorum
Ad

(1) *Sereniſſimi* Antonii *ſcilicet ultimi e Farneſia gente, Parmae & Placentiae Ducis*.

(2) D. D. Ianuarius, Cyrus, & Cominius *Martyres*, Ignatius de Loiola, Franciſcus Xaverius, Philippus Nerius, Franciſcus Saleſius, Tereſia a Ieſu, Margarita de Coryto, *& alii non pauci: ſuper reliquos omnes Virgo Deipara ſub hac ſingulari praerogativa exemtionis a culpa originali; & ſuper Paſſione Domini*.

(3) Alexander Zenus, & Clara Marcella *coniuges, cum e Vicetia Vrbe diſceſſerunt. Cum* Aloyſius Mocenigus *dignitatem Procuratoris Divi Marci obtinuit. In Nuptiis* Marci Antonii Grimani, & Mariae Piſanae. *In honorem Eminentiſſimi Principis* Angeli Quirini, Alexandri Marcelli, Dominici Gradenici, & Apoſtoli Zeni *&c. Nonnullas harum productionum enunciat Auctoris Elegia ad* Ludovicum Antonium Muratorium *Typ. impreſſa Venetis in* Tom. VII. Collectionis Opuſculorum Calogeranorum.

(4) *Hi ſunt pene innumeri*.

Ad molem metandam operũ me perculit audax
Ambitio; cecidi tamen auſibus, & tua velox
Sola mihi incauto clementia parcere novit,
Care Lami, propriis mihi carior uſque medullis.
Multa meas Veneres pandit Lapidaria, per quas
Sueta vel externos nunquam laudare, parumve,
Vrget ubi ratio, me Gallia (1) docta ſonoris
Elogiis ipſi celebrem tranſmiſit Olympo.
Gonzagae hiſtoriam potui perquirere gentis.
Illa Sodalitii (2), cuius pater aeſtuat Arni
Gloria Neriades noſtri me detinet, in quâ
Cyriaco Vrſino plauſi, diademate trino
Vidit ut ornatum quae toti urbs praeſidet orbi.
Gratior aſt Tyriâ quae maieſtate (3) nitentes,
Admotosque patres Petri, per caerula, puppi,
In regno hoc natos complectitur: ipſa per annos
Haud paucos ſudata mihi. Iam pignora mentis
Multa dedi, ſed pauca typis commiſſa. Superſunt
Quae nec adhuc impreſſa, iacent damnata tenebris,

Se-

(1) *Inſcriptiones ſcilicet adpoſitae in Eccleſia, & domo Sodalitii SS. Trinitatis Peregrinorum, & Convaleſcentium pro ſeculo ab Apotheoſi iam lapſo ſui Inſtitutoris Divi* Philippi Nerii, *quas Academia Gallica Inſcriptionum miris laudibus exornavit.*

(2) *Hiſtoria Fundationis Neapoli laudati Sodalitii SS. Trinitatis.*

(3) *Altera Latine conſcripta Vitas exhibens Summorum Pontificum, & S. R. E. Cardinalium Regni Neapolitani.*

Semiſepulta dapes tineis. Lacrimabile tandem
Si dabit & ſenium, ſeniique pediſſequa turba,
Graſſantes morbi, emerget ſacra purpura (1)
 Patrum,
Vittaque Pontificum: nam talia munera regno
Danda quidem,& ſi tardo, meo. Nil amplius ipſe
Supremum Numen, ſupremi & Numinis almam
Suppliciter Matrem (2) rogo, cuius in aede re-
 natus,
Illiusque fui diſtinctus nomine ſummo,
Luce ſacrâ pariterq. ipſi. Quamplurima demum.
Me voluere ſuo conſortia (3) docta virorum
Albo conſcriptum. Calami commercia fidos
Adiunxere mihi numeri maioris amicos;
Quos vectat geminum ſapientia clara per orbem
Crebra lubens documenta dedi Scriptoribus,
 illi (4)

Me

(1) *Laudata Hiſtoria*.

(2) *Luſtrali aqua perfuſus Auctor Neapoli in aede Paroeciali ſub titulo Divae* Mariae Advocatae, *& die Sabbati. Inter autem multa nomina pro coronide impoſitum ei fuit illud* Maria.

(3) *XXXV. non minus & praecipuis Italiae Academiis adſcriptus*.

(4) *P.* Sebaſtianus de Paulis *in* Vita Ambroſii Salvii *Epiſcopi Neritini in Epiſtola ad Lectorem*. Nicolaus Coletus *in* Italia Sacra Vghelli ſecundae editionis. Ioannes Bernardinus Tafurus *in* Tractatu Antonii Galatei de Situ Iapygiae, *& in omnibus ſuis operibus*. *P.* Bonaventura de Lama *in* Chronico ſuae

Pro-

Me non ſperantem, nec & id plerunque merentem,
Saepe reluctantem, plauſu voluere ſonoro
Tollere, teſtati meritas hoc munere grates.
Multa ſacris pariter dixi Oratoribus, ob quae
Vtilis, oblectans perſaepe audita, nec una
Concio, corda trahens quae mundi e faece pudendâ,
Et plauſum terris, animasque paravit Olympo.
Quae

Provinciae Minorum Obſervantium Reformatorum. Alexius Symmachus Mazochius *in* Mutilo Campani Amphitheatri titulo. Ludovicus Antonius Muratorius *in* Tom. XIII. Rer. Italic. Scriptorum, *&* Tom. XXIII. *&* Tom. II. Antiq. Medii aevi, *&* Tom. III. *&* Tom. I. Inſcriptionum, *&* *ſeqq.* Antoninus Mongitorius in Sicilia Sacra Ab. Pyrrhi. Thomas Maria Alfanus *in* Coeleſti Principatu D. Michaëlis Archangeli. Conſtantinus Gatta *in* Memoriis Lucaniae Par. II. & III. D. Angelus Calogerà *in celebri* Collectione Opuſculorum Scientificorum. Dominicus Maurodenoia. Franciſcus Ficoronius. Paulus Agliotus. *PP. Trevoltiani.* Angelus Zavarronus. Ludovicus Sabbatinus de Amphora. Io. Andreas Tria, *Archiepiſcopus Tyrius* De Cardinalis dignitate, & officio. Franciſcus Pitteri *in* Dictionario Hiſtorico Moreri. *Florentinae Litterariae Ephemerides* Tom. V. pag. 746. ad 752. Tom. VI. pagg. 377. & 378. & 379. *&* *alii non pauci.*

Quae de me ſcripſi, nam de me ſcribere nullus
Nec poteram, nec & auſus adhuc (illi ſua ſcribant,
Qui potuere ſuo nova regna labore, Minervae
Pandere) me ſtimulis eutaxia ſola coegit.
Vera tamen ſcripſi, vero ſemperque minora.
Non ego agyrta equidem, aut nacta, aut aretalogus, aſt ſum
Clinicus, ingratâ ſedeo qui mortis in umbrâ,
Inter eos medius qui praeceſſere, ſuisque
Adloquiis mecum noctuque, diuque morantur.
Saepe etiam interſunt illi, quos munere vitae
Dum fungebantur, noram. Sic moeror, in ipsâ
Qui mecum natus cunâ, comitabit ad urnam.
Ne tibi moeroris, quoque plurima cauſſa ſuperſim,
Dulcis amice Lami, male comta haec carmina, nullam
Quae prorſus redolent Venerem, Venerisque lepores,
Aut lacera, aut rapidis ludibria proiice flammis,
Dum mea deſerto ſuſpendo nablia trunco.
Fabula eumque ſcies quod ſit mea clauſa, clientis.
Sis memor uſque tui, myſteria dum ſacra tractas,
Fervidus & precibus reſera mihi limen Olympi.
Nullus amore pari te iam dilexit, & uſque
Diliget, exiles dum ſpiritus hos reget artus.
Clara meum tumulum neu ſignet epigraphe, at una

Sic

Sit ſatis illa ſibi Chambers (1) quam ſtruxerat olim.
Ah! pereat potius, pereat mea fama; perennet
Scriptorum aut ſapiente manu, quae ſolis ad inſtar
Temporis eſt nunquam ſeriem paſſura ſenilem.
Sic ego & inviſus, multis & inutilis annis,
Dum vitam praeceps extrema per omnia duco,
Dent numerare tibi Tithonia ſecula Divi,
Qui rerum fandique potens, cunctaq. refertus
Arte, beas geminum per multa volumina mundum.

(1) *Londini hanc ſibi epigraphen inciſam voluit Auctor Cyclopaediae* Ephraim Chambers: Multis pervulgatus, paucis notus, qui vitam inter lucem & umbram, nec eruditus, nec idiota, literis deditus tra ſegit, ſed ut homo, qui humani nihil a ſe alienum putat, vita ſimul & laboribus functus, hic requieſcere voluit Ephraim Chambers,

Iſta omnia iam abſoluta erant, quum Franciſci Ariſii, *Viri praeſtantiſſimi Cremonenſis, Vita ab Anonymo ſcripta mihi oblata eſt; quam & ob Viri illius doctrinam praeterire nolui, & quia in ea cum laude memoratur* Io. Calvius, *Vir eruditiſſimus, ſuae Cremonae decus, & de me optime meritus, qui praeter alia, quae in me*

me contulit, beneficia, tanto etiam bonore me proſequi voluit, ut numiſma meam imaginem, & ſymbola inluſtria, praeſeferens boc eodem anno perficiendum, atque dedicandum curaverit. Illud autem commodum & in tempore contigit: nam Typographus meus pagellas quaſdam vacuas in huius Praefationis chartis ſupereſſe querebatur. Itaque illam etiam publici iuris heic facio.

FRAN-

FRANCISCVS ARISIVS

ANONYMO AVCTORE.

FRanciſcus Ariſius Cremonae, tot inluſtrium virorum matris, III. Nonas Februarias anno MDCLVII. natus eſt, parentibus *Ioanne Ludovico* viro nobili, & *Lucia de Nigris*, *Ioannis Baptiſtae* eruditiſſimi Iuriſconſulti filia. Huius *Luciae* avus fratrem habuit *Ioſephum de Nigris*, celebrem in Romano foro antiſtitem; eiusdemque *Luciae* frater *Aurelius Ioſeph* Prior Canonicus fuit Eccleſiae Pontificalis Cremonae, diffuſoque calamo de Epiſcopis Cremonenſibus ſcripſit. Ab ineunte aetate *Ariſius* minus firma valetudine donatus eſt, & adoleſcens a Loyolitis litteras Cremonae edidicit, univerſamque Philoſophiam in eorum Lyceis perluſtravit. Anno MDCLXXV. Parmam a patre miſſus, ut operam Iuriſprudentiae daret, & per triennium ibidem ſumma cum laudatione ſtudiorum commoratus, Bononiam profectus eſt; ex qua poſt ſemeſtre ſpatium ad patriam rediit, ut curas ſubpleret hydrope laborantis patris ſui, qui poſt duos menſes, VIII.

nem-

nempe Kalendas Maias, anno MDCLXXVIII. annos natus XLIV. occubuit. Patre quamquam orbatus, Iuriſprudentiae colendae gratia, Novembre eiuſdem anni, Papiam conceſſit, ubi Martio mox adveniente togam ſumſit, & Mediolanum venit, in qua civitate, duce perilluſtri tunc temporis Advocato *Benignio*, Iuriſprudentia per ſex menſes ſe exercuit. Poſt haec ad patriam regreſſus eſt, & ſtudia ſua non intermittens Cauſſidicorum Collegio adſcriptus fuit, Etruſcis Latiniſque Muſis & humanioribus litteris non ideo valedicens, quas praeter modum iamdiu adamabat, ita ut decimum octavum aetatis annum agens, anno ſcilicet MDCLXXV. Academiam, quae Italice *de i Diſuniti* dicta eſt, in domo ſua inſtituerit, eoque honoris provexerit, ut de ipſa *Ioſeph Malateſta Garuffus* Ariminenſis multa ſcripſerit, & *Franciſcus Xaverius Quadrius* Soc. Ieſu presbyter eam commemoraverit; quamquam ipſa Academia annis XLIV. ſolummodo duraverit, donec ſcilicet fuit introducta anno MDCCXIX. Colonia Cremonenſis Paſtorum Arcadum, cuius Coloniae *Ariſius* fuit alter ex Promotoribus, &, decreto Romanae generalis Arcadiae, electus fuit Vicecuſtos. Iam ab adoleſcentiae flore litterarium commercium cum doctioribus celebrioribusque viris inivit, & prae ceteris cum *Ant. Magliabechio*, *Guidone Grandio* populare ſuo, *Lud. Ant. Muratorio*, & *Hier. Baruffaldo*, eorumdem amicitiam per epiſtolas recolens, quarum XXII. volumina haud ita parva ſervantur, quae ipſi

ipſi a ſapientioribus ſcripta ſunt, praeter tres ipſarum epiſtolarum tomos eidem *Ariſio* ſcriptarum a *Petro Canneto* Cremonenſe, celeberrimo Camaldulenſium Ordinis Monacho Abbate Generale. Quum vero ex iis doctioribus viris LX. celebres Scriptores adnumerentur, Itali non pauci, tunc in litteris inſignes viri, *Ariſium* amicum habuere; ut & paucae, quae tunc temporis florebant, Academiae fuerunt, quibus ipſe non eſſet cooptatus. Academiis enim plusquam ſexdecim Italiae urbium adſcriptus fuit, & inter ceteras anno MDCXCI. curante *Ioanne Mario Creſcimbenio*, ab Romanorum Arcadum Academia *Euphemi Bathii* nomine inſignitus fuit (quae tunc praecipue litteratiſſimis undecumque viris, ut *Redio*, *Malpighio*, *Bellinio*, *Vivianio*, *Grandio*, Cardinale *Noriſio*, *Leonardo a Capua*, *Menzinio*, *Lemenio*, *a Filicaria*, *Benedicto Averanio*, *Magalottio*, *Lanciſio*, *Guidio*, *Muratorio*, *Maffeio*, aliisque pluribus, ob dignitatem & doctrinam ſpectabilibus gaviſa eſt). Inſuper Archontibus, ut vocabantur, Italiae cooptatus fuit. praeſtantiſſimisque Academicis Florentinis, quos *della Cruſca* dicunt, VI. Kalendas Octobrias anno MDCCXII. ex epiſtola Senatoris *Pandulphi Pandulphini* Vice a Secretis. *Ariſius* Etruſci purioris idiomatis ſtudium, quod ipſe plurimum egerat, continuo promovit, atque diverſa praeterea carmina, & praecipue lyrica fudit, quorum multa in carminum collectaneis leguntur. Anno MDCCXVII. Cremonenſium Academicorum nomine, *gli Animoſi*

moſi dictorum, quorum ipſe erat a Secretis, pereruditam epiſtolam *Hieronymo Gilio* perſcripſit, in qua S *Catharinae* Vitam atque opera, ab eodem *Gilio* tunc noviter confecta, eo modo laudat gratulaturque, quo videre eſt poſt ipſius *Gilii* Vitam ab erudito *Corſettio* Senenſi Italice conſcriptam, & Florentinis typis nuper editam. Neque huiuscemodi ſolum ſtudiis inclaruit *Ariſius*, nam & iuris & antiquitatis bene peritus erat, ut ideo maximi fieret: id quod ex magnis potiſſimum tribus tomis patet multiiugi eruditione refertis, qui *Cremona Litterata* inſcribuntur; & quibus ſane plurima vir egregius aperuit alias ignota, vel minus examinata. Quumque a criticis litterariisque Cenſoribus inſimulatus fuiſſet, quod monumentis haud congruis ſuffultus adſcripſiſſet Cremonenſibus viros aliquos immerito, ille optimo eruditionis penu diſceptationes edidit, quibus enunciata apprime vindicavit, celeberrimumque *Hieronymum Vidam* Cremonenſem Albae Pontificem in primis defendit apologia *Vicecomitem* perfringente quum hic Papienſes inter & Cremonenſes antiqua ſuſcitare litigia contendiſſet. Iamdiu antea, ſed inde magis hiſce omnibus de cauſſis, praecipuis aliis honoribus gaviſus eſt *Ariſius*, dum, ſub anni MDCXCVIII. initium, Patriae ſuae ſervandis ordinibus Praefectus conclamatus atque renunciatus eſt, generali Praeſidum Cremonam regentium, quos Decuriones dicunt, ſuffragio. Quare eximii ingenii ſui ſpecimina in difficilioribus quoque ne-

negotiis iugi ſtudio protendere non deſiit ad annum uſque MDCCXXXIV. quum aetate preſſus & multis ſuae fidei periculis defunctus, ipſemet vacationem rogavit, eamque a generali conſilio nominatorum Praeſidum, etſi invitorum, retulit. Neque latuit *Ariſii* doctrina & probitas Caeſareos Ducales Mediolani Senatores, & Cremonae Praetores, Comitem *Philippum de Archintis*, Marchionem *Carolum Caſtillioneum*, & Comitem *Iulium Calderarium*, qui, quum feriis autumnalibus praetura abeſſent, *Ariſio* vices gerendas demandarunt: atque aliqui Cremonenſis Curiae Advocati Fiſcarii, (cognitis, in adminiſtratione aequitatis, *Ariſii* integritate, & ſapientia) pluries ſibi abſentibus ſuffecerunt. Anno MDCXCVI in numerum Nobilium Protectorum pro iis, qui carcere mulctarentur, delectus eſt, in eoque confirmatus in poſterum. Dum hiſce vero honoribus inſigniretur *Ariſius*, a gravi Cremonae calamitate in vitae diſcrimen coactus eſt: id quod ipſe in Praefatione ſecundi tomi *Cremonae Litteratae* innuit, in qua aliquos illius operis defectus quodammodo excuſans ita pronunciavit. *Mirari inſuper omittes, ſi nos in tot patriae, ob propinqua bella, diuturnas exagitationes, cui ut ſedulo incumberemus, nobis cura praecipue demandata eſt, cogitabis. Teſtes adpello, qui me terribili ac fatali die Februarii prima anno* 1702. *in tot vitae ac rerum periculis reviderunt*. Ea enim die Teutonici Auguſti milites (ut e veracibus hiſtoriis, viventiumque traditio-

 ne

ne didicimus) praeter exſpectationem , & cum univerſae Cremonae terrore ipſam Civitatem occupavere, multam auri copiam expoſcentes, quum ipſis factus fuiſſet ingreſſus ab Eccleſiae cuiuſdam, quae prope moenia Civitatis conſtructa erat, Parocho. Qua de re *Ariſius*, qui Patriae a ſervandis ordinibus praefectus erat, victorum Teutonicorum rogationibus magnanima fide conſilioque proſpexit. Anno MDCCXI. & MDCCXXIV. regundae Cremonae Praeſides motu proprio integerrimam atque ſedulam *Ariſii* operam erga patriam diplomate publico teſtati ſunt, utroque inde formis excuſo, in quorum altero potiſſimum perlegitur, *Ariſium* ob graviſſima Cremonae negotia quaterdecies ad Mediolanum ſe contuliſſe, unde nunquam reverſus dicitur, quin legationis vota apprime eo ſequutus eſſet, patriae totius & praecipue Sapientum plauſu, qui *Ariſium* plurimi pendebant, deliberationesque in rebus arduis ab eo ſaepius repetere non dubitabant. Conſultoribus praeterea Officii S. Inquiſitionis iamdiu adſcriptus fuit, & per annos plusquam XL. in eodem officio Advocati Fiſcarii munere perfunctus eſt, dum poſtremis illis annis *Ariſii* amiciſſimus Quaeſitor Generalis S. Officii Cremonae eſſet doctiſs. *Hermenegildus Todeſchini* Mantuanus, ſacrae Theol. Magiſter Ord. Praedicatorum, nunc S. Officii Mediolani Inquiſitor Generalis, ob ſingularia merita maxime celebrandus, qui Diſſertationem praecipue condidit ex *diligenter exquiſitis, congeſtis, atque diſcuſſis monumentis*

ad

ad res geſtas, inſtitutum, & cultum S. Alberti Bergomenſis pertinentibus, quibus emortualem eius Epocham a nonnullis Scriptoribus per errorem vel oſcitantiam ſeculo XIII. affixam emendare, multisque oſtendere, eum Tertio Ordini S. Dominici *nomen dediſſe, pro ea, qua pollet, eruditione niſus eſt: quod laboris ſui ſpecimen, quum Romam miſiſſet expendendum, & in manus litteratiſſimi* Thomae Auguſtini Ricchini *Cremonenſis Ord. Praedicatorum incidiſſet, ab hoc latine redditum fuit, & Bononiae typis anno MDCCXLI. vulgatum* (ut idem *Ariſius* in Tomo III. *Cremonae Litteratae* ſcripſit;) dein autem anno MDCCXLVI. Mediolani ab ipſo Cl. *Todeſchinio* recuſum, & auctum novis monumentis in eam rem compertis, quibus, omni dubitatione ſummota, Praed. Ordini *S. Albertum* eo magis vindicavit. In *Ariſii* MSS. epiſtolae DCXVIII. potiſſimum ſervantur, quas *Benedicto XIII.* P. M., pluribus S. R. E. Cardinalibus, Romanorum Imperatori, Regibus, Principibus, Supremis Legionum Ducibus, Miniſtris Regnorum Primatibus, Senatoribus, aliisque ſpectatiſſimis Viris pro patria, vel pro ſe conſcripſit. Ad Lauretanam Aedem menſe Octobri anno MDCCVII. conceſſit, & anno MDCCXIX. ad ſacrum Alverniae montem iturus, Ferrariae amicum ſuum Cl. *Hieronymum Baruffaldum* ſalutavit, diuque cum ipſo conloquutus eſt. Tumque hodoeporicon ſatis diligenter & erudite deſcripſit, quod nocturno tempore XV. Kal. Aprilias anni MDCCXXVII. una cum plurimis pretioſisque MSS. libris,

ab horribili incendio domus ſuae concrematum eſt. Cuius incendii calamitate in virum de publica re optime meritum adeo permoti fuere e Patriciis & Civibus Cremonenſibus plures, ut *Ariſium* protinus multa re donaverint. Hoc infortunio percuſſus, atque perpetuis eiuſcemodi curis adplicitus, *Ariſius*, tamen Auctoribus perlegendis dilucidandisque continuo incumbebat, ea Philologiae parte, quam Criticen dicunt, adprime delectatus, praeter penitam Iuriſprudentiae peritiam, intermiſſo numquam ſtudio adſcitam. Poſt infantiam, qua ipſum laboraſſe dictum eſt, ſufficienti quoad vixit ſanitate gavifus fuit ita, ut plures ii morbi, qui ſenectutem perſequuntur, *Ariſium* ne hilum quidem laeſerint, eiuſdem praeſertim oculos, qui perſpicillis nunquam eguere. Quamobrem celeberrimus *Thomas Auguſtinus Ricchinius* anno MDCCXLII. in epiſtola, quam ipſe *Ariſio* ſcripſit, pronuntiavit, *diu fruaris viridi hac tua, operoſaque ſenectute, in qua nihil habes, quo aetatem annosque recedentes incuſes, quum ſic vigeas mente & ingenio, ut nemo te ſenem credat, niſi qui eruditionis tuae monumenta numerat; qui vero ea aeſtimat, non tam ſenem, quam longaevum intelligat*. Podagram tamen excipias, a qua multum excruciatus eſt *Ariſius*, poſtremumque morbum, qui haud ita brevis fuit, occaepitque dum generales catarrhi, conſtitutionesque epidemicae, ſaevientes ſub anni MDCCXLI. exitum, pluribus hominibus lethales fuere. Quo tempore vita plurimum pereclitatus,

va-

valetudinem repetiit, priſtino tamen robore deperdito, conſueta vero alacritate non item, qua iugiter pollens, epigrammata identidem, elegias, tum & oratorias lucubrationes, aliorumque generum poëmata pangebat, prae quibus ſunt laudanda tria dithyrambica illa, quae Cl. *Redii* exemplo fere ductus, Italice inſcripta formis vulgavit, anno nempe MDCCXXII. *La Vendemmia Baccanale*, anno MDCCXXV. *Il Tabacco maſticato, e fumato*, atque anno MDCCXXXVI. *Il Cioccolato*, venuſtatis & doctrinae pleniſſima. Et quamvis *Ariſii* facies vicinam mortem praeſeferret, lepidos nihilo minus ſales, argutasque facetias, aeque ac antea proferebat. Poſt illam aegritudinem, nocte quadam a copioſa haemorrhagia tentatus eſt, ut impendere mors crederetur; exinde adeo fractae fuere vires, ut ſenſibiliter deficeret. Tum vero aeſtas ingruens vitam ipſius protrahere viſa eſt per duos adhuc fere menſes, quibus elapſis nocte VII. Kalendas Iulias anno MDCCXLIII. naturae conceſſit, annos idcirco LXXXVI. & ultra natus. Iucundo fuit adſpectu, natura robuſta, fronte ampla, oculo vivido, facie hilari, & ſtatura iuſta donatus. Multo civium conventu publicae exſequiae, atque oratio funebris, concelebratae ſunt, & in eiuſdem diei veſpere ab Academicis Coloniae Cremonenſis deplorata mors ſui inluſtratoris *Ariſii*, ac praedicata memoria, lugubribus exarationibus ſummi viri merita decorantibus in aede *Alexandri Littae* Mediolanenſis, & praeclari Cre-

monae Pontificis. Vnicam habuit *Franciſcus Ariſius* uxorem, anno MDCLXXXIII. ductam, *Aemiliam de Guarneriis* Italicae linguae Poëtriam, antiquae familiae Cremonenſis feminam praeſtantiſſimam, VIII. poſtea Kalendas Februarias anno MDCCXXV. mortuam, & germanis fratribus *Guarneriis* oppido inluſtrem; *Ioſepho* nempe cultiſſimo Soc. Ieſu Praesbytero; *Franciſco* Sacrae Theol. Doct., ex Conſultoribus S. Officii, inſignis paroeciae in patria Praepoſito, pietate, doctrina, & libris, quos adquiſierat; admirando; *Dominico* denique, cuius filia, quam e coniuge *Lucia de Zucchis* praeclaris Cremonae civibus retulit, memoranda eſt *Angela Aemilia de Guarneriis*, Phyſici *Ioannis Calvii* Cremonenſis mater, qui ſolidiorem Medicinam practicam Florentiae hauſit, nobiliori ſimul litteraturae incumbens, atque epiſtolicam Hiſtoriam *de Hodierna Etruſca Clinice* conſcripſit, (a doctiſs. Comite *Roncallio* Brixiano formis vulgatam, magnificoque ac praeclaro operi inſerendam; quod ab ipſo Comite *Medicina Europae* inſcriptum eſt,) ut ſpectatiſſimis ac celeberrimis Florentiae Academiis, Academiae ſcilicet Apathiſtarum, & Sacrae Academiae Florentinae, perhonorifice adſcriptus fuerit. *Ariſius* ex *Aemilia* coniuge plures filios ſuſtulit praecipue nominandos, *Ioſephum Antonium* magnae exiſtimationis Sacerdotem, Theologiae & utriusque Iuris Laurea inſignitum, Nonis Maiis MDCCXXXIV. maligna febre ſubreptum; *Geneviefam Xaveriam*, quae anno MDCCVIII. *Mariae Victoriae* nomine obſigna-

gna-

gnata Sanctimonialibus, *le Cappuccine* dictis, nomen dedit, religioſiſſimam adhuc vitam agens; *Caietanum*, qui aliquot ab hinc annis Hiſpaniarum Regi inſervit, nobili regiarum excubiarum Legioni adnumeratus; *Homobonum Xaverium* tandem, qui anno MDCCXI. ſub *Giberti Borromaei* S. R. E. Card. auſpiciis in nobilium Borromaeorum Collegium Papiae receptus fuit; ibique triennio abſoluto legalem Lauream in utroque Iure, alibique inde conſpicuas dignitates perhonorifice conſequutus eſt, adhuc in patria ingenio ac dotibus ſpectatiſſimus, Muſis humanioribusque litteris addictiſſimus, ideoque inter Paſtores Arcades Cremonenſis Coloniae Fundatores, & in Collegium ſpectabilium Cauſſidicorum Cremonae adſcitus, qui *Camillam de Colenghis* conſpicuis Cremonae civibus uxorem duxit. *Franciſcum Ariſium* honorifice memorant Scriptores multi, ut centum ex iis circiter referat eruditiſſimus *Franciſcus Breſcianus* I. C. Cremonenſis in fronte operis ipſius *Ariſii*, quod *Praetorum Cremonae Series Chronologica* inſcribitur; quibus Scriptoribus praecipue Comes *Ioannes Maria Mazzuchellus* celeberrimus, & plures alii addendi eſſent. Libri & opera ab *Ariſio* edita ſunt.

La Tirannide ſoggiogata. Oratorio per S. Antonio di Padova. In Cremona preſſo Lorenzo Ferrari 1677. in 4.

Il diſinganno della Geloſia. Oratorio per S. Antonio di Padova. In Cremona preſſo Lorenzo Ferrari 1678. in 4.

L' Ere-

L' Ereſia avvelenata. Oratorio per la Feſta degli Accademici Diſuniti in ſegno d' annuo tributo al Santo di Padova Protettore delli loro Accademia. In Cremona per Lorenzo Ferrari 1680. in 4.

Delle Poeſie Parte prima conſacrata all' Eccell. di D. Gio. Franceſco Gonzaga Duca di Sabionetta, Principe di Bozzolo ec. In Cremona preſſo Franceſco Zanni 1680. in 12.

Delle Poeſie Liriche Parte ſeconda all' Illuſtriſſ. Sig. il Sig. D. Luca Pertuſati Conte di Caſtelferro, ec. In Cremona nella Stamperia di Franceſco Zanni 1684. in 12.

Il Dolor ſuperato. Oratorio per lo Venerdì Santo. In Cremona per Lorenzo Ferrari 1681. e 1684. in 4.

L' Ercole non favoloſo. Oda per S. Antonio di Padova. In Cremona per Franceſco Zanni 1682. in 4.

L' Innocenza ſprigionata. Oratorio per S. Antonio di Padova. Ivi per lo ſteſſo 1683. in 4.

La Redenzione del Mondo. Oratorio per lo Venerdì Santo. In Cremona nella Stamperia del Ferrari 1682. in 4.

Il Mondo combattuto, Oda ec. in congiuntura della ſolenne Profeſſione nel Monaſtero nobiliſſimo della Pace di Suor Felice Vittoria Guarnieri. In Cremona nella Stamperia di Lorenzo Ferrari 1686. in 4.

Il Ritratto di San Giovanni di San Facondo Agoſtiniano, per la ſua Canonizazione celebrata nella Chieſa di S. Agoſtino. In Cremona per lo Ferrari 1691. in 4.

Spectabiles Cauſarum Patronos ex inclyto

Cre-

Cremonenſi Collegio F. A. I. C. eiuſdem Collegii recenſet Illuſtriſſimo Dom. Comiti D. Hieronymo Gambaranae &c. Placentiae ex Ducali Typographia Ioannis Bazacchi 1697. *in* 4.

Lettera, nella quale ſi dà contezza di quanto è ſeguito ne' primi quindici giorni, che la M. C. di Filippo V. dimorò nella Città di Cremona. In Cremona preſſo il Ferrari 1702. *in* 4.

Cremona Literata, ſeu in Cremonenſes doctrina, & literariis dignitatibus eminentiores chronologicae adnotationes &c. Tomi III. in fol. 1702. 1705. 1741.

Il Martirio celeſte per le Sacre Stimate del Santo Padre Franceſco, Azione Muſicale. In Cremona 1703. *e poi di nuovo, ivi per Bartolommeo Cariſſimi* 1709. *in* 8.

Il Cuore nello Scrigno. Oratorio nella Feſta del Santo di Padova celebrata in Cremona. In Cremona ed in Milano per gli Eredi Ghiſoffi 1704. *in* 4.

Il Plauſo degli Elementi. Oratorio per S. Antonio di Padova. In Cremona per lo Ferrari 1705. *in* 4.

Senatorum Mediolanenſium ex Collegio Iudicum Cremonae ab ipſo erecto Senatu uſque ad haec tempora continuata ſeries, aliique eiuſdem Civitatis clariſſimi Viri in eundem ordinem lecti. Cremonae typis Laurentii Ferrari 1705. *in fogl.*

Ioſephi Nigri Cremonenſis Carmina iam dicata Raynutio Farneſio Cardinali ampliſſimo ab Auctore, verum a Franciſco Ariſio Euphemio Bathio inter Arcades Romae Trinepote Auctoris ex matre, nunc primum edita, quibus eiusdem

Ariſii

Ariſii acceſſere Epigrammatum libri duo Ioſepho Aurelio Nigro Avunculo praeſtantiſſimo inſcripti. Cremonae ex typographia Bartholomaei Cariſſimi 1707. *in* 4.

Cantici per le ſacre Vergini Cappuccine di Cremona, in occaſione della ſolenne Profeſſione di Suor Maria Vittoria, al ſecolo Geneviefa Saveria Arſi. In Cremona per Bartolommeo Cariſſimi 1709. *in* 8.

Lezione di Cintio di Nico di Gattafilota ſopra la Canzone del Coppetta in perdita della Gatta. Aggiuntevi alcune Annotazioni di Aſirio Franco della Torre. In Gattapoli gli anni de' Berlingacci dalla perdita della Gatta CLXVIII. in 12.

Rime per le ſacre Stimate del Santo Patriarca Franceſco, dedicate all' A. S. di Franceſco I. Duca di Parma ec. In Cremona per Pietro Ricchini 1713. *in* 4.

Praefatio ad Lectorem, in fronte al libro intitolato: *Proviſiones Aggerum, & Dugalium agri Cremonenſis nuper editae cum additionibus &c. Cremonae typis Ricchini* 1713. *in fogl.*

Lettera a' Signori Autori del Giornale de' Letterati d' Italia, nella quale ſi riſponde ad una Critica de' medeſimi, che ſi legge nel Giornale X. 1713.

Narrazione dell' Apparato fatto Padri di San Domenico nella loro Chieſa in Cremona, per la Canonizazione di S. Pio V. In Cremona nella ſtampa del Ricchini 1714. *in* 4.

De Origine, ac Viris Illuſtribus inſignis Opidi Caſalis Maioris Epiſtola ad Illuſtriſſimum D. Carolum Thomam Moloſſum I. V. D. &c.

Me-

Mediolani ex typographia Pandulphi Malateſtae 1717. in fogl.

All' Illuſtriſſimo e Reverendiſſimo Monſignor Aleſſandro Litta nel ſuo primo ingreſſo al Veſcovado di Cremona, Oda Panegirica colle ſue annotazioni in 4. In Cremona 1718. in 8.

Vigolo Villa ameniſſima dell' Illuſtriſſimo Signor Marcheſe Don Franceſco Rota Canc. Propoſto dalla Cattedrale di Cremona. In Cremona preſſo il Ricchini 1718. in 4.

Vita di Monſignor Gianfranceſco Rota Prelato in Roma. In Roma nella ſtampería di Antonio Roſſi 1720. in 4.

La Vendemmia Baccanale Ditirambico recitato nel Giardino Veſcovile della Ragunanza de' Paſtori Arcadi della Colonia Cremoneſe. In Cremona preſſo il Ricchini 1722. in 12.

Il Tabacco maſticato e fumato, Trattenimenti Ditirambici colle ſue annotazioni In Milano preſſo Paolo Antonio Montani 1625. in 4.

Racconto Iſtorico d' alcune notabili azioni della Ven. Suor Angela Seraſina Paſini Cremoneſe Religioſa Profeſſa nel Moniſtero del Corpus Domini ec. In Cremona per lo Ricchini 1730. in 4.

Praetorum Cremonae Series Chronologica additis nonnullis & praecipue ad eius urbis Hiſtoriam ad Illuſtriſſimis D. Antonium Stoppanum &c. Cremonae Praetorem &c. Cremonae apud Petrum Ricchinum 1731. in 4.

Il Cioccolato, Trattenimento Ditirambico, all' Illuſtriſs. e Reverendiſſ. Monſig. Aleſſandro Litta Veſcovo di Cremona. In Cremona per lo Ricchini 1736. in 4.

Il Canto vigeſimo ed ultimo del Poema lepido

pido intitolato: Il Bertoldo . In Bologna per Lelio della Volpe 1736. *in* 4.

Lettera famigliare al ſuo cariſſimo amico il Sig. Avvocato e Cauſidico collegiato Giulio Ceſare Porri, per la morte dell' amatiſſimo collega il Sig. Avvocato e Cauſidico collegiato Giuſeppe Maria Breſciani . In Cremona per lo Ricchini 1737. *in* 4.

Lettera, Iſcrizioni, Annotazioni, agl' Illuſtriſſimi Prefetti alla Ven. Fabbrica della Cattedrale di Cremona per l' erezione ſulla Piazza maggiore delle ſei ſtatue di marmo di ſei Santi Protettori. In Cremona per lo Ricchini 1734. *in* 4.

Riſtretto di notizie della vita ed azioni del piiſſimo Sacerdote Cremoneſe Don Girolamo Balladori Rettore del' Ven. Coll. del Seminario, ec. In Cremona per lo Ricchini 1738. *in* 4.

Eſtratto di alcune Conſiderazioni dall' Apologia a favore del fu Marco Girolamo Vida Patrizio Cremoneſe, Veſcovo d' Alba, contra Giuſto Vſconti diretto ad un cariſſimo amico ec. Venezia 1740. *in* 12.

Ariſii opera, quae manuſcripta exſiſtunt.

Clypeus Reorum, ſeu defenſiones in cauſis diverſis criminalibus. Tomi due in fogl.

Rime Sacre, Eroiche, e Funebri, che potrebbero formare un tomo.

Selva di Rime Anacreontiche sì morali, che critiche, Centurie dodici.

Altri Componimenti Poetici in diverſi metri, la maggior parte in iſtile lepido.

Le

Le Corone intrecciate alle glorie di S. Giovanni della Croce, Azione per muſica ec.

Lettere ſecentodiciotto ſcritte per la Patria nel tempo ch' era Conſervatore degli Ordini, dirette a diverſi perſonaggi qualificatiſſimi, tra i qual il S. Pontefice Benedetto XIII. Cardinali, Imperadore, Re, Principi, Generaliſſimi d' Armate, Miniſtri principali, Senatori, ed altri ec. Tomi due in fogl.

Diſcorſo nella Ragunanza della Colonia Cremoneſe degli Arcadi la ſera delli 18. d' Agoſto 1732. nel Giardino Veſcovile per la feſta della ſolenniſſima Incoronazione della B. V. Lauretana colla Corona d' oro mandata da Roma.

Buone feſte, che manda il Genitore a Suor Maria Vittoria Cappuccina, al ſecolo Genevieſa Saviera Ariſi, cioè Lodi ſuccinte in verſi a gloria di Dio, della B. V. de' Santi, ec. colle annotazioni, alle quali ſi allude.

Per Monſignor Marco Girolamo Vida Cremoneſe, celebratiſſimo Poeta ed Oratore, Veſcovo d' Alba Pompeia, contro Giuſto Viſconti, diſcorſo Apologetico

Seconda Apologia a favore di Monſignor Vida, e di Cremona, contro Bernardo Sacco, autore di un libro intitolato: De Italicarum rerum origine & elegantia.

Il Delizioſo di Bordolano, Villa del Sig. Marcheſe Ceſare Crotti deſcritta in verſi Italiani colle annotazioni.

Del Criſtiano, e Politico Decurione. Queſtioni CLII. latinamente ſcritte dal D. Colleg. Gian-Pietro Ala, e volgarizzate dal D. Ariſi, coll' aggiunta di alcune ſue oſſervazioni, e annotazioni.

Ariſi

Ariſii opera manuſcripta, quae ab incendio memorato concremata fuerunt.

Cremona Literata &c. ab anno 1601. *uſque ad annum* 1660. *Tom. III. in fogl.*

Cremona Literata &c. ab anno 1660. *uſque ad annum* 1727. *Tom. IV. in fogl.*

Orazioni, e diſcorſi Accademici ſacri e profani, al num. 20.

Il Viaggio divoto ed erudito al ſagro Monte della Vernia nel meſe di Maggio 1719. *colla dimora colà di cinque giorni, diretto al P. Giannantonio Cavedo, compagno dell' Autore in quel viaggio, ora Veſcovo di Eucarpia, e di Comacchio.*

Raccolta di dugento, e più Autori, o ſieno Scrittori, che diffuſamente trattano del S. Patriarca Franceſco d' Aſſiſi, del Sacro Monte della Vernia, delle Sacre ſue Stimate, e del ſuo Ordine, con molte erudite notizie.

L' Ormiſda di Perſia, Drama per muſica.

L' infelice Paſtor, ma fido amante, Commedia Paſtorale.

Cento e più Sonetti da aggiugnerſi alle Rime già ſtampate per le Sacre Stimate.

Epigrammi, Iſcrizioni, Elogi per diverſe occaſioni.

Sonetti trecento e più, ſopra diverſi argomenti ſacri, ed eroici.

Rime facete e curioſe, che potevano formare due volumi.

La Parruccheide, dugento Sonetti, ne' quali ſi dà il gabbo a un Parruccante.

INDEX

PRAEFATIONIS

A

ACademia dela Cruſca 37.
Academia Florentina 44.
Acuna & Bragamonte, Philippus de 15.
Acus Nauticae inventio 19.
S. Albertus Bergomenſis 45.
Amalphis 19.
Animoſi Academici 37.
Antonianum 17.
Apathiſtarum Academia 44.
S. Apollinaris 18.
Arcades Coloniae Cremonenſis 36. 43. 45.
Arcadum Academia 37.
Archintus, Philippus 39.
Archontes Italiae, Academici 37.
Ariſius, Franciſcus 33. 35. — 52.
Armatus, Salvinus 16.
Averanius, Benedictus 37.
Auria, Paullus Matthias 23. 24.

B

BAlladorius, Hieronymus 50.
Balnea Pythecuſarum 27.

Baruffaldus, Hieronymus 36. 41.
Bellinius, Laurentius 37.
Benedictus XIII. Papa 41.
Benedictus XIV. Pont. Max. 13.
Beneventum 18.
Benignius Advocatus 36.
Bononia 35.
Borromaeus; Gibertus Card. 45.
Breſcianius, Franciſcus 45.
Buda 26.

C

CAffè 20.
Calderarius, Iulius 39.
Calvius, Io. 33. 44.
Cannetus, Petrus 37.
Capua 19.
Carolus II. Hiſpaniae Rex 27.
Catharina Medicea Regina 21.
Caſtillioneus, Carolus 39.
Chambers, Ephraim 33.
Chiaia 17.
Cocolata 21. 43.
Comi, gens Neapolitana, Inſubra, & Tuſca 12.
S. Cominius Martyr 12.
Comus, Ignatius Maria 5. 6. — 33.
Corſettius 38.
Cremona 35.
Creſcimbenius, Io. Marius 37.

D

DIvini Amoris Parthenon 11.
Diſunitorum Academia 36.

E

EVgenius ab Sabaudia 28.

F

FArneſius, Antonius 28.
Ficus 20.
Filicaria, Vincentius 37.
Florentia 19.

G

GAruffus, Ioſ. Malateſta 36.
Gilius, Hieronymus 38.
Grandius, Guido 36. 37.
Guarneria, Aemilia 44.
Guarnerius, Ioſeph 44.
Guidius 37.
Gymnaſium Neapolis dicta 11.

I

S. IGnatius Loiola 11.

L

LAmius, Io. 6. 8. 10. 29.
Lanciſius 37.
Lauro, Andreas de 18.
Lemenius, Franciſcus 37.
Leonardus a Capua 37.
Leucopetra 18. 25.
Liſta, Alexander 43.

M

MAffeius, Scipio 37.
Magalottius, Laurentius 37.
Magliabechius, Ant. 19. 36.
Malpighius, Marcellus 37.
Maria Amalia Siciliae Regina 18.
Mazuchellus, Io. Mar. 45.
Megaris 17.
Menzinius, Benedictus 37.
Mergelline 17.
S. Modeſti Coenobium Beneventi 18.
Mulieres viris praeſtant. 25.
Muratorius, Lud. Ant. 36. 37.

N

NEapolis 11.
Neſis 17.
Nicotiana herba 21.

Ni-

Nicotius, Ioannes 21.
Nigrius, Aurelius Ioſeph 35. Io. Baptiſta 35. Ioſephus 35. 47.
Noriſius, Henricus 37.
Numenius 24.

O

OLympia 17.

P

PAndulfinius, Pandulphus 37.
Papia 36. 38.
Parma 35.
Paſini, Angela Serafina 49.
Pauli, Sebaſtianus 31.
Pauſilypos 17.
Perſpicilia 16.
Philippus Caroli Regis F. 18.
S. Philippus Nerius 29.
Plato 23. 24.
Pollonia 18.
Pontia 18.
Portici 18.
Pythagoras 20.
Pythecuſae 27.

Q

QVadrius, Fr. Xaverius 36.
Quinctius, Camillus Eucherius 27.

Re-

R

REdius, Franc. 37. 43.
Retina 18.
Ricchini, Thomas Auguſtinus 41. 42.
Roma 18.
Roncallius Parolinus 40.
Rota, Io. Franc. 49.

T

TAbaccum 21. 43.
Te, herba 21.
Tibiſcus 26.
Todeſchinus, Hermenegildus 40. 41.
Trifolinus Mons 11.

V

VEneti quidam illuſtres 28.
Vicecomes 38.
Victus Pythagoricus 20.
Vida, Hieronymus 38.
Villana, Maria Sanctimonialis 11.
Violantes Beatrix Etruriae Princeps 27.
Virgilius 17.
Vivianius, Vinc. 37.
Vrſulon 17.

Digitized by Google

ERRATA CORRIGE

IN PARTE I. TOMI II.

Pag. lin.
121. 1. Nuceriae.
123. 24. adde poſt legum : ſtudium , ut munus eius ferebat, coluit, ſed quum legum ſtudio.
124. 8. XL.
125. 11. MDCLXXXIX.
18. Epiſcopum.
126. 4. Mediolanenſi.
127. 28. ſaeculi ſui.
131. 5. Zangheri.
135. 32. horaeorum.
144. 7. ut ab.
25. bis.
31. Bonazolio.
148. 12. ut poſt Bonzettos:
300. 17. ſupellectilem:
305. 12. *adpropinquantem*.
306. 10. *anguſta*.

IN PARTE II. SIVE APPENDICE.

45. Praef. lin. 3. lege: *Caietanum*, qui per plureis annos Hiſpaniarum Regi inſerviit, nobilium regiorum excubitorum cohorti adnumeratus, &

Digitized by Google

& inde Kalendis Octobribus anno MDCCXXXVII. in Civitate Hiſpali mortuus ac tumulatus, poſtquam Praefecti munus ob ſtrenuitatem conſequutus fuerat.

Pag.	lin.	
CCCXVII.	25.	MDLXXVII.
	28.	MDLXXVI.
XXXVIII.	20.	Richardianae.

RICHARDI ROMVLI
RICHARDI
VITA.

RICHARDVS ROMVLVS (1) ex illuſtri & nobili *Richardiorum* (2) familia, *Ioannem*, *Gabrielis F. Richardi N.* habuit patrem, qui eum ex *Conſtantia*, *Alemanni* Senatoris *F. Bernardi N. Medicea*, uxore anno MDXLVIII. ducta, una cum *Franciſco*, *Iulio*, & *Bernardo*, aliisque liberis, ✠ ſub-

(1) *Scipio Admiratus* in *Genealogica Hiſtoria Familiarum Florentinarum*, ubi de Gente *A Glaceto* agit, *pag.* 16. ſcribit: *Di cui* (di S. Romolo Veſcovo di Fieſole) *non ſarà del tutto fuor di noſtro propoſito, ſe alcuna coſa quì aggiugneremo: maſſimamente poichè in ſino a' preſenti tempi a tutti quelli, che in Firenze, in Fieſole, ed in alcune altre Città e luoghi di Toſcana, vanno a pigliar la ſalutare acqua del Santo Batteſimo, de' nomi, che ſi ſogliono mettere per antica oſſervanza della Criſtiana Religione, a ciaſcuno vien poſto per ſecondo quello di Romolo.*

(2) *Richardiorum* gens Germana, domo Colonia Agrippina, migravit Florentiam anno MCCCLI.

ſubſtulit: Florentiae autem anno MDL. VIII. KL. Martias, in Paroecia D. *Pancratii*, natus eſt. Eum, quum luſtralibus undis tinguere-

re-

MCCCLI. & anno MCCCLXVI. civitate donata eſt. *Iacobus*, *Anichini* F. *Richardi* N. *Adingardi* P. ob res praeclàre geſtas, & quod de Eccleſia Romana, & eius ditione, & provincia Piceni praecipue, optime meritus fuiſſet, Caſtro Montis Varminis in Piceno, Apoſtolica, & ſacri Concilii Conſtantienſis, auctoritate, a *Ludovico Melioratio*, Domino Firmi, & Piceni Praeſide, & *Innocentii VII*. Pont. Max. fratris filio, viro ſtrenuo, ſed paullo ferociori, (de hoc Scriptores multi, & *Muratorius in Annal. Italiae ad ann. MCCCCV.* & *MCCCCXV.*) anno MCCCCXV. donatus eſt. Inſtrumentum eius donationis eſt, quod ſequitur, ex Bibliotheca Stroctiana depromtum.

Ludovicus de Melioratis, Civitatis Firmi, eiuſdem Comitatus, & nonnullarum aliarum Terrarum, pro Sancta Romana Eccleſia, & ſacratiſſimo Conſtantienſi Concilio, Generalis Vicarius, & Provintie Marchie Anconitane Rector. Ad perpetuam rei memoriam. Dignum arbitramur & congruum, ut eos gratiis. & favoribus, proſequamur, quos rerum, atque operum experientia comprobante, ultra cetera virtutum merita, quibus a natura ſunt inſigniti, cognovimus fore veros, & fideliſſimos ſervitores eiuſdem Sacroſancte Romane Eccleſie, ac pacifici ſtatus illius & noſtri, qui pro eadem, licet immeriti, in dictis Terris & Provintia vices gerimus, zelatores aſſiduos. Cum itaque Vir Nobil.s

bil.s

retur, *Coſmas Acciarolus*, *Matthaeus Stroctius*, & *Bernardus Maſius*, de ſacro fonte ſubſcepere. Inde ad Campum Regis, vulgo

✠ 2

bilis Iacobus Annechini, alias Papi, Civis Florentinus, Mercator converſans in dictis Provintia & Terris, Vir quidem integre probitatis, mult.s operum teſtimoniis eiuſdem Sancte Romane Eccleſie, noſtrique Status, verus cultor, & zelator, ſit comprobatus & cognitus, & in iis precipue tempeſtatibus atque procellis, quas proxime retro actis temporibus ipſius Sancte Romane Eccleſie ſtatus in hac Provintia perpeſſus eſt, tum in multis ſudoribus & laboribus, innumeriſque ſue perſone periculis, tum in expoſitione ſue ſubſtantie, atque patrimonii, quod ſumma cum liberalitate idem Iacobus pro inveniendis pecuniis neceſſariis ad tuitionem dicti Status Sancte Romane Eccleſie, ac noſtri, nequaquam dubitavit exponere, atque conferre, eiuſdem Iacobi conſtans & incorrupta fides, atque devotio, claruerit; Decernimus pro huiuſmodi ſuis meritis, quas poſſumus retributiones eidem rependere. Ea propter Palatium, ſeu Fortillitium Montis Varminis; atque agros, vineas, & poſſeſſiones ceteras, atque predia, que circa, ſeu apud, ipſum Fortillitium poſite, & poſita ſunt, quorum prediorum, & agrorum, ac poſſeſſionum fines ſunt, ab uno latere territorium Caſtri Carnaſſalis Comitatus Firmi, ab alio territorium Caſtri Porchie, ab alio Montalti, & ab alio flumen Aſii; Que bona quondam fuere Domini Mathei Mathei de Fucinariis de Firmo, & ad ipſum Dominum Matheum pleno iure ſpectavere, & pertinuere; in preſentian-

go *Caregis*, ſuburbanam agri Florentini Villam, a nutrice educandus, miſſus eſt ; in eam ſcilicet agri partem, in quam *Lauren-*

tius

autem ad noſtram Firmanam Cameram ipſius Domini Mathei demeritis & delictis, quibus exigentibus rebellis damnatus fuit, cum ceteris eius omnibus bonis dicte Camere confiſcata ſunt, & devoluta, ac eidem incorporata, ita ut de ipſis nobis honeſte & iuridice liceat diſponere pro libito voluntatis ; eidem Iacobo Annechini pro ſe ſuisque heredibus & ſucceſſoribus in perpetuum donamus, & elargimur, & perpetuo valiture, atque irrevocabilis, donationis titulo damus atque concedimus, quoad plenum ius dominii, & proprietatis, & poſſeſſionis ; ita ut de rebus ipſis eidem Iacobo, ſuisque heredibus & ſucceſſoribus, pro eorum libito voluntatis diſponere, & quocunque alienationis titulo in aliam quancumque perſonam, cum voluerit, transferre licitum ſit. Salva tamen ſemper & reſervata iuriſdictione tam in Criminalibus, quam Civilibus, cauſis Communis Firmi, in cuius Comitatu dictum Fortillitium, & poſſeſſiones eſſe noſcuntur. Concedentes ex nunc eidem Iacobo Annechini, ut tam per ſe, quam per quemlibet eius procuratorem, ſeu nuntium, abſque alia requiſitione, ſive licentia, poſſit & valeat ſua propria auctoritate poſſeſſionem & tenutam ipſius Fortillitii, & ipſarum poſſeſſionum ingredi, & apprehendere, apprehenſam ſibi tueri, atque defendere. Ad que omnia proceſſimus, & procedimus, exigentibus meritis ipſius Iacobi, & ex auctoritate, poteſtate, atque arbitrio, & baylia, nobis ab Apoſtolica Sede, atque

pre-

tius Medices ille magnanimus & famigeratus Muſas ex Aonio monte deduxerat, & Philoſophos eruditosque viros in ſua Villa lau-

prefatis Romana Eccleſia, & Conſtantienſi Concilio, tam quo ad offitium Rectoratus dicte Provintie Marchie, quam Vicariatus dicte Civitatis Firmi, & aliarum Terrarum, plene conceſſis, & attributis, omnique modo, via, iure, & forma, quibus melius & validius predicta effectum poſſint ſortiri. Mandantes omnibus & ſingulis Offitialibus prefate Romane Eccleſie, atque noſtris, ceterisque, cuiuſcunque conditionis exiſtant, perſonis in dicta Provintia, & precipue in dicta Civitate Firmi, eiusque Comitatu, tam nunc, quam in futurum, conſtitutis, & exiſtentibus, quatenus predicta omnia prout ſupra diſpoſita firmiter inviolabiliterque cuſtodiant, & pro poſſe faciant cuſtodiri, & obſervari. In quorum teſtimonium has fieri iuſſimus, noſtrique Sigilli munimine roborari. Et ad maius robur noſtra etiam propria manu ſubſcripſimus.

Dat. in Grifalco noſtro Firmano, die ultimo Iunii, Milleſimo quadringenteſimo decimo quinto, Indictione octava, Apoſtolica Sede Paſtore vacante.

Ludovicus manu propria.

Locus Sigilli ✠ *Iohannes de Mediolano Cancellarius mandato memorati magnifici Domini ſcripſi.*

Iacobus autem hic, qui anno MCCCCXIV. Lanificii Florentini Matriculae adſcriptus reperitur (huiuſmodi aditus erat ad Reipublicae Flo-

te ac ſplendide excipiebat, litterarioſque coetus celebrabat; quaſi rerum fata prouderent, & qualis Muſarum cultor, & quam lit-

te-

rentinae honores capeſſendos) ut liquet ex Matricula anni MCCCCXIV. *pag.* 110. Firmi diem ſupremum obiit anno MCCCCXXVI. condito teſtamento, quod *Ricciardus Colae*, ſeu *Nicolai F.* a Firmo, Tabellio rogatus exaravit. Quam vero dives & locuples ille fuerit conſtat etiam ex antiquo Codice Archivi Richardiani, in quo deſcripta ſunt omnia, quae *Iacobus* in Firmiana Civitate, & confinibus locis, negotiabatur. Inter cetera vero anno MCCCCXII. *Rodulpho, Gentilis F. a Varano*, Camerini Domino, de quo laudatus *Muratorius Annal. Ital.* ad annum MCCCCXV. & *Sanſovinus* in *Famil. Ital.* agunt, maxima praeſidia ad eius ditionis conſervationem praeſtitiſſe cognoſcitur. Vt enim id ſemel dicam, Florentini omnes per ea tempora, etſi nobiles patriciique ordinis, eſſent, cum in Etruria, tum in exteris regionibus, mercaturam faciebant, ut omnes Hiſtoriographi docent; & id nobilitati minime officere, immo decus addere, arbitrabantur. Quum vero anno MCCCCLX. *Dominus Simon quondam Iacobi de Parma, Prior Monaſteriorum & Conventuum Sanctorum Mariae & Gorgonii de Inſula Gorgone, & Mariae & Ioannis Evangeliſtae VallisGratioſae de Calci, Piſanae Dioeceſis, Ordinis Carthuſienſis, ad invicem auctoritate Apoſtolica unitorum*, venia impetrata a D. *Franciſco*, Priore Generali Ordinis Carthuſiani, bona quaedam permutandi, & in emphyteuſin concedendi, & domunculas quaſdam Piſis,

Li-

terarum ſtudioſus, infans olim evaſurus eſſet, fauſto omine portenderent. Hic enim reliquorum fratrum natu maximus, licet opulen-

✠ 4 ta

Liburni, & Calcinariae, ſitas, ac palatium ruinoſum iuxta Monaſterium exſtans, vendendi, evitare vellet expenſas, moleſtias, & incommoda, *in his, quae ſpectant ad gubernationem, defenſionem, cuſtodiam, & reparationem Caſtrorum*; quumque ipſum Monaſterium haberet *in partibus VallisHerae, Comitatus, & Diſtrictus Piſarum, Caſtrum & Fortilitium Aliche*, multaſque *poſſeſſiones & praedia; Quumque Ricchardus quondam Iacobi Riccardi de Florentia, civis & mercator Florentinus Piſis commorans, qui ſemper continuo fuit, & eſt, ſingulariſſimus benefactor, & coadiutor, & ſubſidiator, ac devotiſſimus filius, Ordinis prelibati*, intellexiſſet Monachos illud Caſtrum, & multa praedia, in emphyteuſin locare animum induxiſſe: eosque ut ſibi locarent rogaviſſet; Monachi *locaverunt, dederunt, & conceſſerunt ad livellum & in emphyteuſim honorabili viro Ricchardo quondam Iacobi Riccardi, civi & mercatori Florentino, preſenti & recipienti pro ſe, & Domina Lucretia preſenti uxore ſua &c. caratos quatuordecim integros, pro indiviſo cum ſupradicto Monaſterio, Caſtri & Fortilitii Alice*, cum domibus, praediis, agriſque, qui ad CLIV. recenſentur in inſtrumento Tabularii Richardiani, ex quo patet, mox etiam *alios decem caratos* eiuſdem Caſtri eumdem *Richardum* in emphyteuſin conduxiſſe, in cuius Caſtri poſſeſſionem Monachi anno MCCCCLXII. illum miſerunt, Itaque *Ri-*

char-

ta domo, & peramplis divitiis, beatus, in deliciis mollem inertemque vitam tranſigere indignatus eſt; & ingenium, quod perſpicax vi-

chardus anno MCCCCLX. uxorem habuit *Lucretiam*; & pro ea etiam, eiusque filiis Caſtrum Alicae, & ampliſſima latifundia, a Monachis Carthuſianis conduxerat; quum difficillimis illis temporibus nonniſi vir ditiſſimus, ut *Richardus* erat, Caſtrum tueri, & tot praedia colenda curare, poſſet. Patet autem ex Codice publico Decimarum, hunc anno MCCCCLXIX. iam aliam uxorem duxiſſe: & vere duxerat anno praecedenti, quantum ex certis coniecturis intelligere datur. Duas igitur uxores *Richardus* habuit, *Lucretiam* prius, & *Iuniperam* poſterius, ductam. Ex *Lucretia* quidem genuit anno MCCCCLXIII. *Barptolemaeam*; anno ſequenti *Iacobum*. Anno vero MCCCCLXV eadem uxor ei peperit *Franciſcum*, qui militari virtute praeſtitit; & inſequenti anno *Mariam*; tandemque anno MCCCCLXVII. *Ioannem*. Hoc, vel inſequenti, anno *Lucretia* uxor naturae conceſſit. Altera autem novaque uxor anno MCCCCLXX. *Mariam Magdalenam* ei peperit; & anno MCCCCLXXVI. *Mariam*; quae anno MCCCCLXXXVII. fato functa fuiſſe videtur. Anno MCCCCLXXX. *Richardus* ex eadem coniuge *Franciſcam*; anno MCCCCLXXXII. *Rodulphum*; anno MCCCCLXXXV. *Dianoram*; anno MCCCCLXXXVII. *Gabrielem*, ſubſtulit. Haec omnia heic recenſere abs re eſſe non duxi, quod multum lucis Genealogiae Richardianae foeneratura videam; maxime diſtinctis duabus *Ri-*

char-

vividumque a natura ſortitus fuit, litteris, & liberalibus diſciplinis, excoluit. Et profecto credibile eſt, *Ioannem* patrem, virum gravem atque ſapientem, & fortunae bonorum ditiſſimum, omnes curae, & ſolicitudinis,

chardi uxoribus, quarum prima *Lucretia* ex ſuperius laudato Inſtrumento innoteſcit. Huius igitur *Richardi* filius *Ioannes*, clarus virtute, & armis, fuiſſe videtur, quare & Aurei Calcaris ordinis Eques fuit; hinc in epitaphio *nobilis atque potens Miles* dicitur: *Militum* enim nomine per ea tempora minus culta & ſemibarbara *Equites* ſaepe ſignificabantur. Huius *Ioannis* ſepulcrum, in quo eius effigies cataphracta, & armis inſtructa, inſculpta eſt, exſtat Piſis in templo Carmelitarum, in aedicula *Richardiorum*, & inſcriptio ita habet.

FLORENTINE IACES CIVIS HIC RICCARDE IOANNES
NOBILIS ATQVE POTENS MILES, ET INDE TVI.
OBIIT ANNO DOMINI MCCCCCXVII. MENSE SEPTEMBRI.

Anno MDXXI. *Gabriel*, *Richardi* F. *Iacobi* N. *Richardius*, inter *Bonos Homines*, quos vocant, ſeu XII. Viros Reip. Florentinae, qui unus ex principibus Magiſtratibus eſt, cooptatus occurrit. Anno autem MDCXXIX. *Ferdinandus II.* Magnus Etruriae Dux, conceſſit in beneficium *Coſmae*, & *Gabrieli*, *Franciſci* Fil. Senatoris, *Richardiis*, Caſtrum Clanni, & Montis Vaſi Melaeque, in Piſano agro, ditiones, *Marchionum* eos titulo inſigniens: Diploma datum eſt praedicto anno, XV. KL. Maias. Anno autem MDCXXXIV. Caſtrum Rivalti iis acceſſit.

nis, nervos in optimam RICHARDI pueri inſtitutionem intendiſſe, & eius in bonas artes propenſioni calcar omnimodis addidiſſe. Adde, quod pueri indoles ad huiuſmodi ſtudia natura proclivis, magna inſuper habuit popularium ſuorum exempla, quibus ad multiplicem, caſtigatam, exactamque, eruditionem comparandam continuo incitaretur. Quin, nec domeſtica quodammodo ei defuerunt, quum *Bernardus*, *Alemanni F. Medices*, RICHARDI proavus, ut videtur, maternus, non ſpernendus Poeta fuerit, cuius carmen manu exaratum in Bibliotheca Riccardiana (1) adhuc exſtat, ab RICHARDO ipſo probabiliter acquiſitum; & huic *Bernardo* tria Italica Epigrammata *Franciſcus Ruſſius* anno MCCCCXCVII. vati vates inſcripſit (2). Viros quoque doctos ac celebres in patria praeceptores commode nactus eſt, ex quibus abſolutam doctrinarum cognitionem hauriret. Per ea enim tempora Florentiam

(1) Codex eſt XXIV. in *Pluteo O. Ordine II.* in quo exſtat Epigramma Italicum huius *Bernardi* cum titulo: *Sonetto di Bernardo d'Alamanno de' Medici in riſpoſta ad un Sonetto di Roſſello d'Antonio Roſſelli, che era adiritto a Giovanni di Coſimo*. Hic *Ioannes* filius erat *Coſmae Medicei*, mortuus anno MCCCCLXIII. ut ſcribit *Farullius*.

(2) Exſtant in Codice Richardiano XXIV. *Pluteo O. Ord. IV.*

tiam ſcientia ſua, & eruditione, illuſtrabant, *Petrus Victorius* ille litteratiſſimus; *Leonardus Salviatus* Eques; *Ioannes Baptiſta Hadrianius*; *Vincentius Borghinius Monachus* (1); *Benedictus Varchius* (2); aliique viri praeſtantiſſimi, qui ſtudiis egregiis praeclarum nomen quaeſiverunt. Richardus igitur litterarum amore flagrantiſſimus in huiuſmodi virorum diſciplinam ſe dedidit, & adeo in doctrinas & ingenuas artes incubuit; tam ſedulo ac diligenter, optimos quosque Auctores perlegit; ut in ipſa adoleſcentia conquiſitae ſcientiae, excultique ingenii, ſpecimina praeclariſſima dederit. Id *Petrus* ipſe *Victorius*, vir eminentiſſimus & celeberrimus, verbis diſertiſſimis teſtatur *Libro XXXVIII. Variarum Lectionum Cap. IX.* Illa autem heic deſcribere operae pretium eſſe duco, quod non tam eruditionis, quam morum & probitatis, Richardi teſtimonium luculentum contineant. *Magnum damnum*, inquit, *Latinus ſermo fecit, quod Libri ſex Pompeii*

(1) Mortuus eſt anno circiter MDLXXX. ſi *Iulio Nigro* credimus.

(2) Hic vita functus eſt anno MDLXVI. eodem *Nigrio* auctore. Huius opera varia MSS. exſtant in Bibliotheca Richardiana, & de eius ſtirpe, parentibus, ortu, patria, obitu, plura habes in Codice XXVI. eiuſdem Bibliothecae *Pluteo Q*, *Ord. IV.*

peii De Significatione verborum, vetuſtate paene conſumti ſunt: diligens enim hic, & eruditus Grammaticus multa notarat, quae valde pertinent ad rationem ipſius aperiendam, ac veterum conſuetudinem tradendam, cunctaque illa ſummo ſtudio teſtimoniis Auctorum confirmarat. Declarant, quanta utilitas inde capi potuerit, reliquiae paucae ipſius, quae exſtant, licet mancae, atque interruptae. Huic gravi malo remedium, quod potuit, adhibuit doctiſſimus & optimus vir Antonius Auguſtinus: ut enim veſtigia ipſius, quae reſtant, curavit excudenda, cuicuimodi illa erant; ita locos complures eiuſdem ſubplevit, atque interpretatus eſt. Quum autem in illis ſuo loco legatur,

Neutiquam . . . .
. . . . cum ait ſec . . . . .
. . . . lorum aſpect . . . . .
. . . . neutiquam . . . . . .

venit in mentem Riccardo Riccardio probo, & erudito, adoleſcenti, & quem ego propter ſuaviſſimos ipſius mores valde diligo, legi debere, quod ad exemplum facit, Sed mihi neutiquam cor conſentit cum oculorum aſpectu: *qui verſus antiqui Tragici, apud eum ab Alcmaeone pronunciatus, legitur nunc in Libro de Academicis Quaeſtionibus, qui vocatur Lucullus, duobus locis; priore integer, poſteriore dimidiatus. Quum autem id verum omnino putem, volui ipſum in his*

meis

meis Libris memoriae prodere; faveo enim bonis ingeniis, ipſaque, quacumque ratione poſſum, orno. Ex his *Victorii* verbis coniicere eſt, & Richardvm eius auditorem fuiſſe, & arcta ipſius familiaritate uſum; quod quidem magnum eſt Richardi eruditionis, & in doctos eruditosque homines propenſionis, argumentum. At Richardvm fuiſſe *Petri Victorii* diſcipulum, Epiſtola eruditi viri Romae ad eum anno MDLXXVIII. ſcripta, quam inferius producemus, diſerte ac luculente teſtatur. Quum autem *Victorius* XIII. *Variarum Lectionum* Libros poſteriores anno circiter MDLXVIII. ad umbilicum deduxiſſe videatur, & Richardi in poſtremo libro meminerit; heinc elucet atque eminet, quum pereruditus adoleſcens locum *Sex. Pompeii* ſubplevit, annos natum circiter duodeviginti fuiſſe. Graecanicae quoque litteraturae eum operam dediſſe, perſpectum exploratumque eſt, quum praeceptor eius *Victorius* Graecae linguae cognitione praeſtiterit, & omnes ad Graecam eruditionem comparandam vehementer exhortaretur, ut eius Orationes late perſpicueque demoſtrant. Vere etiam *Victorium* laudans *Io. Caſa* cecinit:

---- Vber enim ſicut ager, ruraque pampino
Mitis florida Iacchi, & Bromio, & frugibus oppida
Circum plena hilarant, muneribus dives Apollinis

Etru-

Etruſcos populos ingenii fruge bona bonus
Ille enutrit alens. Sic ſenior vertice Pelii
Olim Phyllirides frondifero ſemifer uberi
Graios nobilium ſeminio dicitur artium
Ditaſſe.

Inſuper RICHARDVS in ſuo Muſeo Graecas inſcriptiones antiquas (1) congeſſit, & in ſua Bibliotheca multos Graecos codices (2) repoſuit. Sed eius Graecanicae eruditionis peritia ex eo etiam evidenter exſiſtit, quod Graecorum Auctorum locos ſimiles *Franc. Petrarchae* carminibus, ſua manu, in ora libri, Graecis litteris Graece adſcripſerit, ut ex eorum carminum codice, quo uſus eſt, & qui apud eius poſteros (3) adſervatur, liquido pa-

(1) Illae ſunt ſeptem ſine aliis quibuſdam, quae in Muſeum Mediceum translatae fuere, de quibus vide, quae ipſe commemoro in Epiſtola de Attica Inſcriptione Richardiana ad *Angelum Mariam Bandinium* pag. LXXXIX. & in *Ephemeridibus Litterariis* anni 1745. pag. 417.

(2) Codices Graeci a *Richardo* comparati, & qui adhuc in Bibliotheca ſuae gentis exſtant, ſunt circiter LXX. quorum multi plane inſignes, & in quibus non pauca inedita. Codicum omnium MSS. Bibliothecae Richardianae Catalogum publici iuris facere iam adgreſſus ſum. Quoſdam etiam recenſui in Libro *De Eruditione Apoſtolorum Cap. XIII.*

(3) Hunc Codicem excuſum Venetiis anno MDLIX.

patet. Quin tanto amore Graecorum Scriptorum cognoſcendorum exarſiſſe videtur, ut viri Graece eruditi ad eum, tamquam φιλέλ-

MDLIX. ſervat adhuc Richardiana Bibliotheca & obſervationum *Richardi* ſpecimen in medium adduco *Petrarchae* Epigramma inſequens, quod Partis I. eſt CLXXXIV.

Il cantar novo, e'l pianger degli augelli
In ſul dì fanno riſentir *le valli*,
E'l mormorar de' liquidi criſtalli (*a*)
Giù per lucidi freſchi rivi e ſnelli.
Quella, ch' ha neve il volto, oro i capelli;
Nel cui amor non fur mai inganni nè falli;
Deſtami al ſuon degli amoroſi balli,
Pettinando al ſuo vecchio i bianchi velli.
Così mi ſveglio a ſalutar l' Aurora,
E'l Sol, ch' è ſeco, e più l' altro, ond' io fui
Ne' primi anni abbagliato, e ſono ancora.
I' (*b*) gli ho veduti alcun giorno ambedui (*c*)
Levarſi inſieme: e in un punto, e 'n un ora,
Quel far le ſtelle, e queſto ſparir lui.

In hoc autem ita commentatus eſt in ora libri *Richardus*, quum verba, & verſus illos, quos rotundo charactere deſcripſimus, linea ſubſcripta ſignaſſet. (*a*) Polit. 25 *Drento al vivente & tenero criſtallo*. (*b*) Tradotto da *Quinto Catulo*, poſto da *Cicerone nel* I. *De Natur. Deor.* 34. Traduſſono a gara il medeſimo Epigramma di *Catulo* il *Caro*, il *Ranieri* in due Sonetti, & Meſſer *Gio. Batiſta Strozzi* in un Madrigale, molto elegantemente. (*c*) 196. Amendui.

Haec igitur *Richardus* adnotavit ad hoc *Petrar-*

λέλληνα, & Criticum etiam, ut arbitror, ſuas Graecorum Auctorum in Tuſcanicam linguam translationes miſerint, quo ad tam acris iudicii normam eiuſmodi lucubrationes exigerent. Itaque vir eruditus, ſeu ex *Hadrianiis* aliquis fuerit (1), ſeu *Franciſcus Stroſſius*, ſeu *Ioan-*

trarchae Epigramma, & poſtrema Adnotatio varians lectio eſt; quas lectionum varietates paſſim adſcribit. Deſcripſiſſem utique Adnotationes quaſdam copioſiores ad alia Epigrammata, ſi ſcriptio adeo lectu difficilis non fuiſſet. Graecarum autem Adnotationum ſpecimina ſunto:

Ad Epigram. CLXXXV. Part. I. verſ. *Di quella fronte più, che 'l ciel ſerena*. Demet. 45. φανερότερος ἐυδίας.

Ad Epigram. CCLI. Part. II. verſ. *Quand' io veggio dal ciel ſcender l'Aurora*. Homerus II. Iliad. 54.

Ἠ'ὼς μὲν ῥα θεὰ προσεβήσατο μακρὸν ὄλυμπον.

Theocrit. Idyl. 13.

Ad Oden ultimam, ad illud: *Fecero tua verginità feconda*. Sophocl. Oedip.

. . . . . τόροισίν τε ἀγόνοις γυναικῶν.

Verſum *Idyllii XIII. Theocriti*, quem innuit, & non refert, puto eſſe illum:

Οὐδ' ὄκχ' ἁ λευκιππος ἀνατρέχει ἐς διὸς ἀώς.

(1) Duo enim per ea tempora fuerunt *Hadrianii* eruditi, *Io. Baptiſta*, cuius ſuperius meminimus: & *Marcellus* eius filius, qui anno MDCIV. ſupremum diem obiit, ut ſcribit *Nigrius*.

Ioannes a Falgano (1) ipſius *Victorii* diſcipulus, & RICHARDI συμφοιτής, ſeu ex Florentinis Litteratoribus alius; (nam *Victorius* quidem non eſt, ut ex αὐτογράφων utriusque Scriptoris litterarum comparatione (2) conſtat) ut RICHARDI genio litaret, eximium *Dionyſii* Halicarnaſſenſis opuſculum, quod περὶ ὀνομάτων συνθέσεως inſcribitur, in Italicum ſermonem convertit, & viro illo eruditiſſimo nuncupavit. Illud quidem manu exaratum & αὐτόγραφον in Richardiana Bibliotheca adhuc exſiſtit; & animi pendent lectores, elegantius an fidelius Graeca verba mutata Italicis fuerint (3). At dum RICHARDVS Mu-

2 ✠ ſis

(1) *Ioannis a Falgano* in Bibliotheca Richardiana exſtat manu exarata Verſio Italica Cynegetici *Petri Angelii Bargaei*, in Codice XIX. *Pluteo O. Ord. IV.* In Magliabechiana vero eſt Verſio Italica *Batrachomyomachiae*, & *Dion. Longini de Sublimitate*.

(2) Conſului enim eximium codicem Epiſtolas eruditorum virorum, & *Petri Victorii* inter alios, continentem, qui in Strozziana Bibliotheca adſervatur, & comparata cum illis ſcriptione Richardiani codicis, non eſſe hunc manu *Victorii* exaratum deprehendi.

(3) Huius Italicae translationis elegantis ſpecimen do ipſius Commentarii principium.

Anch' io 'n don queſto, part' o char, ti dono: così, come appo Homero diſſe Helena accommiatando con hoſpitale preſente l' hoſpite Telema-

ſis & litteris vacat, anno MDLXV. Magnus Etruriae Princeps *Franciſcus*, *Coſmae I.* fi-

macbo, a te diſſi, il quale boggidì celebri il primo natale, da che arrivato ſei alla età virile, feſta piacevoliſſima, & borrevoliſſima delle feſte a me. Salvo che delle mani mie lavoro non mando io a te, ſi come diſſe ella eſſere delle ſue proprie mani quello, che ella al giovinetto diede, manto; nè buono a metterſi indoſſo altresì, come il detto, per la Primavera delli ſpoſalizii appunto, & a procacciare la grazia della ſpoſa; ma opra certo, & germe della maeſtría, & dell' anima mia. Oltre a di ciò arneſe, & utenſile a quante biſogne all' humana vita avvengano per mezzo de' ragionamenti, a tutte utile, neceſſariſſima ſopra ogni arneſe, ſe pur anch' io mi trovo di qualche coſa di quelle, che ſi deono, intendente, a tutti li huomini parimente, i quali vadano i civili ragionamenti exercitando in qualſivoglia età & abito ſi trovino viventi; & ſopra a tutti a voi fanciulletti, i quali novellamente tale diſciplina aſſaggiate, o Rhupho Melitio, nato di padre optimo, & a me degli amici miei honoratiſſimo &c.

Huius autem contextus Graecus ita habet:

Δῶρόν τοι ἐγὼ, τέκνον φίλε, τοῦτο δίδωμι, καθάπερ ἡ παρ' Ὁμήρῳ φησὶν Ἑλένη ξενίζουσα τὸν Τηλέμαχον· πρώτην ἡμέραν ἄγοντι ταυτηνὶ γενέθλιον, ἀφ' οὗ παραγέγονας εἰς ἀνδρὸς ἡλικίαν, ἡδίστην καὶ τιμιωτάτην ἑορτῶν ἐμοί. πλὴν οὔτε χειρῶν δημιούργημα πέμπω σοὶ τῶν ἐμῶν, ὡ.

filius, uxorem duxit *Ioannam Ferdinandi I.* F. Auguſti, & *Maximiliani II.* item Imperatoris, ſororem; natam Hungariae & Bohemiae Reginam (1); quarum nuptiarum occaſione grandia publicae laetitiae documenta Florentini dederunt, quum inter cetera *Pius IV.* Pont. Max. ipſum *Carolum Borromaeum*, ſororis filium, Cardinalem, ſecundum obitum ἀποθεώσει inter Superos relatum, Legatum ad nuptiis divinum auxilium rite adprecandum miſiſſet; *Laur. Priulus* vero, a Rep. Veneta ad Magnum Ducem

2 ✠ 2 Ora-

ὡς ἐκείνη ἔφη διδοῦσα τῷ μειρακίῳ τὸν πέπλον· οὔτε εἰς γάμου μόνον ὥραν, καὶ γαμετῆς χάριν, εὔθετον· ἀλλὰ ποίημα μὲν καὶ γέννημα παιδείας καὶ ψυχῆς τῆς ἐμῆς, κτῆμα δέ σοι τὸ αὐτὸ καὶ χρῆμα πρὸς ἁπάσας ἐν τῷ βίῳ χρείας, ὁπόσαι γίνονται διὰ λόγων, ὠφέλιμον, ἀναγκαιότατον ἁπάντων χρημάτων· εἴ τι δὴ κἀγὼ τυγχάνω τῶν δεόντων φρονῶν· ἅπασι μὲν ὁμοίως τοῖς ἀσκοῦσι τοὺς πολιτικοὺς λόγους, ἐν ᾗ ποτ' ἂν ἡλικίᾳ τε καὶ ἕξει τυγχάνωσιν ὄντες· μάλιστα δὲ τοῖς μειρακίοις τε καὶ νεωστὶ τοῦ μαθήματος ἁπτομένοις ὑμῖν, ὦ Ῥοῦφε Μελίτιε, πατρὸς ἀγαθοῦ, κἀμοὶ τιμιωτάτου φίλων κ. τ. λ.

(1) Vide ad hunc annum *Io. Bapt. Hadrianii Hiſtor. Florent.* & *Scip. Admiranti* pariter.

Orator hac de cauſſa ablegatus fuerit, & oratione (1) habita pariter haſce nuptias dignis laudibus tulerit, & *Petrus Angelius* (2) Bar-

gaeus

(1) Haec oratio exſtat in codice Richardiano XI. *Pluteo Q. Ordine IV.* Initium ita habet: *Illuſtriſſimo & Eccellentiſſimo Principe. Così come la Sereniſſima Signoría con veri e chiari ſegni d' amicizia ha cercato in ogni tempo di far conoſcere all' Eccellentiſſimo Sig. Duca Padre Voſtro, e per l' innanzi a tutta l' Illuſtriſſima Caſa Voſtra, la molta affezion ſua; così ora nell' occaſione di queſte ſue nozze ha voluto moſtrare a V. E. la ſua continuata ottima volontà, nel fare che per nome di lei aſſiſteſſi alle ſolennità di queſto ſuo matrimonio, ed in tante allegrezze dell' E. V. e di queſta ſua Città; anzi in vece di tutta l' Italia rappreſentaſſi il buon animo ſuo, e il molto piacere, che ſente, di queſta ſua onorata congiunzione &c.*

(2) Hic in eo Epithalamio ita de parentibus adgnatisque *Ioannae* Reginae ſcribit.

Tu quoque magnorum fortunatiſſima Regum
Progenies: fratrumque ſoror, quarum alter Iberis
Imperat, atque Italum certas moderatur habenas,
Ammericemque domat toto procul orbe revulſam
Ignotamque diu mortalibus. Alter ad Arcton,
Qua patet, & latos profert Germania fines,
Sceptra gerit, populisque ad ſe dat iura vocatis,
Imperiumque ingens omnis regit arbiter orbis &c.

gaeus eas Epithalamio ſcripto celebraverit; ſi inter Principes viros egregius quoque Poeta qui memoretur dignus eſt. Fuit vero hic annus Genti *Richardiae* funeſtus, quum *Gabriel*, *Ioannis* pater, *Richardi* avus, anno aetatis ſuae LXXVIII. ſupremum diem obierit, qui anno MDXIX. *Nanninam*, ſeu *Ioanninam*, *Petri* F. *Franciſci* N. *Oricellariam*, eximiae nobilitatis feminam, coniugio ſibi iunxerat, & ex ea laudatum *Ioannem* genuerat, atque *Franciſcam*, quae anno MDXLIV. *Carolo*, *Nicolai* F. *Iacobi* N. *Paganellio* viro patricio nupſit. Sed & *Mediceae* domui fuit etiam luctuoſus, ſi ex iis, qui fortiter ſtrenueque pro patria religione dimicando occubuerunt, luctus oriri poteſt; nam quum Melita Inſula Turcica obſidione premeretur, *Haſdrubal Mediceus*, *Hippolyti* Cardinalis filius nothus, in pugna cecidit; illuc enim a Magno Duce ſuppetias Melitenſibus Equitibus ferente miſſus fuerat (1). Hic idem & ſequens annus Florentinis quoque eruditis, & literaturae politioris amantibus, non parvum moerorem adtulit ob *Petrum Carneſecchium*, Canonicum Florentinum, eruditione, favore Principum, & populari amore, memorabilem, a *Coſmo* Magno Duce traditum in Quaeſitorum Fidei Romanorum cuſtodiam ducendum; quum inſolen-

(1) *Admiratus Hiſtor. Flor.* ad hunc annum.

lentium pravorumque in cauſſa religionis dogmatum reus actus fuiſſet. Nam *Pius V.* Pont. Max. homo ſiquis alius ſubſpicax in his rebus atque ſeverior (1), Magiſtro Sacri Palatii Florentiam hac de cauſſa miſſo; eum a Magno Duce petiit & obtinuit; ac Romam ductum menſe Auguſto anno MDLXVII. capite plexum flammis abſumſit (2). Quo quidem anno *Richardius* alter, *Iacobus* videlicet, *Rodolfi* F. *Richardi* N. naturae conceſſit. Sed iam undeviceſimum aetatis ſuae annum RICHARDVS agebat, vertebatque annus Epochae Chriſtianae MDLXVIII. quum fatis in *Richardiam* Gentem ſaevire pergentibus, *Richardi* pater *Ioannes*, non adeo provecta aetate, fato functus eſt, & in D. *Pancratii* (3) ſepultus fuit.

Ri-

(1) Vide *Admiratum Hiſtor. Florent.* ad annum MDLXXII.

(2) De *Petro Carneſecchio* Florentino conſulendi *Io. Baptiſta Hadrianius* & *Scipio Admiratus* in *Hiſt. Flor.* ad hunc annum; *Iacob. Aug. Thuanus* in *Hiſtor. Iacob. Laderchius* in *Annal. Eccleſ.* ad annum 1566. & 1567 *Io. Georgius Schelornius* in *Amoenitatibus Eccleſiaſticis Tom. II.* Laudatus *Laderchius* Epiſtolam profert, quam *Pius V.* Pont. Max. hac occaſione *Coſmae* Magno Duci ſcripſit; & aliam, quam ad eumdem Cardinalis Alexandrinus dedit.

(3) Eccleſia Florentiae perantiqua, olim extra moenia. nunc intra; quam Monachi Vallumbroſani modo habent.

Richardii ſiquidem, *Iacobus* laudatus, & *Alexander*, *Rodulfi* filii, anno MDXXXIV. ab *Ludovico* & *Petro*, *Bencivenni* filiis, *Scarfiis* aedes templo & Monaſterio D. *Pancratii* proximas emerunt, & una cum aedibus aediculam *Scarfiorum*, quae in eo templo eſt, adquiſiere. Hinc non mirum, ſi in hoc D. *Pancratii* templo aediculam illam ſplendidam ac ſumtuoſam effecere, ſubterraneumque ſepulcretum extruendum poſteri curaverunt (1), & anniverſaria iuſta ſuorum manibus perſolvenda, initis cum Monachis Eccleſiae dominis pactis & conventis, conſtituere (2). Eo luctu perculſi *Richardii* habuerint tamen moeroris lenimentum a communi laetitia & plauſu, quo hoc eodem anno vere ineunte *Carolus* Auſtriae Archidux Florentiae exceptus eſt, Magno Duce *Coſma*,

 &

(1) Illam aediculam abſolvit *Coſmas*, *Franciſci* F. *Richardius*, Dynaſta munificentiſſimus, dedicavitque anno MDCCXIX. ut haec Inſcriptio ſub ara adpoſita indicat:

D. O. M.

IN HONOREM VIRGINIS SALVTATAE DEIPARAE SACELLVM. SIBI TVMVLVM SVISQVE. RENOVANDVM SVSCEPERAT FRANCISCVS COSMI MARCH. RICCARDII FIL. SED MORS INCOEPTA VETVIT. PIETATIS HAERES ET PARENTANDI STVDIO COSMVS MARCH. F. EXPLEVIT A. S. MDCCXIX.

(2) Id conſtat ex monumentis Archivi Richardiani.

& *Franciſco* filio, & univerſa civitate, eum multo honore proſequentibus (1). Sed maiori RICHARDVS, una cum aliis Florentinis, laetitia adfectus fuerit, ſiquidem Principis honores in ſubditos populos refunduntur, quum *Pius V.* Magni Ducis titulo *Coſmum* Principem decoravit, miſſo Florentiam *Michaele Bonellio*, Cardinalis Alexandrini fratre (2), qui tantae dignitatis inſignia, ſceptrum, coronam, pallium, ei ferret (3). Sed quo melius dolorem triſtitiamque omnem RICHARDVS adlevaret, a curis & deliciis eruditis habuerit. Hoc enim eodem anno MDLXIX. *Scipio Admiratus*, Lycienſis civis, quamquam antiqua origine Flo-

(1) V. *Admiratum* in *Hiſt. Flor.* ad hunc annũ.

(2) *Georg. Marcheſius* in *Muſeo Honoris Par. I. p.* 285. *Admiratus Hiſtor. Flor.* ad hunc annum. *Ald. Manutius* in *Vita Coſmae I. Laderchius Annal. Eccl.* ad hunc annum. *Fleury Hiſt. Eccl.* Cardinalis Alexandrinus fuit *Michael Bonellius*, *Cardinae*, *Pii V.* ſororis filius, ut ſcribit *Ciacconius*. Bulla autem *Pii V.* qua *Coſmam* eiusque ſucceſſores Magnos Duces Etruriae creat, in medium adducitur a *Manutio* in *Vita Coſmae*, & a *Laderchio* loco citato.

(3) *Coſmas* Magnus Dux literis, & Legatis ad Europae Principes miſſis, de hac re eos certiores fecit; eorum tamen multi id aegre tulerunt. In codice Richard. XXI. *Plut. Q. Ord. II.* eſt Epiſtola *Coſmae* hac de re ad Ducem Sabaudiae, data die XI. Decemb. an. MDLXIX. eiusque Reſponſum ſcriptum die XXVII. eiuſdem menſis, & eodem anno.

Florentinus, anno aetatis ſuae XXXVIII. & poſtquam inter Clericos cooptatus fuerat XVI. (1) Florentiam ſe contulit, & praeclara ſuae eruditionis ſpecimina praebuit, egregiis commentariis in lucem editis. Cum hoc ſtatim docto homine eruditus RICHARDVS amicitiam contraxit, ingenium eius, & ſcientiam, aliasque eximias animi dotes, demiratus; & illico aliquid pro ſua virtute egit; quo illuſtrem advenam, ſed rerum multarum indigum, utpote domeſticae rei anguſtia preſſum, in ſui amorem & benevolentiam incredibiliter raperet; quod quidem omne altius repetitum expediam. Vir animi praeſtans Neapoli fuit, *Alfonſus Cambius Importunius*, Florentinus, Equeſtribus Ordinis Stephaniani inſignibus decoratus (2), qui cognitione litterarum, ac Poeſi Italica in primis, & Bibliotheca inſtructiſſima, eruditi hominis opinionem collegerat; & eius quidem carmina concinna, & eleganter deducta, adhuc in Bibliothecis adſervantur, ut *Iulius Nigrius* de *Scriptoribus Florentinis* agens teſtatur. Hic *Scipionis Admirati*

(1) Teſtatur id *Admiratus* in Epiſtola quadam. Et quidem ille natus fuerat anno MDXXXI. a. d. V. KL. Octobr.

(2) Vide de hoc *Georg. Marcheſium* in ſuo *Muſeo Honoris Par. I. pag. 322. Iulium Nigrium* in *Scriptoribus Florentinis*; & *Admiratum* in *Genealogia Gentis Cambiae Importuniae*, & *Miſcellaneis*

rati amiciſſimus fuit, & tandem, quum ad Cypriam expeditionem a *Marco Antonio Columna* anno MDLXX. duceretur; marinis incommodis fractus, morbo correptus eſt, & in Cytheris (1), Graeciae Inſula, in ora Peloponneſi, ſupremum diem obiit, non ita maturo funere; nam anno MDXXXV natus erat. Nuncio eius mortis accepto, *Admiratus*, qui magno eum, utpote probum & litteratum virum, amore proſequutus fuerat, amici hominis memoriam colere voluit, & eius manibus quodammodo parentare, Genealogicam Gentis *Cambiae Importuniae* Hiſtoriam contexens, quam RICHARDO inſcripſit, quod vir largus, atque munificus, ut erudito homini gratificaretur, pecuniae ſummam, qua ad eam formis deſcribendam opus erat, liberaliter ſuppeditaſſet; quare ita eam auſpicatus eſt: *Domino Richardo Richardio. Ego in meis Parallelis Ducem Seſſae, gente Hiſpanienſem, qui Lautrechio Imperatori Gallo, & ſui Regis hoſti, tumulum poſuit, comparaveram L. Cornelio, qui Romanus quum eſſet, exſequias ſumtuoſas, atque magnificas, Hannoni Duci Carthaginienſi, & Romani Populi hoſti, faciendas curavit:*

(1) De hac Inſula quaedam delibavi in Tomo VII. *Deliciarum Eruditorum*, ubi de *Maximo Marguni*o Cytherorum Epiſcopo egi, eius Epiſtolas publici iuris faciens.

vit: actus quidem non magnanimi tantum, & militares, ſed humani etiam, & civilis pietatis pleni. Nunc magna voluptate perfundor, quod virorum maximorum veſtigiis inſiſtens volueris excitare ſepulcrum, & parentare Alfonſo Cambio, D. Stephani Equiti, & mihi arctiſſima familiaritate coniuncto, praeſidia ſufficiens, quibus hanc ſuae Gentis, quae cum eo prope extincta eſt, Hiſtoriam formis deſcriptam memoriae hominum commendarem. Hactenus *Admiratus*, qui una cum Richardo ſubſpexerit, quod *Coſmas* Dux hoc eodem anno MDLXX. Romam profectus, a Pontifice Maximo multis honoribus adfectus, & Magnus Etruriae Dux rite coronatus fuerit (1). At dum *Coſmas* ad tam ſublimem honoris gradum Romae elevatur, Florentiam reverſus vi libidinis intempeſtivae deiicitur, & cuius filius Imperatorum natam & ſororem duxerat, ille *Camillam Martelliam*, patricii quidem ordinis puellam, ſed privatae tenuiſque fortunae, alteram uxo-

(1) Univerſae huius caeremoniae deſcriptio habetur apud *Marcheſium* in *Muſeo Honoris Part. I. p.* 285 & ſeqq. & apud *Ald. Manutium* in *Vita Coſmae*. Anaglypho autem opere exhibetur in aere, quod exornat baſin Statuae equeſtris *Coſmae*, Florentiae in primaria platea. Sed exactior ac luculentior exſtat apud *Iac. Laderchium* in *Annalibus Eccleſiaſticis* ad hunc annum n. CX. Meminerunt etiam *Hadrianius*, & *Admiratus*, in *Hiſt. Flor.*

uxorem duxit, de qua *Ioannem* (1) anno MDLXVII. genuerat. Non minus tamen *Coſmas* magnis facinoribus intentus, quum Florentinam Hiſtoriam *Admirato* ſcribere iuſſiſſet, XII. triremes ſuas anno MDLXXI. ingenti Chriſtianorum claſſi adiunxit, quae ad Echinadas Inſulas contra Turcas pugnavit, & victoriam memorandam retulit. Sed ut, unde diſceſſi, revertar, aliter etiam *Admirato* amicitia Richardi, qui per haec tempora Poëſeos ſtudium, aliis negotiis diſtractus, aliquantum remiſerat, utilis fuit; hic enim peramplis ſuis divitiis ſemper laudabiliter uſus, comparandis codicibus optimorum Auctorum, manu exaratis in primis deditus, adhuc iuvenis pretioſam huiuſmodi codicum ſupellectilem adquiſierat; quorum praeſidio *Admiratus* Hiſtorias ſuas locupletiores, & abſolutiores, effecit. Heinc manuſcriptos Richardi codices haud ſemel laudat, ut in Hiſtoria Genealogica *Captanorum A Glaceto* (2), & ſimili Hiſtoria *Albitiorum*; in hac teſtans, ſe, *Ricciardum Franciſcini* F. *Albi-*

tium

(1) Hic Princeps bellica virtute eximius fuit, & in Pannonia contra Turcas ſtrenue pugnavit, aliisque in bellis praeclare ſe geſſit. De eo *Petrus Farullius* in *Hiſt. Arretina pag.* 114. *Marcheſius* in *Muſeo Honoris Par. I. p.* 289. *Admiratus* in *Epiſtolis, Ant. Mar. Biſcionius* V. Cl. in *Vita Ant. Fr. Grazinii.*

(2) Verba *Admirati* ſunt *pag.* 19. Et codex eſt XXII. *Pluteo S. Ord. III.*

tium fuiſſe Poetam, deprehendiſſe ex codice carminum Italicorum, quem RICHARDVS *Richardius* poſſidebat; & qui adhuc in ſuorum poſterorum Bibliotheca adſervatur (1). In hac eadem Bibliotheca codex membranaceus perelegans pariter exſiſtit, cui RICHARDVS ſuum nomen inſcripſit, annumque & diem, quo eum emit, adnotavit, annum videlicet MDLXXII. & diem XI. KL. Maias (2). Inſuper codex MS. eiuſdem Bibliothecae continens Chronica *Ioannis Villanii* (3), in fronte nomen RICHARDI ἀυτόγραφον praefert (4); &

(1) Codex eſt vel XII. in *Pluteo O. Ord. II.* vel XXI. in eodem *Pluteo*, *Ordine III.* nam in utroque codice exſtant carmina *Ricciardi*, *Franciſci* F. *Albitii*, atque aliorum Poetarum.

(2) Codex eſt XLVII. in *Pluteo S. Ord. III.* in cuius fine ita ſcriptum eſt: *Di Riccardo di Giovanni Riccardi, comperato a dì 20. di Aprile* 1572. Hic codex continet varia, lingua Italica omnia, cum profana, tum ſacra, inter quae eminent Epiſtolae quaedam *Friderici II.* Imperatoris, & quaedam aliae Pontificum Romanorum.

(3) Hic eſt III. in *Pluteo Q. Ordine IV.*

(4) In eo ita ſcriptum eſt: *Di Riccardo di Giovanni Riccardi*. Scriptum eſt etiam prioris domini nomen ita: *Queſto libro ſi è di Chimenti di Giovani di Chimenti Ricci Vaſaio*. In fine codicis eſt narratio primae expeditionis maritimae Florentinorum, factae anno MCCCCXXII. Hic quidem codex plurimi faciendus eſt.

& idem praefert codex (1) Arithmeticae praecepta complectens. In codice autem alio de re Medica agente (2) quaedam manu RICHARDI ſcripta ſunt, obſervatione plane digniſſima (3). Sed & codex alius titulum operis RICHARDI manu exaratum habet, quod eſt *Severini Boethii De Conſolatione Philoſophiae, a Maximo Planude* Graece redditum (4). *Ioannes Baptiſta Vbaldinius* quoque

(1) Codex eſt VII. *Plutei S. Ordine IV.*

(2) Codex eſt III. *Plutei S. Ordine IV.*

(3) Haec ſunt cantiunculae quaedam, quarum initia ab *Ioanne Boccaccio* citantur in fine Diei V. ſuarum Mileſiarum, & Fabula II Diei VIII. quaſque *Richardus* ait, ſe ex antiquo codice deſcripſiſſe. Sunt etiam Medica quaedam praecepta ad morbos ſanandos. At operae pretium eſſe non duco cantiunculas illas heic proferre; & ſi Florentini illius Fabulatoris operi illuſtrando inſervire poſſunt: Eas *Richardus* ait ſe reperiſſe in calce vetuſti codicis, quem poſſidebat M. P. V. Earum initia ita habent:

Queſto mio nicchio, s' io nol picchio.

Et

L' acqua corre alla borrana,

Hae cantiones oſtendunt, quanta ſedulitate *Richardus* in optimorum Auctorum Tuſcorum opera incumberet, & quam curioſe iis illuſtrandis, & ornandis animum adplicaret.

(4) Hic codex eſt XXXV. *Pluteo K. Ordine II.*

que in Gentis *Vbaldiniae* Hiſtoria, quam ante annum MDLXXXVIII. ſcripſit, RICHARDI meminit, eumque virum literis, & eruditione, adprime inſtructum adpellat, antiquorumque monumentorum obſervatorem diligentiſſimum; & apud quem infinita propemodum pretioſa cimelia, & antiquitatis reliquiae, auro contra carae, adſerventur. Hiſce autem laudibus RICHARDUM fert; ſumta occaſione ex codice manu exarato, qui ab *Ioanne Cavalcantio* ad *Ginum*, *Nerii* F. *Gini* N. *Capponium* ſcriptus, & *Nerio* patri miſſus, de rebus civilibus agit, & ab RICHARDO comparatus fuit (1). *Sebaſt. Ruſſius* vero, in Praefatione operum *Albertani* Iudicis, ab ſe anno MDC. editorum, RICHARDI pariter meminit, & eius etiam codice MS. perantiquo (2) ad editionem caſtigandam & perficiendam, ſe eſſe uſum ſcribit. Codex quoque continens Iſagogen ad Epiſtolas ſcribendas *Ioannis Bonandreae* Bononienſis Magiſtri, & Ethicen *Ariſtotelis*, a *Thaddaeo* Medico Florentino Italice converſam, adnotationem RICHARDI manu in Ethices fine ſcriptam habet (3). Sed & alius codex, qui de Chemia agit, quaedam ex *Ariſtotele* habet a RICHARDO exarata (4), al-

(1) Eſt codex XXII. in *Pluteo S. Ord. III.*
(2) Codex eſt XXVII. *in Pluteo S. Ord. III.*
(3) Codex eſt S. VII. n. XXVII.
(4) Codex eſt R. IV. n. XIX.

alter vero eius nomen αὐτόγραφον praefert (1), & de Arithmetica tractat. Alius item codex eſt (2), in quo Aſtrologica & Geographica quaedam, & Vita *S. Ioannis Gualberti* exſtant, & ante hanc Vitam plura ſua manu Richardvs adnotavit. Sed exteris etiam huius eruditio & literaria ſupellex innotuit; nam *Marcus Velſerus* Auguſtanus, vir doctiſſimus, in Epiſtola centeſima inter eas, quae Noribergae anno MDCLXXXII. excuſae ſunt, ſcribit, ſibi relatum fuiſſe, Florentiae apud Richardvm *Richardium* exſiſtere codicem MS. in quo integra hiſtorica *Diodori Siculi* (3) Bibliotheca contineatur, qui theſaurus quidem eſſet longe pretioſiſſimus. In ea igitur aetate, qua alii luxu, & voluptatibus diffluunt, in Muſas, & liberales diſciplinas, Richardvs toto pondere ferebatur; & non codices tantum raros, & inſignes, perſequebatur: verum etiam omnigena eruditae antiquitatis monumenta, aera, marmora, ſtatuas, ſimulacra, anaglypha, titulos, gemmas ſculptas, epigram-

(1) Codex eſt S. IV. n. VII.

(2) Codex eſt S. IV. n. XXI.

(3) Quicumque id *Welſero* retulit, eum fefellit, niſi codex, hic indicatus, deperditus ſit. Nam qui nunc in Bibliotheca Richardiana exſtat, continet tantum Bibliothecae hiſtoricae *Diodori* libros quoſdam, ab XI. ſcilicet uſque ad XV. & ſignatus eſt numero VI. exſiſtitque in *Pluteo K. Ordine II.*

grammata, & id genus alia, quae adhuc in Muſeo Richardiano exſtant, & quantum ingenii, iudicii, eruditionis, ille haberet, luculente teſtantur, cupide, diligenterque perquirebat, atque adipiſcebatur. Quamquam, numquam RICHARDVM adeo ſeveris, aſperioribusque, moribus tetricum dixerim, ut ne honeſti quidem amoris adfectu aliquando agitaretur; quod quidem ſatis indicant ogdoades Italicorum carminum amatorie ab eo ad ſexaginta, & quod excurrit, deductae, quae in ſaepius laudata Richardiana Bibliotheca adhuc exſtant; (1) niſi malis amatorium argumentum electum, non quod eo animi morbo laboraret, ſed quod illud poetice facultati exercendae aptius convenientiuſque ſit; quare adfectum hunc multi Poetae ſuis carminibus ſimularunt, caſti alias, & a Venereis illecebris alieni. Haſce ogdoades perperam *Iulius Nigrius*, in ſuo *de Florentinis Scriptoribus Commentario*, in Deiparae

3 ✠ lau-

(1) Hae ſunt in Codice II. *Plutei S. ordine primo*. Specimen do ogdoadem unam ex multis.

Delle fatiche mie il fiore, e 'l frutto.
Ogn' altro coglie, ed io ne ſon di fuora;
Il ſeme, ch' io ho ſparſo, è perſo tutto,
In queſta terra ingrata, che riſtora
Il ſuo cultor d' acerba doglia, e lutto:

Co-

laudem ſcriptas fuiſſe, memoriae prodidit, ni tamen fallor: non videtur enim *Nigrius* (1) intellexiſſe de carminibus Deiparae honori compoſitis, quae multo minori ogdoadum numero continentur, quam ſexaginta. Veruſtorum cimeliorum ab RICHARDO comparatorum non *Vbaldinius* tantum, ſed *Admiratus* etiam in *Hiſtoria Genealogica Comitum Guidonum*, (2) & *Leopoldus Meliorius* in ſua *Florentia Illuſtrata* (3) meminerunt, gemmamque RICHARDI, in qua Sphynx exſculpta eſt, commendant & celebrant, anulumque ipſum *Au-*

Così interviene a chi con fede adora;
E queſto è quel, perch' il mio cor s' addoglia,
Ch' il ſeme, ch' io ho ſparſo, ogn' altro coglia.

(1) Nil mirum, ſi *Nigrius*, vel *Ant. Magliabechius*, in argumento horum carminum tradendo errant: nam *Richardi* ſcriptio, ob informes litterarum ductus, lectu eſt difficillima; qualis ferme eruditorum hominum ſcriptio eſſe ſolet: quamquam videtur potius memoria eos fefelliſſe, qui amatoria carmina cum ſacris confuderunt: nam in Deiparae etiam laudem carmina ibidem exſtant. Verba *Nigrii* ſunt inſequentia: *Trovaſi nella famoſiſſima Libreria de' Marcheſi Riccardi MS. una Canzone Italiana in ottava Rima in lode della Vergine Maria, che è come un Canto di LXI. ottave, che dal carattere collazionato ſtimaſi di lui.*

(2) *Pag.* 28.

(3) *Pag.* 204.

Auguſti Caeſaris eſſe aiunt; cuius rei fides penes illos auctores eſto. Nec indictum, ob hoc ipſum, RICHARDVM *Petrus Farullius* Abbas Camaldulenſis in ſua *Hiſtoria Arretina* (1) reliquit, quem literis illuſtrem & φιλαρχαῖον adpellavit. Sed & inter *Gabrielis Chiabrerae* carmina inedita epigramma Italicum (2) occurrit, quo Vates ille venuſtiſſimus gratias RICHARDO agit de gemma, in qua *Homeri* vultus affabre ſcalptus ſpectabatur, ab eo ſibi donata, quo ſummi illius Poetae imagine ad Amadeidem condendam vehementius excitaretur. Sed ipſe etiam RICHARDVS Poeſin Italicam excoluit, quae laus ingeniorum Florentinorum praecipue eſt, ut iam innuimus, ac praeter memorata amatoria carmina, Divae *Mariae Magdalenae* reſipiſcentiam, & ad meliorem frugem converſionem, cothurno tragico cecinit, (3) quantum elegantiae, & gravitatis ſua eruditio haberet, oſtendens. Quin Divae etiam *Catharinae* martyrium non diſſimili carminis genere celebravit (4); & *Ferdinandi I.* Magni Etruriae Ducis virtutem, & praeconia, ac Stephanianorum Equitum res praeclare geſtas odis con-

(1) *Pag.* 170.
(2) Hoc inferius proferemus.
(3) Haec edita fuit Florentiae anno MDCIX.
(4) Specimen inferius damus.

cinnis & elegantibus (1) praedicavit; atque hiſce etiam apud poſteros nomen, laudemque, quaeſivit. Hinc non mirum, ſi *Chiabrera* laudatus in carmine ad RICHARDVM ſcripto ad iterum *Ferdinandi* Principis virtutem & gloriam carminibus ſecum ſuper aethera ferendam eum invitat (2); & ſi RICHARDVS Poeta, Poetarum amicus & fautor fuit. Nam praeter memoratum *Chiabreram*, qui per ea tempora Florentiae verſabatur, in Dynaſtarum *Curſiorum* domo liberaliter & ſplendide habitus, & Mediceis Principibus probatus merito atque gratiſſimus, quique non ſemel ſua carmina RICHARDI nomini inſcripſit, & in eius

(1) Haſce in decurſu producimus.

(2) Hoc carmen habetur in editione Veneta anni MDCCXXX. operum *Chiabrerae Tomo* I. *pag.* 100. & illis verſibus *Richardum* compellat:

Dunque in Parnaſo alla più forte incude
Stancando il braccio riverſiam ſudori,
E facciaſi opra d' immortali onori,
O buon Riccardo, ad immortal virtude.
Vaghezza ardita non mai ſempre è rea;
Affretta il piè ſu per l' Aonie rive,
E fa ſonar fra le Caſtalie Dive
Sovra del noſtro Re cetra Dircea.
Quando egli affliſſe i più remoti Eoi,
Tu la tempraſti a riſchiarar ſuo vanto;
Non ti ſtancar; che non ignobil canto
E' ſol conforto de' veraci Eroi.

ius laudes, erupit; (1) *Scipio* quoque *Admiratus* Poeta egregius, RICHARDI, ut iam vidimus, amiciſſimus fuit. *Eliſaeus* pariter *Caſtellanius* Florentinus, Poeſeos amore captus, & non invitis Muſis carmina modulans, quum rei familiaris inopia laboraret, ut Muſis, & verſibus condendis vacare poſſet, ad RICHARDI munificentiam, quam omnibus teſtatam, ac perſpectiſſimam dicit, confugit eximio Poematio Italico (2), quo ſuae adverſae ſortis lenimentum ab eius liberalitate nanciſceretur. Porro & *Hieronymum Baccellium* eruditum Poetam, qui *Homeri* Odyſſeam Tuſcanicis carminibus expreſſit; & Iliadem ſimili modo tranſtuliſſet, niſi in medio operis curſu morte interceptus fuiſſet; RICHARDI amicum fuiſſe, illud forte argumento eſſe videretur, quod haec opera manu exarata, & archetypa, in Bibliotheca

(1) *Gabrielis Chiabrerae* carmina *Richardo* inſcripta in editione Romana anni MDCCXVIII. & Veneta anni MDCCXXX. exſtant. Eclogae autem in iſta editione *Richardo* minime nuncupantur; ſed in editione Veneta anni MDCX. epiſtola ad *Richardum* praefixa ei dedicatae ſunt. Dicavit quoque ſeptem odas in Deiparae laudem, quarum quinque in editione Romana editae ſunt; aliae duae adhuc tantum MSS. in Bibliotheca *Richardiana* adſervantur. Sed de his latius inferius agemus.

(2) Hoc carmen inferius exhibemus.

Richardiana adhuc exſtant: niſi ex *Baccii Baccellii* epiſtola ad *Franciſcum* Magnum Etruriae Ducem, Iliadis interpretationi praefixa, (1) conſtaret, cum Odyſſeae, tum Iliadis, αὐτόγραφα ab ipſo *Baccio* donata *Franciſco* Principi fuiſſe, ut ea in Bibliotheca Laurentiana collocari iuberet. Quare dicendum potius videtur, αὐτόγραφα illa ex principali munificentia ad RICHARDVM perveniſſe, quum *Franciſcus* Magnus Dux, vel eius ſucceſſor *Ferdinandus*, virum hunc codicum huiuſmodi cupidiſſimum eſſe cognoſceret, eique gratificari vellet. Verum indubitate *Franciſcus Bracciolinius*, Vates Piſtorienſis illuſtris, arcto amicitiae vinculo RICHARDO adſtrictus fuit, & mutua benevolentia ab eo dilectus eſt, ut ipſe *Bracciolinius* in Ecloga elegantiſſima (2) ad eum miſſa, qua-

(1) Hanc edidimus in Catalogo Codicum MSS. Bibliothecae Richardiane.

(2) Ecloga haec exſtat in Codice II. *Plutei* S. *ordine primo*, in Bibliotheca Richardiana, & ipſa eſt, quam heic proferimus.

Montano. Titiro.

Montano. *Dimmi, Titiro mio, qual empio affanno*
T' ingombra l' alma, che dagli occhi i' veggio
Pover lagrime amare, che del duolo
Son gran nunzii e veraci; onde l' erbette,
Che

quaque eius laudes extollit ac celebrat, luculenter, diſerteque teſtatur. Quin in Ri-

Che letto fanno al tuo mortale incarco,
Ricompenſate ſon dal tuo dolore
Con aura di ſoſpiri, acqua di pianto?
Titiro. *Così piaceſſe al Ciel, Montano amato,*
Che come a' miei ſoſpir non ſi pon freno,
Nè ſi contende il varco al pianto mio,
Così non ſi negaſſe a l'alma ancora
Di farſi lor compagna, onde ſi tragga
Omai di così dura empia prigione.
Mon. *Deh ſe d' amore i già paſſati ſegni*
Teſtimonio ti fur, che dolce nodo
Di tenace amicizia i cor n' avvinſe,
Non mi tor la cagion di tanto affanno,
Ond' io conoſca appieno, e chiaro veggia,
Qual tiranno penſier nel ſeno aſcondi.
Che ſe dolce pietade ora m' inſegna
Le guancie mie bagnare all' altrui pianto,
E come un ſol dolor duoi petti ingombri;
Forſe avverrà, che da' conſigli miei
Riconoſcer devrai la tua ſalute.
Senti forſe d' amor, ch' in dolce viſo
Di bella donna pargoleggia e ride,
E fra candidi gigli e freſche roſe
Scherzando occulto il noſtro danno appreſta?
Tu non favelli, & onde avvien meſchino,
Ch' a quel ch' io veggio in sì pietoſo affetto
Col ſilenzio riſpondi? non ſai forſe,
Che un gentil cor non dee celarne amore,
Se amore a cor gentil ratto s' apprende?
Tit. *Se così toſto ritrovar ſapeſſi*

chardiana Bibliotheca codex manu exaratus autographus exſiſtit, in quo feſtiva, & amato-

Il rimedio, com' hai trovato il male,
Già la mia piaga riſanata in tutto
Vedrei, nè ſoffrirei tanto dolore.
Mon. *Dunque amor turba il tuo gentil penſiero?*
Miſera infermità, che tanto merta
Compaſſion, quant' ha ſeco tormenti;
Ma di queſto tuo amor qual ſpeme hai certa,
O pur dubbia, che porga al cor tal' ora
Dolce conforto, e diſacerbi il duolo?
Tit. *Queſto è ſolo il dolor, che mi trafigge,*
E che nel tormentarmi ogn' or s' avanza;
Amo non, com' io ſon, coſa mortale,
Nè chieggio altra mercè dell' amor mio,
Ch' amor' o ſervitù; nè queſto ancora
Mi ſi concede, ma che dico, o laſſo,
Benche ſolo il deſio non m' è conteſo,
Non mi concede pur mia ſorte, o 'l Cielo,
Che ſperanza addolciſca i miei lamenti.
Mon. *Com' eſſer può, che ſe tu vivi amante,*
Nulla ſpeme ti reſti; ſe la ſpeme
Dell' amoroſa fame e' dolce cibo?
Forſe non ſai, che s' al vivente manca,
Con che cibarſi, ei ne rimane eſtinto,
Così l' amante ancor, ſe e' non ſi paſce
Di sì dolce vivanda, credi certo
O che viver non puote, o ch' ei non ama.
Mon. *Hor di quì ti conforta, e vivi lieto,*
Se lo ſperare è proprio degli amanti,
Dei ſperare ancor tu, ſe amante ſei.

Tit.

toria de *Lena*, ſeu *Magdalena*, piſtrice epigrammata a *Bracciolinio* fuſa continentur, quum-

Tit. *Amo, e s' io caddi a l' amoroſo inciampo*
Non fu roſſor di mia caduta il frutto,
Che l' eſſer vinto all' or mi fu di pregio;
Perchè ſe l' alma imprigionata e avvinta
Reſtò, non furo i lacci un biondo crine,
Ch' al bel regno d' Amor la fer ſoggetta.
Ne men gli ſtrali, onde impiagato, e guaſto
Rimaſe in tutto, e lacerato il core,
Furon gli ſguardi, che tal' ora avventa
Amor da' duoi begli occhi almi e ſereni,
E ſe fu il petto incenerito ed arſo,
Non fu l' incendio, che entro a lui n' appreſe
Per occulto ſentier tenace e fero,
Il dolce lume, che dagli occhi ſcende
Di bella donna al vaneggiar inteſa;
Ma furon l' armi, onde mi preſe amore
Virtù celeſte, corteſia, pietade,
E mille altre opre glorioſe e belle.
Mon. *Nobil cagion d' amor, donde io comprendo,*
Che non ſolo beltà t' acceſe il core,
Ma viè più di beltà virtù ſovrana,
Che facendoſi a lei compagna e amica
In un deſtaro in te virtute e amore.
Tit. *Ben penſaſti, ch' in me deſtoſſi affetto*
Alla virtù congiunto, ma beltade
In ciò non s' adoprò, nè fu cagione
Dell' ardor mio, de' miei gravi lamenti.
Mon. *Come dunque beltà non t' arde il petto,*
Se ſol beltà n' inceneriſce il core?
Tit. *Nè beltà, nè vaghezza, o vanitade,*

Ne

quumque illa archetypa ſint, ab ipſo Auctore dono RICHARDO miſſa fuiſſe ſubſpicari eſt,

Nè luſinghevol donna mi tormenta.
Mon. *Dunque brutta, o proterva: o folle amore!*
Non s' apprezza altro incendio in queſta vita,
Che quel ch' in un bel viſo Amore aſconde.
E tu, che 'l core e l' alma hai sì gentile,
Tuo degno amor nella bruttezza impieghi?
Tit. *Non sò d' averti detto, che di donna*
O beltade, o bruttezza, il cor mi sfaccia.
Mon. *O che mi beffi, o che non ſenti amore.*
Tit. *Nè ti beffo, e mai ſempre il ver narrai;*
Dunque i pregi d' un uom, l' alta virtute,
Non è lecito amar fra noi mortali?
Mon. *Puoſſi, ma non è amor tanto perfetto.*
Tit. *Anzi quello è imperfetto, che ſoggiace*
A mille errori, e queſto errar non puote.
Mon. *Hor ſia come ti piace, ma coſtui,*
Per cui provi meſchin l' eſſere amante,
Qual' è tra' figli della bella Flora,
E come avvenne, ch' ei t' acceſe il petto
Di sì giuſto deſio, di sì bel foco?
Tit. *Sai che brama ebbi apprendere opre ed arte,*
Che fanno l' uom del tempo eſſer pompoſo
E trionfante, ond' ancor vive eſtinto;
Ciò mi fe diſprezzare i patrii tetti
Del ſuperbo Senario, e ancor l' amate
Piagge, l' amenità de' verdi campi,
Il mormorar de teneri criſtalli,
Il dolce riſo, & odorar ſoave
De' molli prati, e i generoſi ſtudi,

Che

eſt, ſincerae amicitiae pignus, ac monumentum. Quum vero RICHARDVS Italicam

Che pauroſi fanno orſi e cignali,
Onde tal' ora a l' umil caſe appeſi
Si veggon mille & immortal trofei
Di fere empie e rapaci, e ſciolte damme,
Alta pompa de' boſchi, & ornamento.
Da queſto tratto a l' alma Flora io venni,
Dove a meravigliare in pria s' apprende
I ſuperbi palazzi, e gli alti tempi,
I teatri, i trofei, le belle impreſe
Di mille illuſtri alti famoſi Eroi,
Caro pregio di lei, di tutto il mondo;
Ond' io chiaro conobbi, che queſt' una
Sì fra l' altre Cittadi erge la fronte,
Come fra turba umil d' abietti fiori
L' altero giglio di candor veſtito.
E ricercando in lei fra mille, e mille
Cittadini famoſi, qual ne porga
Di ſua virtù più memorando il grido,
Vn ritrovai, che Ricco Arde, e felice
Tanto degli altri diſcolora il vanto,
Che non potendo in ſe capir ſuo nome,
Nè meno ſtare a la gran Patria in ſeno,
Quaſi sdegnoſo, che mendico onore
Sia mercede a un valor, che fra noi ſembra
Sovra l' uſo mortal chiaro e ſereno;
Sol di ſe ſteſſo, e di virtute, armato
Per fama cerca i più romiti alberghi
Di tutto il mondo pellegrin di gloria.
Mon. *Dunque fra noi mortal tanta virtute*
Sen vive, e non è alcun, che gli conſacri

Vit-

cam Poeſin praecipue coleret, ut ſtilum optimum, ac laudatiſſimum formaret, Poetarum

Vittima d' alta loda, in dotti carmi?
Tit. *Anzi a ben mille coraggioſe penne*
Egli è ſtato ſoggetto, ma pria fora
Men difficil ripor tutte le ſtelle
Sotto picciola gemma, che ſuoi pregi
Scriver nel ſuon di ben devoti carmi;
Quindi è che per far chiaro il ſuo gran nome
Ha per canora tromba il proprio vanto.
Mon. *Qual ſon l' opre gentil, che coſtui fanno*
Sì glorioſo, e così chiaro al mondo?
Tit. *Il ſaper quanto lice ad uom terreno,*
Gran pietà, corteſia, l' eſſer umano,
E quaſi al bene oprare emul del Cielo.
Mon. *Ma mentre ami sì degno e ſaggio Eroe,*
Che brama il tuo deſio per ſua mercede?
Tit. *Sol che grato gli ſia l' umile affetto,*
E 'l devoto ſervir, ch' io gli ſacrai.
Mon. *Faceſti mai della ſua grazia acquiſto?*
Tit. *Fui degno di ſervirlo, e d' eſſer duce*
D' un ſuo fecondo, e fortunato gregge:
Onde ſeppi tal or, come ſi puote
Gioir nell' altrui gioia, e farſi proprio
L' altrui dolore, o pur l' altrui diletto.
E amare il mio Signor fin negli armenti.
Ma or non sò, qual mia ſventura o fallo
Non vuol, ch' io gli ſia più caro o diletto,
Quanto una volta fui: forſe diſdegna
Che con l' inculta, & immatura avena
Inſegno riſonare a queſte ſelve
Il ſuo gran nome; o pur ſe ſua virtute

Al-

rum principes *Dantem*, ſeu *Durantem*, *Aligerium*, & *Franciſcum Petrarcham*, tanquam Muſeae

Altro ſervir non vuol, ſe non quell' uno
Che la puote agguagliar co' merti ſuoi,
Nullo ne troverà, ſe ella è infinita.
Mon. *Qual è 'l felice e fortunato albergo,*
Ov' ei dimora, e sì beato vive?
Tit. *Quella, che la rimiri, è la gran reggia,*
Ove fa copia altrui del ſuo ſplendore;
E queſto, ove or mi trovi, è 'l ſuo giardino,
Dove ancor per uſanza Amor mi mena.
Mon. *Ben a ragione Elpino in queſto loco*
Inviar mi devea per ritrovarti.
Tit. *Qui ſol di ritrovarmi eſſer puoi certo:*
Che ſe tal' or lungi a l' amato ſeno
Mi tragge altra biſogna, qui mai ſempre
Reſta il penſiero, e la mortale ſpoglia
Non ſa torſi di quì molto lontano.
Che come Progne a la ſtagion novella
Sen gira intorno al dolce amato nido,
Ov' ha del parto ſuo laſciato il pegno;
Tal' io d' intorno a queſte amate piante
Partir non sò, ben che nemico il fato
Mi ſia cotanto, e congiurato il Cielo.
Mon. *Com' eſſer può, ch' un uom, benche divino,*
Tanto incendio d' amor n' un petto accenda?
Tit. *Non ti maravigliar, che ſe ſapeſſi*
Nulla eſſer qui, ben ch' inſenſibil coſa,
Che non ſenta per lui foco d' amore,
Non ardireſti mai tal' coſa dire.
Odi quel Ruſignuol, che sì ſoave
Piagne le ſue ſventure, e par che inviti

ſeae artis canones, in primis imitandos ſibi propoſuit; & adeo attente, ac ſedulo, laborio-

A lagrimar con lui la Terra e 'l Cielo?
Non ſi lamenta dell' antico ſtrazio,
Ma ben ſi duol, che la Natura a lui
Non diede umana voce, ond' egli poſſa
L'incendio paleſar, ch' al petto aſconde
Per queſto alto Signor, che l' innamora.
Par che dica invidioſo a la mia ſorte:
Non ti lagnar, che ſe gran duol t' affanna
Almen col paleſarlo puoi ſovente
Deſtar pietà nel ſen del tuo Signore;
Ed io per maggior pena e più tormento
Vivo penoſo e taciturno amante.
Mira qui dentro a queſto puro argento,
Come d' allori un garreggiante ſtuolo
Dentro ſi ſpecchia, e ſi vagheggia il volto,
Il dorſo, e ancor le verdeggianti braccia,
Sol per veder ſe nobil fronda ei ſerba,
Che poſſa al ſuo Signor premer la fronte.
Mira quì l' orme dell' altere piante,
Cui l' erbetta per render grato onore
Pie ò l' umile e verdeggiante chioma,
Quando da lor fu caramente oppreſſa:
E mentre le baciò, tanto diletto
Preſe, che ſtudioſa ancora ſerba
Per la dolce memoria di quel punto
La forma ancor, come qui vedi, impreſſa.
E queſta roſa qual, temendo anch' ella
Dell' incendio comun timida ſtaſſi
Riſerrata in ſe ſteſſa e non ardiſce
Aprire gli occhi a rimirar tal luce.

Ma

rioſeque, *Petrarchae* carmina, diurna nocturnaque manu, verſavit, lectitavitque, ut, quum editione a *Ludovico Dulcio* anno MDLIX, Venetiis adornata uteretur, *κριτικωτάτων* Literatorum more, ſcholia exquiſita, variantes aliorum codicum lectiones, correctiones mendorum, locorum corruptorum reſtitutiones, ſimiles Auctorum cum Latinorum atque Italorum, tum Graecorum locos, in ora libri paſſim & confertim adſcripſerit, (1) quod quidem exacte, perfecteque exſequi poterat, quum tot libros eximios, totque codices manu exaratos, & quidem praeſignes, ſibi comparaſſet; ex quibus quaedam etiam epigrammata, & odas, quae in illa editione praetermiſſae fuerant, ſua manu deſcriptas

Ma che dich' io? non c' è nè fronda o fiore
Nè pianta, od erba, o ſaſſo, o fiume, o fonte,
Che non ſenta d' Amor per lui beato.
E perchè Febo a rinfreſcar nell' onda
Gli anelanti deſtrier già tuffa e cela,
E ſcendon già dagli alti monti l' ombre
E più ſpeſſe, e più foſche, onde n' è tolto
Di rimirar le ſue grandezze impreſſe
E nelle piante, e frondi, e fiori, e fonti,
Vieni a l' umil tugurio, ove udirai
Maggior coſe di lui, maggior impreſe.

Hactenus quidem *Bracciolinii* Ecloga.

(1) Vide ſpecimina ſuperius *pag.* XV. & XVI.

ptas adtexuit: qui liber, ita RICHARDI manu emendatus, & illuſtratus, in ſaepius laudata Bibliotheca Richardiana adſervatur, & ex hoc quidem codice emendatiſſima & ornatiſſima *Petrarchae* carminum editio curari poſſet. Porro hic idem liber pietatis, ac religionis RICHARDI, praeter ſacra argumenta ab eo vorſa & prorſa oratione tractata, teſtis eſt locupletiſſimus. Quum enim *Paulus IV.* Pontifex Maximus librorum, quibus errores contra Religionem, & contra bonos mores conſulta, ac maledicta & convicia, continerentur, lectionem orthodoxis hominibus prohiberi, eorumque pleroſque flammis aboleri, ſanxiſset, quod quidem anno MDLVIII. menſe Martio Florentiae contigiſſe memoriae proditum eſt; (1) iſthuc ipſum deinde RICHARDO religionem iniecіſſe videatur; nam in hac eadem carminum *Petrarchae* editione, integra illa tria epigrammata, quibus Vates aulae Romanae mores acri ac amarulenta mordacitate perſtringit, atramento illito impactoque deleta ſunt. At quamquam in ſcientias, liberaleſque diſciplinas RICHARDVS toto pondere ferebatur, non tamen interea ſolicitam rei domeſticae curam neglexit; ut enim doctrina-

(1) Huius rei monumentum ex Richardiana Bibliotheca edidi in Catalogo Codicum MSS. eiuſdem Bibliothecae.

narum, ac ſapientiae ſtudium animo ingenuo, & liberali; ita haec prudenti, gravique, homine digna eſt. Quamobrem quaedam ex bonis *Alexandri Rodulphi* (1) *F. Richardi N.*

 Ri-

(1) Quum in Archivo Richardiano epiſtola a *Rodulpho* hoc ſcripta reperta fuerit, quae multa ſplendida & honorifica ad gentem *Richardiam* ſpectantia continet, quorum pleraque aliunde ignota ſunt; heic eam exhibere fert animus. Ea antigraphon eſſe videtur ab ipſo *Rodulpho* deſcriptum; id enim indicat illorum temporum orthographia minus ad veram normam exacta; & ipſa characterum forma. In averſa chartae facie ſcriptum eſt: *Al Signore. Meſſer. Ghoro. di Ridolfo. Richardi*. Hoc eſt, *Epiſtola Rudulfi Richardii ad Dominum, Dominum meum Gregorium*. Quis autem hic *Gregorius*, cui *Rodulphus* ſcribit? Eſt *Gregorius Gherius* Piſtorienſis, qui, *Mediceis* iam Florentinam Rempublicam regentibus, primarius eorum adminiſter fuit, cuius meminit *Benedict. Varchius Lib. II.* ſuae Hiſtoriae, eum inurbanum ſuperbumque hominem fuiſſe indicans. Erat hic igitur familiaris *Alfonſinae Vrſinae*, & *Laurentii Medicei*, Florentiae Principis, & iam Vrbini Ducis, eius filii; de illa enim femina principe in interiore epiſtola agitur. Haec quidem epiſtola ſcripta eſt, ut videtur, a *Rodulfo* pro aliquo beneficio ab *Alfonſina*, ſeu a *Laurentio Mediceo*, *Alfonſinae* matris rogatu, obtinendo; ideoque *Rodulfus*, ne ſibi aliquid obſtet, familiae ſuae claritatem atque opulentiam exponit, ſimulque maiorum ſuorum cum *Me-*

Richardii, adgnati ſui, qui animoſior, & tuendae libertatis cupidus, perduellionis reus

Mediceis proceribus amicitiam atque conſuetudinem memorat. Epiſtola autem eſt, quae ſequitur.

Yhus Maria. Addì XV. di Setembre 1516.

È perche. V. S. mi poſſi. aiutare. più. ghagliardamente. ac.o. che. voi. poſiate. giuſtifichare. ſe alcuno. voleſi. dire. che. io. fuſi. nuovo. ala. Cità. (alcuno avrebbe potuto prendere occaſione di dir ciò, dall' avere dimorato i *Riccardi* nella Marca, e a Piſa) *vi voglio. brevemente. alquanto. dichiarare. di mia. Genologia. e parte. de le. graveze. paghate. in queſta Cità.* (le grandi gravezze pubbliche pagate l' anno 1427. e dopo mostrano l' opulenza della famiglia) *pe' mia amticieſori. e di quanto. vi dicho. vi do. le Fede. altentiche. in mano.*

Io. mi chiamo. Ridolfo. di Richardo. di Iachopo. d' Anichino. Richardi. gli Antichi. de quali. ſiano di queſta. Cità. chome. ſi moſtra. per la Matrichola. de l' Arte. de la. Lana. e per piu. poderi. che. ci avamo. 200. *ani. ſono*, (ſe queſti dugento anni ſono i tieri, la famiglia *Riccardi* ſarebbe venuta a Firenze nel 1316. ed eſſendo Tedeſca e di Colonia Agrippina, non ſarebbe già paſſata in Toſcana con l' Imperadore *Errico VII.* il quale morì a Buonconvento nel 1313? Ma forſe vi è da più antico tempo, poichè qui dice *Ridolfo*, che ſino circa al 1316.

ave-

reus anno MDLIV. exſul mortuus fuerat, lite intentata Fiſco, ſibi, & ſuis fratribus,

4 ✠ 2 vin-

aveva de' poderi a Firenze. La verità però è, che ſtabilmente in Firenze non cominciò ad abitare *Anichino*, ſe non nel 1351. ſiccome ſi conoſce dal Decreto della Repubblica, col quale è ammeſſo alla Cittadinanza Fiorentina. Ma *Ridolfo* potè dire ancora dugento anni, caſo che foſſero ſolamente centoſeſſantacinque, a cominciare a numerare dal 1351. perchè ſpeſſo ſi parla a un bel circa. La Matricola dell' Arte della Lana la trovo in queſta famiglia nel 1414. come oſſervai ſopra a *pag. V.*) *e amdamo. ad abitare. in e la. Marcha.* (nell' Archivio Riccardiano ſono memorie certe di *Iacopo* d' *Anichino Riccardi*, che già nel 1412. ſi ritrovaſſe nella Marca, e nella Città di Fermo, come diſſi ſopra a *pag. VI.* ma può eſſere, che vi andaſſe ancora innanzi; e in verità *Lodovico Migliorati* nel ſuo Diploma del 1415. riportato ſopra a *pag. II.* indica, che *Iacopo* foſſe già nella Marca di qualche tempo, e parecchi anni paſſati) *e quivi Iachopo. mio. Avolo. vene. Signiore. de l' entrata. di Monte Varmini. Chontado. di Fermo. che valeva. due mila. lire l' ano.* (la verità di queſta aſſerzione ſi conoſce dal Diploma ſteſſo della conceſſione riportato ſopra a *pag. II.*) *e per opera. del Chonte. Franceſco. Sforza. fu. privo. ingiuſtamente.* (il Conte *Franceſco Sforza* nel 1433. d' accordo con *Filippo Maria* Duca di Milano, e fingendo commiſſione datagli dal Concilio di Baſilea, invaſe ſulla fine dell'

vindicavit, quum ſententia Iudicis anno MDLXXI. pronunciatum fuiſſet, RICHAR-

DO,

dell' anno la Marca d' Ancona, e l' occupò a forza d' armi; onde Papa *Eugenio IV.* nell' anno ſeguente fu coſtretto a fare accordo con lui, e dichiararlo Vicario della Marca ſua vita durante, come ſi può vedere appreſſo *Oderico Rainaldo*, il *Biondo da Forlì*, e il *Muratori* negli *Annali d' Italia*. Adunque i *Riccardi* non tennero il Caſtello di Monte Varmini, ſe non anni diciotto, dopo i quali rimaſe in potere dello *Sforza*, che era nimico mortale de' Fiorentini.) *e venendo a morte.* (nel 1426. in Fermo, ſiccome ſi dice ſopra, *pag. VI.*) *laſciò. e figliuoli.* (*Antonio*, e *Riccardo*, come ſi conoſce dal teſtamento di *Niccoloſa* madre di *Iacopo*, fatto nel 1430. una parte del quale ſi conſerva in Membrana nell' Archivio di S. *Lorenzo*, ſegnata K. 62. e lo rogò *Piero* di *Bonaccorſo*. Di queſto *Riccardo* ſi parla ſopra *pag. VII. e VIII.*) *ſoto. la Chuſtodia e Tutela. de Pupilli.* (Magiſtrato in Firenze) *perche. erono. minori. E l' ano.* 1427. (appunto nel 1427. ſi cominciò la generale impoſizione in Firenze, non ſopra le perſone, come ſi uſava innanzi, ma ſopra i beni e le ricchezze, la quale ſi chiamò *Cataſto*, facendoſi una provviſione, che qualunque aveſſe cento Fiori i di valſente, ne aveſſe un mezzo di gravezza, come ſcrive l' *Ammirato*.) *ebono. di chataſto. lire.* 84. 7. 6. *che ſi pagbò. in. tre volte. l' ano. E di piu. certi. balzegli. di modo. ci choreva. l' ano.* 2500. *e* 3000. *lire. E chome.*

V.S.

DO, & eius fratribus, in *Alexandri* bona Fiſco adiudicata, ob varias ſolutiones pro eo

V.S. vede. per le Fede. altemtiche. ſuomo. creditori. al Monte. di Fiorini 36763. 13. 10. *parte. d'oro. e sì. di varie. ſorte. E ſi. vedete. Goie. e Argenterie. per parechi. migliaia. di lire. E non ſolo. la deta. rendita. movente. ma vedete. parte di chaſe. e poſeſioni. venduti. deti Vſiciali.* (cioè gli Vfficiali del Magiſtrato de' Pupilli, i quali per avere il danaro contante per pagare le eſorbitanti gravezze impoſte a' pupilli *Riccardi* a tenore delle loro ricchezze, fecero vendita di mobili, e immobili,) *per pagbare. in deto chataſto.*

E vi do. una. Fede. di Ser Buonachorſo. da lo Specbio. che. moſtra. noi. avere. paghato im vari. tempi. Fiorini 8418. *ma. non. credo. ne meti. un quinto. perche. non. ſi trovano. e libri de' Chamarlinghi. amtichi. e per queſto. non vole. me fare. piu. ſomma.* (ſi vede dalla diligenza, che uſa *Ridolfo*, di riportare gli atteſtati autentici di quanto afferma, che gli premeva moltiſſimo quel vantaggio, e quella conſiderazione, che deſiderava dalla Caſa *de' Medici*, allora dominante in Firenze.)

Io. vi poſo. giuſtifichare. che. mio. padre. che. tamta. dimeſticheza. chol. Maguifico. Lorenzo. (*Lorenzo de' Medici*, figliuolo di *Piero I.* il Gottoſo, e nipote di *Coſimo* il Vecchio, il quale in età di 44. anni morì nel 1492. Il padre di *Ridolfo* è *Riccardo*, che fioriva nel 1460. di cui ho parlato ſopra *pag. VII. e VIII.*) *che.*

ab illis factas, deberi regreſſum. Quicumque animo revolverit, quot factionum, bellorumque

que

e non. arebe. auto. a ſpendere. ſe. non. una. parola. avere. magiore. coſa. E credo. ſapiate. che. il Magnifico. Piero. (queſto è *Piero II.* figliuolo maggiore del Magnifico *Lorenzo*, il quale annegò nel Garigliano l' anno 1503. ed era marito d' *Alfonſina.*) *dete. la nobile. Inſegnia. dello Eſprone.* (l' inſegna dello Sprone d'oro, con cui uno era creato Cavaliere; e queſto Ordine era in quei tempi molto ſtimato, come ſi conoſce dall' *Ammirato* all' anno 1489. e 1513.) *a Giovani. mio. fratelo.* (queſto è quel *Giovanni* Cavaliero, di cui ho parlato ſopra alla *pag. IX.* riportando l' Epitaffio, che è in Piſa.) *per la Gioſtra. de l' ano. 1492. in Piſa.* (l' anno 1492. fu lieto pe' *Medici*, avendo in queſto ricevuto il Cappello di Cardinale *Giovanni* figlio di *Lorenzo il Magnifico*; ma fu ancor luttuoſo per la morte dello ſteſſo *Lorenzo* In quale occaſione ſi faceſſe queſta Gioſtra a Piſa, non l' ho ſaputo ritrovare.

Egli è. tre. ani. che. io. parlai chon. Meſſer Piero Alamani. (Meſſer *Piero Alamanni* fu Gonfaloniere nel 1490. e 1513. come ſi può vedere appreſſo l' *Ammirato.*) *diſciendogli queſte. mia choſe. E mi riſpoſe. che. lo ſapeva. meglio. di me. che Iachopo. mio. Avolo chonſumo. le migliaia. de lire in piacieri. chon Choſimo. de' Medici.* (*Coſimo de' Medici* il Vecchio, dichiarato per pubblico Decreto *Padre della Patria*, morì in età di anni 75. nel 1464. onde ne' tempi di *Iaco-*

que tumultibus, magnis principibuſque viris ab utraque parte ſtantibus, Etruria per ea tem-

pa Riccardi era nell' età giovanile. Io trovo poi, che *Antonio* e *Riccardo* figliuoli di *Iacopo Riccardi* del Popolo di S. Lorenzo di Firenze venderono alcuni beni a dì 22. di Marzo del 1440. a *Coſimo* di *Giovanni* d' *Averardo* detto *Bicci* de' *Medici*; e ſi roga *Agnolo* di *Piero* di *Tommaſo* da Terranuova all' Archivio generale a Carte 136.) *e v' alegho. vivi.*

Io. v' arei. che. dire. aſſai. ſolo. chiegho, per grazia. alla. Illuſtriſſima. Madona, (queſta, come ſi conoſce da altra lettera quì ſotto, è Madonna *Alfonſina Orſini*, madre di *Lorenzo de' Medici* Principe di Firenze, e Duca d' Vrbino, dalla quale *Rodolfo* deſidera alcuna grazia, o pure che eſſa parli per lui al ſuo figliuolo; e a queſto effetto, per muoverla maggiormente, commemora la benevolenza uſata ſempre da Caſa *Medici* a Caſa *Riccardi*. Io ho la copia d' uno Strumento fatto nel 1515. in cui ſi concedono dal Comune di Fucecchio a Madonna *Alfonſina Orſini*, *relictae quondam Magnifici Petri, Magnifici Laurentii de Medicis*, tre quarti delle colmate da farſi nel Padule di Fucecchio, e nello ſteſſo tempo è dichiarato, che *ſit vera Terrigena dicti Caſtri & Communis Fucecchii, & tamquam Terrigena & Originalis de cetero tractari & reputari debeat &c.* lo che mi fa ricordare dell' onorevolezza ſimile data dal Gonfaloniere e Conſoli di Bibbona a *Rodolfo Riccardi* nel 1510. pe' benefizi da lui conferiti

a

tempora agitaretur; haud profectò mirabitur, ſi & *Alexander* partium ſtudio ductus ſit, & *Co-*

a quella Terra, come appariſce da loro lettera originale eſiſtente nell' Archivio Riccardiano) *e non per ignuna. de le. ſopradete. choſe. E ſe. a Dio. piacieſi. non. m' aveſſe privo. de la piu. parte. de l' udire. mi chonoſcierebono. per ſervidore. un po. meglio.*

La. Signioria. Voſtra. ſi richordi. gli ſono. buono ſervidore. Idio. vi doni. di ſua. grazia.

Haec quidem *Rodulfus* ſcripſit, & tradidit, *Gregorio Gherio* Piſtorienſi, primario *Mediceorum* adminiſtro; ſed non multo poſt ipſi *Alfonſinae* Piſis ita ſcripſit:

Yhs. Addì XXVIII. di Setembre 1516.

Illuſtriſſima Domina. A voi. del continuo. mi rachomando. V. S. mi diſſe. al Pogio, (forſe al Poggio a Caiano, che fu opera di *Lorenzo il Vecchio*, come ſcrive l' *Ammirato* all' anno 1536.) *che. ſe voi. fuſſi. ſtata. im Firenze. per potere. parlare. de. choſi. mia. cho la Balia. che. a la gita. paſſata. m' areſti. fatto. la grazia. ma che. a la prima. gita. de XII. io. teneſi. per fermo. che. V. S. ſatisfarebe. al pregho mio. e così. tengho. per fermo. la chlemenzia. e fede. de la S. V. E perchè. quela. mi poſi. più. ghagliardamente. aiutare. a di. XV. del preſente. m ſe, deti. una.* Nota. *in mano. al Signore. Meſſer. Ghoro. di mia. Ge-*

no-

Coſmae Mediceo Tuſciae imperium capeſſenti, ac victori tamdem, cum adverſariis conſpirans,

nologia . e de le . gran graveze . paghate . im chotesta . Città . e quanto . antichamente . noi . ſiano . di chaſa . voſtra (cioè, amici della voſtra Caſa de' Medici) *e di quanto . gli deti . per deta . Nota . gli moſtrai . Fede . altentiche . di Notaio . E chome . per quela . ſi diſcie . non . per ignuna . di quele . choſe . ma . per grazia . o domandato . e domando . a V.S. la quale . intendo . quela . partire . per Roma . E vi priegho . ſtrettiſſimamente . che . mi laſciate per . rachomandato . al prefato . Signore . Meſſer Ghoro . e me lo deſcriverò . i nel chuore . chom . 4. figli . maſti . che . io . o .* (io truovo di *Ridolfo* cinque figli maſchi, cioè *Iacopo*, *Franceſco*, *Luigi*, *Riccardo*, *Aleſſandro*. La moglie di *Ridolfo* fu *Diamante* di *Zanobi* di *Franceſco* di *Bartolommeo* de' *Saliti*.) *che . Idio . mi faci . degnio . cho' diſcendenti . rendervene . qualche . merito .*

Mandovi . in uno . chorbelino . per le mani . di Lorenzo . di Meſſer Antonio . Malegonele . mio . Choguiato (biſogna che queſto *Malegonnelle* aveſſe per moglie una delle ſorelle di *Ridolfo*, che furono a tulte quattro, cioè *Bartolommea*, *Maddalena*, *Dianora*, e *Franceſca*, come ſi vede ſopra a *pag. VIII.* e dovè eſſere forſe in ſeconde Nozze, eſſendo *Maddalena* maritata in Caſa *Botti*, e dipoi nel 1489. a *Girolamo* di *Gino Capponi*: la *Bartolommea* ſi maritò a *Carlo Franceſchi*; la *Dianora* a *Marco Marchi*; e la *Franceſca* ſi fece monaca nel 1495.) *VIIII. paia di Noze . Eſi . il voſtro . nobilixi-*

rans, obſtiterit. Interea laudibus ferendum erat *Coſmae* Magni Ducis ſtudium, quo adverſus Turcas bellum Venetis inferentes, XI. triremes claſſi Chriſtianorum iungendas, *Gregorii XIII.* Pontificis Maximi rogatu anno MDLXXII. miſit, duasque maiores longioresque deinde addidit, quas vulgo *Galeatias* vocant; licet praelium, Turcis detrectantibus, numquam commiſſum fuerit (1). Gratum autem & iucundum RICHARDO erudito perinde fuerit, quod *Coſmas* Princeps hoc eodem anno Aſtronomicis obſervationibus favens Armillas aeneas ad Aequinoctium, aliosque coeli motus, obſervandos in fronte templi *D. Mariae Novellae* ab *Egnatio Dantio* Aſtronomo Peruſino ponendas curaverit; & inſequenti anno MDLXXIII. Bibliothecam Laurentianam omnigenis, iisque rariſſimis, Codicibus MSS. refertiſſimam, tamdem abſolverit, atque perfecerit, quum a *Clemente VII.* Pont. Max. anno MDXXII. *Michaele Angelo Bonarotio* Architecto, aedificium inchoatum fuiſſet

ſiximo . Suoſciero . (*Lorenzo* il Magnifico) *che . di fuori . non . ſo . che . piante di Melegrane che . ne donò . parte . a mio . padre .* (Quindi ſempre più appariſce la ſtima e conſiderazione, che la Caſa de' *Medici* ebbe per la Caſa *Riccardi*) *e di quelo . ſeme . ve ne mando .* Hactenus *Rodulfus* .

(1) Vide *Hadrianium*, & *Admiratum* in *Hiſtoriis* ad hunc annum.

ſet (1). Eodem anno MDLXXXIII. Mileſiarum *Ioannis Boccacii* ab eruditis viris *Vincent.*

(1) Huius celeberrimae Bibliothecae inſtitutionem tradit *Antonius a Sancto Gallo* in Codicibus MSS. Richardianis, exſiſtentibus in *Pluteo Q. n. XIII. Ord. IV.* & *Pluteo R. n. VIII. Ord. II.* Res autem ita habet: *Coſimo de' Medici Vecchio bebbe occaſione, e volontà di ridurre in Firenze* 150. *anni ſono* (dunque fu ſcritta queſta memoria intorno al 1600) *huomini, e libri Greci di conto, per la rovina della Grecia, e preſa di Conſtantinopoli* (Coſtantinopoli fu preſo nel 1453. e *Coſimo* allora fioriva) *dove egli hebbe gran commertio; e di là vennero all'hora in Italia Theodoro Gaza, Giorgio Trapezunzio, Demetrio Calcondile, e Giovanni Argiropilo, i quali* 2. *ultimi leſſero quì lettioni pubbliche, come poi ci ſi riduſſero Marullo Tarcaniota, e Giovanni Laſchari, che dal Magnifico Lorenzo fu rimandato in Grecia ben* 2. *volte per condurcene, con lettere patenti della Repubblica per andare ſicuro per la Provincia a cercar libri d'ogni lingua, dov' era fiorita ogni dottrina; e così feceſi in Caſa Medici ſin all'hora gran conſerva di Teſti buoni portatici da quei Valent' Huomini, a che ſi aggiunſero delli altri raccolti nella Badia di Settimo, e nel Moniſtero delli Angeli, membro di Camaldoli, dal Generale Ambroſio, gran literato, e familiare di detto Coſimo Vecchio; a cui dedicò la ſua Traduzione di Laertio,* De vita, & moribus Philoſophorum. *Queſto nobil concetto, ſe ben continuò in Papa Leone, il quale ci mandò ſomma di libri, ſi effettuò più da Clemente VII. che nel* 1522. *formò la fabrica molto bella, sì per un bello ſpartimento di*

cent. Borghinio, *Petr. Franc. Cambio*, & *Sebaſtiano Antinorio*, ad id deputatis, Pontifice Maximo adnuente, caſtigatarum editio Floren-

di fineſtre, come per lo ribattimento del palco, e per una maraviglioſa entrata, o ricetto pieno di comodità, vaghezza, arte, e bizarrie; e tutto con il diſegno del Buonarroti, e, unite 2. Badie a S. Lorenzo per ſervitio maſſime della Libreria, laſciò per Bolla il modo di cuſtodirla, onde ſopra la Porta ſi miſe poi l'Inſcrizione:

DEO PRAESIDIBVSQVE FAMILIAE DIVIS • CLEMENS VII. MED. PONT. MAX. LIBRIS OPTIMIS STVDIO MAIOR ET SVO, VNDIQ CONQVISITIS BIBLIOTHECAM AD ORNAMENTVM PATRIAE, ET CIVIVM SVORVM VTILITATEM. D.

Nondimeno l'opera rimaſe imperfetta d'eſequirſi, e perciò ne rimaſe l'ultima gloria al G. D. Coſimo, di finirla dico, & aprirla a util pubblico, come anche di accreſcerla di gran numero di libri, e di nuovo covertati tutti a una maniera, e farli digerire a' ſuoi luoghi con la ſopra intendenza d'altri, che del Priore della Chieſa.

Il numero d'eſſi è circa 2800. Vero è che molti ve ne ſono multiplicati del medeſimo Autore per riſcontro de' Teſti, e fra li Hebrei, che ve ne ha pur aſſai, vi ſe ne vedono alcuni ſcritti characteribus Hiſpanis, come altri Syriacis, Arabis, & Armenis, e quaſi tutti a penna; pochiſſimi invero di ſtampa da poterſi havere altronde con facilità ec. De hac eadem Bibliotheca, vide quae habet *De Meliore*, *Bocchius*, & *Blanchinius De Magnis Etruriae Ducibus Sermonibus*, *Serm. I. pag.* 12. & 13. & in *Prooe-*

rentiae facta eſt (1); ne homines Tuſcanicarum litterarum ſtudioſi, ob Pontificia decreta earum lectionem prohibentia, elegantiſſimas fabulas lectitare religioni ducerent; quod commodum RICHARDO etiam contingere potuit, qui quantum Tuſcos Scriptores evolvere conſueverit, ſuperius tempeſtive indicavimus. Anno autem MDLXXIV. *Coſmas I.* Magnus Etruriae Dux naturae conceſſit: (2) qua occaſione *Scipio Admiratus* funebrem ora-

Prooemio pag. XVIII. qui *pag.* 18. de memoratis Armillis aeneis etiam agit.

(1) Vide laudatum *Blanchinium Serm. I. pag.* 17.

(2) *Coſmas Ioannis* F. *Medices* Dux Florentiae renunciatus fuerat anno MDXXXVII. quum annum aetatis ageret duodeviceſimum (nam anno MDXIX. natus eſt) Habuit ex *Eleonora Toletana* uxore, quae anno MDLXII. mortua eſt, filios, *Franciſcum Mariam* natum anno MDXLI. *Mariam* natam anno MDXLIV. veneno e medio ſublatam; *Ioannem* natum anno MDXLVI. & Cardinalem renunciatum a *Pio IV.* anno MDLX. *Gratiam*, natum anno MDXLVII. *Lucretiam* natam anno MDXLVIII. *Alfonſo* Ateſtino, Ferrariae Duci, deinde nuptam; *Euranicum*, ſeu *Ferdinandum*, natum anno MDXLVIIII. *Iſabellam* natam anno MDL. quae *Paullo Iordano Urſino* nupſit; *Petrum* natum anno MDLVI. *Virginiam*. Quaecumque de his *Coſmae* filiis, eorumque natali anno, ſcripſi, ex variis

Digitized by Google

orationem in quodam Sodalitio, ubi iuſta Principis defuncti manibus perſolvebantur, habuit, quam deinde RICHARDO, qui concioni illi non interfuerat, ſcriptis mandatam miſit, epiſtola praefixa, quae in Latinum verſa ita habet: (1) *Iuſtam habui cauſam deflendi mortem Coſmae Magni Ducis, quum Principem amiſerim, qui mirabili caritatis adfectu ad mihi benefaciendum animum converterat. Tale autem huius rei initium fecit, ut, ſi res geſtas huius populi ſcribere perrexi, illius operae fructus fuerit, quod quidem pluris a me fit, quam quicumque cla-*

riis Codicibus MSS. erui; ſed quum illi diſcordes ſint, haec omni errore carere non adfirmaverim. Diſſidet ab illis etiam *Petrus Farullius* in *Hiſtoria Aretina pag.* 155. *Ioannis* ex *Martellia* filii, ad quem exſtant quaedam *Chiabrerae* carmina, & qui anno MCXCIV. a Magno Duce *Ferdinando* in Pannoniam ſuppetias Caeſari adlaturus miſſus eſt, ut *Marcheſius* in *Muſeo Honoris pag.* 360. *Part.* I. & *Io. Coſmas Baroncellius* in eius *Vita* MS. tradunt, iam ſuperius *pag.* XXVIII. meminimus. Deſcriptio funeris *Coſmae* habetur edita Florentiae anno MDLXXIV. eiuſque compendium legere eſt apud *Marcheſium* in *Muſeo Honoris* Part. I. *pag.* 289.

(1) Haec Epiſtola habetur *Tomo I. opuſculorum Admirati pag.* 731. editionis factae anno MDCXXXX. Sed exſtat ipſi orationi praefixa in editione opuſculorum ornata anno MDLXXXIII.

clariſſimae, & minime vulgaris, dignitatis gradus, ac ſplendor. Quare mei eſſe video, eius memoriam, qua poſſum cura, & ſolicitudine, laudibus ferre, ac celebrare. Id me impulit, ut aliis meis lucubrationibus illam ſimplicem orationem inſererem, quam in noſtro Sodalitio dudum habui. Haec autem a me tibi nunc mittitur, non tam, quia tunc non interfuiſti, quam ut, quum amicitiae noſtrae luculenta teſtificatio ſit, calcar tibi addat ad tui ingenii induſtriam, & alacritatem acrius, & laetioribus occaſionibus, exſerendam; ut, quemadmodum multis es apud omnes divitiis, opibuſque, conſpicuus, ita ob ardentem amorem, & ſtudium, literarum a Sapientibus merito commenderis. Hactenus quidem ille. At credibile eſt, RICHARDVM admiratum fuiſſe hoc anno etiam diſertiſſimam orationem, quam in D. *Laurentii*, in eiuſdem *Coſmae* Principis funere, dixit eius praeceptor *Petrus Victorius* XVI. KL. Iunias, qua ille Orator facundiſſimus tanti Principis laudes ad caelum iure merito extulit, (1) quemadmodum & alii viri pereruditi fecerunt, & inter eos *Hadrianius*, & *Davanzatius*. Porro quum anno MDLXXV. *Flammeta Malaſpina*, *Alexandri Soderinii* uxor

(1) Haec oratio publici iuris facta habetur inter opera *Victorii*: aliae quaedam in *Deſcriptione funeris*.

xor (1) ſupremum diem obiverit, non ne ex huius eximiae Poetriae morte RICHARDVS Poeta dolore perculſus fuerit, quum forte parilis ſtudii matronae amicus eſſet, & familiaris? Sed contra cauſſa gaudii fuerit communis laetitia, qua *Franciſcus* Magnus Dux, qui *Coſmae* patri in imperio ſucceſſerat, & Florentinus populus, *Octavium*, *Petri Aloiſii F. Farneſium*, Ducem Parmenſem, Roma Florentiam advenientem, obviam ad Carthuſiam uſque factus excepit. Hunc Principis egregii adventum deſcripſit *Ludovicus Caponius*, (2) qui a villa ſua Panereta profectus Duci ad Tabernellas honoris gratia ſe ſtitit (3). Anno vero MDLXXVI. pridie Idus Novembres

(1) De hac agunt *Iul. Nigrius De Scriptoribus Florentinis*, & *Io. Mar. Creſcimbenius* in *Commentariis Italicae Poeſeos*.

(2) *Ludovicus Caponius*, Patricius Florentinus praeſtantiſſimus fuit, cuius vitam ab *Hieronymo Mutio* Iuſtinopolitano ſcriptam ſervant praeclariſſimi Marchiones *Richardii*. Eius filius fuit *Iulius*, qui circa annum MDLXXXIX. ſupremum diem obiiſſe videtur; in cuius obitu deducta fuit Ecloga Latina venuſtiſſima, quae exſtat MS. in Codice Riccardiano *R. II. n. VI.* ſicuti Elegia ad *Bernardinum Caponium*, *Iulii* fratrem, qui Romae manens, nuncio fraternae mortis accepto, ſtatim Florentiam repetivit.

(3) Haec Deſcriptio manu exarata eſt in Codice Richardiano *R. II. n. IV.*

bres alia cauſa luctus fuit, aliam funebrem orationem in eodem templo *Victorius* habuit, quum Florentiae *Maximiliani II.* Imperatoris manibus parentatum eſt; cuius copia elegantia & nitore RICHARDVS, praeceptori adplaudens, maximopere delectatus fuerit non ſecus ac egregiis, & laborioſis illis in octo libros *Ariſtotelis De optimo ſtatu civitatis* commentariis, quos hoc eodem anno idem *Victorius* edidit, & *Franciſco* Magno Duci, Principi Latine Graeceque erudito, & *Homeri* ſtudioſiſſimo, ut *Victorius* in epiſtola praefixa teſtatur, dedicavit. Quia vero nulla eſt voluptas a dolore ſecreta prorſus, ac libera, RICHARDVS domeſticis negotiis implicitus cum civibus quibuſdam nobilibus controverſias hoc anno forenſes exercuit; & domum ab *Aimerico Antinorio* Tribuno in D. *Blaſii* Paroecia ſitam, emit. Quamquam Florentiam per id temporis exhilaravit *Andreae Auſtriaci*, *Ferdinandi* Archiducis Auſtriae F. Cardinalis, Magni Ducis adfinis, adventus, qui a *Gregorio XIII.* anno MDLXXVI. in Sacrum Senatum cooptatus Romam pileum purpureum, ſuae dignitatis inſigne, accipiendi gratia proficiſcebatur; quo quidem anno *Ferdinandus Mediceus* Cardinalis palatium ſuum, quod ad D. *Trinitatis Montium* Romae habebat, ornatius magnificentiuſque reddebat,

5 ✠ her-

hortorumque viam peramplam atque pulcherrimam faciendam curabat (1). Sed anno quoque MDLXXVII. communis gaudii particeps RICHARDVS fuerit, quando filius Magno Duci natus eſt, cui *Philippo* nomen inditum, & laetitiae ingentis argumenta ludis feſtiſque celebratis univerſa civitas dedit. Verum RICHARDVS ipſe inſequenti anno MDLXXVIII. Romam contendiſſe videatur, ubi viros doctos & eruditos in ſui amicitiam etiam abſens adtraxerat. Id ipſe arguo ex epiſtola Latina ab erudito homine Romae commorante ad RICHARDVM hoc anno ſcripta, quae domi data, argumento eſſe videtur, quod tunc temporis RICHARDVS in eadem ac ille civitate verſabatur. Quum enim *Ioanna* Regina, *Franciſci* Magni Ducis uxor, IV. Idus Apriles praegnans naturae conceſſiſſet, & magnum ſui deſiderium cum Principi coniugi, tum Florentinis, & univerſae Etruriae, reliquiſſet, omnimodis luctus, & maeroris ſpeciminibus eius funus celebratum eſt. Nam praeter *Io. Baptiſtam Hadrianium*, virum eruditione, & eloquentia, conſpicuum, qui *Ioannae* laudes funebri oratione complexus eſt, & *Fran-*

(1) Id conſtat ex ſupplice libello Monachorum Minimorum anno MDCXLV. *Carolo Medicceo* Cardinali Romae oblato, qui exſtat in Codice Richardiano *R. II. numero VIII.*

Franciſcus Bocchius, & *Vincentius Borghinius*, & *Antonius Franciſcus Grazinius*, & *Silvanus Raſtius*, aliique Florentini eruditi, in dilectae Principis obitu carmina lugubria cecinere. Et quidem vix Regina illa auguſta Florentiam advenerat, tam magnum populorum amorem, tantamque laetae civitatis venerationem, ſibi conciliaverat, ut *Petrus Victorius* ea oratione, quam de *Ioannae* laudibus ſcripſit, in illa verba luculentiſſima eruperit, *Exſtitere alii*, inquiens, *qui verſibus pompam hanc omnem ludorum, fortunatiſſimarumque nuptiarum, celebrarent. Non defuit, qui eleganti, & erudito, carmine gaudia ſanctiſſimi thalami commemoraret, ac quae mirifica bona inde brevi exitura forent, ut vates, & divino numine adflatus, divinaret. Praeſto fuerunt etiam magni opifices, & ſinguli in ſuis artibus clari, qui picturis formiſque luculentiſſimis civitatem ornarent, & quae referre, & ante lumina praetereuntium ponere, oporteret, exprimerent, ac paene viva, ſpirantiaque ſimulacra illa ſua redderent. Inventi etiam ſunt, qui omni genere ſpectaculorum multitudinem oblectarent, quorum partim ingenio, & eruditione, partim pecunia, & ſumtibus, nobiliſſimi homines publicae laetitiae ſervierunt*. Atque iſta quidem *Victorius*. Richardus igitur, qui *Mediceis* Principibus probatus tantae Reginae virtutem ſemper ve-

veneratus fuerat, quum de eius obitu nuncium accepiſſet, anonymum illum eruditum per literas forte convenit, eumque rogavit, ut Elegis ab ſe compoſitis Reginae, immatura morte praereptae, quodammodo parentaret, & eius iacturam, non tam maeſte quam erudite, defleret. Reſcripſit is, quem, probabilibus ductus coniecturis, (1) *Marcum Antonium Muretum* fuiſſe arbitror, RICHARDO, & cum epiſto-

(1) Quibus movear coniecturis ad ita opinandum, breviter exponam. *M. Antonius Muretus*, homo Gallus, Romae per ea tempora morabatur, & diſertiſſimis orationibus, Latinaque Poeſi elegantiſſima, aliiſque ſcriptionis generibus, nomen laudemque quaerebat, ut eius opera edita luculente teſtantur; & in Vrbe tamdem, anno MDLXXXV. naturae conceſſit. Iam epiſtolae huius, & carminis, ſtilo *Mureto* eruditiſſimo convenire videatur, ſi cum aliis *Mureti* epiſtolis, carminibusque, comparentur. In epiſtola enim & conciſa brevitas, & abruptum initium, & phraſes conſuetae, aperte exſiſtunt atque eminent; in Elegia vero, mollis ac facilis carminis lapſus, parilis verſuum ſtructura & modulatio, ſententiae haud abſimiles, conforme principium. *Muretus* enim Elegiam de Deipara in Colle Exquilino media aeſtate nivibus pluente ita incipit:

Nox nondum exacta eſt, criſtata ſed ales acuto
Significat cantu, non procul eſſe diem.

Elegia vero in obitu *Ioannae* Reginae ita inchoatur:
No-

ſtola Elegiam perelegantem miſit: utramque heic ſubiicio ex Codice MS. Richardiano :

 Ric-

Nonus adeſt menſis, fatalis & adpetit hora;
Iam gravis Etruſca rumor in vrbe ſonat.

Libro autem *I. Epiſt. LXVII.* hoc exordium facit: *Biennium iam eſt, & eo amplius, Cuiaci V. C. &c.* *Muretus* Pentametrum in Elegiis pentaſyllabo interdum claudit; clauditur ita Pentameter & in noſtra Elegia, in qua & pentaſyllabum poſt caeſuram in alio Pentametro verſum properare cogit ad finem, Muretano prorſus more. Quod ad epiſtolam attinet, quis in ea Mureti ſtili ſimilitudinem perſpicue non deprehendat? Ille ſaepe breviter, & conciſe, & ab inexſpectato, epiſtolas inchoat. Ecce Libro I. Epiſtol. IX. ita exorditur: *De Propertio quietus eſto. Libenter hoc, & omne, militabitur bellum, in tuae ſpem gratiae. Neque &c.* Et Epiſtol. XVII. *Obſecro te, quid tu tibi vis, cum iſtis Inſcriptionibus? Mureto meo, & ſi nolit: ſed malo volentem. Ego tuus eſſe nolo? aut omnino eſſe is, quem & eſſe me, & haberi cupio, niſi tuus ſim poſſum?* Epiſtolam XXVI. *Convalui. Hoc me gratius, aut optatius, tibi epiſtolae principium reperire nullum poſſe, certo ſcio.* Et Epiſtolam XXVIII. *Verum eſt, quod audiſti. Trepidatum hic eſt ab omnibus: neque ſane iniuria.* Quomodo autem epiſtola ad *Richardum* incipit? Ecce: *Ain tu? Vivit & valet Victorius noſter? Et magnus ille ſenex pulcherrimis litterarum monumentis patriam ſuam illuſtrare pergit?* Illud autem in epiſtola: *Te vero illius diſcipulum, iuvenem moribus ſuaviſſimis, & tanto prae-*

Riccardo Riccardio S. P.

Ain tu? vivit & valet Victorius noſter? & magnus ſenex pulcherrimis literarum monumentis patriam ſuam illuſtrare pergit? O gratum mihi, o iucundum nuntium! nam ſuperioribus menſibus, quae nolebamus, hic de illo ſparſa erant. Nulla mihi cum homine familiaritas (nunquam enim inter nos vidimus) at ſingularis intercedit amicitia, quam ille munuſculo non vulgari confirmaverat. Nam, praeter epiſtolam amanter & officioſe ſcriptam, Ariſtotelis
de

praeceptore dignum, niſi amem, nae ego, quem omnes homines oderint, dignus videri debeam: quam par, ſimileque eſt illi, quod, in Elegia ad *Claudium*, *Muretus* habet:

Nae me ipſe odiſſem, niſi tu me gratus amares.

In fine Epiſtolae annus non adnotatur, quod crebro a *Mureto* factum fuiſſe deprehenditur. Inſuper cui magis per ea tempora *Victorius Ariſtotelis* de Rep. libros ab ſe correctos, quos anno MDLXXVI. edendos curaverat, quam *M. Ant. Mureto*, Romam miſiſſet, ut in epiſtola dicitur, qui & Graece peritus erat, & multa in quoſdam *Ariſtotelis* libros fuerat commentarius? Quin & *Idus Maii* in epiſtola ſcribitur *Mureti* ritu, qui *Maias* numquam ſcribere ſolitus eſt, ut ex Libri I. epiſtola V. VI. VII. VIII. IX. ma-
ni-

de R. P. libros ſumma cura caſtigatos dono Romam uſque ad me miſit ; & parabam ego quidem , ſed graviſſimis negociis impeditus parem gratiam referre non potui . Te vero illius diſcipulum , iuvenem moribus ſuaviſſimis , & tanto praeceptore dignum , ni amem , nae ego , quem omnes homines oderint, dignus videri debeam . Quod ſi vita ſuppetat , ut huius meae erga te benevolentiae teſtimonia aliquando exſtent , dabo operam . Interea (quando te ita velle intellexi) carmen mitto paucis a me horis concinnatum , luctuoſo & parum grato argumento , quo immaturum tuae Reginae obitum

nifeſte liquet. At quum epiſtolae finis ita imponatur: *Bene vale. Domi IIII. Idus Maii* , in ſubſpicionem adducor , *Richardum* eo tempore Romae verſatum fuiſſe. Epiſtola enim *Domi* dari non conſuevit , niſi ad eum , qui in eadem urbe , & loco , vel quamproxime , moratur . *Muretum* autem hoc anno , & ipſa poſtrema Aprilis die , Romae fuiſſe , perſpicue patet ex eius epiſtola LXVI. Libro I. quae data eſt *Romae* , *pridie KL Maii MDLXXVIII*. Ipſe quidem putaverim , quum *Richardus* , Orator a *Franciſco* Magno Duce Conſtantinopolin deſtinatus fuiſſet, ob piraticam , quam in Turcica navigia & oppida Etruſcae Equitum Stephanianorum triremes exercebant , fortaſſis (nam Ordo ſacrae Militiae ſub D. *Stephani* Pont. Max. auſpiciis a *Coſmo I.* Magno Duce anno MDLXI. inſtitutus fuerat)

iuſtiſſimis quidem lacrimis defleo. Quid vero in eo carmine praeter novitatis gratiam laudari poſſit, non video; ſed ego imperitiae notam ſubire, quam honeſtiſſimo tuo deſiderio deeſſe, malui. Thraciam iſtam legationem proſpere tibi evenire opto: tu fac, ut quam primum ſoſpes ſalvuſque ad tuos Florentiam revertare. Bene vale. Domi, IIII. Idus Maii.

In obitu Ioannae Etruriae Reginae.
Elegia.

Nonus adeſt menſis, fatalis & appetit hora;
Iam gravis Etruſca rumor in urbe ſonat.
Quid ſit in incerto eſt, at languet regia coniux,
At ſoror invicti Caeſaris aegra gemit.
Di-

illum tam longum iter proficiſci noluiſſe, niſi prius Romam acceſſiſſet, & orbis terrarum Metropolin, eiuſque antiquam magnificentiam ex ipſis ruinis exſtantem, & Pontificii regni maieſtatem, admiratus eſſet. Quare vere ipſo Romam eum ſe contuliſſe vero eſt quam ſimillimum, ubi viris etiam eruditis innotuit, eoſque, ut credere par eſt, cupide convenit; quumque *Muretus* eo tempore primas in litterarum & doctrinae fama Romae obtineret, nomenque ſuum late celebre reddidiſſet, forte antequam cum eo congrederetur, per litteras, aut alio modo, ſal-

Dicite, quis propius fas eſt accedere Divos,
Filius, an nata eſt ſcita puella domi?
Heu male! quod ſparſis incedit Flora capillis;
Errat & huc illuc pallida turba metu.
Et Dux ille Ducum longe ſubſpirat, & ora,
Ora prius lacrimis humida, pallor habet.
Ergo nurus magni Coſmae cadet? ergo ſub umbras
Tot ſpes, tot curas, auferet una dies?
Et vos ignavi Medici ceſſaſtis, & artem
Non lapis, aut ſuccis arguit herba potens?
Nec tu, Iuno parens, nec opem, Lucina, tuliſti?
Phyllirides ubi tunc, aut ubi Phoebus erat?
Pallet, & heu totos invaſit frigidus artus
Sudor, & in media lumina morte natant.
Iam iacet Etruſcas nuper Regina per urbes,
Iam cinis eſt, & quem tantula caelet humus.
Nondum forma tamen, nec adhuc nitor ille receſſit;
Spirat in auguſta fronte ſerenus honos.
Sic matutinae violae, ſi decidat imber.
Mol-

ſalvere a *Petro Victorio* iuſſum rogavit, ut Poeta famigeratus *Ioannae* Reginae obitum maeſtis Elegis defleret, id quod *Muretus* iuſto *Richardi* deſiderio ſatisfacturus, miſſa Elegia cum litteris, praeſtitit.

Molle caput riguo depoſuere ſolo.
I modo, & ingentes populos, & Norica regna,
Caſtraque Germanis inclita Caeſaribus;
Et Medicum titulos, & opes, & nomina, gentis,
Et clarum Occiduis Regibus adde genus.
Cum ſuprema manu legerunt fila Sorores,
Nox manet una omnes, & Stygis atra palus;
Nec remeare licet: conſurgit aheneus alte
Murus, & infernas ſtat Canis ante fores.
Exſilit illa tamen, vincliſque exſuta malignis
Corporis, illuſtri legit in arce locum.
Qualis in aeria conſedit turre Columba;
Igne rubet pectus, cetera labe carent.
Inde graves luctus, ſubſpiriaque aegra, mariti
Ridet, & hic mecum ſerius, inquit, eris.
Adſpicit & natas, & qui iam regius infans
Surgit in imperium, claraque facta, patris.
Curre, puer, magnumque animis imitare parentem,
Haereat & toto pectore Coſmus avus.
Nec tibi Caeſar avus, nec avunculus excidat alter
Caeſar, & Auſtriacae nomina tanta domus.
Tu quoque iura dabis iam tum, cum pace ſolutus

Stet

Stet pater, & longum vixerit ille ſenex:
Tum te magnanimi Tuſci mirentur in armis;
Adgnoſcat veteres Itala terra duces.
Ibit & effuſis tum laetior Arnus in undis,
Et fluet Auſoniis aemulus Iſter aquis.
Dixit, & a laeva micuere impenſius ignes,
Et rutilam viſa eſt ſpargere ſtella facem.

Hactenus quidem ille, ex cuius epiſtola diſcimus, RICHARDVM hoc anno MDLXXVIII, Legatum Conſtantinopolim ad Turcarum Imperatorem a Magno Duce deſtinatum fuiſſe. An vero RICHARDVS re ipſa hac legatione functus fuerit, me neſcire fateor, nec ullum huiuſce rei monumentum Florentiae ſupereſt; quamquam cauſſas huius legationis nonnullas per ea tempora fuiſſe, deprehenderim. Nam vix *Franciſcus* in Etruriae regno patri ſucceſſerat, & inſignia Magni Magiſtri ſacrae Militiae Stephanianae, III. KL. Iunii anno MDLXXIV. *Carolo Grimaldio* Epiſcopo Albingaunenſi, Pontificio apud eum Oratore, ei in Eccleſia Florentiae principe rite imponente, induerat, inter alias curas & illam habuit, ſuam adverſus piratas Turcas claſſem, patris veſtigiis inſiſtens, immittendi, & barbaricae ditionis oras, & inſulas invadendi populandique; id quod *Bernardi-*

nus

nus Rodulphius Eques, & Thalaſſiarchus, ſtrenue fortunateque exſequutus eſt, anno MDLXXV. & duobus ſequentibus, variis Turcarum navigiis captis, ingentique captivorum numero Liburnum abducto. Anno autem MDLXXVIII. & inſequenti *Fabius Galeratius* Cremonenſis, Thalaſſiarchus electus, ea Barbaris damna intulit, ut *Amurates*, Magnus Turcarum, ut vocant, Dominus, pacem Magnum Ducem poſcere, reſque turbatas componere, adgreſſus fuerit; quo intellecto *Franciſcus* Princeps *Bonoioannem Ianfiliactium* patricium & Equitem Florentinum Conſtantinopolim pacis tractandae cauſa Oratorem miſit, qui tamen, barbaro Tyranno fidem minime praeſtante, re infecta Florentiam reverſus eſt, ut *Fulvius Fontana* memoriae prodidit eo libro, quo de rebus praeclare geſtis Stephanianae militiae luculente, copioſeque agit; & *Georg. Marcheſius* in ſuo *Muſeo Honoris* (1). Fieri igitur potuit, ut *Franciſcus*, quum *Amuratis* deſiderium primum cognoviſſet, anno MDLXXVIII. Richardum Oratorem ſuum Conſtantinopolim deſtinaret, nec iuſtis de cauſis deinde mitteret; donec tandem *Amurates* gravioribus damnis, & caedibus, ab Etruſca claſſe adfectus, ac divexatus, ad pacem petendam, reſ-

que

(1) *Part. I. pag.* 341.

que componendas, ſe propenſius habuerit, & ſpem boni eventus iniecerit: & tunc *Ianfiliactius* ille reapſe Legatus miſſus ad eum fuerit. Itaque, quum hoc anno, ut diximus, *Ioanna Regina* ſupremum diem obiiſſet, *Franciſcus* Magnus Dux anno ſequenti MDLXXIX. *Blancam Barptolemaei F. Capelliam*, feminam Venetam nobiliſſimam, *Petri Bonaventurii* Florentini coniugem viduam, quam antea adamaverat, uxorem duxit, ex qua filium ſubſtulerat *Antonium*, (1) Capiſtrani Dynaſten, & Equitem Hoſpitalis D. *Ioannis Baptiſtae* Ieroſolymitani, & Piſanum Priorem, ut vocant. Magna omnium ordinum laetitia, ludis, ſpectaculis, & muneribus editis, quorum imagines aeri inciſae adhuc ſuperſunt, quaeque a *Raphaele Gualterotto*, Poeta Florentino, deſcripta, & typis vulgata ſunt, (2) hae nuptiae celebratae fuere, de quibus *Franciſcus* per *Marium Sfortiam* Legatum ſuum Venetam Rempublicam certiorem fecit, quae *Blancam* adoptionis iure filiam ſuam eſſe declaravit. *Ioannes*

(1) *Georg. Marcheſius* in *Muſeo Honoris Part. I. pag.* 344.

(2) Exſtant haec in Bibliotheca *Sim. Perutii*, Patricii Florentini pereruditi, & patriarum antiquitatum ſtudioſiſſimi.

nes autem *Medices* pro Magno Duce *Nicolaum a Ponte* (1) Ducem Venetum, adlocutus eſt. At quia exemplum apud me eſt Diplomatis, quod, hac occaſione, Dux, & Reſpublica Veneta *Franciſco* gratificatura dedit, & quo *Blancam* filiam ſuam adoptavit, illud heic, patriae Hiſtoriae locupletandae gratia, exhibere fert animus. (2)

Placuit Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo D. Franciſco Mediceo, Etruriae Duci, de uxore ducenda conſilium ineunti, coniugem ſibi eligere egregiam ac praeſtantiſſimam Dominam Blancam Cappello, ex patria clariſſimam, quae civitatis noſtrae familia orta, eximiis animi bonis, iisque lau-

(1) Huius *Nicolai* Venetorum Ducis mentio occurrit in Codice MS. Riccardiano L. *in Pluteo S. ordine III.* ubi eſt ad eum *Vincentii Alamanni* Oratoris Florentini adlocutio pro eius aſſumtione ad Principatum, facta anno MDLXXVIII. III. KL. Maias.

(2) Huius epiſtolae exemplum mecum communicavit *Nic. Guiduccius* Sereniſſimae *Annae Aloyſiae Mediceae*, Electrici Palatinae, olim a cubiculo. Eiuſdem *Apographon* exſiſtebat in Tomo V. Memorabilium *Antonii a S. Gallo*, quorum Catalogus MS. extſtat in Bibliotheca Richardiana in Codice XXXXV. *Plutei R. ordine primo*. *Iul. Nigrius* in opere ſuo *De Scriptoribus Florentinis* saepe citat Memorabilia MSS. *Antonii a S. Gallo* tamquam

laudibus inſignitur, ut merito tanto Principi, cuius ſapientia in omnibus praeſtantiſſima ſemper fuit, & diligenda & expetenda videatur. Quod cum nobis Celſitudo ſua, & literis ad nos amantiſſimis ſcriptis, & honeſtiſſima primarii viri, Marii Sforzae, copiarum ſuarum pedeſtrium Generalis delegatione, declaraverit, honorifica ſumus ex gratiſſimo & iucundiſſimo nuntio voluptate perfuſi; cum intellexerimus uno eodemque tempore, Celſitudinem ſuam talem ſibi uxorem delegiſſe, qualem propter egregias virtutes, & ſingularem animi praeſentiam, ſemper optaverat; & eximiam etiam erga Remp. noſtram animi propenſionem, ac benevolentiam, quam omni

quam exſiſtentia in Bibliotheca Richardiana, ſed probabiliter fallitur; in ea enim adſervatur tantummodo Catalogus ille, & alia quaedam non adeo multa memorati Auctoris. Alias Epiſtolas quoque ſcripſit hac occaſione Dux & Senatus Venetus *Franciſco* Principi, & *Blancae* ſponſae, quas heic profero ex Codice XI. Richardiano, *Pluteo Q. ordine IV.*

Illuſtriſs. & Excellentiſs. Domine Fili noſter cariſſime.

Se da' ſegni eſteriori ſi poſſono in qualche parte conoſcere gli affetti dell' animo, averà ben potuto il Signor Mario Sforza Ambaſciatore di V. A. S. vedere ſcolpita nel volto di queſta Città

mni tempore prae ſe tulerat, in filia, patriaeque noſtrae civi, in matrimonium ducenda cunctis gentibus declaraſſe. Quamobrem eidem Mario Oratori laetitiam noſtram ex feliciſſima coniunctione ſubſecutura cumulatiſſime declaravimus, & univerſae civitatis noſtrae gaudium omnibus, quibus effici clariſſime potuit, argumentis teſtatum faciendum in primis exiſtimavimus; & aliquo ſigno, amoriſque noſtri teſtimonio, quod ad omnium cognitionem perveniret, tanti Principis coniugium, in quantum quidem ad nos ſpectare potuit, decoratum. Itaque hodie eamdem Illuſtriſſimam & Excellentiſſimam Blancam Cappello, Magnam Etruriae Duciſſam, Senatus

tà l' allegrezza, che noi abbiamo ſentito per l' avviſo, che ella ci ha dato con le ſue affezionatiſſime lettere, e con la viva voce di Cavaliere Prencipale di havere per quei ragionevoliſſimi reſpetti, che ne ſcrive, eletto per ſua moglie la Signora Bianca Cappello, non ſolo per le elegantiſſime qualità ſue, ma perche è figliuola della noſtra Republica. Queſto teſtimonio, che le potrà fare il ſuddetto Ambaſciadore, leva a noi l' occaſione di potere ſpendere parole molte nell' eſprimerle maggiormente queſto noſtro contento, onde li diremo ſolamente che per una compita ſatisfatione, e per più chiara eſpreſſione dell' animo noſtro, abbiamo con il conſenſo & applauſo del Senato creata e dichiarata l' Illuſtriſſima Signo-

Google

tus Conſulto, ſummo conſenſu, magnaque omnium approbatione, in hanc ſententiam facto, veram praecipuamque Reip. noſtrae filiam creavimus, & declaravimus; hocque nomine ab omnibus in perpetuum vocandam, & appellandam, edixìmus, illud in primis ſtudentes, ut Magno Duci eius marito, quem paterno amore complectimur, quique ſe Remp. noſtram magni ſemper feciſſe tam illuſtri declaravit argumento, pronam meritamque voluntatem oſtenderemus; deinde, ut Ma-

6 ✠ *gni*

---

gnorá Bianca per verá e particolare figliuola della noſtra Repubblica, talmente che aggiugnendoſi all' amore paterno, che abbiamo portato ſempre all' Altezza Voſtra, queſta nuova e così ſtretta congiuntione, ella potrà in qualunque occaſione aſpettare da noi tutti quei veri effetti, che poſſono naſcere da volontà sì buona e ſincera verſo di lei, come la noſtra, ſecondo che più amplamente le ſarà referto dal ſopradetto Signor Mario, e confermato poi dalli dilettiſſimi noſtri Giovan Micheli, & Antonio Tiepolo, Cavalieri & Ambaſciatori noſtri eletti a tale effetto. Ne reſta adunque pregare il Signore Iddio, che feliciti queſta reſolutione di V. A. con quelli proſperi avvenimenti, che ella ſteſſa deſidera.

Data in noſtro Ducali Palatio, Die 17. Iunii, Indictione Septima, 1579.

Nicolaus de Ponte De gratia Dux Venetiarum.

Antonio Milledone Segretario.

gni Ducis uxori, praecipuaeque filiae noſtrae, ſignificaremus, tantam nos ex eius bonore ac amplitudine laetitiam cepiſſe, quantam animus noſter capere maximam potuit. Quod ut omnibus teſtatum cognitumque ſit, hoc Diploma noſtrum ſcribi, & vero ſigno noſtro iuſſimus muniri.

Datum in noſtro Ducali Palatio, die XVI. Iulii; Indict. VII. MDLXXIX.

Nicolaus de Ponte Dei gratia Dux Venetiarum.

Antonio Milledone Secretario.

Vt

Illuſtriſs. & Excellentiſs. Dominae Blancae Magnae Duciſſae Etruriae Filiae noſtrae cariſſimae.

L' avviſo, che il Gran Duca, e l' Altezza Voſtra, con ſue affettionatiſſime lettere, e con la viva voce del Signor Mario *Sforza Cavaliere sì principale, ci hanno dato, ci ha apportato tanta conſolatione, quanta ſi può imaginare d' uno amorevoliſſimo Padre, del bene e eſaltatione della Signora Figliuola. Ma perchè di queſta noſtra allegrezza il ſuddetto Signor* Mario *ne ha veduto in ogni qualità di perſone sì chiari ſegni, che ne potrà fare ampliſſima fede, noi non ſpenderemo più parole in queſto, dovendone baſtare il dirle, che per ſatisfatione a noi medeſimi havemo per deliberazione del noſtro Senato creata e dichiarata con tutti i voti l' Altezza Voſtra Figliuola vera e particolare della noſtra Repubblica,*

ca,

Vt autem maior laetitia, atque prolixior, populum Florentinum oblectaret, *Peregri-*

ca, onde ella potrà aſpettare da noi tutto quello, che da amorevoliſſimo Padre può aſpettare una cariſſima Figliuola, ornata di quelle preclariſſime qualità, che l' hanno fatta degna di eſſere aſſunta al grado di Gran Ducheſſa. Reſta dirle, che ſe il paterno amore noſtro verſo il Gran Duca ſuo Conſorte pativa alcuno aumento, ora con queſta nuova congiuntione è arrivato a quel colmo, che non può far maggiore, come le ſarà eſpoſto dal detto Signor Mario, e poi da duoi noſtri Ambaſciadori già eletti, che ſono i dilettiſſimi nobili noſtri Giovan Micheli, e Antonio Tiepolo, ambiduoi Cavalieri.

Del ſuo amantiſſimo Padre e Fratello non occorre dire, che ſaranno tenuti da noi in quel grado di amore, che meritano le perſone tanto a lei congiunte, e sì degne per la loro virtù e bontà di ogni favore.

Il Signor Iddio accreſca ſempre felicità a V. A.

Data in noſtro Ducali Palatio, Die 17. Iunii, Indict. VII. 1579.

Nicolaus de Ponte Dei gratia Dux Venetiarum.

Deinde in eodem Codice narratur etiam quomodo nuptialis caeremonia peracta fuerit, hiſce brevibus verbis:

Addì 12. di Ottobre fu letto il ſeguente Privilegio in Palazzo nella ſala grande, e dal Signor Antonio Tiepolo, uno degli Ambaſciatori ſud-

na, eiuſdem *Blancae* filia, hoc eodem anno, *Vlyſſi Bentivolo*, optimati Bononienſi, connubio iuncta eſt. Minime autem dubitandum, quin RICHARDVS, & fratres, hac occaſione, ſplendido luxu, & largitate opportuna, Principi ſuo ſeſe probaverint, qui & Oratores Venetos ad *Blancae*, Reipublicae nomine, gratulandum miſſos, *Ioannem Michaelium*, & *Antonium Theupolum*, verſantes Florentiae ſubſpexerint. Hoc

detti, fu meſſa la corona in teſta alla Gran Duchesſa, e dipoi furono dal Patriarca di Aquilea fatte alcune parole intorno al matrimonio e ſpoſalitio fra il Gran Duca e detta Signora; e di poi tutti inſieme andorno al Duomo, dove ſi celebrò la Meſſa dello Spirito Santo dal Reverendiſs. Arciveſcovo di Piſa, M. Matteo Rinuccini &c. De *Blanca Capellia* Magna Duciſſa quaedam feſtiva habet *Caelius Malaſpina* in ſuis Mileſiis, *Par. II. Fabula* XXXIV. Moderate vero loquitur *Georg. Marcheſius* in *Muſeo Honoris Part. I. pag.* 344. *Raphael* autem *Gualterottus* in *Deſcriptione Adparatus Nuptiarum*, edita Florentiae anno MDLXXIX. magnis honoris titulis uſus de ea verba facit, ut tempora tunc exigebant. Ceterum monumenta quaedam MSS. de ea circumferuntur, quae ſatis libere eius amores, & inhoneſtam cum *Franciſco* Magno Duce, antequam ei matrimonio copulata eſſet, conſuetudinem narrant.

Hoc eodem anno MDLXXIX. Richardus idem, & fratres, utilem ſocietatem cum *Nicolao Paganellio*, patricio Florentino, inierunt, qua deinde diſſoluta, mercaturam proprio tantum nomine exercuere, laudato exemplo docentes, apud cordatos viros, congruam rei familiaris curam, & opum incrementum, nonnullo in pretio habendum eſſe. Id autem in primis ſolenne habuerunt Florentini, quorum civitas ad tantam amplitudinem & opulentiam adſurrexit, quod mercaturam facere omni civium ordine, & patriciis quibuſcumque, digniſſimum exiſtimarent. (1) Quum autem his

(1) Quantum res Florentinorum ex mercatura creverint, & ex lanificio praecipue, omnes teſtantur hiſtoriae. Exſtat apud me exemplum Diplomatis *Ioannis Mangiadorii* Epiſcopi Florentini, dati anno MCCLI. in quo Praeſul ille incrementum divitiarum ex lanificio Florentiae proveniens exaggerat. De Florentinorum autem mercatura Auctor operis, quod inſcribitur: *Genealogies Hiſtoriques des Rois, Empereurs &c. Part. II. Cap. VIII.* ubi de Familia *Medicea* agit, eiusque opes in immenſum ex mercatura creviſſe adfirmat, haec in Scholio habet: *On ſait qu' a Florence, comme dans pluſieurs autres etats floriſſans, le commerce eſt non ſeulement autoriſè pour la Nobleſſe, mais encore bonorable, comme etant la ſource de l' abondance & de la felicitè des peuples. Plutarque, dans la Vie de Solon,* re-

Richardus laudabiliter occuparetur, & literas ſimul, & eruditionem, perpetuo amaret, vidit anno MDLXXX. *Blancae*, principali uxori, dedicari libellum, quem de factis, & dictis *Alexandri Medicei* primi Florentinorum Ducis, ſagacis ſimul ac lepidi, (1) *Alexander Ceccherellius* ſcripſerat, publici iuris iterum factum. Anno, qui ſequutus eſt, Richardus, & fratres, cum *Conſtantia* matre, quae adhuc in vivis erat, *Rodulfi Iacobi* F. *Rodulfi* N. *Richardi* P. *Richardii* obitum luxerunt, maximoque dolore adfecta eſt *Herſilia*, ſacra in Piſano Divi *Ioannis* Parthenone puella, cui mors

remarque pluſieurs perſonages illuſtres de l' antiquitè, qui l' ont exercè ſans honte, & qu' il y a meme eu des Marchands, qui ont fondè de grandes Villes, comme Protus, qui fondà Marſeille; apres avoir aquis l' amitiè & l' eſtime des Gaulois, qui habitoient le long du Rhone. Le Roi de Perſe n' eſt-il pas Marchand lui meme, au raport de Chardin, n' envoye-t'-il pas vendre aux autres pays ſes Soyes & ſes Tapis? &c. La methode des autres Princes Aſiatiques n' eſt pas diferente de celle ci. Combien de choſes utiles nous ſeroient inconnues ſans le commerce!

(1) Quam prudens, ſagax, ac lepidus, factis, dictiſque, fuerit *Alexander Medices* Dux Florentiae primus, innuit etiam *Admiratus* in *Hiſtoria*; & varia ab eo ſapienter facta, & acute dicta, referuntur quoque in Vita eius, quae manu exarata circumfertur.

mors germanum hunc cariſſimum rapuit. *Rodulfi* autem huius pater *Iacobus* (1) anno MDLXVII. iam diem ſuum ſupremum obierat. RICHARDVS vero bene de aliis merendi minime oblitus, *Petrum Stufam* Canonicum Florentinum, pecunia gratis mutuo data, lubenter iuvit; quum per haec tempora *Richardii* domum a *Carolo Acciarolio* conductam, & in Burgo Sanctorum Apoſtolorum ſitam, incolerent. Anno MDLXXXII. Coetus ille eruditus Florentiae inſtitutus eſt, qui a Furfure nomen habet, quinque pereruditis nobilibus civibus Florentinis auctoribus, *Ioanne Baptiſta Detio*, videlicet, *Antonio Franciſco Grazinio*, *Bernardo Caniſianio*, *Bernardo Zanchinio*, & *Sebaſtiano Ruſſio*; in quem Coetum RICHARDVS quoque deinde cooptatus fuit, qui interim de tanto literarum incremento, vir eruditionis, & doctrinae, ſtudioſiſſimus, vehementer gaviſus fuerit. Sed maiora fortaſſis eius pectus gaudia pertentaverint, quod hoc eodem anno Variarum *Petri Victorii* Lectionum libri XXV. iterum Florentiae formis excuſi ſunt, qui iam *Alexandro Farneſio* Sanctae Romanae Eccleſiae Cardinali nuncupati fuerant; quibus alii XIII. *Ferdinando Mediceo* eiusdem Eccleſiae pariter Diacono Cardinali, poſtea vero Magno Etruriae Du-

(1) De hoc *Iacobo* mentionem fecimus ſuperius *pag.* LVII.

Digitized by Google

Duci, dicati, additi ſunt, in quorum poſtremi Capite IX. illa RICHARDI laudatio continetur, quam tempeſtive ſuperius exſcripſimus. At humana gaudia diuturna non ſunt, & voluptatibus dolor comes individuus ſemper adhaeret; nam hoc eodem anno *Philippus*, *Franciſci* Principis F. quinquennis, acerba morte raptus eſt, atque Etruriam totam immenſo luctu proſtravit. Anno MDLXXXIII. *Alexander Medices* (1) Archiepiſcopus Florentinus Cardinalis renunciatus fuit; & RICHARDVS, amici Viri lucubrationem legerit atque probaverit, quum *Scipio Admiratus* opuſculum, quod Parallela inſcribitur, ad umbilicum deduxerit, & una cum aliis publici iuris fecerit, in quo inter alia ea laude *Petrus Victorius* adficitur, ut *Iſocrati* Athenienſi Oratori perilluſtri comparetur, qui, quum annum octogeſimum quartum ageret, librum abſolutiſſimum perfecit, cui Panathenaico titulus eſt. Etenim *Victorius*, quum hoc anno ad parem aetatem perveniſſet, hiſce iiſdem diebus in

(1) Hic *Octaviani Medicis*, & *Franciſcae Iacobi* F. *Salviatae* filius fuit. *Franciſca* autem illa matrem habuerat *Lucretiam Mediceam*, *Laurentii Magnifici* filiam. Natus eſt anno MDXXXVI. *Marcheſius* in *Muſeo Honoris Part. I. pag.* 316. Conſulantur etiam *Alfonſus Ciacconius*; & *Vghellius* ac *Cerracchinius* in *Archiepiſcopis Florentinis*.

in Ethicam Ariſtotelis commentarios abſolvit, & in vulgus prodere animum induxit. Quare hinc *Iulius Nigrius* corrigendus eſt, qui immane quantum peccet in notanda *Victorii* aetate; ait enim anno aetatis ſuae LXXXI. Chriſtianae Epochae MDLXXXVII. ſupremum diem obiiſſe; quum anno iam MDLXXXIII. annum aetatis LXXXIV. *Admirato* id luculenter indicante, attigiſſet; quumque *Victorius* ſub exitum anni MDLXXXV. naturae conceſſerit, ut ex epiſtola *Franciſci* nepotis ad *Franciſcum* Magnum Ducem, epiſtolarum & orationum libris praefixa, & ex *Iac. Aug. Thuano* exploratum eſt. Sed non tantum litterarum cura, rerumque mortalium ſolicitudo, RICHARDI animum occupabant, quantum eius religio, & virtus, ſpectabant ad ea bona, quae ſecundum obitum homines manent; & vitae futurae ac melioris ſpes eas alebat, excitabatque, ex quibus pia opera, & Chriſtianae ſapientiae fructus, in dies germinarent. Itaque hoc anno certam pecuniae ſummam Monachis Ordinis Vallis Vmbroſae, Eccleſiam & Monaſterium D. *Pancratii* poſſidentibus, ſolvit, quo in poſterum in aedicula Deiparae ſacra, & in D. *Pancratii* iuxta portam maximam ſita, quae ad ius & dominium *Richardiorum*, ex donatione a Monachis facta, pertinet, ea ſacra & caeremonias

nias perpetuo per anni curſum facerent; quae in conventionem deductae fuerant; & inter alia bis anniverſaria iuſta *Ioannis* parentis, & *Gabrielis* avi, manibus perſolverent. Illa autem pecunia fundus emtus hoc ipſo anno fuit, cuius fructus iis omnibus peragendis ſubficerent. Nam, ut heic apte haec inſeram, quum RICHARDII antiquitus in D. *Laurentii* Paroecia habitarent, quare *Quartarium*, ut vocant, *Sancti Ioannis*, quum civitate donati ſunt, iis, ut tum temporis moris erat, adſignatum fuit; deinde anno MDXXXIV. ut ſuperius diximus, in D. *Pancratii* Paroecia aedes *Scarfiorum*, quae gens erat nobilis; & aediculam etiam illam in D. *Pancratii* fano, quae pariter *Scarfiorum* fuiſſe perhibetur, adquiſierunt (1). Interea *Victorius* anno MDLXXXIV. commentarios illos iam formis deſcribendos curavit, & *Franciſco Mariae* Vrbinatium Duci dicavit, & miſit, addita epiſtola, quae eius erga ſe benevolentiae perſpicuam ſignificationem praeſefert. Nam, quum Princeps ille ſapiens ac doctus Florentiam veniſſet, *Victorium* cognovit, & ſubſpexit, & honoribus adfecit, & ſemper deinde magno amore proſequutus eſt (2).

Sed

(1) Haec docet *Roſſellius* in ſuo Sepulcrario. Adi ſuperius *pag.* XXXIII.

(2) *Franc. Maria Roboreus*, Vrbinatium Dux, nonniſi poſt annum MDLXXIV. quo *Guido V-bal-*

Sed quae de *Victorio Admiratus* obſervavit, in cauſſa ſunt, cur ipſius *Victorii* verba, quae in Praefatione ad Lectorem exſtant, heic deſcribam: *Vnum vero in primis arduum, & moleſtum mihi fuit, cuique remedium adhiberi vix poteſt, valde repugnans illud quidem conatibus his, & honeſtis ſtudiis, ſenectus inquam ſumma, & gravis: paucis enim contingit id, quod Iſocrati uſuvenit, ut uſque ad extremum tempus aetatis commentari ſemper aliquid, & ſcribere valeret: huic autem rei ſubcurrit vetus amicus meus, ſingularis ingenii vir, & non minoris eruditionis, Carolus Oricellarius*, Hunc autem *Victorii* locum lubenter adduxi, quod eruditum hominem Florentinum alterum mani-

baldus eius pater fato functus eſt, Florentiam venit, ut ipſe in Commentariis *De Vita ſua* ſcriptum reliquit; ſed quo ſpeciatim anno Florentiae fuerit, mihi adhuc incompertum eſt. In iis Commentariis, qui exſtant MSS. in Codice Richardiano *Pluteo S. ordine II. num. XIV.* ita de ſe ipſe ait: *In queſto tempo ſi riſolvè Franceſco Maria d' andare fino a Fiorenza, dove da quel Principe fu con ogni onore accarezzato, e per quindici giorni, che vi ſtette, paſsò il tempo allegramente in Caccie, in Commedie, e in vedere le delizie di quel Paeſe.* De huius Principis ſapientia & eruditione ita *Antonius Donatus* Venetus in Continuatione illorum Commentariorum ſcribit: *Avendo il Duca nel-*

niſeſtat, ad quem accedere RICHARDUS potuit, praecipue quum praeceptoris ſui vetus, & fidus amicus eſſet. Sed iam annus MDLXXXIV. vertebat, quando *Eleonora Medicea*, *Franciſci* Magni Ducis filia, *Vincentio Gonzagae*, Mantuae & Montis Ferrati Principi, nupſit. Quanto adparatu & luxu, quantis ſpectaculis & ludis, quanta denique publica laetitia, hae nuptiae celebratae fuerint, unuſquiſque ſecum reputare poteſt, Principum *Mediceorum* magnificentiam memori animo volvens (1). Roſam auream *Eleonorae* ſponſae dono miſerat *Gregorius XIII.* Pont. Max. Tau-

nella ſua gioventù praticata la Corte di Spagna, e ſi trovò poi, vivente il Padre, nella glorioſa giornata Navale de' Curzolari; e avendo in ogni tempo avuti uomini di gran lettere, e de' più famoſi de' ſuoi tempi, e ſtudiato per ſe medeſimo, col poſſeſſo delle ſcienze, e con la lettura d' infiniti libri, non è certo poſſibile lineare con poche parole la finezza del ſapere, l' acutezza dell' ingegno, la profondità della memoria, l' eleganza, ſenza affettazione, del dire e dello ſcrivere, la notizia ſingolare de' ſegreti della terra, e degli animali; del ſito del mondo, degli intereſſi de' Principi, e delle Corti; e quello, che più importa, l' erudizione ne' libri di Teologia, e delle coſe ſacre, delle quali diſputava con gli ſteſſi Profeſſori, e Maeſtri &c.

(1) Conſulendus libellus in forma quarta ita inſcriptus: *Deſcrizione delle pompe, e delle feſte fat-*

Taurorum venationes peractae; Florentini patricii harpaſtae ludo exerciti; inſolitus Bubalorum curſus ſpectatus; belli civilis ſpecies a plebe ſe invicem petente ſaxis exhibita. Pompae autem maxime populum exhilaraverunt, quae a Bubalis in his adhibitis nomen habuere. Harum pomparum ſingulas duo patricii Florentini excogitarunt, inſtituerunt, & moderati ſunt. Quinctam igitur praeparaverunt, duxeruntque, *Petrus Franciſcus Rinuccinius*, vir adprime eruditus; & dignus eius literaturae ſocius RICHARDVS. Bubalo ſibi deſtinato Laſciviam, quam ſex Amazones inſectabantur, impoſuerant. Bubalum autem in Caprae effigiem ornaverant, pecudis in primis libidinoſae. Pediſſequae duodeviginti Amazones comitabantur. Quam ſplendidis, & ſumtuoſis, veſtibus hae omnes indutae eſſent; quanto auro, argento, pretioſis lapillis, margaritiſque, refulgerent; quiſque coniectabit, qui immenſas *Rinucciniae, Richardiaeque*, gentis divitias noverit. Spectaculi duces *Richardius*, & *Rinuccinius*, gradum conferen-

fatte nella venuta alla Città di Firenze del Sereniſſimo D. Vincenzio Gonzaga Principe di Mantova, e del Monferrato, per la Sereniſſima D. Leonora de' Medici Principeſſa di Toſcana ſua conſorte. In Firenze nella Stamperia di Bartolommeo Sermartelli 1584.

Digitized by Google

rentes praeibant, egregie ſplendideque ornati, & propria inſignia quiſque geſtantes. Pene aliud patriciorum par ſequebatur, *Andreas Minerbettius*, videlicet, & *Ioannes Paullus Rinuccinius*, non diſſimili habitu; quemadmodum poſt hoſce *Coſmas Medices*, & *Octavius Rinuccinius*, Poeta praeſtantiſſimus, ſubſequebantur. Hic, *Octavius Rinuccinius* ſcilicet, ſex verſuum epicorum ogdoadas venuſtiſſimas compoſuerat, quas haec perſonatorum hominum pompa *Eleonorae* ſponſae reverenter obtulit. Ita habebat Laſciviae debellatae ſpectaculum, ab *Rinuccinio*, & *Richardio*, oſtentatum. At ſi hiſce, & ſimilibus Richardus gaudebat, iuſtam dolendi cauſam habuit anno MDLXXXV. audita morte *M. Antonii Mureti*, viri eruditione & facundia eminentiſſimi, & qui, ut vidimus ex epiſtola, quam eius fuiſſe opinati ſumus, illum vehementer diligebat: quamquam alia publica laetitia omnem doloris amaritiem ex Richardi animo hoc eodem anno facile abſterſerit, quum *Virginia Medicea*, *Franciſci* Magni Ducis ſoror, *Caeſari Ateſtino*, *Alfonſi* Mutinae, Regiique Lepidi, Ducis filio, matrimonio iuncta eſt (1). Nec minus Richardum

(1) De feſto harum Nuptiarum adparatu conſule libellum a *Sebaſtiano Ruſſio* ſcriptum, cuius ti-

dvm delectaverit Principis ad fovendas literas propenſio; nam Magnus Dux opera *Vidi Vidii* Senioris, Medici ſua aetate doctiſſimi, publici iuris facienda curavit. Quoniam vero alternis ab undis in incerto mortalis vitae ſalo perpetuo iactamur, anno MDLXXXVI. luctu iterum, ac dolore, Richardvs perculſus eſt, quum *Petrus Victorius* ſextum & octogeſimum aetatis annum agens vita defunctus ſit, vir ſummus, & eius praeceptor incomparabilis, & magnum Florentiae ſuae decus, & ornamentum; quamquam doloris lenimentum aliquod capere ex eo potuit, quod *Iacobus* filius, & *Franciſcus* nepos, *Victorii*, illius famae, & gloriae omnimodis conſulentes, epiſtolas eius, & orationes, quae iam colligi ac deſcribi coeperant, hoc eodem anno, iuſtae molis volumine ediderint: & conſolationem aliquam etiam ex eo acceperit, quod *Antonius Benivenius* Iunior *Petri Victorii* vitam ſcriptis mandaverit. Aſt inſequens annus infauſtus fuit, & Thyeſteis prope auſis, ac facinoribus, atrox & infamis; nam *Franciſcus* Magnus Dux, dum in Villa Podii

titulus eſt: *Deſcrizione del magnificentiſſimo Apparato, e de' maravglioſi Intermedi, fatti per la Commedia rappreſentata in Firenze nelle feliciſſime nozze degli Illuſtriſſimi, ed Eccellentiſſimi Signori, il Signor D. Ceſare d' Eſte, e la Signora Donna Virginia Medici. In Firenze appreſſo Giorgio Mareſcotti, l' anno* 1585.

dii Caiani ruſticaretur, venenatis dapibus in convivio imprudenter ſumtis, atque comeſtis, fato infeliciſſimo interiit. Fama enim percrebuit, *Blancam*, *Franciſci* uxorem, *Ferdinando* Cardinali, leviro inviſo, quod fratris coniugium cum ea initum indignatus improbaſſet, venenum in offa, ei tantum miniſtranda, paraviſſe, quam prius inſcius ſceleris *Franciſcus* adripuerit, atque voraverit, morteque praeſentiſſima ſublatus fuerit. Tunc *Blanca*, ubi maritum venenata eſca paſtum, & iamiam moriturum vidit, furiis agitata, ne infortunio, & poenae ſupereſſet, exitialis offae fruſtum & ipſa voravit; & ab utroque *Ferdinandus*, qui veneficium ſibi paratum iam ſenſerat, antidota omnia prohibuit, & miſere mori coegit. Contra alii perhibent, *Ferdinandum* fratri iratum, quod *Blancam*, feminam imparis conditionis, nec integrae pudicitiae, uxorem duxiſſet, utrumque imprudentem propinato veneno e medio ſubſtuliſſe, & Etruriae ſceptrum uſurpaſſe. Sunt etiam qui tradant, naturalem, & ſenſim contractum, fuiſſe morbum, quo duo illi Principes infeliciter periere, ortum ex crapula, atque intemperanti ciborum poculorumque calidiorum ſumtione: quae quidem narratio tam ſubito ac rapido parique amborum caſui; & feroci *Ferdinandi*, aut mpotenti *Blancae*, animo, minus convenire

vi-

videatur (1). Hic deinde purpura Romana depoſita, Etruſci Regni moderamen ſuſcepit. Infelix *Franciſci* obitus a *Scipione Admirato*, funebri oratione habita, qua eius laudes diſerte, copioſeque percurrit, celebratus eſt; nec tacuit eius praeconia facundiſſimus Orator *Petrus Angelius* Bargaeus, qui pariter orationem elegantiſſimam eius memoriae dedicavit; ſicuti & *Alexander Minerbettius*, & *Laurentius Iacominius*, qui

(1) *Soderinii* Epiſtola ad *Silvium Piccolomineum*, de morte horum Principum ſubita, manu exarata circumfertur, in qua inter alia habetur: *Furono i cadaveri avanti di ſotterrargli aperti, e mi accertarono Meſſer Baccio Baldini, e Meſſer Leopoldo da Barga, eſſere ſtato negli interiori dell' uno, e dell' altra, la medeſima ſimpatia di malore, come di corruzion di fegato e di polmoni, e di triſta abituazione di pannicoli nello ſtomaco; ſè non che in eſſa fu trovata gran copia d' acqua, come infetta da due anni indietro d' Idropiſia; e queſta combinazione di morte, accordandoſi inſieme nello ſpazio d' undici, o dodici anni, ha fatto credere all' ignaro volgo, e all' idiota e rozza gente, che vi foſſe collegazione di ſpiriti, a gran ſimpatia d' umori congiunta; ancorchè alcuni imbevuti di popolareſche voci, abbiano creduto (ſiccome per i più ſi penſa, ma molto s' ingannano) che ſiano morti di veleno: ma ſono tutte baie, che ciò ſi ſtima da*

qui ſimiles orationes in Academia Florentina dixere. Et quidem Princeps erat, ob eruditionem quoque ſubſpiciendus, ut diximus; eiuſque epiſtolae quaedam familiares ſuperſunt, editaeque habenturin Collectione epiſtolarum, quam *Paullus Aemilius Marcobrunius* adornavit. Quid quod erudita antiquitate mirifice delectatus, ſuperbum illud periſtylium, quod*Georgio Vaſario* Architecto *Coſmas I.* ad Arnum Florentiae exſtruendum curaverat, columniſque pulcerrimis innixum ſectis ſculptiſque lapidibus exornaverat, pretioſis vetuſtatis reliquiis, quas maiores ſui *Coſmas* Senior, & *Laurentius Coſmae* nepos, aliique *Medicei* proceres, & *Coſmas* ipſe *Franciſci* pater, ipſeque *Franciſcus*, ſtudioſe comparaverant, collocandis, digerendis, omniumque adſpectui exponendis, laudatiſſime deſtinavit, in eamque prope formam redegit, quam nunc admiramur, & nobiliſſimum Cimeliarchium eſſe voluit. Eius igitur opera tot ſtatuas, tot anaglypha, tot tabulas, tot gemmas, tot numiſmata, aliaque vetera monumenta, quae a ſucceſſoribus ſemper deinde aucta ſunt, in illis peramplis aedi-

da i più periti eſſer ſeguito naturalmente. An non *Ferdinandi* iam Magni Ducis timor, ne eius veneficium in propatulo collocaretur, pleroſque ad ea adfirmandum inducere potuit?

dibus adſidue contemplamur atque ſubſpicimus (1). Filios reliquit *Franciſcus Eleonoram* iam *Vincentio Gonzagae* nuptam (2), & *Mariam* puellam, ex *Ioanna* Auſtriaca ſubſceptas; *Antonium* quoque, quem ei *Blanca* pepererat, vt diximus (3). *Peregrina* (4) etiam *Blancae* filia, a *Franciſco* genita eſt. Suam interim RICHARDVS largitatem magis in dies oſtentabat. Quum enim per ea tempora ludi genus invaluiſſet, quo de

 fu-

(1) De his omnibus conſulendus *Blanchinius De Magnis Etruriae Ducibus Sermon. I. pag.* 19. 20. 21. & *Sermone II. pag.* 40. 41. De vetuſtis autem aliiſque monumentis, quae in aedibus Mediceis, ante eorum Monarchiam, exſtabant, loquuntur *Albertus Advogadrius De Coſmae Medicei Magnificentia* editus a me in *Deliciis Eruditorum; Leopold. Meliorius* in ſua *Florentia Illuſtrata pag.* 200. 201. & laudatus *Blanchinius* in citato *Sermone I. pag.* 19. 20. & in *Prooemio pag. XVIII. XIX.*

(2) Vide ſuperius *pag.* XCII.

(3) Adi ſuperius *pag.* LXXVII.

(4) De hac vide ſuperius *pag.* LXXXIII. LXXXIV. & libellum *Raphaelis Gualterotti*, qui inſcribitur: *Feſte nelle Nozze del Sereniſſimo Don Franceſco Medici Granduca di Toſcana, e della Sereniſſima ſua Conſorte la Signora Bianca Cappello, composte da M. Raffaello Gualterotti. Con particolare deſcrizione della Sbarra, e apparato d' eſſa, nel Palazzo de' Pitti; mantenuta*

da

futuro rei alicuius eventu ſponſio fiebat, & qui caſu eum divinaſſet, depoſitam pecuniam accipiebat; RICHARDVS cum *Capone Caponio*, altero Florentino patricio, de tempore & numero purpuratorum Romanae Eccleſiae Patrum a *Sixto V.* Pontifice Maximo proxime creandorum certans, mille argenteos depoſuit, & ei ſe daturum recepit, ſi Pontifex ille anno inſequenti, & non ante, ſex paucioreſve Cardinales minime creaviſſet. Quin, quum *Alexander Appianus* Plumbini Dominus Venetiis ageret, ab RICHARDO & fratribus, mille & quingentos argenteos mutuos accepit, Florentiae poſt dies viginti reſtituendos; quod quum non praeſtitiſſet, pro ea ſumma *Richardios Alfonſus Aragona Appianus* Princeps fide ſua eſſe iuſſit, ut ex chirographo in Archivo Richardiano adſervato conſtat:

da tre Cavalieri Perſiani contro a i Venturieri loro avverſari. Con aggiunta e correzioni di molti particolari, e con tutti i diſegni de' carri, e invenzioni comparse alla Sbarra. Nuovamente riſtampate. In Firenze nella Stamperia de' Giunti 1579. In eo, ut in Bibliotheca Richardiana adſervatur, eſt in fine: *Epitalamio nelle Nozze dell' illuſtriſſima Signora Peregrina Cappello, e dell' illuſtriſſimo Signor Conte Ulisse Bentivogli, compoſto per il Signor Raffaello Gualterotti alla Sereniſſima Signora Bianca Cappello.*

ſtat; in quo Archivo multa alia huiuſmodi monumenta exſtant, ex quibus diſcimus, RICHARDVM & fratres locupletiſſimos diverſis temporibus multas familias Florentinas illuſtres & nobiles, pecunia mutuo data, iuviſſe. Porro anno MDLXXXVIII. aliter etiam, ac laudabiliter, RICHARDVS liberalitatem exercebat; nam mutuam pecuniam dedit, nullo foenore reſtituendam. Et quidem hoc anno, poſtquam mortis *Catharinae Mediceae*, Galliarum Reginae, nuncium acceperat, ſponſalia ſua *Ferdinandus* Princeps Florentinis adnunciaverat, quare anno inſequenti magnis impenſis obnoxii illi futuri erant, vt ſui Principis nuptias cum *Chriſtiana*, *Caroli III.* Lotharingiae Ducis, & *Claudiae*, (1) *Henrici III.* Galliae Regis ſororis filia, contractas ſumtuoſo adparatu, & magnifico luxu, decorarent; quae quidem ſponſa Maſſiliae Ordinis Stephaniani triremibus excepta, & a *Petro Mediceo*, *Coſmae I.* filio,

 &

(1) Mater *Chriſtianae* fuit *Claudia*, filia *Henrici II.* Galliae Regis, & *Catharinae Mediceae* Reginae. *Chriſtianae* huius Vita *MS.* habetur in Codice Richardiano *XIV. Pluteo R. ordine II.* Quali indole, & animo, & prudentia illa eſſet, indicat Anonymus in Codice Richardiano MS. *Pluteo S. ordine I. n. XVII.* & in *Vita MS. Coſmae II. Magni Ducis* in Codice Richardiano laudato *XIV. Pluteo R. ordine II.*

& *Ferdinandi* fratre, honoribus multis adfecta, Liburnum delata eſt; indeque Florentiam venit, una cum *Dorothea* Principe Bruſvicenſi, amita ſua, ubi Etruſci imperii conſortium (1) inter publica gaudia, & populares adclamationes, accepit. At alia beneficia populo Florentino RICHARDUM hoc eodem anno contuliſse, credibile eſt, quum Arnus pluviis immodicis auctus urbem Florentiam exundans merſit, & magnis damnis adfecit, lateque omnes, inopeſque in primis, adflixit, atque proſtravit; quam cladem *Admiratus*, epiſtola ad *Virginium Urſinium* Bracenni ducem data, (2) fuſe deſcripſit. *Ferdinandi* enim, non tam Magni Ducis, quam Patriae Patris, exemplum memorandum imitatus fuerit, qui ab urbe Prato Florentiam aquis ſtagnatam regreſſus, non prius in palatium ſe recepit, quam monaſteria, & pauperum domos, per limoſa aquarum ſedimenta humidus ac lutulentus obiviſſet, inviſiſſet clementer, bona

ſpe

(1) *Marcheſius in Muſeo Honoris Part. I. pag.* 358. 359. Vita *Chriſtianae* MS. in Codice Richardiano citato *XIV. Pluteo R. ordine II. Vita Ferdinandi I. arcana, manu exarata* apud me exſtans. *Vita Ferdinandi I.* MS. in proxime citato Codice Richardiano.

(2) Haec Epiſtola habetur *Tomo II. Opuſculorum Admirati pag.* 398.

ſpe eſſe iuſſiſſet, & effuſa opum largitione ſublevaſſet. Et profecto RICHARDUM principalis liberalitatis aemulum exſtitiſſe, & alia eius beneficentiae exempla ſuadeant, & illud in primis, quod *Franciſco Laurellio* Sculptori eximio non mediocrem pecuniae vim largitus fuerit, poſtquam ſex protomarum marmorearum, quas ab eo caelandas curaverat, pretium ſolviſſet. Nam RICHARDUS eximiarum ſculpturarum, picturarumque, amore & admiratione ducebatur; quare hoc eodem anno MDLXXXVIII. pretii XXXXV. tabularum, a *Laurentio Vaianio de Sciorina* pictarum, ſolutionem complevit. Eas uſque ab anno MDLXXVI. RICHARDI iuſſu pingere *Laurentius* coeperat, atque inter eas dignae praecipue ſunt quae memorentur, *Gabrielis*, RICHARDI avi, effigies; & *Ieſu Chriſti* Nativitas, quae collocata fuit in *Richardiorum* aedicula in D. *Ioannis Evangeliſtae* ſita (1). Quum autem RICHARDUS gemmis & lapillis non minus delectaretur, ac pretioſas caelaturas amaret; & *Caeſar Targonius* Venetus

(1) In ratione expenſi & accepti ab ipſo *Laurentio* Pictore ſcripta, & *Richardo* exhibita, inter alia habetur: *E per la Tavola della Natività di Noſtro Signore, che più meſi fa ſi è meſſa in San Giovannino, alla voſtra Cappella, ſcudi centoventi, e quelche vuol Vo' Signoria.*

non ſpernendam illarum rerum copiam Monti Pietatis Florentiae pigneraſſet; redemit eas lubenter RICHARDVS, ſoluta pecunia, pro qua pigneratae fuerant; retinuitque donec *Targonius* tantumdem argenti ei non reſtituit; id quod anno MDLXXXX. contigiſſe deprehendi. Hic annus non ſine literatorum etiam hominum luctu fuit, quum *Leonardus Salviatus* Eques de litteris patriaque lingua optime meritus, quique *Philippi Saxetti* mortem, Goae in India fato hoc eodem anno praerepti, luculenta oratione defleverat, naturae conceſſerit; cuius laudes *Petrus Franciſcus Cambius* Epicedio diſertiſſimo in Academia Florentina dixit, ac celebravit. Porro RICHARDVS non minus, quam litteris, rei familiari amplificandae intentus, *Caſtellum Pulcis*, *Pulciorum* olim, & poſtea *Soderiniorum*, (1) fundum, ſub

(1) Caſtrum Pulcis aliaque bona ad *Pulcios* ſpectantia, anno MCCCXXI. *Neapoleoni Vrſinio* Cardinali Sancti *Hadriani* creditori in ſolutum adſignata fuere Florentiae a Magiſtratu Mercatorum, quum *Pulcii* decocti & fugitivi declarati fuiſſent, ut conſtat ex libro Inquiſitionum praedicti anni apud memoratum Magiſtratum. Nomina autem illorum *Pulciorum* ſunt quae ſequuntur: *Pulces*, & *Baldus*, *Guelfi* F. *Dogius Dogii* F. *Henricus Fencii* F. ſuo nomine, & tamquam heres *Ghingi*, *Fornarii* F. *Bertus Si-ni-*

ſub haſta argenteis quater mille octingentis licitatus emit, quod in villam magnificam & opulentiſſimam, & Regum, Principumque, hoſpitio nobilitatam, eius deinde poſteri converterunt. (1) Sed annus MDLXXXX. iam vertebat, quum VI. Nonas Maii *Chriſtiana* regia uxor primogenitum peperit, cui nomen *Coſmae* fuit; quae quidem publicae laetitiae cauſſa non multum imminuit illam calamitatem, quam Arni excreſcentis adluvio intulit; eam enim annonae caritas, ut fere uſuvenit, & fames excepit: quare populorum victui *Ferdinandus* Princeps conſulturus ingentem frumenti copiam ex remotioribus regionibus in Etruriam advehendam curavit. Quo autem res ſub manus proſpereque

nibaldi F. tamquam heres *Cantini* fratris ſui; *Bertuccius* & *Rainaldus*, *Sinibaldi* F. *Simon Guidonis* F. *Huberti* N. In eodem libro horum omnium bona ſingillatim deſcribuntur; & inter ea Palatium, aliaeque domus, in Caſtro Pulcis poſitae, & Plebatu Septimi. Cardinalis autem *Neapoleo* ea omnia *Soderiniis* forte vendiderit.

(1) In Archivo Richardiano exſtat Epiſtola *Iuliani Bandinellii* ad *Franciſcum Richardium* Marchionem ſcripta, quae ita habet:

Giuliano Bandinelli riveriſce umilmente VS. Illuſtriſſima, ed avendo preſa copia dell' Iſcrizione di Gio. Vettorio Soderini, che è ſopra alla Porta della Villa di Caſtelpulci, gliela manda quì incluſa ſul

que ſuccederet, matura RICHARDI prudentia, & ſolerti dexteritate, uti animum induxit; eumque anno MDLXXXX. menſe Auguſto in Germaniam Arctoique maris littora miſit, & Gedanum praecipue; quo naves frumento onuſtas Liburnum inde velificari curaret, & caritatis ac penuriae loco, adfluentiam & rerum omnium ubertatem ſubſtitueret. Ingenio autem, ſagacitate, & probita-

te

ſul credere, che li poſſa eſſer grato di vederla, dicendoli di più, che quanta è ſtata la facilità nel copiarla fedelmente cogli ſteſſi verſi, ed abbreviature, che ſono nella lapida, altrettanta è ora la difficoltà, che ho nell' intendere gli ultimi due verſi di eſſa.

AN. SACR. MDLXXV.
IO. VICT. SODERINVS P. F. COLL. ANT.
DOM. INST. ΠΕΡΗΠΛΩΚΑ · ATRIVM
EXORN. VILLAMQ. EXCOLEN. PROCVL
NEGO. VRBANIS. HON. IN OCYO. VIT.
VIV. VILLA. IN RERVM HVMANARVM
FLVCTVATIONE. RARIOREMQ. IN RVRE TRANQVILLITATEM NACTVS
STET. D. H. D. T. T. OPERAM, ORBEM
ET V. FOR. AN. DO. P. E. E. Æq.

Alia nunc Inſcriptio ſuper eiuſdem Praetorii portam exſtat, marmore inciſa, quam ipſe compoſui, quum a *Coſma Franciſci* F. *Coſmae* N. Marchione ampliſſimo paucis ab hinc annis, ampliatum illud, & ornatum fuiſſet.

te RICHARDI, adeo *Ferdinandus* confidit, ut quum illum coram germano *Franciſco Richardio* de eo, quo facto opus eſſet, admoneret, & mandata quaeque praeſcriberet, tamdem in illa verba RICHARDO honorificentiſſima proruperit, eaque ſcriptis mandari iuſſerit, *Se rem Richardi iudicio totam committere, & quidquid ab eo, ac quacumque ratione, geſtum fuiſſet, & quocumque exitu eveniſſet, probaturum, & rite recteque factum declaraturum, quum tanta eius diligentiae fiducia teneatur.* Nec ſpes Principem fefellit: nam RICHARDVS in Germaniam, Gedanumque, ſeu Dantiſcum, ut vocant, profectus, naves tanto tritico oneratas inde in Italiam Tuſciamque miſit, ut fames illa tamdem ceſſaverit, & annonae ac victus copia Florentia, aliaeque Etruriae civitates, abundaverint. Hanc optimi Principis providentiam *Scipio Admiratus* dignis laudibus tulit duobus epigrammatis elegantiſſimis, *Ferdinando* Principi inſcriptis, & ad eum Liburni verſantem anno MDLXXXXII. miſſis, quae Tomo ſecundo *Admirati* opuſculorum habentur. Eamdem luculente commendavit, & ſcriptis ſuis aeternam effecit, *Antonius Maria Gratianus* Epiſcopus Amerinus, Lib. XVI. *De Scriptis Invita Minerva*, cuius verba ſunt, quae ſequuntur: *Et proxime, quod vix creditura po-*

ſte-

ſteritas videtur, anno MDXC. fame periclitanti Italiae Dantiſco advecta frumenta ſubſidio fuerunt: &, quae gens extremo ſubiecta Septentrioni, ne cognita quidem Romanae potentiae fuit, ex ea adlatum, quo levata Italiae inopia, & fami noſtrae ſubventum ſit, quis non miretur? Iter navibus fuit per Balticum primo mare; & Daniae freto, cui Sontio eſt nomen, egreſſae Cimbricum promontorium ſuperarunt. Emenſae inde, quantum in longitudinem patet, Germanicum Oceanum, anguſtias, queis Britanniae inſula a continente dirimitur, petiverunt. Hinc Britannicum, Aquitanicum, Cantabricum, tranſvectae Oceanum, Hiſpaniae exterius latus omne ambierunt, & ad Gades mediterraneum intravere mare, & reliquae Hiſpaniae Galliaeque legentes oram, Liguriae omiſſis littoribus, Liburnum adpulerunt. Tam longinquos advenas, tam laeta munera, tam neceſſario tempore, adferentes benigne accepit Ferdinandus Medices, Magnus Etruriae Dux, nec pretium ſolum, quod ipſi frumento ſtatuerunt, liberaliter perſolvit, ſed ſingulos navicularios hoſpitalibus donis proſequutus, omni genere humanitatis percoluit, quo, ad repetendam novo commeatu eamdem navigationem, adliceret. Quae res cum gratiae Ferdinando, tum quaeſtui fuit, qui non ſuis ſolum, ſed aliis quoque populis, atque ipſi Romanae urbi, in ſumma fru-

men-

mentariae rei difficultate verſanti, *ſuccurrit*. Sed hic quoque Richardus cum Principe optimo de liberalitate erga pauperes laudatiſſime certavit; nam quum Gedani eſſet, navem frumento, aere ſuo comparato, oneravit, Liburnumque miſit, ut inde ad *Franciſcum* fratrem Florentiam deveheretur; qui acceptum frumentum inopibus fame laborantibus nullo exacto pretio munificentiſſime largitus eſt. Sed quid non in pauperes munificus eſſet Richardus, qui etiam Principibus ipſis pecuniam ſuam mutuam dabat, eoſque ipſos quoquomodo iuvabat, ut patet ex epiſtola *Ioannis Medicei*, hoc anno, Idibus Decembris, ſcripta, qua Princeps ille Richardum rogat, ut quinquies mille argenteos ſibi mutuos det, & per *Raphaelem Gherardium* mittat, poſt duos menſes reſtituendos? Et quidem hoc anno menſe Septembri, quum *Ioannes* Princeps, Magni Ducis Orator, Romam iviſſet *Vrbano VII.* de electione in Pontificem gratulatum, magnas impenſas facere debuit; ideoque non mirum ſi menſe Decembri pecunia indigeret. Huius *Ioannis Medicei* Legationis meminit *Io. Coſmas Baroncellius* in *Sermone de Vita Ioannis Medicei, & ſua, ad filios*, quem manu exaratum evolvi in Bibliotheca *Sim. Perutii*, Patricii Florentini clariſſimi. Quamquam vero *Baroncellius* ſcribat, in *Ioannis Medicei*

Le-

Legationibus Romam, comitum numerum auxiſſe RICHARDVM; tamen fuiſſe etiam in hac prima non videtur, quum ab eo iter Germanicum tam cito peragi non potuerit. Quare ipſe potius crediderim, RICHARDVM aliis temporibus in comitatu *Ioannis Medicei* Romam proficiſcentis fuiſſe, primo ſcilicet in huius anni extrema parte, menſe ipſo Decembri, quo videtur *Ioannes* Romam repetiviſſe, ut *Gregorio XIV.* in locum *Vrbani VII.* ſuffecto, Magni Ducis nomine, de ſua ad Petri Cathedram adſumtione gratularetur; ſecundo vero, menſe Novembri, vel Decembri, inſequentis anni MDLXXXXI. quando *Ioannes* eodem Oratoris officio ad *Innocentium IX. Gregorii XIV.* ſucceſſorem functus eſt. In qua vero illius anni parte RICHARDVS cum *Rodulpho Pio* Meldulae Comite ſponſionem fecerit, neſcio. Quum enim Cardinales a Pontifice Maximo creandi eſſent, fratrem *Rodulphi* inter eos futurum RICHARDVS aiebat, *Rodulphus* negabat; depoſuerunt autem mille quingentos quinquaginta argenteos, quos meruit RICHARDVS electo Cardinali controverſo, & *Rodulphus*, chirographo tradito, illam pecuniae ſummam ſe ſoluturum recepit, *Richardumque Guido Fabricius* a *Balneo*, Montis Belli dynaſtes, fide ſua eſſe iuſſit. At res non proſpere ceſſit *Io. Mariae Matthaei* F.

Or-

Orgolio, ſponſione pariter ab ipſo facta contra legem, qua Princeps anno MDLXXXVII. vetuit, nequis de partionibus mulierum, mares ſcilicet an femellae, filii naſcituri eſſent, divinaturus ſponſionem faceret; nam huius delicti reus in publicam cuſtodiam coniectus eſt; ſed ab RICHARDO noſtro aliiſque munificis viris liberatus fuit, quum hi omnes MMCCC. argenteos Fiſco ſe ſoluturos polliciti eſſent, ſi *Orgolius* ille carcere eductus, & abſolutus fuiſſet, quod etiam evenit. RICHARDVS argenteos D. *Benedictus Guaſcontius* D. *Franciſcus Acciarolius* CCC. *Franciſcus a Vacchia* CCC. *Iacobus Bonſeniorius* D. *Iulius Ricaſolius* CC. dare promiſerunt. Quum vero *Ferdinandus* ducta uxore, & ſuſcepto iam filio, ſucceſſurum in imperio ſuum heredem haberet, urbis etiam munitioni & ſecuritati conſuluit, arce in tumulo conſtructa, quae Graece Καλοψία commodo vocabulo dici poſſet, vernaculo autem ſermone *Belvedere* nuncupatur. Interim RICHARDVS domeſticam laetitiae cauſſam habuit, quum *Franciſcus* frater ex *Maria Magdalena*, *Ioannis* F. *Mannellia*, filiam hoc anno, menſe Iulio, ſuſceperit, cui nomen *Conſtantiae* inditum eſt. Compertum habeo RICHARDVM anno MDLXXXXI. non tam Florentiae, quam Piſis, verſatum fuiſſe; nam hoc eodem anno *Ferdinandus* Magnus

Dux

Dux ei, aliiſque mandavit, ut fontem Piſas deducendum exſtruendumque curarent;quum urbs illa perantiqua, & percelebris, retro iam re ſublapſa, & civium frequentia imminuta, cum aere inſalubri, tum aquae ſincerae ac perennis penuria, laboraret. Diſceptatum eſt ea occaſione ab eius operis curatoribus, utrum inter Sancti *Ioannis Baptiſtae* templum, & publicum coemeterium, an iuxta navale, an e regione horti, quem a vidua quadam Princeps emerat, omnigenis plantis in Athenei uſum ferendis, colendiſque, deſtinatum, fons ille ſtatueretur. Haud inter eos hac de re convenit, ſed in alium quemdam locum conſenſere, Arni videlicet ripam, e viae Sanctae Mariae regione; ubi etiam num fons hic utiliſſimus exſtat, per aquaeductus MMMM. P. exporrectos ab Aſciano, ſeu ab monte, quem ab urbis vicinia Piſanum vocant, derivatus. Nec mirum, ſi RICHARDVS hoc anno Piſas contendit, quum Magnum Ducem illuc ſecedentem ſequutus fuerit, quicum etiam Seraveſtiae verſatus eſt. Interim *Herſilia Richardia*, (1) ſacra puella, Piſis morbo detinetur, eiuſque curatio, forte RICHARDI opera, *Andreae Caeſalpino*, Medico celeberrimo

(1) De hac *Herſilia* vide ſuperius *pag.* LXXXVI.

mo Arretino, Piſis in Academia illa profitenti, demandatur. At RICHARDVS, qui Principes ſuos tanto amore, & veneratione proſequebatur, vt pictas eorum effigies apud ſe habuiſſe, ex monumentis Richardianis conſtet, indignatus merito fuerit impactum *Ferdinando* Magno Duci crimen ab *Horatio Contio*, aliiſque ſceleris immaniſſimi complicibus. Hi enim hoc anno MDLXXXXI. quum cuniculis effoſſis, pulvereque pyrio ſtipatis, Pontificem Maximum & Cardinales in Conſiſtorio congregatos ſubito incendio delere molirentur, capti, & in cuſtodiam ducti, tanti ſceleris impulſores, fautoreſque, *Ferdinandum* Magnum Etruriae Ducem, *Marium Sfortiam* Ducem Sanctae Florae, *Henricum Borbonium* Galliae & Navarrae Regem, & Cardinalem *Evangeliſtam Pallotam*, per ſummam calumniam, vt credere par eſt, nominaverunt: cuius ſceleris tentati labe quo ſe *Ferdinandus* purgaret, nullum non lapidem movit quatuor annorum tractu, quo huius iudicii acta condita ſunt; quorum pars in codice MS. Bibliothecae Richardianae adſervatur, (1) una cum quibuſdam epiſtolis Magni Ducis, Cardinalis *Hippolyti Aldobrandinii*, & Epiſcopi *Oricellarii*, ad hoc ipſum ſpectanti-

(1) In *Pluteo S. ordine I. n. XVII.*

tibus. Tanto ſcelere illos Principes, & magnanimum *Ferdinandum* in primis, lubenter abſolvo, qui laudis, gloriaeque cupidus memorabile ac laudatiſſimum facinus per id tempus adgreſſus eſt. Maſſiliae enim Conſulatum anno MDLXXXXI. dumtaxat iniit *Carolus Caſalius*, qui, licet humilis generis homo, non tam illius civitatis Conſul, quam tyrannus fuit, (1) civesque illos Dictator prope perpetuus adflixit atque vexavit, quos etiam Hiſpano Regi tradituros videbatur. Dum multa ſaeve ab illo geruntur, *Buſſetus* quidam Maſſilienſis, qui Caſtellum Iſi, ſcopulum exiguum e regione Maſſiliae, eiuſque turrim, tenebat, cuſtodiebatque, *Caſalii* crudelitatem, ſe oppreſſum boniſque omnibus ſpoliatum, cognatos ſuos carcere detentos, querens, ſuae fortunae adverſitatem *Ferdinando* Magno Duci ſignificavit, & opem auxiliumque petivit. *Ferdinandus* indignam *Caſalii* barbariem deteſtatus, & tutam maris navigationem, &, quando ab Hiſpanorum partibus prope deſciverat, Regi Gallo favere deſiderans, milites trecentos, & annonam, armaque, *Buſſeto* miſit; id quod Hiſpanis bellum civile Gallicum foventibus val-

(1) *Io. Baptiſta Gueſnay* in *Annalibus Maſſilienſibus*.

valde diſplicuit (1). Paullo aliter rem narrat *Io. Coſmas Baroncellius*, aitque, *Ferdinandum* impeditùrum ne Maſſilia in Hiſpanorum ditionem veniret, *Buſseti* animum muneribus corrupiſſe, induxiſſeque, ut ſibi Caſtellum Iſi concederet ipſe, cum XXV. Gallis tantum, Inſulae turrim ſervaturus, miſſurùſque Florentiam obſides filium, & filiam; quod ille quidem exſequùtus eſt (2). Sed iam annus MDLXXXXII. vertebat, & in locum *Innocentii IX.* Pont. Max. anno antecedenti demortui, *Clemens VIII.* ex Florentina *Aldobrandiniorum* gente III. KL. Februarias ſubrogatus fuerat; quare *Ferdinandus* Magnus Dux *Ioannem* fratrem iterum Romam ablegavit, ut ſe ſuo nomine novo Pontifici Maximo ſiſteret, & quanta voluptate ob dignitatem principalem ab eo adquiſitam perfuſus fuiſſet, ſignificaret. Laudatus *Baroncellius*, qui *Ioanni* a cubiculo erat, eique ſemper adhaerebat, memoriae prodidit, cunctas haſce Legationes a Principe hoc cum magna pompa, ac numeroſo famulitio, ingentique clariſſimorum optimatum comitatu, obitas fuiſſe, hiſce verbis uſus: *Miſit Magnus Dux, qui Ioannem*

 biſ-

(1) *Vita Ferdinandi I.* manu exarata exſtans in Codice Richardiano XIV. *Pluteo R. ordine II.*

(2) *Io. Coſmas Baroncellius Sermone de vita ſua.*

hiſce occaſionibus comitarentur, atque deſervirent, Equites praecipuos; & plerumque venerant Nicolaus *Vitellius, Iulius Riarius, Carolus Ruſſius, Laurentius Salviatus, Matthaeus Bottius, Marchiones omnes; Hieronymus Comes Sancti Secundi, Germanicus Herculanius Comes, Rodericus Alidoſius, Richardus Richardius, & alii multi optimates ac nobiles, qui ſponte Ioannis comitatui ſe addiderant.* Interim Richardus, & fratres, ea bona, quae ab hereditate *Tanais, Bernardi* F. *Nerlii, Ioanni Franciſco Aldobrandinio* adſignata fuerant, pretio florenorum MDCLI. comparavere; & altera filia hoc anno *Franciſco Richardio* nata eſt, menſe Iunio, *Maria* nomine. Dum vero haec in Etruria aguntur, *Mannellii*, cives nobiles Florentini, qui in Galliis mercaturam faciebant, anno MDLXXXXIII. rem, ut fere mercatoribus ob fortunae inconſtantiam uſuvenit, decoxerunt; quare *Richardii*, qui, utpote creditores, multas gemmas ab his in ſolutum acceperant, cum Navarrae Regina, cuius quoque *Mannellii* debitores erant, controverſias, & lites habuerunt. Regina enim gemmas illas ab *Richardiis* repetere, & ſibi adſerere conabatur. Iam nec intempeſtivum, nec iniucundum, fore arbitror, ſi qualiter nova hominum ſecta, qui ſe *Piacevoli* adpellaverunt, Florentiae hoc anno exorta ſit, narravero.

Nam

Nam, quum *Jacobus* quidam, vulgo *Pinus*, ſtatherarum artifex, quare *Pinus Statherarius* audiebat, multos cives ad venationem exercendam olim excitaſſet, & velut ſub ſuis ſignis convocaviſſet, & in quamdam collegii ſpeciem communemque vivendi formam coegiſſet, eo quod communi quadra convivantes uterentur, vernacula lingua *Piatelli* dicti ſunt. Hi igitur in venationem incumbentes praedas adeo magnas agebant in urbem, ut aemulatio quaedam in aliis excitata ſit, qui pariter coetum alium inſtituerunt, cuius quoque exercitamentum venatio fuit, & infauſto nomine *Deſperatos* & *Reſolutos* ſe nuncuparunt. Et quidem, quum *Piatellorum* virtutem, robur, adſiduitatem, feliceſque in venando ſucceſſus aequiparare non poſſent, cito, anno ſcilicet MDLXXII. eorum ſecta exolevit, ac diſſoluta eſt; *Piatellorum* autem in immenſum excrevit, omnibus, qui venandi ſtudio tenerentur, ad eos confluentibus, cunctiſque aliis venatorum ſocietatibus, quae in dies emergerent, brevi deficientibus. Aſt ſecundis rebus elati primores, quum coetum moderandi munus in quamdam tyrannidis formam pervertiſſent, eorum aliqui aegre & iniquo animo id ferebant, illorumque impotentiam indignabantur. Illos inter *Gerardus Venturius* fuit, qui res novas molitus magnam *Piatel-*

 lo-

lorum partem ſecum traxit, & ad rebellionem induxit. Rebellium autem, qui *Placibilium*, vulgo *Piacevoli*, nomen adſumſerant, rebus proſpere cedentibus, transfugarum ad eos multitudo in dies augebatur, inter quos fuit *Alexander Machiavellus*, a *Nicolao* Scriptore famigerato genus ducens, qui iunior, & viribus validis, adeo praeclare ſe geſſit, ut brevi ſummam auctoritatem in *Placibilium* factione adeptus ſit. Itaque hoc anno tam ſtrenue ac feliciter venati ſunt, ut *Piatellos* facile ſuperaverint, praedaſque invidioſas in urbem egerint; id quod *Piatellis* ſtimulos addidit, ut ſub *Ioannis Medicis* Magni Ducis fratris patrocinio anno inſequenti rebelles comprimere, atque in venandi certamine vincere tentarent, copioſo & incredibili venationis adparatu confiſi. (1) Civilis huius concertationis laetitiam vidit Richardus, qui etſi huiuſmodi delectari potuit, magis tamen de communi bono laetatus fuerit, quum hoc anno MDXCIII. *Henricus IV.* Galliae Rex a Pontificibus Gallicanis haereſeos crimine ſolutus in Eccleſiae ſinum receptus ſit, & Rex ve-

(1 Harum duarum factionum historia habetur manu exarata in Codice MS. Bibliothecae Richardianae, ſito in Pluteo *S. ordine I. ſignato XII.* & titulum praeferente: *Iſtoria de' Piacevoli e Piattelli*.

verus atque legitimus ſalutatus (1). Tunc *Ferdinandus*, (2) qui Caſtellum Iſi adhuc una cum *Buſſeto* tenebat, mente agitare coepit turris illius, & ſcopuli, Regi *Henrico* reſtitutionem, modo belli civilis turbae, *Caſaliique* tyrannis, id paterentur. At *Caſalius* ſcopulum illum, utpote ſuae tyrannidi maxime opportunum, occupare vehementer deſiderabat, & cum eo Auriae Princeps, ut Hiſpaniarum Regem promereretur; quare is, quum accepiſſet, Ducem *Guiſium* Praeſidem Provinciae ab *Henrico* Rege renunciatum Maſſiliam cum copiis adventare, ſtatim *Carolum* filium cum triremium claſſe, & peditibus octingentis, pecuniaeque vi, ad *Caſalio* ſuppetias ferendas miſit, ſperans urbe ſe, *Caſalio* tradente, potiturum; ſed ſpes eum fefellit: quam ob rem neque contra Caſtellum Iſi aliquid moliri potuerunt. Dum Richardus haec audit, & *Ferdinandi* coepta perpendit, etiã illud admiratus fuerit, quod anno MDXCIV. quum Turca adverſus *Rodulphum II.* Imperatorem bellum moviſſet, Pannoniamque invaſiſſet,

8 ✠ 4 *Fer-*

(1) *Henr. Spondanus* ad hunc annum in *Annal. Eccleſ. Dom. Berninius* in *Hiſtor. Haeres. Tom. IV.* in *Clemente VIII. Daniel* in *Hiſt. Gallica* in *Henrico IV.*

(2) *Vita Ferdinandi MS.* ſuperius laudata

Ferdinandus Magnus Dux (1) *Ioannem* fratrem cum duobus millibus peditum; *Antonium*, *Franciſci* fratris filium, cum centum equitibus cataphractis, centumque ſclopetariis; & *Virginium Vrſinium*, *Iſabellae* ſororis filium, cum volonibus nobilibus, minoribuſque praefectis, opem laturos illuc miſerit. At Richardvs Muſis magis, quam Marti, deditus non ſine voluptate legere potuit Sermones *Scipionis Admirati*, quos in *Cornelium Tacitum* commentatus eſt, quique hoc anno MDLXXXXIV. in lucem typis excuſi prodiere. Multo magis vero laetatus fuerit, quod idem *Admiratus* familiaris ſuus, anno MDLXXXXV. ſacerdotio Eccleſiae Florentinae auctus fuerit, & PresbyterCanonicus evaſerit, & opera quidem *Chriſtianae* a Lotharingia, regiae *Ferdinandi* coniugis, ut ipſe *Admiratus* in epiſtola ad eamdem Principem anno MDLXXXXVII. data teſtatur. Quae quidem Princeps filium alterum peperit, qui *Carolus* vocatus, tamdem S. Romanae Eccleſiae Cardinalis anno MDCXV.

a

(1) *Marcheſius* in *Muſeo Honoris Part. I. pag.* 360. *Vita Ferdinandi I. MS.* ſuperius laudata. *Coſmas Baroncellius de Vita ſua.* Vide etiam ſuperius *pag.* LXII. Ad hunc *Ioannem Mediceum* duae *Gabrielis Chiabrerae* odae habentur *Tomo I.* operum huius Poetae *pag.* 33. 37. edit. Venet. ann. MDCCXXX.

a *Paullo V.* Pont. Max. renunciatus eſt (1). Dum vero hiſce Richardus gaudet, & hilaratur, laetitiae dolorem adverſus fortunae ictus admiſcuit; nam hoc eodem anno fratrem ſuum *Bernardum* rebus humanis exemtum amiſit; & *Franciſci* pariter germani filium acerba morte raptum deflevit. Inſuper & ipſemet adverſa valetudine laboravit; quod quum Magnus Dux, qui in Pratolini villa ruſticabatur, reſciviſſet, iuſſit Archiepiſcopo Piſano, *Carolo Antonio a Puteo*, qui nobilitate, doctrina, ac dignitate, conſpicuus, primarius Magni Ducis adminiſter erat, (2) ut Richardo ſcriberet, ſignificaretque, ſe ſponte ac clementer ei villae Campi Regii, ſeu Caregii, uſum concedere, quo loci, ac coeli [illegible] mu-

[illegible]

(1) De hoc Cardinali *Mediceo* vide, quae habet *Marcheſius Part. I. Muſei Honoris pag.* 398. ubi plures Scriptores, qui de eo agunt, citantur. Eius quoque monumenta in Bibliotheca Richardiana exſtant, in Codice VIII. *Pluteo R. ordine II.* de quo ſuperius *pag. LXVI.*

(2) De hoc Piſano Archiepiſcopo ſcripſit Anonymus Cardinali *Aldobrandinio* anno, ut videtur, MDC. eiuſque mores, indolem, & auctoritatem graphice delineavit in Codice MS. Richardiano, exſtante in *Pluteo S. ordine I. n.* XVII. De eo pariter agit *Vghellius* in *Archiepiſcopis Piſanis*; & *Vita Ferdinandi I. MS.* in Codice Richardiano.

mutatione ſaluti conſuleret, & citius convaleſceret: adeo Tuſco Regi gratus ille erat; quod aliae quoque epiſtolae, quae in Archivo Richardiano adſervantur, luculente confirmant. Et quidem Princeps ille RICHARDVM plurimi faciebat etiam ob opulentiam, qua ad ſua commoda utebatur. Nam quum hoc anno *Franciſco Guicciardino* ſuo apud *Philippum II.* Hiſpaniarum Regem Oratori decem argenteorum millia tranſmittere vellet, & quidem clam omnibus aliis, eius mandato laudatus Archiepiſcopus RICHARDO ſcripſit, ut trapezitica ſyngrapha, modo id recte factum putaret, Magno Duci clandeſtino tradita, ſolutionem Matriti faciendam curaret, eamdem pecuniae ſummam ab ipſo Principe recepturus. Viro divite, & mercaturae perito, opus erat ad huiuſmodi exſequenda, qualis quidem RICHARDVS fuit, quem ideo Princeps A. A. A. F. F. cum Florentiae, tum Piſis, praefecit; ita tamen ut lucrum & ipſe participaret. Quare quum Magnus Dux centies millies argenteorum cudendis numis ſubpeditaſſet, RICHARDVS quindecies millies in commune, certis pactis conventis, & conditionibus, de ſuo contulit. Nec tamen adeo hiſce negotiis ille ſe abdidit, vt non magis ad amicarum Muſarum oblectamenta reſpiceret, & erudita voluptate ex illuſtribus antiquitatis reliquiis capta perſun-

funderetur. Nam ad Muſeum ſtatuis, & ſimulacris, aliiſque vetuſtis monumentis inſtruendum, animum adiecit; & *Antonii Pactii* Romae commorantis opera ad id efficiendum uſus eſt, qui eius iuſſu multas marmoreas protomas ſtudioſe comparavit, eique Florentiam miſit (1). Nec mirum ſi RICHARDUM laudabilis haec antiqua monumenta adipiſcendi cupido inceſſivit, quum multa huiuſmodi per ea tempora Romae terra alte effoſſa eruerentur, *Mediceosque* Principes, *Coſmam*, *Franciſcum*, *Ferdinandum*, (2) quos imitaretur haberet, antiquariae, atque eruditae ſupellectilis aeſtimatores maximos, & comparatores avidiſſimos, cuius rei teſtes regium Florentiae Cimeliarchium, & tot doctae vetuſtatis lipſana, quae in aedibus Mediceis Romae ſubſpiciuntur; atque inter Scriptores teſtis locupletiſſimus *Flaminius Vacca*, Sculptor Romanus, qui anno MDLXXXXIV. de anti-

(1) *Antonii Pactii* Epiſtolae *Autographae* hac de re agentes in Archivo Richardiano exſtant. Anne hic *Pactius* ille eſt Eques Ieroſolymitanus, qui per haec tempora vivebat, & quo de agit *Nigrius* de *Scriptoribus Florentinis*?

(2) De his vide, quae habet *Ioſeph. Blanchinius Sermon. De Magnis Etruriae Ducibus*, *Sermon. I. II. III.* Vide etiam, quae nos ſuperius diximus *pag.* XCVIII.

tiquis monumentis Romae ſua aetate repertis breve, & illuſtre Commentarium *Simonettae Anaſtaſio* inſcripſit, a *Montefalconio* primum in ſuo *Diario Italico*; deinde in *Vrbis Romae antiquae, & modernae Deſcriptione* anno MDCCXLI. publici iuris factum. At non ab *Paſſio* tantum, verum etiam ab aliis Romae commorantibus amicis literas hoc anno RICHARDVS accepit, ut a *Flaminio Clario*, qui ei, indictas fuiſſe ſupplicationes pro ſolemniori auguſtiorique Regis Navarrae *Henrici* in Catholicae Eccleſiae ſinum receptione Romae celebranda; & quanta Pontifex Maximus pro bello Pannonico contra Turcas ſubſtinendo paraviſſet, ſignificavit. Scripſit ei pariter Roma *Ioannes Berdius*, ex Vernii Comitibus, de fratris, & puelluli obitu multa conqueſtus, RICHARDVMQVE conſolatus eſt. Quum autem quanto deſiderio res praeſignes, & pretioſi lapides, a RICHARDO quaererentur *Angelus Brunaccius* a Romena intellexiſſet, ei hoc eodem anno ſcripſit, & iaſpides quaſdam ſe obtulit venditurum. Illas quidem, aliaſque RICHARDVM comparaviſſe, argumento eſſe poteſt, quod eius obitus tempore, duas capſas iaſpidum variarum fragminibus plenas, & plurima vaſa ex eodem lapide fabricata, in eius aedibus inventa fuerint. At heic non mirari non poſſum, quod *Antonius*

Fran-

Franciſcus Gorius, vir alioquin eruditus, in *Praefatione Partis I. Inſcriptionum Etruriae*, de RICHARDO ſcriptum reliquerit, his verbis: *Primus omnium, qui ſingulari antiquitatis ſtudio, & amore mirifice accenſus, inſignem tabularum ſtatuarumque theſaurum Florentiam Roma advehi iuſſerit, tantamque noſtrorum veterum monumentorum iacturam quodammodo inſtaurarit, fuit Richardus Riccardius, vir generis nobilitate, eruditione, & elegantis Poetae laude ſua tempeſtate clariſſimus, aeternoque nomine dignus &c.* Quid nam rei hoc eſt? RICHARDVS omnium primus, qui inſignem tabularum ſtatuarumque theſaurum Florentiam Roma advehi iuſſerit? An non ſaeculo XV. *Medicei* Proceres *Coſmas Senior*, *Laurentius Magnificus*, aliique, id fecerunt? ut ipſe *Gorius in Praefatione Part. III. Inſcript. Etrur.* (1) & *Praefat. Tom. I. Muſei Florentini* (2) fatetur? Saeculo autem XVI. *Coſmas I. Franciſcus*, *Ferdinandus*, Magni Duces, immenſam prope huiuſmodi monumentorum copiam comparavere, & contemplandam expoſuere, vt ſuperius tempeſtive diximus, & in laudata Praefatione Muſei Florentini *Gorius* adfirmat. Nonne ſub *Coſma I.* & *Franciſco*, Principibus, *Nicolaus Gaddius* muneribus clariſſimis

(1) *Pag. XXII.*
(2) *Pag. XIII.*

miſs obitis, & eruditione, conſpicuus vixit, ac floruit, qui tot antiquitatis eruditae lipſana rara & pretioſa Roma Florentiam, in ſuas aedes, tranſtulit (1), quae adhuc ibi ſubſpiciuntur? *Gaddius* autem anno MDXCI. naturae conceſſit, quum anno MDXXXVII. natus eſſet; qui inſuper Bibliothecam egregiis codicibus inſtruxit, & locupletavit. Nonne inſcriptiones veruſtae, quae in hortis *Corſiniorum* ſunt, apud *Guicciardinios* exſtabant, *Io. Baptiſtae Donii* tempore, ut ipſe *Gorius Part. II. Inſcript. Etruriae* (2) ſcribit? Sed illae, niſi a *Franciſco* Hiſtorico, a *Ludovico* alio Hiſtorico, qui anno MDLXXXIX. mortuus eſt, & quem *Nigrius* Antiquarium adpellat, collectae fuerant. Niſi malis, *Nicolaum* fuiſſe, qui anno MDLV. Romae verſabatur *Coſmae*

(1) *Iulius Nigrius De Scriptoribus Florentinis*. Et *Gorius* ipſe *Part. I. Inſcript. Etrur. in Praefatione pag. XXXIV. Baccius* autem *Bandinellius* Gaddiani Muſei Deſcriptionem compoſuit, & typis excuſam in vulgus prodidit. Hunc *Gaddium* prehibent multa antiqua monumenta, dum Romae Magni Ducis Legatus ageret, eius iuſſu comparaſſe, quae in Muſeo Mediceo adhuc ſpectantur; quumque Magno Duci eorum ſatis iam quaeſitum eſſe videretur, cetera in ſui privati Muſei ornatum *Gaddium* quaeſiviſſe.

(2) *Pag.* 444.

Franciſcus Gorius, vir clariſſimus, in *Praefatione Partis I. Inſcriptionum Etruriae*, de RIGHARDO ſcriptum reliquerit, his verbis: *Primus omnium, qui ſingulari antiquitatis ſtudio, & amore mirifice accenſus, inſignem tabularum ſtatuarumque theſaurum Florentiam Roma advehi iuſſerit, tantamque noſtrorum veterum monumentorum iacturam quodammodo inſtaurarit, fuit Richardus Riccardius, vir generis nobilitate, eruditione, & elegantis Poetae laude ſua tempeſtate clariſſimus, aeternoque nomine dignus &c.* Niſi ita vir celeberrimus ſcripſit, quaſi RICHARDVS omnium primus, inſignem & copioſam utriusque antiquariae ſupellectilis, tabularum, ſcilicet, ſtatuarumque theſaurum Florentiam Roma advehi iuſſerit. Nam alterutrum vel ſaeculo XV. *Medicei* Proceres *Coſmas Senior*, *Laurentius Magnificus*, aliique, fecerunt, ut ipſe *Gorius in Praefatione Part. III. Inſcript. Etrur.* (1) & *Praef. Tom. I. Muſei Florentini* (2) fatetur. Saeculo autem XVI. *Coſmas I. Franciſcus*, *Ferdinandus*, Magni Duces, immenſam prope huiuſmodi monumentorum copiam comparavere, & contemplandam expoſuere, ut ſuperius tempeſtive diximus, & in laudata Praefatione Muſei Florentini *Gorius* adfirmat. Inſuper ſub *Coſma I.* & *Franciſco*, Prin-

ci-

(1) *Pag. XXII.*
(2) *Pag.* XIII.

cipibus, *Nicolaus Gaddius* muneribus clariſſimis obitis, & eruditione, conſpicuus vixit, ac floruit, qui tot antiquitatis eruditae lipſana rara & pretioſa Roma Florentiam, in ſuas aedes, tranſtulit (1), quot adhuc ibi ſubſpiciuntur. *Gaddius* autem anno MDXCI. naturae conceſſit, quum anno MDXXXVII. natus eſſet; qui inſuper Bibliothecam egregiis codicibus inſtruxit, & locupletavit. Quare non mirum ſi eum tot laudibus tulit *Scipio Admiratus*, & eius Muſeum maxime celebravit (2); non aliter ac *Franc. Mar. Gualteroctus* in Elogio apud *Iacobum Gaddium* eius gentilem. Porro & inſcriptiones vetuſtae, quae in hortis *Corſiniorum* ſunt, apud *Guicciardinios* exſtabant, *Io. Bapt. Donii* tempore, ut ipſe *Gorius Par. II. Inſcr. Etr.* (3) ſcribit. Has qui quaeſiverit, forte aliquis opinetur *Nicolaum* fuiſſe, qui anno MDLV. Romae verſabatur *Coſmae*

(1) *Iulius Nigrius de Script. Flor.* & *Gorius* ipſe *Par. I. Inſcr. Etrur. in Praefat. pag. XXXIV. Baccius* autem *Bandinellius* Gaddiani Muſei Deſcriptionem compoſuit, & typis excuſam in vulgus prodidit. Hunc *Gaddium* perhibent multa antiqua monumenta, dum Romae Magnis Ducis Legatum ageret, eius iuſſu comparaſſe, quae in Muſeo Mediceo adhuc ſpectantur; quumque Magno Duci eorum ſatis iam quaeſitum eſſe videretur, cetera in ſui privati Muſei ornatum *Gaddium* quaeſiviſſe.

(2) *Tomo II. Opuſculorum pag.* 506.

(3) *Pag.* 444.

ſmae I. Ducis Orator; aut *Horatium*, qui eodem munere Romae functus eſt. Quid de Muſeo Nicoliniano dicam, quod *Ioannes Angeli* Cardinalis F. ſaeculo pariter XVI. collegit, ac dedicavit, ut ipſe *Gorius* in *Praefatione Part. I. Inſcript. Etrur.* (1) memoriae prodidit; niſi *Angelus* ipſe Purpuratus illud iam inchoaverat? Et eo magis mirari ſubit, quia *Gorius* hanc antiquariam RICHARDI collectionem in annum MDC. reiicit. Non haec dico, quod RICHARDVM merita laude fraudare velim, quum hos commentarios eius memoriae & honori elucubraverim; ſed quia falſa laus viri ſapientiſſimi manes iuvare non poteſt, quum tot ſubpetant verae & ſplendidiſſimae. Sequenti anno MDLXXXXVI. habuit RICHARDVS, quod in memorandis *Ferdinandi* Magni Ducis auſis ſubſpiceret. Etenim hoc anno Maſſilienſes, *Caſalii* tyrannidem amplius ferre non valentes, eum obtruncarunt, (2) & ſeſe in libertatem adſeruere, quae quidem *Ferdinando* maxime cordi erat; atque in manus Ducis *Guiſii* ſe tradiderunt. Huius caedis auctor fuit *Pe-*

(1) *Pag. XXX.*

(2) *Gueſnay Annalib. Maſſiliens.* & *Vita Ferdinandi I.* MS. ſaepius laudata, in qua diffuſa, & luculenta narratio eſt omnium, quae *Ferdinandus* pro tuendo, conſervandoque Caſtello Iſi egit; & *Coſmas Baroncellius de vita ſua.*

Petrus Libertatus Corſica oriundus, vir ſtrenuus, cuius maiores lares et facultates Maſſiliam (1) transtulerant, a *Ferdinando* incitatus. Nam Magnus Dux tyranni illius caedem meditans *Lactantium Saecaliam* Monachi habitu, quo res lateret, Maſſiliam miſerat, ut cum *Libertato* de *Caſalio* occidendo ageret. Ille igitur VI. M. aureos duplos Hiſpanienſes homini Cyrnaeo promiſit, ſi Maſſilienſem tyrannum interfeciſſet; qui quidem praemio inductus periculoſum facinus feliciter exſequutus eſt (2). At quum *Auria* ſpe occupandae Maſſiliae excidiſſet, alio animum convertit, & Caſtellum Iſi obſidere, & capere deliberavit, inſidiiſque ſtructis *Buſſetum*, & *Placidium* Equitem, caedere tentavit, varias cauſas vindictae praetendens: quod quidem facinus *Ferdinandus* vehementer indignatus eſt. At Regi Hiſpano *Philippo II.* aperte diſplicere nolens, quum reſciſſet quid *Auria*, & foederati, quererentur; nec damnorum illis inlatorum auctor videri vellet, quorum *Buſſetus* cauſa tantummodo fuit; quo ſe omni ſubſpicione purgaret, iuſſit *Philippo Rinuccinio*, inſulae, & militum Tuſcorum Praefecto, ut nacti tempus opportunum, quo

Buſ-

(1) *Gueſnay* in *Annalibus Maſſilienſibus*.
(2) *Baroncellius De Vita ſua*.

Buſſetus Maſſiliae verſaretur, turri Caſtelli Iſi potirentur; id quod facile exſequuti ſunt: & tunc *Ferdinandus* Regi Hiſpano ſignificavit, ſe in Caſtelli Iſi portu, tamquam in ſtatione bene fida, navigia omnia Hiſpanienſia recepturum, tutaturumque eſſe ab omni iniuria; modo navigiis Gallis minime inſultarent, & damna inferrent: utriuſque enim Regis & nationis amicitiam & benevolentiam adfectabat. At alia parte *Buſſetus* dolebat ac querebatur, quod turris ab Tuſcis ſibi erepta fuiſſet, ea ſola de cauſa, quod res Gallorum fovens, navigia Hiſpana damnis adficere tentaſſet: atque ita Maſſilienſes, alioſque Gallos, contra Tuſcos adſidue irritabat. Quare illi, Duce *Guiſio* adnuente, inſulam Ratonellum Caſtello Iſi proximam munire adgreſſi ſunt, ut, ne hunc portum ſubirent, quaſcumque vellent naves prohibere facile poſſent. Id autem quum *Ferdinando* innotuiſſet, ſtatim *Ioannem* fratrem cum ſex triremibus, & duabusnavibus, calce & lapidibus onuſtis, & cum mille peditibus, illuc miſit, qui ne munimenta in Ratonello perficerentur praepedivit, & claſſem Gallicam vias ſibi praecluſas aperire tentantem, telaque ignita contra Tuſcos tormentis iaculantem, paribus telorum ictibus impetere non dubitavit; quare nec ab vicina inſula Calaſtraccia, quam *Ioannes* occupaverat iam &

munivérat, a Gallis id molientibus expulſus eſt; nec in aliquo ceſſit, niſi quod annonae & victui in Ratonellum claſſe deferendo tranſitum permittere coactus eſt. Interea Dux *Garſias*, reſponſis a Rege acceptis, in Caſtellum Iſa miſit, qui menſtruas inducias ab *Ioanne Medices* peteret; quae quidem facile conceſſae ac firmatae ſunt, atque deinde *Guiſius* cum *Ioanne* congreſſus eſt; ac de pace inter eos actum. Hoc autem anno RICHARDVS habuit, quo non gauderet tantum, ſed etiam geſtienti laetitia exſultaret, quum Magnus Etruriae Dux germanum eius *Franciſcum* Senatoria dignitate auxerit, (1) & tantae domus divitias, ac nobilitatem, clariſſimi etiam ordinis honore decoraverit. Et quidem ex RICHARDI induſtria, & in rebus agendis ſolertia, maiora in dies merita *Richardiae* gentis oriebantur; ille enim dum auro, argento, aere flando feriundo praeeſſet, tantum lucri ex collata pecunia excudit, ut rationibus exami-

(1) Senatoriae dignitatis *Franciſci Richardii* memoria extat in Catalogo Senatorum Florentinorum ab initio uſque ad annum MDCVI, qui habetur Codice MS. Richardiano VII. *Pluteo Q. ordine IV.* in quo eſt etiam *Prioriſta*, ut vocant, compoſitus eodem anno, ut videtur. Conſulendus etiam libellus, qui *Senatoriſta Florentinus* inſcribitur.

minatis, annis MDXCVI. & MDXCVII. ad viginti millia, & quod excurrit, aureorum adſcenderit. Quamobrem Magnus Dux, anno MDXCVII. X. KL. Octobris, clementer adnuit, ut Richardus volens ad maius mercaturae opus, & ſignandae pecuniae quantitatem, adgrederetur, edito reſcripto, quo Richardi coepta probabat; iubebatque, ut regii aerarii Quaeſtori negotiorum geſtorum rationem in dies tantum redderet, a quo Princeps deinde de omnibus doceretur. At dum hiſce gravioribus operam dabat Richardus, etiam leviora quaedam, honeſtam animi remiſſionem quaerens, minime negligebat; quare hoc eodem anno MDXCVI. una cum *Franciſco* fratre, ut ſe exhilararet, & civitatem univerſam laetam faceret, feſtam venuſtamque perſonatorum hominum pompam, Bacchanaliorum, ut vocant, tempore inſtituit, ſumtus publicae laetitiae inſervientes lubenter liberaliterque ſubpeditans, & ſuae munificentiae ſpecimen luculentiſſimum praebens. Anno MDXCVII. menſe Aprili *Franciſci Richardii* proles aucta eſt, quo uxor *Annam*, tertiam filiam, peperit; quo quidem anno *Ferdinandi* Magni Ducis iuſtitia & ſapientia maxime eluxit; nam Hiſpanorum amicitiam negligens, & *Henricum IV.* Galliae Regem feliciter de hoſtibus triumphantem miratus, Caſtellum Iſi huic

reſtituit, & de *Maria* ſui fratris filia ei uxore danda cogitare coepit. Quum enim *Margaritam Valeſiam* coniugem ſterilem *Henricus* legitime repudiaſſet, aliam uxorem ducturus erat; & ut *Mariam* acciperet *Ferdinandus* apte opportuneque propoſuit, & puellae imaginem miſit, quam Rex ille maxime probavit (1). Anno MDXCVIII. quo *Fanciſcus Richardius* aliam femellam ex uxore ſubſtulit, nomine *Catharinam*, RICHARDVS aedes, hortoſque emit, qui Florentiae in Valle funda, aut profunda, adhuc ab heredibus poſſidentur; illoſque ei vendidere duodeviginti millium quingentorum argenteorum pretio *Ioannes Aloyſius Chiappinus*, & *Gentilina*, *Nicolai Vitellii* filii. Illud quoque notatu dignum, quod bona quaedam non procul a Laſtra, Etruriae oppido VII. M. P. Florentia ad Occaſum diſtante, ſita, quae *Laelii Taurellii* Iuris Conſulti nobilis, & hominis pereruditi, in RICHARDI viri pariter docti, & literatiſſimi, dominium tranſiere. Et recte quidem ac ſapienter illos fundos RICHARDVS comparavit, quum iam Caſtellum Pulcis, ut diximus, emiſſet; nec ab eo Caſtello latifundia illa multum remota eſſent. Quum vero

ro

(1) Haec omnia habentur in *Vita Ferdinandi I.* manu exarata in Codice Richardiano alias laudato.

ro RICHARDVS non tantum negociis gerendis idoneus, ſed literis etiam excultus, mirabili facundia, & humanitate plane ſingulari, praeſtaret; Florentiamque *Muſtafus* Turcarum Imperatoris Orator ad *Ferdinandum* Magnum Ducem veniſſet; iſque in ſervos & domeſticos ſuos adeo barbara crudelitate ſaeviret, ut ſibi manus inferre miſeros illos, dominicae diritatis impatientes, ſaepe compelleret; quum id Magnus Dux in Villa Petrariae ruſticans reſciviſſet, infelicem illorum conditionem miſeratus, & impotentem *Muſtafi* immanitatem improbans, RICHARDO ſequentem epiſtolam (adeo eius humanitate, lenitate, ac virtute confidebat) A. D. XII. KL. Iunias anno MDXCVIII. ſcripſit: *Volo, ut meo nomine Turcarum Domini Oratorem convenias, ei perſuaſurus, quod, quamvis domeſtici coercitione aliqua, & poena, continendi ſint, nihilo tamen minus remedia, quae ipſe adhibet, violentiora, quam deceat, eſſe videantur. Perſpicue enim liquet, ſi ad manus ſibi per ſe ipſi inferendas, deſperationis impetu adiguntur, facilius eodem impellentur ad ipſum herum, ſive heic, ſive in itinere, coniurantes interficiendum; vel ad aliam iniuriam, & damnum inferendum; aut ſaltem fugitivi deſerent, ſolumque deſtituent. Ex quibus omnibus, & ex iis etiam quae haćtenus contigere, non niſi quaedam infamiae labes eius perſo-*

nae, vel ipſi, quod gerit negotium, emergere poteſt; atque id ipſi Turcarum Regi fraudi, ac detrimento, eſſe. Inſuper famuli in patriam reverſi eum calumniari poterunt, & mentientes falſi criminis poſtulare. Itaque ſatius eſſet lenius, pacatiuſque ſe habere; atque interea, ut veniam petant, & poenam deprecentur, illos inducere; quibus ipſe merito reprehenſis, & obiurgatis ignoſcat; in poſterum vero ſi peccarint, eos duci iubere, & legitime, pro ut iura exigunt, puniri. Tu igitur haec ei perſuadere conaberis, quo cuncta exſequi minime abnuat. Vale. Ea propter arctam cum RICHARDO amicitiam *Muſtafus* contraxit, & ad eum ſaepe dabat litteras, quarum aliquae in Archivo Richardiano ἀυτόγραφοι adſervantur; & ex quibus noſcitur Italicam linguam, & litteras, Turca ille calluiſſe: RICHARDVSQVE fuit, per quem Magnus Dux eidem Oratori Turcae MCL. argenteos donationis titulo dedit; & apocha de recepto ἀυτόγραφος in eodem Archivo exſtat, data IV. Non. Iulii anno MDXCVIII. Dum haec a RICHARDO geruntur, iam Florentiam egregius Vates, *Gabriel Chiabrera* Savonenſis advenerat (1), cum quo

(1) Quo anno Florentiam *Chiabrera* venerit, me latet; ſed circa haec tempora veniſſe credibile eſt, annos iam natum XLVI. Diu Florentiae

quo RICHARDVS, ut dixi, fuit arcta familiaritate coniunctus; Vates, inquam, ſummis laudibus ferendus, & quem *Medicei* Principes multo honore proſequuti ſunt (1). Verum quum is procul a patria eſſet, nil mirum ſi primis ſui Florentiam adventus annis aere alieno opus habuit: eius igitur indigentiae munificus RICHARDVS conſuluit, mutuis datis ducentis argenteis hoc ipſo anno MDXCVIII. qui nullo foenore ab eo in tempore reſtituendi eſſent. At hoc minime contenta RICHARDI liberalitas, eidem Vati antiquam gemmam *Homeri* imagine inſignem dono etiam dedit; ob quam gratias agens *Gabriel* venuſtum epigramma ei miſit, quod Latine verſum ita habet;

Illum, qui pulcrum, quo incenſum eſt Ilion, ignem,
Teucrorum oppreſſum dixit & imperium,
Sublimem Cygnum, Permeſſus quem audiit altis,
Immortale virens, obſtupuitque, iugis,
Victus amore mei, atque animo Richardus adactus

 Hu-

tiae permanſiſſe videtur; nam in ſua Vita ſcribit, ſe a Principibus *Mediceis* per XXXV. annorum ſpatium ſplendide & honorifice habitum. Obiit anno MDCXXXVIII. ut *Laurentius Craſſus* in Elogio memoriae prodidit.

(1) Adi ſuperius *pag.* XXXVI.

Humano, gemma mi referente, dedit.
Ipſum quo inſpiciens res geſtas dicere conor
Excitus Amadei, fortiaque arma, ducis.
Aſt, ubi ſubſpiciens memori ſub mente revolvo,
Quantum in Maeonio carmine robur ineſt;
Audacem ingentis coepti me poenitet: Aſt hoc
Nobile ſi munus dat mihi conſilium,
Amadeum ut taceam, ferveſcere ſentio pectus,
Vt te, a quo tanto dignor honore, canam. (1)
Nec ſatis laudis Richardo dediſſe, gratumque

(1) Hoc Epigramma MS. exſtat in Codice Richardiano *III. Pluteo S. Ordine I.* atque ita primigenia lingua Italica habet:

Per una imagine d' Omero donatami dal Signor Riccardo Riccardi.

Lui, che 'l bel foco, onde Ilion s' acceſe,
E ci diſſe de' Teucri il regno oppreſſo,
Cigno ſovran, cui l' immortal Permeſſo
Su' gioghi ſuoi con meraviglia inteſe,
D' amor ſoſpinto, e da penſier corteſe,
Diemmi Riccardo in care pietre impreſſo,
Perchè mirando in lui sforzi me ſteſſo
A cantar l' armi, e d' Amedeo l' impreſe.
Ma quando col mirar penſo e rammento
L' alto, che nel ſuo ſtil regna, valore,
Di mio ſoverchio ardir meco mi pento.
Pur ſe 'l nobile don conſiglia il core,
Ch' Amedeo taccia, io riſcaldarmi il ſento
A dir di te, che me n' hai fatto onore.

que & memorem hoc uno carmine ſe praeſtitiſſe, *Gabrieli* viſum eſt; nam ſaepe eum aliis carminibus celebravit, ut in commentarii huius progreſſu exſtabit; & ſeptem odas elegantiſſimas Deiparae honori conditas ei inſcripſit (1), & iure optimo quidem; nam eas com-

(1) Vide ſuperius *pag.* XXXVI. & XXXVII. Sed heic animi pendeo, nec nodum dubitationis ſolvere valeo, unde nam factum fuerit, ut ſeptem illae Cantiones in Deiparae honorem a *Chiabrera* deductae, in manuſcripto Codice Richardiano proxime laudato, & quidem, ut videntur, ab ipſo Auctore recenſitae, *Richardo*, ut diximus, inſcriptae ſint, tam eius nomine in ipſo fronte operis ita praefixo: *Per la ſempre Benedetta Vergine, al Sig. Riccardo Riccardi*; quam in Ode ſeptima commemorato: ac deinde in editione Carminum *Chiabrerae*, quae anno MDCX. Venetiis curata eſt, dum ſcilicet adhuc *Richardus* viveret, earum quatuor *Petro Hieronymo Gentili* nuncupentur, quod nomen corrupte in editione Romana anni MDCCXVIII. *Peregrino Gentili* legitur; nec in hac editione quatuor Odae tantum ſunt, ſed quinque. At in MS. Codice Richardiano ſeptem Cantiones ſunt: quare putaverim, quum *Chiabrera* quatuor illas Odas iam *Gentili* inſcripſiſſet, poſtea duas, vel tres addidiſſe, & omnium collectionem *Richardo* amiciſſimo tamdem dedicaſſe. Obſervandum tamen, quamquam editio Veneta anno MDCX. perfecta dicatur, tamen anno MDCIV. Carmi-

num

componendi occaſionem RICHARDVS praebuerat, Deiparae elogium ſcribens, quod pluri- [illegible] mi [illegible] num *Chiabrerae* collectionem a *Petro Hieronymo Gentilio* factam fuiſſe, ut ex Epiſtola editioni illi praefixa conſtat. Haec *Chiabrerae* carmina *Richardo* inſcripta exſtant in memorato Codice Richardiano MS. Elogis tamen exceptis, & Oda pro Statua *Ferdinandi I.* equeſtri, & Epitaphio. Aſt heic producendae ſunt Odae illae duae, quae ineditae ſunt, & *Richardo* una cum prioribus quinque inſcribuntur. Sunt autem, quae ſequuntur.

Canzone.

L' alma chiarezza, onde Maria riſplende,
Diffonde lampi sì cocenti, e lume,
Ch' umano occhio preſume
Mirare in van, s' a rimirarla prende,
Nè per le ciglia de' mortali avanza,
Che di lei vagheggiar qualche ſembianza.
Sì le cetre del ciel, ch' alme ſonaro
Là del Giordan ſu la beata riva,
Ora vite, ora oliva,
Or cantando di lei palma cantaro,
Or mirra eletta, che ſoave odora,
Ed or bel giglio, che le valli infiora.
Speſſo in colomba vedo aombrarla, e ſpeſſo,
Io nominarla ſento ape ingegnoſa:
E nardo ſpeſſo, e roſa
E ſu le piaggie di Sion cipreſſo,
E di Libano cedro alta ſul monte,
Ed orto chiuſo, e ſigillata fonte.

Ve-

mi ab eruditis viris eſt habitum. RICHARDO quoque ab eodem *Chiabrera* carmen aliud, quod in-

Vere, e per vero dir, vive figure,
Che di penſieri eccelſi empiono i cori;
Ma de' ſuoi tanti onori
Io non rimembrerò ſembianze oſcure,
Se lei, con Giob in guerreggiar non domo
Dall' inimico inferno, aquila uomo.
L' aquila fra gl' ſguardi egri mortali,
Sola affiſando il Sol guardo non piega,
Oltra le nubi ſpiega
Per altiſſimo ciel fortiſſime ali
Rapida in corſo, e ſolitaria ſtaſſi,
E pon ſuo nido infra gli aerei ſaſſi.
Nemica a gli angui in traſportar ſoſtiene
Su i propri vanni i figli ſuoi per via;
E di queſti a Maria
Titoli di virtù qual non conviene?
Non tenne intenta nel gran Sole il ciglio
E ne' gran raggi, e nel fulgor del figlio?
Ma dove ardente per le vie del cielo
Il canto di mia lingua oggi ſen vola?
Alma pia ſi conſola
De' ſacri ſenſi nel coperto velo,
E pur come ape nel fiorir d' Aprile,
Fa ne' detti divin ſtudio gentile.
Se ciò non era, era mio cor bramoſo
D' Eſter la bella diſvelar iſtoria,
Quando a la regia gloria
Vaſti ſi tolſe per lo Re ſdegnoſo,
E per l' orgoglio de' miniſtri rei
Perir doveau gli sfortunati Ebrei.

In

inſcriptum eſt, de calamitatibus, quae mortales propter peccata divinitus premunt, pium

In ogni parte de l' impero Perſo
Attendea morte d' Iſrael la gente,
Ogni petto dolente,
Ogni ſembiante di pallor coſperſo:
Ciaſcun piangea la diſperata vita,
Quando ecco Eſter, per cui s' impetra aita,
Ella di pompa, e di beltà ſublime,
Piegò quel gran regnante al ſuo deſio.
Ove ne vai cor, mio?
Fermiamo il corſo delle vaghe rime
E ſotto l' ombre rimirare il vero
Sia bella induſtria de l' altrui penſiero;

Canzone.

Ogn' or più di Maria ſempre è da dirſi,
Ma in dir, che ella di Dio fu genitrice,
Al fin tutto ſi dice.
Opra infinita i ſuoi gran pregi a dirſi;
Ma perchè dirne più? tutto ſi dice
In dir, che ella di Dio fu genitrice.
Al ſuo beato piè l' ali diſpieghi
Il devoto pregar de' cuor mortali,
E nel doppiar de' mali
Il mondo afflitto a lei raddoppi i prieghi;
E là dove il martir vien più poſſente
A lei più volga il peccator la mente.
Quando il rimbombo de' metalli atroci
Eſſecrabile ſuon ſcote la terra;
Ed empie orribil guerra

Di

pium etiam ipſum, atque perelegans; ut de aliis quibuſdam taceam. Hoc eodem anno *Io. Baptiſta Guarinius* Veronenſis, (1) eximius Poeta, Florentiam venit, cuius amicitiam litteratiſſimus RICHARDVS inire potuit; & *Scipionis Admirati* effigies picta fuit, atque aere inciſa cum epigraphe: *Scipio Admiratus Canonicus Florentinus, & rerum Florentinarum Scriptor, agens annum LXVIII.* MDXCVIII. qui

Di vaghezza mortal l' alme feroci;
Quando le peſti di gran toſco armate
Predano il tempo de l' umana etate.
E quando per digiun langue ogni vita
Spenta la meſſe, che già d' or venia,
Da la man di Maria,
Da quelli alta ſua man ſi ſperi aita,
Maria s' invochi, ella benigna e pia
Ode i ſoſpir, che ſan chiamar Maria.
Riccardi, ſe per noi l' arte s' apprende
Di governarci a' rai di sì gran ſtella,
Indarno aſpra procella
Per queſto mar noſtri ſentier contende;
Per la virtù della ſua luce viva
Fallir non puoſſi a fortunata riva.

Hae quidem illae duae Cantiones ſunt; ſed multa alia in eodem Codice exſtant *Chiabrerae* Carmina, quae inter edita deſiderantur.

(1) De eo conſulendi *Laurentius Craſſus* in *Elogiis*; *Io. Maria Creſcimbenius* in *Hiſtoria Italicae Poeſeos*; *Scipio Maffeius* V. Cl. in ſua *Verona illuſtrata*.

qui honor amico viro habitus RICHARDO non placuiſſe non potuit. Viderit quoque RICHARDVS hoc anno exſequias *Philippo II.* Hiſpaniarum Regi vita functo iuſſu *Ferdinandi* Florentiae celebrari; ſicut eidem placuerit anno inſequenti MDXCIX. ab eodem amico *Admirato* reſcire, quae eum *Ferdinandus* Princeps de Artimino, Piſtorienſis agri oppido, interrogaverat, quaeque hac de re ipſe reſponderit, quaedam ab *Ioanne Villanio* mutuo accepta commemorans, ut ex *Admirati* epiſtola elucet, atque eminet (1). Minus tamen gratum fuerit, quod *Laelii Taurellii* heredes litem pro eius bonis anno ſuperiore adquiſitis RICHARDO intentarunt, & in hac controverſia *Iachinios*, *Cerretanios*, *Verrazzanios*, *Summarios*, *Cecconios*, & *Caniſianios*, ſocios habuerunt. At publicae laetitiae particeps fuit, quum filius *Ferdinando* Magno Duci ortus ſit, cui nomen *Laurentio* impoſitum eſt (2). Porro magna, & memoranda annus inſequens tulit, *Mariae Mediceae* videlicet, *Franciſci* Magni Ducis, & *Ioannae* Auſtriacae filiae, cum *Henri-*

(1) Haec Epiſtola eſt in Volumine II. Opuſculorum *Admirati pag.* 475. In huius Oppidi iam diruti loco villam magnificam condidit *Ferdinandus Bernardo Bontalentio* architecto uſus, ut *Philip. Baldinuccius* in huius Vita ſcribit.

(2) Hic deinde fato functus eſt anno MDCIIL.

rico IV. Galliae, ac Navarrae, Rege ſponſalia, nuptiaſque, quae luxu incredibili, & ſpectaculis iucundiſſimis, & magna principum virorum, & optimatum frequentia, celebrata fuere. Haec feſta *Michael Angelus Bonarotius* Iunior, (1) copioſe; diſerteque deſcripſit, & nimis prolixum exiſtimo, nec propoſito meo conſentaneum, ea omnia vel in compendiariam narrationem contracta, ob legentium oculos ponere. Illud unum minime ſilentio praetereundum, quod ille in ſuo commentario memoriae prodidit, RICHARDUM non tantum hac occaſione ſplendidis auratiſque veſtibus famulitium ſuum inſigniviſſe, ſed ſpectaculum etiam munifice edidiſſe, quod *Mariam Reginam*, & *Petrum Aldobrandinium* Cardinalem, Pontificium Legatum (2) & *Vincen-*

tium

(1) In Libello, qui titulum praefert: *Deſcrizione delle feliciſſime Nozze della Criſtianiſſima Maeſtà di Madama Maria Medici Regina di Francia e di Navarra, di Michel Angelo Buonarroti. In Firenze appreſſo Giorgio Mareſcotti 1600.*

(2) Deſcriptio huius Legationis habetur in Codice MS. Richardiano, *Pluteo S. ordine I. n. XIII.* ſicut & eius, quam Cardinalis *Aldobrandinius* obivit in Galliis. Invitatio autem, quam Rex *Henricus Clementi VIII.* Pontifici Max. fecit, ut per Legatum de Latere, & expreſſe per Cardinalem *Petrum Aldobrandinium* ſuum ex fratre ne-

tium Ducem Mantuanum, *Eleonorae Mediceae*, re-
giae ſponſae ſororis, quae & ipſa aderat, virum,
alioſque Principes omnes, cum *Mediceos*, tum
exteros, magna voluptate perfudit. Hoc au-
tem a *Bonarotio* laudato ita deſcribitur: *His
acceſſit alterius viri patricii, Richardi Richar-
dii, laetum, iucundumque, ſpectaculum. Is hor-
tos, inter alios omnes urbanos nobiliſſimos, poſ-
ſidet, in quibus praeter amoenam agrorum, vi-
nearum, nemorum, & multiplicium viarum,
in medio prato concurrentium, & ſe invicem in-
terſecantium, varietatem, quum multas eruditae
antiquitatis reliquias collocaverit, atque digeſ-
ſerit, incredibiliter delectant, & admiratione per-
cellunt. Etenim, & per illas ſparſim, & per
praetorii porticus, quae cavaedium ambiunt,
& per cubicula, magna ſimulacrorum, proto-
marum, & ſarcophagorum, cum Graecorum
tum Latinorum, copia; & picturae excellentium
artificum conſpiciuntur: quae quidem omnia pro
theſauro admirando haberi poſſunt. Huc quum Prin-*

ci-

nepotem, nuptiis ſuis cum *Maria Medicea* intereſſet; quemadmodum Pontificis ſuper hac re conſultatio; habentur in Codice pariter Richardiano, *Pluteo R. ordine I. n. XXXIII.* Exſtat etiam in eodem Codice mandatum, quo Rex committit *Ferdinando* Duci Magno, ut tamquam ſuus Procurator matrimonium cum *Maria Medicea* ſuo nomine contrahat.

Google

cipes omnes die inſequenti ſe contuliſſent, ut illa amoenitate, & pulcritudine gauderent; quumque iam omnia oculis luſtraviſſent, quaecumque hortos exornabant, & iucundos efficiebant, in ſublimi pegmate conſederunt. Ante hoc longa a ſiniſtris via, a deſtris vero pratum erat; hinc parvis gratiſque lucis extrinſecus circumdatum, illinc vero ſcena nativa ſpectandum, pampineis vitium flagellis inter ſe complicatis, & extenſis Malorum Medicarum ramis, viridantes parietes exhibentibus. Hiſce adhaerentes ſuper gradibus ſedebant matronae quam plurimae, atque exſtantiorem locum alto, & nobili ornamento decorabant, tam amabile ſui ſpectaculum praebentes, ut & ob illud, & ob immenſam populi multitudinem, & ſi alia feſta abfuiſſent, magna omnium animi voluptate iam perfuſi eſſent. Tunc autem poſt ſonantes tubas ingenti, ornatoque curru vectus homo quidam cantans adparuit, qui perampla, ac ſplendida veſte indutus, laureaque redimitus, repraeſentabat Angelum Politianum Poetam, qui Ludos Florentinos cecinit, duxitque poſt ſe quinque equites armorum tractandorum peritiſſimos, ludi genus nunc prope exoletum, & olim Florentiae frequentiſſimum. Poſtea quam ille cantu lyram temperans ludi prooemium coram Regina cecinit (1), *muſicis aliis inſtrumentis in-*

10 ✠

(1) Hoc Prooemium, ſeu Cantio, ab *Ricchar-*

inter arboreos ramos numeroſe conſonantibus, receſſit; & illi equites veſtibus pulcris, & varie

ebardo compoſita habetur adhuc in Codice Richardiano *III. Pluteo S. ordine I.* atque eſt, quae ſequitur.

In perſona del Poliziano, che introduce Armeggiatori.

Io, ch' in verſi verſai d' Arno alla riva
De' magnanimi voſtri avi, e guerrieri,
Onde riſuona or la memoria viva,
Le glorioſe pompe, e i ludi fieri,
A voi preſento, alma Regina, e Diva,
Queſti miei Toſchi antichi Cavalieri,
Ch' han diſmeſſo armeggiar per molti luſtri
Per farſi or ſolo alla voſtra ombra illuſtri.
Tanta grazia da voi ſi muove, e ſcende,
E d' ogni intorno s' apre, e ſi diffonde,
Che gli ſpiriti vili arditi rende,
E lor fa di virtù l' alme feconde;
E i franchi, e forti, gli avvalora, e accende,
E fa le dure impreſe eſſer gioconde;
Ed il Gallico Marte ora gli ſuoi
Spiriti uniſce, e li trasforma in voi.
Or che lieta per voi Flora feſteggia
Del ſuo gran Ferdinando all' ombra grata,
Ch' eſſer non ſol ſi pregia e ſi vagheggia
Di beltà chiara, e di ricchezze ornata,
Ma che con pace e copia, Aſtrea fiammeggia
Seco, e viver le fan vita beata
Che lei n' ammira, o lei ne invidia invano,
Quan-

rie ornatis, more antiquo amicti integra caliga, & brevi arctoque thorace cincti ſinguli, 10 ✠ 2 &

Quanto n' abbraccia il gran padre Oceano.
Ben può pompoſa, e feſteggiante andare,
Poiche chi tien d' Iddio la vece in terra,
Per cui ſi vede il mondo or giubilare,
Che l' Abiſſo ne chiude, e 'l Ciel diſſerra;
Suo figlio è pure, e 'l gran nipote appare
Or qui fra voi, dove bel cerchio il ſerra,
Queſti e di Flora, e Roma, un' altra ſpeme,
Anel d' Europa, e tutto 'l mondo inſieme,
Or qui queſti guerrier ſul verde ſmalto
Co' piè premendo á fier deſtrieri il dorſo
Fan giocondo tra lor feſtoſo aſſalto,
E con un leggier fil reggongli al corſo.
Co' fianchi altri gli ſtringe, e ſpinge in alto,
E frena, e volge con un duro morſo.
Prenda Donna real diletto, e gioco
Di queſto nuovo antico Etruſco giuoco.
Io lo ſtellato ciel di tua bellezza,
E 'l profondo Ocean di tue virtudi,
Ombreggiar col pennello ebbi vaghezza,
E 'mprontar col martello in ſulle incudi;
E ſormontar bramando a tanta altezza,
Febo, folle, ne diſſe, a che ti ſtudi?
Che non ſi varca il mar, nè al ciel ſi ſale,
Senza di vele vol, remigio d' ale.
Timido fatto, dove audace, e pronto,
Per deſio di ſervirvi eſſer credei,
Teſo avea l' arco, era la cètra in pronto,
Che già sfidava i Pindari, e gli Alcei,
Quando cadde ei, ſpezzoſſi ella, e in un' ponto

Man-

& ſeorſim e loco praeſcripto diſcedentes, equis inſidebant, ac in medio curſu ſtapedis inſiſtentes ſurgebant, dirigebantque haſtas, & hominis Saraceni ſimulacrum, certaminis ſcopum, invadebant; qui praemia deinde pro meritis retulerunt. Poſtea Pindarus habitu veſtis Graeco, alio curru advectus eſt, & ipſe laurea coronatus, eodem quo pri-

Mancò la lena e'l corſo a' verſi miei,
Ed in cantar di voi, di voſtro Sire,
Vidi ch' è me' tacer, che poco dire.
Tacerò: mio ſilenzio a voi ne ſia
Sommo pregio per me, Donna Reale,
Poſcia che non osò la cetra mia
Di voi cantar, come di Dea mortale.
Ode più chiara, inno più alto or' ſia,
Che ſovra il canto uman ſormonta e ſale,
Il muto dire, ed il tacer loquace,
Che fa degli occhi lo ſplendor vivace.
E quelle ſaggie Angeliche parole,
Che fra perle, e rubin ne ſpira Amore,
Scopron di valor' voſtro un chiaro ſole,
D' eloquenza, e virtù la cima e'l fiore;
E come all' Alba in ſen roſe, e viole,
Rendon più grato, e più ſoave odore,
Taciti ſtan per aſcoltarle intenti
L' aure fugaci, e' riſonanti venti.
E queſte rive, e queſte ſelve ombroſe,
Di tuo ſoggiorno or non ſen vanno altere?
Non ſon lieti per te, per te gioioſe,
Non pure uomin e donne, augelli e fere?
Non

primus ordine cantavit (1), *duxitque bigis, ut in Graecorum ludis fieri conſuevit, quatuor viros cer-*

10 ✠ 3 *ta-*

Non moſtran di tua viſta eſſer bramoſe
In ſin la ſu quelle celeſti sfere?
Ed io, che mi diparto, e al ciel ne riedo,
Non poſſo, o ſo, da voi prender congedo.

(1) Carmen, quod hic *Pſeudo-Pindarus* cecinit, exſtat MS. in eodem Codice, atque ita habet.

Canzone in perſona di Pindaro, che introduce quattro Eroi in ſu bighe all' antica a correre.

Qui dove il fior delle virtù s' infiora
Sull' Arno, Alfeo novello,
Dove Olimpo or Morello
Divien, e Piſa or ſi trasforma in Flora,
Qui vengo, e qui voglio ora,
Pianger cantando in ſu le Toſche rive,
Primo teſtor delle ghirlande Argive.
Piangerò tra chi 'l cor non ha di pietra,
Ch' udito ha già 'l mio canto,
Ora rivolto in pianto,
E 'n flebil ſuon la mia ſoave cetra
Meco piange. O Faretra?
Qual darai ſtral, che porti in inno alato
Dell' infelice Grecia il duro fato?
Dirai, dove ora è Pindo, ed Ippocrene?
Di Tebe il doppio Cinto?
E 'l bimare Corinto?

Do-

taturos: nam Graecos ludos, victores eorum cantu commendans, ille laudibus tulerat. Hi quoque cer-

Dove Argo equeſtre, ove è la ſaggia Atene?
Efeſo, e Mitilene!
Di Rodi, e Delfo già ſacrata al Sole
La vaſta altera inacceſſibil mole?
Queſte ceneri ſon, quelle deſerti,
E di barbari ciechi
Antri, caverne, e ſpechi,
Già prime ſcuole di ſaggi, e diſerti,
Ivi e forti, ed eſperti,
Eroi fiorîro, onde l' età primiere,
Benchè miſere or ſon, ne vanno altere.
Voi ve ne ſtate al ciel traslati, e ſolo,
Anfioni, ed Orfei,
Alcidi, e Bacchi miei,
Laſsù godete, e me qui preme il duolo
Di noſtro patrio ſuolo,
Ch' io pur lo cerco, e non lo riconoſco
S' io non mi ſpecchio in lui, nel lido Toſco.
Ma perchè Elegi, e Treni ordiſco, e teſſo,
Dove Inni, ed Imenei,
Intrecciar ne dovrei
A Dea mortale, a Sol terreno appreſſo?
Ceſſi il pianto dimeſſo,
Prendi voce, o mia cetra, or ne rimbomba,
Or fatti eguale alla Meonia tromba.
Suona, se mute ote, ombre di mio
Canto, ch' arſa mia terra,
Vero fulmin di guerra
Frenaro, el tetto ne ſalvar natio,
Figlio ad Ammone Iddio:

Che

certarunt, ut illi, & digna praemia acceperunt. Hos deinde ſequutus eſt pulcer chorus puellarum

Che faran vive voci? e volti, e verſi,
E i metri e i ritmi, in rime Toſche, e verſi?
Prega lei, dove grazia, ove valore,
Come nell' oro gemma
In un' s' indora, e ingemma,
Ardita porger preghi al ſuo Signore:
Frutto di Marte, fiore
D' Europa, e dir: Sol da te Grecia aſpetta
Chiara, alta, illuſtre, ed immortal vendetta.
Onde fatto tuo Sir novello Atride
Spiegherà in mar' ſuo giglio,
Nuovo a Laerte figlio,
E 'n terra, poiche il ciel in un' l' arride,
Avanne altro Pelide,
Che i barbar tratti fuor del bel Tirreno
Gli daranno di Libia all' arſo ſeno.
Quindi i voſtri Imenei canterà Saffo,
Gl' Inni io, ſue pugne Alceo,
Voſtre delizie il Teo,
Vener per voi laſcerà Gnido, e Paffo,
Come un' turbin, un' raffo,
Sua fama volerà per l' Emiſpero
Sol con la tromba del Poeta Omero.
De' tuoi favor bramoſi, e de tuoi fregi,
E tua gioia, e diporto,
Scendon' meco in queſto orto,
Ond' io cantai già le vittorie, e i pregi,
Queſti Eroi, queſti Regi?
Come in Elideo Agon, con carri alati,
E con forti deſtrier di vento armati.

ruſticarum, & egregia quidem forma, ruſticorumque adoleſcentum eleganter ornatorum, qui coram Principibus choreas ducentes, atque canentes, onuſtum pomis, aliiſque terrae fructibus, in argenteis caniſtris diſpoſitis, currum Reginae obtulerunt gratias agentes, quod Regia femina eorum caſas, atque hortos, ſua praeſentia dignata eſſet. Tunc formoſa, venuſtaque, mulier Dianae habitu, ſublimi in ſella, & prope triumphali, inſidens ducta eſt, quae non magis elegans, quam gravis, & maieſtate verenda, cantu (1) *animos demulſit, & venationi ferarum initium*

Dinne, e riſuona, o mia cetra, o Camena,
Ch' al vincitor del campo
Sarà corona un lampo
Riſo d' occhi in real fronte ſerena.
Corſo l' Etruſca arena,
Nè ſperi pur con l' infocate ruote
Su ne' campi del Ciel vincer Boote.

(1) Quae haec cecinit ex laudato Codice ſunt, quae ſequuntur.

In perſona di Diana innanzi che ſi cominci la Caccia.

Son la triforme Iddea, la Luna in Cielo,
Cintia, e Lucina in terra,
Ch' ora diſciolto il luminoſo velo
Prendo di fere far gioconda guerra.

Ma

tium dedit. Hinc, quum illa diſceſſiſſet, multae ſerae emiſſae ſunt, quas canes agitantes per ſilvas non tam arboribus, quam hominibus, crebris conſtantes, inſequebantur: quod quidem non mediocrem voluptatem, ob varietatem multiiugem, ſpectatoribus attulit. Haec, & alia id genus, oblectamenta, & ſpectacula, edita ſunt in hortis illis amoeniſſimis, breviſſimo temporis ſpatio, uſque ad ſerum, quod omnibus finem impoſuit. Hactenus *Bonarotius*, cui conſentit & ille Praeſul, qui in Legati comitatu erat, & narrationem utriuſque Legationis Cardinalis *Aldo-*

Ma qual ſcintilla, ed erra
A sì bel coro intorno un lampo ardente?
E qual lucente Aurora
I bianchi gigli ne invermiglia, e indora?
Queſta è di mio ſeguace, e fido amico,
Cara conſorte, e donna;
Queſta fia gioia al glorioſo Enrico,
E 'l Gallico terren ſalda colonna.
Bellona, in lei s' indonna,
Minerva in lei s' informa, in lei ſi chiude
Ogni virtude, e veſte
Fuora ogni grazia, ogni beltà celeſte.
Queſta ne' parti ſuoi lieti, e felici,
Ne darà chiari figli,
Che trai Greci, trai Perſi, e trai Fenici,
L' inſegne ſpiegheran' degli aurei gigli;
E da fieri empi artigli
Sottrarran' genti da Tartara mano

D'

dobrandinii Florentiam, & in Gallias ſcripſit; in ea enim meminit venationis in horto quodam Legato, & Principibus, exhibitae: quae quidem Narratio, ſeu Deſcriptio MS. in Codice Richardiano adſervatur (1). Mirari autem non ſubit, ſi Richardus hortos ſuos ad huiuſmodi ludos edendos eligere voluit, quum illis admodum delectaretur, atque amaret vehementer; quare in eorum aedibus plurimum permanebat, easque in Muſei ſpeciem antiquis ſtatuis, & tabulis praeſignibus, exornavit; dedicavitque Bibliothecam, in qua, praeter libros formis excuſos, ad mille codices eximios manu exaratos collocavit. Quid de veteribus numis, & gemmis, lapilliſque, pretioſis & celatura inſignibus, dicam, quos innumero numero in iisdem repoſuit, illoſtre ſuae eruditionis & opulentiae monumentum? Nec id illi

D' Ottomano, che regna
Troppo duro, e crudel, ſotto mia inſegna.
E poiche a tante Deità diletta
Tanto di pregio eterno
Le dona il c el, che ha ſua bellezza eletta
Per ſpecchio in terra dell' ardor ſuperno;
Io ſacro al ſuo governo
Fiumi, monti, antri, rupi, iſpide ſelve
Le miti belve, e ſelle,
E ne rivolo al ciel ſcorta alle ſtelle.

(1) *Pluteo S. ordine I. num. XIII.*

li ſatis fuit: hortorum ipſorum amoenitatem, vt *Bonarotius* etiam indicavit, ſimulacrorum copia variavit, & ſilvae horrorem diſpoſitis late ſtatuis fecit amabilem. Quin ea ipſa ſpectacula, quae ex *Bonarotio* deſcripſimus, & ei tantum laudis, & honoris, attulerunt, in earumdem aedium parietibus pingenda curavit, aeternavitque Principalem erga ſe, atque ſuos, benevolentiam; cui, vt aliquo modo gratum memoremque ſe probaret, nulli ſumtui parcebat, debitae venerationis ſimul, & non vulgaris munificentiae, laudem relaturus. Aſt ludis illis muneribuſque a RICHARDO editis interfuit alius magnus advena, & plane memorandus, ob ingenii, eruditioniſque, praeſtantiam, *Nicolaus Claudius Fabricius Peireſcbius*, vt *Petrus Gaſſendus* in eius Vita memoriae prodidit. Florentiam enim ideo Patavio diſcedens venire properaverat, in quam XI. Kal. Octobris ingreſſus eſt, ubi multos paravit amicos, ſed neminem RICHARDO benevolentiorem conſtantioremque, teſte laudato *Gaſſendo*, qui ita ſcribit: *Accedens Florentiam habuit aliquas a parentibus literas, ac inter quaſdam commendatitias reperi ſpeciales Caroli Lotharingii Ducis Guiſii, & in Gallo-Provincia Proregis, ad Nicolaum Brulartum Sillerium, qui fuit deinceps Regni Cancellarius, quique tum Regius Romae Orator eo venerat ad ſponſalium ce-*

le-

lebrationem. Quamobrem ille Peireskium, fratremque, accitos in familiam voluit, ut ſuis ſub auſpiciis omnia liberius contuerentur. Praeter vero celebritatem avide in primis ſpectavit Bibliothecas illas inſigneis, in quibus adgnovit, & pene dicam adoravit, tum magnorum Principum, tum virorum eruditorum, a quibus bonae litterae reſtitui coepere, veſtigia. Nihil ſpeciatim dico de Pandectis, quos in Palatio Magni Ducis religioſiſſime licet adſervatos, curavit tamen inſpicere; ſecurus nullum antiquitatis monumentum illuſtrius in litterario orbe exſtare. Amicos quoque illeic paravit, ſed quantum recordor, nullum conſtantiorem, quam Richardum Richardi ſtudioſum plantarum atque marmorum, qui ipſum quoquoverſum ad opera publica, hortoſque, deduxit. Hinc etiam ulterius elucet, quanto RICHARDVS ſcientias, liberaleſque artes, amore proſequeretur, dum ita eruditos advenas honorabat, ac diligebat; innoteſcitque, eum plantarum quoque ac lapidum, adeoque Hiſtoriae naturalis, fuiſſe ſtudioſiſſimum. Aliunde autem conſtat, in hortis illis ſuis Valfundianis hortum botanicum plantaviſſe, ut herbarum, fructuum, arborumque, non ita vulgarium, cognitionem facilius commodiuſque conſequeretur. An autem & Medicam facultatem delibare voluerit, quum & herbarum naturas & vires cognoſcere amaverit,

&

& nonnulla ad Medicinam θεραπευτικὴν ſpectantia alicubi ſcripſerit, vel deſcripſerit, (1) in medium relinquo. Ceterum in horto herbario curando praeivit RICHARDO exemplum *Coſmae* I. Magni Ducis, qui iam in anteceſſum hortum Botanicum Florentiae inſtituit; aliudque exemplum praebuit *Nicolaus Gaddius*, (2) vir ſummis laudibus ferendus. Quum vero bonarum artium, pulcerrimarumque rerum, amore ita ille teneretur, non mirum ſi picturam etiam admirabatur, atque diligebat, quare egregiorum Pictorum opera, ut diximus (3), ſtudioſe conquirebat, atque hoc eodem anno eximiam tabulam, a *Titiano*, ut credebatur, pictam, aliaſque a *Iacobo a Ponte Ormae* haematite tantum delineatas, pignoris loco lubenter accepit. Sed quan-

(1) Scripſit haec in calce Codicis MS. *Pluteo S. Ordine IV. n. III.* Huius Codicis membranei titulus ita habet. *Opera nuova, intitulata Il Perchè; utiliſſima ad intendere le cagioni di molte coſe, & maxime alla conſervazione della ſanità; & Phiſonomia, & virtù delle herbe.* In eo igitur manu *Richardi* ſcriptum eſt Medicum proſtagma, quod incipit: *Acqua mirabile al mal d'occhi, e a disfare cateratte, e riſchiara il vedere &c.*

(2) *Scip. Admiratus in Epiſtolis Tom. II. Opuſcul. pag.* 506. de hoc egimus ſuperius *pag.* CXXV.

(3) Vide ſuperius *pag.* CIII.

quando in Pictorum mentionem incidimus, abſre fore non arbitror, Pictores eximios aliquos recenſere, qui RICHARDI aetate Florentiam, civitatem Picturae, aliarumque bonarum artium, reſtitutricem, illuſtrabant. Ii autem fuere *Bernardus Bontalentius*, qui & Sculptura & Architectura etiam excelluit, natus anno MDXXXVI. vita vero functus anno MDCVIII. *Xanthus Titi* a Burgo Sancti Sepulcri, qui anno MDXXXVIII. ortus anno MDCIII. naturae conceſſit; & cuius tabula anum viduam exhibens ab *Richardiis* adhuc poſſidetur. *Ioannes Ioannis F. Stratanus* Belga, qui annum agens LXXXII. obiit Florentiae anno MDCV. *Gregorius Paganius* (1) natus anno MDLVIII. mortuus vero anno MDCV, *Ioannes Balduccius; Bernardinus Barbatellius*, vulgo *Poccettius*, natus anno MDXLII. & vita functus anno MDCXII. aliique paullo iuniores, inter quos *Iacobus ab Empulo*, mortuus anno MDCXL. (2) Sed ut in omni magnificentiae, & liberalitatis genere RI-

(1) Hic *Franciſco Marenoctio* tabulam pinxit, in qua Deipara a Roſario dicta, aliique Divi, exhibentur; extatque in Eccleſia Sanctae Crucis, oppidi Vallis Arni inferioris, ut *Baldinuccius* tradit.

(2) De his omnibus conſulendus *Philippus Baldinuccius* laudatus.

Richardvs eminebat, viris Principibus gratificari maxime ſtuduit, & *Henrico a Lotbaringia*, Barri Duci, qui tunc temporis Florentiae verſabatur, ſexcentos argenteos mutuos dedit, cuius ſummae receptae apocham retulit Richardvs, quae ita habebat: *Nos Henricus Princeps a Lotbaringia, Dux Barri, promittimus atque nos obligamus, verba & fidem noſtram principalem interponentes, ad ſolvendum, vel ut ſolvantur curandum ſeu Mediolani, ſeu Florentiae, intra menſem Novembrem proximum Domino Ricbardo Ricbardio, vel cuicumque is iuſſerit, argenteos ſolidos DC. ſeptem libris Florentinis valentes, una cum ſolito foenore, quod in proximis nundinis Veſuntionis obtinuerit. Quos quidem argenteos ſolidos DC. idem Dominus Ricbardus nobis rogantibus bodie mutuos perbumaniter dedit &c. In quorum fidem banc apocbam manu propria ſubſcripſimus, & ab uno quoque noſtrorum familiarium, qui ab epiſtolis ſunt, ſubſcribi iuſſimus, noſtro ſolito ſigillo impreſſo. Florentiae, pridie KL. Octobris anno MDC.*

Henricus Princeps a Lotbaringia, Barri Dux.
Brouneillus ab Epiſtolis (1).

Et quidem huiuſmodi liberalitate Richardvs Principalem Ducum Lotharingiae fa-

(1) Hoc Chirographum exſtat in Archivo Richardiano.

familiam aliter etiam ſibi demeruit, *Carolo a Lotharingia* (1) Cardinali ampliſſimo, non ſemel ingenti pecuniae vi Romae mutua data, id quod in cauſsa fuit, cur *Henricus a Lotharingia*, Princeps *Guiſius*, litteras inſequentes per *Bottainvillerium* Tribunum miſerit: *Domine mi Richarde. Dominum Tribunum rogavi, ut meo nomine de rebus quibuſdam tibi loqueretur. Id quidem me maximopere tibi devinciet, gratumque & memorem omni occaſione, qua tibi me prodeſſe expetiveris, hac de cauſa praeſtabo. Finem impono, me tibi commendatum volens, & tibi incolumitatem a Deo Opt. Max: precans tuus eximius, & benevolentiſſimus amicus ad omnia ſervitia Henricus a Lotharingia Dux Guiſius* (2). At dum ita praeclare agit RICHARDVS in Furfureorum Academicorum coetum hoc eodem anno cooptatus eſt a. d. XV. KL. Sextiles, una cum *Aloiſio* Principe Anhaltii, *Alberto* Comite Anai, & *Fran-*

(1) Hic eſt ille *Carolus* a Lotharingia Cardinalis, *Henrici Guiſii* frater, & *Caroli* Lotharingiae Ducis ex *Claudia Valeſia* ſecundo genitus natus anno MDLXVII. creatus Cardinalis Diaconus a *Xyſto V.* anno MDLXXXIX. mortuus vero anno MDCVII. De eo *Io. Palatius*.

(2) Epiſtola exſtat in Archivo Richardiano.

Franciſco Bentivolo Comite (1). Hoc anno *Ferdinandus* Magnus Dux moleſtis curis

(1) Id conſtat ex Codice Richardiano MS. qui exſiſtit in *Pluteo S. Ordine II. n. XIII.* atque ita inſcribitur : *Le Leggi dell' Accademia della Cruſca, riformate* 1589. In eo enim eſt etiam Catalogus Academicorum ab anno inſtitutionis Academiae MDLXXXII. ad annum MDCLXIX. Nil autem mirum , ſi in hunc eruditum coetum *Richardus* adlectus eſt, quum multa eruditione , & Poetica facultate , cuius iam varia ſpecimina dedimus, praeſtaret ; quod quidem ut amplius elúceat, lubet heic alia eius carmina proferre ex Codice Richardiano *I. Pluteo S. n. I.* & inter ea Epigramma Italicum in *Victoriae Caeſariniae* laudem , & quaſdam Odas , quae in ludis Reginae Galliarum ab eo , in hortis Valfundianis, exhibitis, de quibus pluria ſuperius *pag.* CXLIV. diximus , cantatae fuere . Porro Odas haſce , ſicuti & illas , quas ſuperius *pag.* CXLVI. & *ſeq.* ex Codicibus MSS. protuli , typis etiam excuſas fuiſſe deinde deprehendi cum titulo : *Rime cantate nel Giardino del Sig. Riccardo Riccardi con l' occaſione d' una feſta fatta quivi per la Reina . In Firenze per Domenico Manzani* . 1600. *con licenza de' Superiori* , in 4. Ex quo libello quaſdam etiam hauſi ; quae in Codicibus archetypis, eo quod mutili ac manci ſint, deſiderantur . Haec igitur omnia heic exhibeo

ris agitatus eſt, quum ſuo imperio a Pontifice Romano *Clemente VIII. Aldobrandinio*,

beo, quia, quando ſuperius de ludis in Hortis Richardianis editis egi, ubi opportune & apte proferenda erant, in meam notitiam nondum venerant,

Ballata di Foreſette del Giardino, che cantando, e ballando, guidano un carro coperto di frutti, e di fiori.

Qual ſovrana bellezza,
Qual maeſtà Reale,
Così vil chioſtra apprezza,
E sì di noi le cale?
Dall' Eſperidi or viene,
Dove le Grazie, e ſole
L' Ore, con le man piene,
Guidan balli, e carole.
E, con celeſti note,
L' alme ſuore divine
Fanno celebri, e note
Sue beltà pellegrine.
Noi Foreſette vili,
In calle anguſto, e corto,
Or l' offeriamo, umili,
Frutti e fior di noſtro orto.
Ed a villeſca uſanza,
In sì feſtoſo giorno,
Queſta ruſtica danza
Le rigiriam d' intorno.

E

plo, & ab Hiſpaniarum Rege, metueret.
Rex enim Hiſpanus, & Pontifex Maxi-

11 ✠ 2 mus,

E queſti rozzi accenti
Da villanelle uſciti,
Povere tue ſerventi,
Ti ſien cari, e graditi.
Che poca lampa ardente
Giove in terra ne pregia,
Che ſu, nel Ciel lucente,
Solo di Sol ſi fregia;
E n ll' Empireo ſiede
Fra gli Angelici cori,
E quì, fra noi, richiede
Pura offerta de' cuori.
Per te, Diva, s' inferra
V' volgi il guardo errante,
Per te riſplende or Flora
Gioioſa, e feſteggiante;
Per te, da tuo divino
Benguiſſimo riſo
Noſtro incolto giardino
Ne divien Paradiſo.
Per te i candidi gigli,
De' fiori occhio, e teſoro,
Divenuti vermigli,
Fauſi celeſti, e d' oro.
Parti, noſtra ballata,
Davanti alla Regina,
Pur troppo t' ha degnata,
Supplice a lei t' inchina;

Ma-

mus, Florentiam in libertatem adſerere, & Senenſem ditionem in *Ioannem Franciſcum*,

Madrigale cantato da villanelli del giardino, che preſentano gli uccelli preſi nelle ragne alla preſenza de' Principi.

Queſti voraci, e 'ngordi
Delle noſtre uve, e fichi,
E beccafichi, e tordi
Grati ne ſieno a Voi cibi, ed amichi;
Poichè ne' lacci noſtri, orditi, e teſi,
Quì ne reſtaro alla voſtra ombra preſi.

Canzone recitata alla preſenza della Regina in lode del [illegible] ſuo Marito.

Amor mi ſpinge, e ſprona;
Timor non è, che mi ritenga, o frene,
Di ſalire Elicona,
Di bere ad Ippocrene;
Tal di cantare ho brama ardente, e forte,
Di lei, di ſuo conſorte,
Che 'l furor primo ſpento,
Dopo ſei Luſtri, or rinfiammarne io ſento;
E ſol mi pregio, e vanto
Quando, o di lei ragiono, o di lui canto,
Altri cantò ſul Tebro
L'arme pietoſe del figliuol d'Anchiſe;
Altri dirne in ſull' Ebro
Alle Muſe commiſe,
Del figliuol di Laerte i lunghi errori;
Egli

ſcum Aldobrandinium iure beneficiario tranſferre, primum cogitaverant; deinde id

E gli ſdegnoſi ardori
Dell' altiero Pelide;
Altri narrò del glorioſo Alcide,
Che ſaldo in ſu le piante
Soſtenne il cielo all' incurvato Atlante.
Io quì d' Arno alla riva
D' ombrar mie carte, e d'avvivarle accinto,
Dove l' alma mia diva
Vegga il ſuo Re dipinto,
Perch' in vario ſentier nuovo paeſe;
Ma ſol ſien da lei inteſe,
Non ſonerò la tromba
Di Manto, o la Smirnea, ch' alto rimbomba,
Nè la lira Tebana,
Ma batterò mia cetra umile e piana.
Quì non tenzoni, o fole
Greche, e mendaci, di cantare imprendo:
Quì non con Giove, o 'l Sole
Alle battaglie ſcendo;
Gli Antifati, i Ciclopi, i Liſtrigoni
Non ſuonan miei ſermoni;
D' Arpie, Circe, o Sirene
Non ſaran le mie tele ordite e piene;
Quì vo' del Franco Marte
Nuovo Pittor vergar veraci carte.
Dove mie tele ordiſco?
Dove a ſegnar mie carte i color toglio?
Folle troppo alto ardiſco,
E troppo alto m' invoglio!

Pri-

moliebatur Hiſpanus, ut miſſo adverſus *Ferdinandum* Magnum Ducem exercitu; quae-

Prima dirò, ch' al Franco ſeggio giunſe,
E Real Scettro aſſunſe?
O forſe ove con pochi i lunghi ſtuoli
Ruppe agli eſtranei ſuoli?
O forſe, ove la lancia
Spezzò più volte in fronte a tutta Francia?
Queſte non ſon le prime
Sue palme; e queſti i ſuoi più chiari fregi,
Che ne vola ſublime
Fra quegli antichi Regi,
E vince con pietà Carli e Pipini;
Doni del ciel divini
Temprar bellici ardori, e frenar l' ira
Là dove Marte ſpira,
E tener fidi e cari
Dianzi i ribelli ſuoi fieri avverſari;
Chi la Gallia proſtrata
Con capo, e manni, in man dell' inimico
Al cielo ha ſublimata,
Se non l' invitto Enrico?
Prima Diva real, turrita, audace;
Ove ei col ſenno, in pace
Oprò viepiù, ch' altri con l' armi in guerra;
Di lui tutta la terra
Oggi ſi ſpecchia in fronte,
Come in novello Sol, ch' al ciel ſormonte.
Come era oppreſſa, e piena
Di Cachi, e Gerion, la Francia tutta,
Di ſangue in ogni vena

Era

quaecumque eum iniuria poſſidere putabat, reſtituere compelleret, Senam *Pe-*

Era ſmunta, era ſtrutta
Da rei moſtri, da fiere ampie voragi
Di crudi Antropofagi,
Surſe egli Ercole, Vliſſe;
E così non ti voglio, appena ei diſſe;
Che ſenza ferro oprare
Toſto franca, e gioioſa ella n' appare.
Non perciò tarda arreſta
Al maggior uopo, ove ne fece loco
Sua lancia; ò lenta appreſta
Sua ſpada, etereo foco,
Che dal ciel fulminando in terra cade;
Non adoprò pietade:
Ei lo 'ndurato ribellante eſtinſe;
Ei ne precorſe, e vinſe
L' oſte Belgico armato,
Con forte man, con fermo piede alato.
Sol col nome è terrore
All' inimico ſuo tremendo e fiero,
E con lo ſguardo ardore
A' ſuoi giocondo, e altero,
Che gli avviva, rinfranca, ed avvalora,
Come n' appar talora
Nel turbinoſo ciel raggio Febeo:
Tal di ſe moſtra feo,
Ch' e' non temon di morte
La chiara e certa, o la dubbioſa ſorte.
Quel, ch' or ſi ſpera, e attende
Farſi da lui lo glorioſo acquiſto,

Che

tro Mediceo traderet, Piſas autem in *Io. Franciſcum Aldobrandinium* transferret, eum-

Che il mondo in zelo accende
Lo Sepolcro di Criſto
Trar delle fiere inſanguinate mani
De' ſuperbi Ottomani
Non ſuona or la mia cetra, ma ne dice
Lui beato e felice,
Cui vincer fu permeſſo
Altri col ferro, e col ſaper ſe ſteſſo.
All' inclita Regina
Muovi Canzone umile il tardo piede;
Nel ſuo ſplendor t' affina
Mentre or quì ne riſiede,
Che non hai piume per uſcir del nido;
Ben mi ſpero, e mi affido,
Ch' ella al ſuo caro Sire
Ti porgerà con un ſoave ardire
In ſua chiara favella,
E quindi gli ſarai gradita, e bella.

Canzone in lode della Reina.

Da ſommo ſeggio ſcende
Donna Reale, anzi terreſtre Diva,
Che non diſdegna, e ſchiva,
Ma favorir del ſuo ſplendore intende
Queſta mia baſſa riva;
O per me ſempre fortunato giorno,
Giorno, che non s' imbruna
D' atra notte importuna;

Ma

eumque pariter Vexilliferum Iuſtitiae Florentiae in libertatem iam vindicatae conſti-

Ma faſſi illuſtre eternamente adorno
Dove Regina, e Dea ne fa ſoggiorno.
Vientene Clio gradita
Da' ſacri Regi, e da' ſublimi Eroi,
Quì ſpiega i vanni ſuoi
Alla loquace tua cetera ardita;
Quì cantar non t' annoi
Sue bellezze divine in Inno, in Ode,
Se ben è quì preſente,
Se ben ti vede, e ſente,
Ch' ancor Giove nel ciel n' attende, et oda
Dolci ſonar, dolci cantar ſue lode.
Dì, che dall' aurea teſta
Se ne ſcendon ſue chiome innanellate,
Più che 'l fino oro orate,
E ſormontando, con ſuperba geſta,
D' ogni gemma gemmate
Fan corona ad Amore, ond' ei ne 'mpera;
Ma che poi mi dirai?
O meco ſtupirai?
Di quella fronte con dolcezza altera,
Dove, e valore, ed umiltà, ſi ſpera.
Dì de' be' cigli oſtelli,
De' teſori d' Amor pregiati, e cari;
Occhi ſopra il Sol chiari,
Ch' inviſibili ognor vibran quadrelli,
Che dolcemente amari
Fiedon i cuor d' una ſoave piaga,
Onde i celeſti lumi

Om-

ſtitueret; at Pontificis iam in eius partes propendentis conſenſum conſpirationem-

Ombre ſembrano e fumi;
Occhi dove gioiſce, ove ſi appaga
L' alma Ciprigna Dea del riſo vaga,
Che dirai delle guance,
Onde le bianche e le vermiglie roſe,
E freſche e rugiadoſe
Colte al mattin ne ſon pallide e rance?
Belle guance amoroſe,
Ove ſi ſpecchia Amore, ove ſoggiorna;
Onde ne ſpunta fuora
La rutilante Aurora
Vaga ſcorta del Sole, e 'l Mondo aggiorna
Di bianca neve, e reale oſtro adorna.
Alle labra deſcendi,
Ch' hanno di fuor vivi rubini ardenti,
Dentro perle lucenti,
Ancor a queſte i lor onor ne rendi,
Dì, che formano accenti,
Che ſpiran fuori un armonía celeſte,
Che non han queſte ſelve
E rive, augelli, e belve,
Così pronti al volare, al fuggir preſte,
Che 'l ſuo canto o non freni, o non arreſte.
Scendi alla bianca gola,
Ch' in alto s' erge, e che reggendo ammira
E con dolcezza gira
Diva faccia real, benigna, e ſola;
Dì, ch' intorno ſi mira
Biancheggiarvi di perle un ricco freno,
Dol-

nemque apertam ac liberam requirebat, ut concorditer unanimiterque haec omnia exſe-

Dolce laccio d' Amore,
Catena d' ogni core.
Ma che poi mi dirai del ſuo bel ſeno,
Che ſi fa ſpecchio a noi del Ciel ſereno?
Sue man bianche di latte,
Di Palla pregio, ed a Giunon gradite,
Mani pronte, ed ardite;
Tarde al punir, al donar preſte, e ratte;
Mani esperte, e ſpedite,
Quel che da voi s' impronta, e pinge, e forma
Con maeſtrevol arte,
O verga in dotte carte,
Ne reſta a noi ſol per eſempio, e norma,
Onde Natura poi prende la forma.
Con maeſtà Reale,
E leggiadria muove lo ſnello piede,
Che Ciprigna eſſer crede,
O Latona, ch' al ciel n' aſcende, e ſale,
Chi quì muover la vede:
Ma che dirai de' manti ſuoi, Canzone,
De' vari portamenti,
De' ſuperbi ornamenti,
Ch' al variar di tempo, e di ſtagione,
Cangia con Flora, e Rea veſte, e corone?
Queſta corteſe, e ſaggia,
Magnanima, gentil, benigna, e pia,
E' l' illuſtre Maria,
Maria, che d' ogn' intorno il Mondo irraggia
Di chiara leggiadría,

E

exſequerentur; ut ex epiſtolis Archiepiſcopi Sipontini, Oratoris Pontificii apud Hi-

E ſplende, e luce con ſue alte, e ſole,
E maniere, e virtude,
Che drento a ſe richiude,
Che, chi lodar, chi paleſar le vuole,
Porge acqua al mar, reca ſplendore al Sole.
Queſta pianta novella,
Flora, nel tuo bel ſen nodrita, e colta,
Berecintia or ci ha tolta,
Per render Gallia ſua fiorita, e bella;
Quindi ne rinnovella
La ſua ſtirpe real quaſi mancata,
L' antica, e ſaggia Rea,
Madre agli Iddei, e Dea
Alla Gallica terra u' l' ha traslata,
Per farla e più feconda, e più pregiata.
Ma quai voci, quai note
Ora mi detterai, candida Clio,
Che conformi al desio
Porger le poſſa, ed umili, e devote,
A queſto Nume anch' io,
E render grazie di ſue grazie molte?
Poichè Diva, e Regina
Benigne orecchie inchina,
Per aſcoltar queſte mie rime incolte,
Nate fra queſte ſelve orride, e folte.

Per

Hiſpaniarum Regem, conſtat; quae quidem adſervantur in Codice Richardiano MS. (1) Verum anno inſequenti MDCI. non mediocri dolore RICHARDVS adfectus fuerit ob mortem amici litteratiſſimi, *Scipionis Admirati*, qui iam Florentinam Hiſtoriam pene ad umbilicum; ſuaque tempora, deduxerat, ut ipſe ſcribit *Clementi VIII.* Pont. Max. Non. Octob. ann. MDC. (2); quamquam neſcio quo fato, nonniſi ad annum MDLXXIV. deſcendit ea, quam a ſe auctam typis ite-

Per la Sig. Vittoria Ceſarini in abito nero bottonato d' oro.

Chiara beltà, che avvolta in manto oſcuro
Tra lampi d' oro ſtelleggiava ardente,
Amor moſtrommi, ed io mi miſi in mente
D' ombroſa notte un Ciel ſereno e puro.
Come Orion, come riſplende Arturo,
Come il Saettator, come il Serpente,
E come i lumi, che del crin lucente
Ghirlanda in teſta ad Arianna furo,
Toſto nell' alta Donna ebbi raccolto,
E l' Orſa, che del mar l' aſpre tempeſte
Non ſuol unqua appreſſar poco, nè molto.
Ma come poſſa nell' orror celeſte
Sede avere il bel Sol, che l' ha nel volto,
Muſe, nulla dettar non mi ſapeſte.

(1) *Pluteo S. Ordine II. n. XVII.*
(2) Tomo II. Opuſcul. pag. 477.

Digitized by Google

iterum deſcribendam *Scipio Admiratus Iunior* (1) curavit. *Scipionis Admirati* mors a. d. III. Kal. Februarias, hora XVIII. more Italico contigit; eiuſque Vitam luculente ſcripſit *Salvin. Salvinius* Patricius, & Canonicus Florentinus, dum Florentinorum Canonicorum omnium monumenta diligentiſſime colligit, & ſcriptis mandata poſterorum memoriae tranſmittit. Porro litem hoc anno RICHARDO intentarunt *Suareſii*, ob quoſdam ad Caſtellum Pulcis agros, quos *Richardii* a *Vitelliis* nuper emerant (2). Hoc anno pariter illud contigit, quod bonis omnibus, literatiſque viris alte diſplicuit, *Alexandri Puccii* mors a veſano homine ei inlata, dum per urbem ſpatiaretur. *Puccius* hic Canonicus Florentinus, & Abbas D. *Geneſii*

(1) *Admiratus Iunior*, *Admirati* cognomentum ſumſit iure adoptionis una cum hereditate *Scipionis Admirati*, qui eum litteris excoluerat, & maxime diligebat. Ille enim prius *Chriſtophorus Marchius* vocabatur, & domo erat Monte Aionis, Volaterrani agri oppido, ubi etiam ſepultus eſt luculento epitaphio inſcripto.

(2) Horum monumenta in Archivo Richardiano exſtant.

ſii Brixelli, & D. *Nicolai* Magliolis, ob probitatem, & literaturam meruit, ut eius obitus ab eruditis Florentinis lugeretur, funebribus varii generis carminibus editis (1). Inter hoſce fuit etiam *Eliſaeus Caſtellanius* ille, qui ogdoadas Italicas elegantes RICHARDO miſit (2), ut ſuperius

iam

(1) Haec edita ſunt Florentiae; & huius Abbatis *Puccii* meminit *Admiratus* in Epiſtola ad Epiſcopum Inſulae *Tom. II. Opuſcul. pag.* 486. & in alia Epiſtola ad *Aemilium Puccium* fratrem *pag.* 496. Ad hunc *Alexandrum Puccium*, ut videtur, anno MDLXXIV. Epiſtolam dedit *Ioannes a Falgano*, quum eius ſuaſu *Petri Angelii Bargaei* Cynegeticon Italicis verſibus expreſſiſſet, quae initio huius interpretationis habetur in Codice MS. Richardiano XIX. *Pluteo O*, *Ordine* IV. *Puccii* Vitam ſcripſit V. Cl. *Salvinus Salvinius*, Canonicus Florentinus; & varia monumenta ad eum ſpectantia in Archivo Richardiano adſervantur.

(2) Illae ogdoades, ſuperius *pag.* XXXVII. memoratae, ſunt, quae ſequuntur; & titulus ipſa *Richardi* manu inſcriptus eſt: *A Riccardo Riccardi del Caſtellani*.

Spirto gentil, tu ch' il ſentier n' additi,
Che ne conduce alla magion celeſte;
Ond' hanno l' alme generoſi inviti,
Per ſormontare al Ciel agili e preſte:
S' unqua ti furo i preghi umil graditi.

Nè

iam diximus. At luctuoſior RICHARDO fuerit hic annus ex obitu *Mariae Magdalenae*:

Nè ti fur le ſventure altrui moleſte,
Pari al coſtume tuo pietoſo aſcolta
Mia fera ſorte, in queſti carmi accolta.
Per mirar de' miei giorni il primo albore,
In riva all'Arno il primo guardo aperſi,
E pargoletto ancor grave dolore
Ne i teneri anni oltra ragion ſofferſi;
Onde l'incauto, ed innocente core,
Pria ch' intendeſſe il duol, ſeppe dolerſi;
Ed or ricco di guai, d' ogni ben privo,
Con anguſti penſier mendico vivo.
E quando il Ciel col ſuo ſtellato manto,
Del Sole in vece i ſuoi teſor n' eſpoſe,
Sciolſi il freno a i ſoſpir, le leggi al pianto.
Ch' il bel diurno raggio agli occhi eſpoſe:
E ſe fu mai, ch' ei ſi celaſſe alquanto,
Vergogna fu, che dentro al ſen l' aſcoſe.
Ed ora a i nuovi albori, all' aer cieco,
L' Alba, e le ſtelle invito a pianger meco.
Membrando, che fortuna a mille indegni,
Inutilmente i ſuoi favor diſpenſa,
Che non ſanno tentar quegli alti ſegni,
Che fan pregiato altrui per gloria immenſa;
Ed io ch' i miei penſier di gloria ho pregni,
E cotanto a virtù la mente ho accenſa;
All' umil navicella aura ſeconda
Non trovo, e manco di quel ch' altri abbonda.
A che darmi, Natura empia e crudele,
Forſe la nave di felice ingegno,

Se

lenae Mannelliae gloris ſuae, quae quum XVIII. KL. Septembris *Franciſco* coniugi fi-

Se per condurla al porto amiche vele
Mi nega il Cielo, ond' io ſchernito vegno?
Sicchè in voce di grazie alte querele
Ti rendo, e ſpregio il tuo pregiato pegno,
Che ſe a prova favori a gli altri invía,
A me ſcorteſe fu tua corteſía.
Lagrime a' miei dolor fide compagne;
E voi ſoſpiri meſſaggier del core,
Solinghi orrori, e tacite campagne,
Secretari, e conſorti al mio dolore;
Dite, quando fia mai ch' il petto bagne
Dolce verſando per letizia umore?
Ahi veggio ben, che vuol mia triſta ſorte,
Pria che ciò ſiegua, a voi mi toglia morte.
Dunque in vano ſper' io ch' in Elicona
Sormontin mai le deſioſe piante,
Ove s' impetra l' immortal corona,
Ch' appaga il tempo rapido e volante;
E qual paluſtre augel, che rauco ſuona,
E ſi ſta ſol delle baſſezze amante,
Non oſerò cantare armi ed amori,
Com' altri Cigni fan dolci e canori.
Deh ſe l' arciero fato or mi deſtina
Miſero ſegno a sì gran piaga e molta,
Vada pur l' alma errante e peregrina
Dal carcere terren libera e ſciolta;
Sacro Febo immortal, ſe tua divina
Pietate i preghi umil dal Cielo aſcolta,
Spira la cetra mia, ſcorgi il ſentiero,

lium maſculum peperiſſet, in luſtrali lavacro ab ipſo Principe Iuventutis *Coſma Me-*

Nè diſpari il poter dammi al penſiero.
Che ben ſai tu, ſe mi fù dolce e caro
Anco per te ſoffrir pene e tormenti,
Sperando di cangiar mio ſtato amaro,
Pria ch' i begli anni miei rimiri ſpenti;
E tu ſarai sì di pietate avaro,
Ch' intenerito al ſuon de' miei lamenti
Non ponghi fine a sì noioſa vita,
Donando a me la meritata aita?
Forſe ch' i' chieggio, oimè, corona o verga,
Per procurar mio ben con l' altrui danno,
O che 'l baſſo poter cotanto s' erga,
Ch' avanzi in terra ogni mortale ſcanno;
Ma chieggio ſol, che 'l tuo favore aſperga
L' arida penna, e ceſſi un tanto affanno,
Ond' ella verſi poi fontane e rivi
D' alta eloquenza, che piacendo avvivi.
E che nel grato e luſinghevol ſuono
L' altrui ſalute, e l' onor mio s' aſconda,
E l' acceſe virtù, che ſpente or ſono,
Mi faccin meritar la nobil fronda;
E ſe troppo è 'l desío, tropp' alto il dono,
Scuſi il mio ardir la tua bontà profonda,
Che viltà ſtimo, ch' uom d' alti penſieri,
Benchè negletto baſſamente ſperi.
Con queſti odioſi accenti, od altri tali,
Il mio deſtino un dì chiamai ſcorteſe,
Quando un amico ſonno le dolci ali
Placidamente ſovra me diſteſe;

Forſe

Mediceo ſubſceptum, & Sereniſſimi Fideiuſſoris nomine inſignitum, VII. KL. Octobris

. 12 ✠ 2

Forſe per addolcir cotanti mali,
O terminar di me le tante offeſe,
Qual mentre fece in me dolce ſoggiorno,
Mi parve eſſer in ſen d' un boſco adorno.
Dove ben toſto agli occhi miei s' offerſe
Dolci ombre, colli aprichi, e piagge amene,
Vaghi fior, ricche piante, erbe diverſe,
Ombroſe valli di dolcezza piene,
Roſe e viole di rugiada aſperſe,
Fugaci argenti, ch' hanno d' or l' arene,
Aure che ſuſurrando entro alle fronde
Fan più ſoave il mormorar dell' onde.
Il guardo pellegrin cercava intento
Girando in queſta, or in quell' altra parte,
V' non s' udia formare umano accento,
Nè men vi ſi ſcorgeva opra dell' arte:
Onde la mente avea dolce ſpavento,
Confuſa omai dalle bellezze ſparte,
Alfin pensò, che quì celeſte Nume
Veniſſe a diportarſi per coſtume.
Facean tetto e muraglia annoſe piante
All' alta ſelva, cui formò Natura,
Tra le cui verdi chiome augello amante
Tempra cantando l' amoroſa arſura;
Altro è, che mentre vola agile errante
Piange al ſuono d' un rio ſua dolce cura;
Recitando a vicenda i caſti amori,
Fan riſonanti i taciturni orrori.
Giacea nel mezzo un praticello adorno

Di

bris mortua eſt. Res quoque male ceſſerunt hoc anno *Ferdinando* Archiduci in Pan-

Di freſche erbette, e vaghi fior dipinto,
Che ne riprende il piè con dolce ſcorno,
Se lo peſta indiſcreto, o mal diſtinto;
I vezzoſi arboſcei, che quivi intorno
Gli fan corona, v' han talor ſoſpinto
De' propri fiori un odoroſo nembo,
Che lento piove, e gli arricchiſce il grembo.
Sparge i ripoſi alle dolc' ombre in ſeno
La tiepid' aura, e veſte la campagna,
E 'l tranquillo felice aer ſereno
Verſa rugiade, e la rinfreſca, e bagna;
D' erbe, di frondi, e fiori il boſco ameno
Sempre ringiovaniſce, e s' accompagna:
Nel vagheggiar la ſua dolce famiglia
Par che feſtoſo rida a maraviglia.
Dentro ai fugaci e limpidi criſtalli
Scherzano i muti peſci in dolce gioco,
Menando lieti e dilettoſi balli,
Tempran nell' acque l' amoroſo foco:
Altro ſi cela in ſotterranee valli,
Per far di ſe l' amante ſuo geloſo,
E perchè l' uno all' altro ancor ſi pieghi,
Ne i lor taciti ſcherzi han voci e preghi.
Battendo l' ali un freſco venticello,
Fa tremolare i faggi, olmi, ed allori,
Che movendo la chioma al praticello
Lento fa reſpirar vitali odori:
Là ſi vede ſaltare un daino ſnello,
Cui non turba il timore i dolci amori,
Quà

Pannonia, ubi Caniſae arcem expugnare incaſſum tentavit, ſuppetias fruſtra ferenti-

12 ✠ 3

Quà rimiri ſpuntar vermiglia roſa,
Ch' a' ſuoi ſmeraldi in ſen ſiede compoſa.
Non ſapea che diſpor la dubbia mente,
Di ſpeme e di piacer gravida e piena;
Or penſa gire avanti, ed or ſi pente,
Se la ſpinge il desío, timor l' affrena:
Quand' ecco di ſplendor nuovo Oriente
Donna celeſte aperſe alma e ſerena,
Che veſtita di luce, e di ſplendore,
Gl' occhi fece ammirar, temere il core.
E venendo ver me con lento piede
Vmilmente ſupèrba, amica in volto,
Diſſe a te vengo a riportar mercede,
Del bel desío, che tieni al ſeno accolto:
E s' ai dolor deſti ricetto e ſede,
Ciò più non ſoffrirai poco nè molto,
Ma con tranquille e fortunate piume,
Al Ciel mi ſeguirai tuo Duce e Nume.
Quella gran Dea ſon io, per cui ſen vanno
L' alme a godere il Ciel per lor ricetto;
E faſſi al vizio l' uom giuſto tiranno,
Per me che lievo a Dio voſtro intelletto;
Altro occupa talor dorato ſcanno,
Che dianzi fu tra voi baſſo e negletto;
E ancor ſi face col conſiglio mio
Simulacro a ſe ſteſſo, amico a Dio.
Ne creder già, che povertà non voglia,
Che tù ſegua il mio dolce almo viaggio,
Benchè non cinga te dorata ſpoglia,

O in

tibus Caeſare, Pontifice Maximo, Rege Hiſpano, & *Ferdinando* Magno Duce, qui il-

O in te non ſplenda di grandezza il raggio;
Nè dei cingere il cor di tanta doglia,
Ma felice ſventura, amico oltraggio,
Stima tua povertà, perch' il Ciel vuole,
Ch' un Mecenate ſia che ti conſole.
Vive in parte romita al Ciel diletto
Un uom, ch' in bene oprar ſe ſteſſo avanza,
Ornato de' ſuoi pregi, ad opre eletto,
Cui non puote adeguare altra poſſanza;
Sotto 'l cui regio, e ben dorato tetto
Sol trovo in terra la mia vera ſtanza.
Cui ſe paleſi il giuſto tuo desio
Porrai gli affanni in ſempiterno oblio.
Nè temer già, ch' al ſuo regal ſembiante
Vedrai dipinta la pietà del core,
E quanto ei ſia di me verace amante,
Leggi ſcritto a' ſuoi pregi, al ſuo valore;
Nè accettin più tue vergognoſe piante
I conſigli, che lor detta il timore;
Perchè ſe non confidi in ſua pietade,
Fai troppo ingiuria a così gran bontade.
E perch' il mio conſiglio anco t' affidi,
Ch' ei non t' abbia a negar ſuo dolce impero;
Se pur nell' opra mia tanto confidi,
Ch' io gli poſſa moſtrare aperto il vero;
Odi con quali i' vo' taciti gridi
Occulta ragionar, col ſuo penſiero;
Quando congedo avrai preſo da lui,
E che gli avrai narrato i deſir tui,

Si-

illuc *Ioannem* fratrem, Ducem eximiae, & famigeratae, virtutis, cum copiis auxi-

12 ✠ 4 lia-

Signor coſtui, ch' alle miſerie in ſeno,
Con alte glorie altrui ſe ſteſſo ſprona,
Or d' ogn' arbitrio ſuo ti porge il freno,
Togliendoſi a ſe ſteſſo a te ſi dona;
S' avverrà ch' in lui ſplenda il tuo ſereno,
A ſe promette ancor fregio e corona,
Pellegrinando aiuti, umile elegge
Ogni tuo bel volere a ſe far legge.
A te viene, in te ſpera, ed io l' invía,
Ne dritto par, ch' ei non impetri aita;
Se nulla v' è, ch' il buon voler reſtio,
Ti renda a sì bell' opra alta e gradita;
Dolce ti fia d' aſſomigliarti a Dio.
Giovando altrui con man pietoſa e ardita,
Perchè in mercè di così nobil zelo
Avrai per carro a' tuo' trionfi il Cielo.
E 'n terra poi di Mecenate il vanto
Eternerà tuo glorioſo nome,
Onde forſe coſtui con più bel canto
A tua gloria ornerà le proprie chiome;
Sicchè i pregi, l' onor, l' utile, e quanto
Egli otterrà per le bramate ſome,
E quanto avrà di glorioſo e buono,
Di tua pietà ſarà verace dono.
Onde ſaprai quant' è ſoave coſa
Altro mirar del mio ſereno accinto,
Che parto ſia della tua man pietoſa,
E che porti il tuo nome in ſe dipinto:
O che dolce mirar tua gloria aſcoſa

In

liaribus miſit (1). Res alia contigit
Flo-

In un che t' è d' eterno amore avvinto,
Cui ſe di veri onor miniſtri i ſemi,
Miete tua gloria a' propri frutti eſtremi.
Ma ſe nulla luſinga il tuo penſiero,
Ch' al bel desio di lui credenza nieghi,
L' eſperienza fia ritratto vero
Di ſuo nobil desio, dei giuſti preghi,
Onde aprir gli puoi tu lieto il ſentiero,
Perchè a più degne impreſe egli s' impieghi;
Nè alcun ti farà mai degno d' emenda,
Che per pietà tuo nome in lui riſplenda.
Quando avverrà, ch' i ſuoi deſiri adempi,
E l' involi al furor d' avverſa ſorte,
Lieto vivrai fra' memorandi eſempi,
D' eterno grido aprendo a te le porte;
Bel cambio fia, che ſimulacri, e tempi
Ei renda a te, ſe te 'l farai conſorte,
Non dell' oro, Signor, che ciò non chiede,
Ma di ſeguirti in trovar mia mercede.
E ſe col ſuo ſperar tropp' alto aſcende
Non è ſua colpa, ma del tuo valore,
Che deſtandolo a me l' alma gli accende
Di cercare anco il tuo nel proprio onore:
Quì tacque e ratta al bel ſereno aſcende
Ella, e deſto me laſcia in gran terrore;
Ond' io conobbi, che per mia ſalute
Era coſtei, Signor, voſtra Virtute.

(1) Auctor eſt *Io. Coſmas Baroncellius Sermone de Vita ſua ad filios*; qui hiſce omnibus interfuit; & *Iacobus Auguſtus Thuanus* ad hunc annum.

Florentiae hoc anno memoratu digniſſima; nam quum *Sebaſtianus* Luſitaniae Rex in bello Africano cecidiſſet, magnumque ſui deſiderium Luſitanis reliquiſſet, Calaber quidam, *Marcus Tulla Caſiozonius* nomine, facie *Sebaſtiano* ſimillimus, ſe vere eſſe *Sebaſtianum* e pugna ſimulato habitu profugum finxit & iactitavit. Quum autem Venetias perveniſſet a Patribus illis Hiſpani Oratoris rogatu cuſtodiae traditus fuit; ſed tamdem liberatus, Florentiam ſe contulit, ubi Magnus Dux eum vinciri iuſſit, & Neapolitano Pro-Regi miſit, attentatae fraudis poenas daturum (1). Anno MDCII. *Gabriel Chiabrera* de D. *Ioannis Baptiſtae* morte Poemation *Ferdinando* Magno Duci inſcriptum Florentiae edidit (2), quo & Principis benevolentiam magis ſibi devinxit; & Eruditorum laudes, adprobationemque promeruit; &

Ioan-

(1) *Marcus Battaglinius in Annalibus Sacerdot. & Imperii; Vita Ferdinandi* MS. ſaepius laudata; *Iacob. Auguſtus Thuanus ad hunc annum; Vianolius Hiſtor. Venet.*

(2) Titulus ita habet: *Narrazione della morte di S. Gio. Batiſta, Poemetto di Gabbriello Chiabrera, al Sereniſſimo Gran Duca di Toſcana ſuo Signore. In Fiorenza, nella Stamperia de' Giunti.* 1602.

Ioannes Mediceus in Belgium iterum profe-ctus eſt, ut Oſtendae obſidioni ab *Alberto* Archiduce primum, & ab *Ambroſio Spinula* Hiſpanorum Duce deinde factae, intereſſet; qua urbe poſt trium annorum & quinque menſium oppugnationem capta, in Britanniam contendit (1). Quum annus MDCIII. verteret, *Franciſcus* Senator alteram uxorem duxit, *Conſtantiam Franciſci F. Paulli Antonii N. Valoriam*, feminam nobiliſſimam, aliam maſculam prolem ex ea ſe ſuſcepturum ſperans, quum ex prima uxore femellas filias plures, & unum tantum marem, ſubſtuliſſet: nec eventus ſpem fefellit. Domeſticae laetitiae RICHARDUS particeps Venetias profectus eſt, in qua urbe ſocietatem mercaturae faciendae gratia inierat, cito tamen in patriam reverſurus, ubi Magnus Dux ad mercaturae progreſſus ampliandos animum adplicuerat; quare Florentiae artificium telas holoſericas, quae ab levigata, & lucida, ſuperficie *Raſarum* nomen acceperunt, & vela, inſtar illorum, quae Bononienſes fabricare conſueverant, texendi inſtituere volens, quum RICHARDUS tunc temporis Venetiis verſaretur, *Franciſcum* eius fra-

1) *Coſm. Baroncellius De Vita ſua*.

fratrem hac de re conſuluit, & ad eum epiſtolam dedit a Monte Vectolini VI. KL. Ianuarias huius anni, quibus iubet, ut una cum Principalis Aerarii Quaeſtore, iubeat atque committat RICHARDO fratri omne id, quod rei exſequendae conducat, quodque ipſe Venetiis rediens curare valeat, & Bononiae etiam addiſcere: quo vero citius RICHARDVS imperata capeſſeret, publicae fidei litteras, *Franciſco*, & Quaeſtori, hac de re datas, ei mitti praecepit (1). At dum Venetias RICHARDVS contenderet, ſi forte Ferraria tranſibat, in ea urbe amicos eruditos inviſerit; ſiquidem ibi amicos habuiſſe indicare videatur eius epiſtola, quo anno ſcripta incertum, quae ita habet.

Multum Magnifice, & Excellens,
Domine mi.

Detius (2) noſter epiſtolam mihi Tuae Dominationis oſtendit, ex qua cognoſcere po-

(1) Monumenta exſtant in Archivo Richardiano.

(2) Hic, ut videtur, eſt *Io. Baptiſta Detius*, cuius ſuperius *pag.* LXXXVIII. mentionem fecimus. *Io. Baptiſta* enim *Detius* iunior, qui

potui , te meam epiſtolam non accepiſſe , qua gratioſae tuae reſpondebam ; quod quidem

qui a *Clemente VIII.* in Purpuratorum Senatum anno MDIIC. cooptatus eſt, eſſe non poteſt ; quum adoleſcens Romam Florentia migrarit anno circiter MDXCII. quum natus eſſet anno MDLXXVI. ſi *Io. Palatio* magis, quam *Nigrio* fidem habemus . Conſulat quis de eo , ſi tanti eſt , *Iulium Nigrium De Scriptoribus Florentinis* , *Ferdinandum Vghellium De Epiſcopis Oſtienſibus* , *&* *Io. Palatium in Faſtis Cardinalium* . Quo autem anno ille *Detius* ſenior , qui *Ioannis Mariae* filius fuit , & anno MDXXXIX. natus eſt, obierit ignoro , ſed anno MDXCV. adhuc vivebat . Miror tamen , cum a *Nigrio* ſilentio praeteriri , quum homo litteris admodum inſtructus fuerit . In Codice Richardiano III. *Pluteo O. Ordine IV.* eſt Epiſtola *Paulli Ruſſii* ſcripta *Io. Baptiſtae Detio* anno MDLXIV. Piſis , & Carmina varia ab *Ruſſio* eidem inſcripta , ex quibus unum hic proferre lubet ; ex quo intelligere eſt, *Detium* non tantum eruditione praeſtitiſſe, ſed ſuas commentationes etiam litteris mandaſſe .

Felice Donna , il Ciel cui diede in ſorte
Sì degno amante , i cui vivaci inchioſtri
A mal grado del tempo , e de la morte
Renderan ſempre illuſtri gli onor voſtri .
Deti, *felice e voi , ch' a queſti noſtri*
Tempi , ſchivando l' empie ſtrade, e torte ,

L' ali

dem mihi diſplicet, quia in ea tibi prolixe ſcripſeram ſuper iis, quae rogaveras. Etenim, quum litteras Ferrariam (1) *ſimpli-*

L' ali impennate a' luminoſi chioſtri,
Di sì belle, mercè, sì fide ſcorte.
Coppia, tre volte, e quattro, e più felice,
Se ſpregiando del Mondo il foſco, e 'l vile
L' un l' altro amate quanto è bello, e lice.
Donna, s' ei v' orna col ſuo raro ſtile,
Illuſtrate 'l bel voi, ch' egli arde, e dice,
E vivete beati eterno Aprile.

Hic *Detius* unus ex Academiae Furfureae inſtitutoribus, eius Archiconſul primus, hoc eſt, anno MDLXXXVII. fuit, ut ſcribit V. Cl. *Salv. Salvinius* in *Faſtis Conſularibus Academiae Florentinae*, ubi de *Ioanne Baptiſta Detio* agit, & V. Cl. *Ant. Mar. Biſcionius* in *Vita Ant. Franc. Grazinii pag.* XLIX. quae huius operibus praefixa eſt, edit. Flor. 1741.

(1) Qui nam Ferrariae vir eruditus eſſet, qui cum Florentiae verſante amicitiam *Richardus* contraxerat, me prorſus latet. Multi viri eruditi per ea tempora Ferrariam patriam ſuam illuſtrabant, ut apud *Ferrantem Borſettum Hiſtor. Gymnaſ. Ferrar.* videre eſt. An non tunc temporis *Io. Baptiſta Guarinius* Ferrariae in patria fuerit, quem *Detii* amiciſſimum fuiſſe conſtat? *Guarinius* inſuper, qui anno MDCXII. vita defunctus eſt, diu Florentiae apud *Ferdinandum* Magnum Ducem permanſit, praeſertim anno MDCI. quum anno MDXCVIII. in hanc urbem veniſſet, ut ſuperius *pag.* CXLI. videre eſt.

pliciter miſerim, nec cuiquam commendaverim, illae periere. Hiſce modo breviter ſupplebo, dicens tibi, Dantem omnium primum fuiſſe, qui rhythmum ternarium invenerit (1); illudque poeſeos genus excogitaverit, quod per inſomnia res exhibet (2): quem deinde in hoc imitati ſunt Fatius Vbertius (3), Petrarcha in Triumphis

(1) *Dantem*, ſeu *Durantem*, *Aligerium* Florentinum omnium primum ternario rhythmo, ut vocant, uſum eſſe, tradit etiam *Io. Mar. Creſcimbenius* in *Hiſt. Poeſis Vulg. Lib. I. pag.* 15. 38. 39. Verum in *Commentariis illius Hiſtoriae Vol. I. Lib. I. Cap. XIII pag.* 162. quum dixiſſet, etiam *Ludov. Caſtelvitrum*, & *Claud. Ptolemaeium* in hac eadem ſententia fuiſſe, id in dubium revocat, & ternarii rhythmi inventionem *Brunetto Latino*, qui ante *Dantem* floruit, attribuit *Creſcimbenii* editione Veneta anni MDCCXXXI. utor.

(2) Non video id adnotatum a *Io. Mar. Creſcimbenio*, qui tam fuſe ac prolixe de noſtra Poeſi egit: non tamen id ita adfirmo, ut omnia in *Creſcimbenio* a me obſervata eſſe pertendam.

(3) De *Fatio*, ſeu *Bonifacio*, *Vbertio*, *Mich. Pocciantius*, *Iulius Nigrius*, & *Io. Mar. Creſcimbenius*, agunt. Duo eius Dictamundi Codices MSS. in Richardiana Bibliotheca exſtant, & in aliis Codicibus varia eius carmina.

phis (1), *Ioannes* (2) *Pegolottius in imitatione perſimili*, *Boccaccius* (3) *in Amatoria Viſione*, *Auctor Ephemeroedias*

(1) *Franc. Petrarchae* Carminum Codices MSS. quamplurimi & inſignes, in Bibliotheca Richardiana habentur.

(2) De *Ioanne Pegolottio* ita *Io. Maria Creſcimbenius Vol. IV. Comment. Hiſtor. Vulgar. Poeſeos Lib. I.* ſcribit: *Giovanni Pegolotti fu Poeta bizzarro, e capriccioſo, e non poco inclinato al ſatirico, e al burleſco. Fiorì nel principio del Secolo XV. in tempo di Alberto V. Marcheſe di Eſte, del quale era ſuddito: per lo che noi conghietturiamo, che egli foſſe della ſteſſa famiglia de' Conti Pegolotti, che ora fioriſce in Reggio di Lombardia. Si truovano ſue rime MSS. nella Strozziana; e ſe ne trovano anche nella Chiſiana; ed in queſta è appellato Nanni, che è accorciamento di Giovanni. Io. Cinellius* in *Hiſtoria Florentinorum Scriptorum* MS. apud laudatum *Biſcionium* haec habet: *Giovanni Pegolotti Poeta, il quale compoſe più e diverſe coſe, la maggior parte perdute. Solo di ſuo ſi conſerva, per quanto ho veduto, un Volumetto di rime diverſe nella Libreria del Senat. Carlo Tommaſo Strozzi, e d' altri Cittadini.* Conſule Scholion inſequens, ubi de Ephemeroedia agitur.

(3) *Io. Boccaccii* operum Codices MSS. plurimi in Bibliotheca Richardiana exſiſtunt.

dias (1) *incertus* , *quod prima char-* *ta*

(1) Huius operis *Phimerodiae*, ſeu potius, ut puto, *Ephemerodiae*, inſcripti Auctor ignotus prorſus, non ſecus ac opus ipſum; quod tamen ipſe prope exiſtimarem eſſe ἀνώνυμον καὶ ἀδέσποτον illud, quod in Codice Richardiano XXIII. *Pluteo O. Ordine III* exſtat; nam totum ternariis verſibus per inſomnium evolvitur, & explicatur; opus ſatiricum plane, & in aetatis vitia truculentum. At quum videam in eo primam chartam minime deſiderari; nec *Aloiſio Davanzatio* inſcribi; nec eam aetatem praeſeferre, quae parum a *Boccaccii* obitu diſtet; quos Codicis & operis characteres *Richardus* indicat: annon fuerit potius, poema in memorato Codice exſtans, *Ioannis Pegolottii*? & certe ſtilus acer, & mordax, illi omnino convenit: ſe regionis montanae incolam fuiſse indicat. Sed multa laude *Philippum Mariam* Mediolani Ducem, & *Nicolaum Fortebraccium*, vulgo *Picininum*, adficit, quod erga Florentinorum hoſtes Florentinus numquam feciſſet; ita autem loquitur, ut litteram Z ſemper conſtanterque elemento S mutet; Piſanorum & Lucenſium more, niſi librarii vitio id factum eſt. Inſuper *Ioan. Cinellius* inter Florentinos Scriptores *Pegolottium* recenſet; & *Richardus* in hac Epiſtola nonniſi Florentinos Poetas commemorare videtur; etſi gentem *Pegolottiam* in

ta operis deſideretur , *ſed qui eam*
13 ✠ *Aloi-*

in Gallia etiam Ciſalpina exſtitiſſe novimus, cum Regii Lepidi, tum Guardaſtalli. Illud autem, quod dubium omne de medio tollit, eſt, quod gens *Pegolottia* ab antiquis temporibus Florentiae fuit, ut *Ricordanus Malaſpina* tradit; & ſupremos honores in hac Civitate diverſis temporibus geſſit; quare ex ea gente fuit, qui anno MCCLXXVIII. conditionibus pacis a Cardinali Latino compoſitae ſubſcriberet; anno vero MCCXC. *Pegolottiorum* domus igne correpta Florentiae deleta eſt, ut in *Hiſtoria Florentina Admiratus* ſcribit. *Arriguccius* autem *Pegolottius* anno MCCCXLI. Syndicus, ut vocabant, ſeu Procurator *Maſtini Scaligeri*, Lucam venditam *Maſtini* nomine Florentinis emtoribus tradidit, auctore *Ioanne Villanio Lib. XI. Chronici Cap.* CXXXII. Hic *Arriguccius*, qui anno MCCCLXXXIV. teſtamentum condidit, in quo *Arriguccius Pegolottius* a Monteacuto Populi S. *Felicitatis* adpellatur, & qui *Lotti*, ſeu *Pegolotti* filius fuit, filios habuit *Petrum*, *Thaddaeum*, & *Ioannem*; qui *Ioannes* contracto nomine *Nanni*, vocatur in Membrana Archivi Vectigalium Contractuum, exarata anno MCCCC. non ſecus ac ab *Richardo* nuncupatur. Hic *Angelam Baldini* F. a Monte Politiano uxorem duxit; & eſt ille Poeta, quo de etiam *Cinellius*, & *Creſcimbenius*, ut ſuperius *pag.* CXCI. vidimus, agunt. Quare corrigendus eſt *Creſcimbenius*, ubi opinatur, *Ioannem* hunc

cx

Aloiſio , *Manentis* *filio* *Davanza-*

ex gente *Pegolottia*, quae Regii Lepidi eſt, fuiſſe; niſi illa ex antiquiſſima familia *Pegolottia* Florentina derivatur. Haſce gentis *Pegolottiae* Florentinae notitias acceptas refero humanitati *Io. Baptiſtae Deii*, Archivo Magni Ducis arcano Praefecti, & patriarum antiquitatum conſultiſſimi. Quare iam conſtare arbitror, poema illud in memorato Codice exſiſtens *Ioannis Pegolottii* non eſſe. Aetatem autem operis, cuiuſcumque ſit, ita deprehendere eſt. Quum perſpectum habeamus, *Philippum Mariam* Mediolanenſium Ducem, anno MCCCCXLVII. mortuum eſſe; & anno MCCCXXX. Lucenſibus contra Florentinos ſuppetias tuliſſe; & victoriam de Venetis in Pado anno inſequenti ab eo relatam: & quum videamus *Philippi Mariae*, tamquam nuper agentis, ni fallor, & memoratarum rerum, quae *Nicolai Picinini* opera expeditae ſunt, in hoc poemate mentionem fieri: intra hoc tempus, vel non multo poſt, poema compoſitum fuiſſe videtur. Hoc opus ita incipit:

Qualunque obliviando nega, o tace,
Senſa cagione il grato beneſiſio,
Pietà diſtrugge, e largità disface.
L'oſio, ch' è padre, e genera ogni viſio ec.

Finis autem ita habet:

Degna, dolce Maria, noi conſervare
Senſa peccato per graſia divina,
E ſempre noi poſſian te ringraſſiare.
Miſerere da ſera, e da mattina,

Per-

Digitized by Google

Perchè in te ſola ſol ci confidiamo:
Miſericordia, o Stella matutina.
E noi, Madonna noſtra, in te ſperiamo,
Che tutti guardi dal ſuplicio eterno,
E al fin noſtro teco ripoſiamo
In vera pace, e gaudio ſempiterno.

Quum autem principio satiram dicaciſſimam contra feminas texuiſſet, ait *Cap. V.* ſe ſilere tamdem velle, quia

Di loro appieno il buon Boccaccio ſcriſſe,
Di lor coſtumi, e lor fatti, e lor ſenno:
Mai fu neſſun, che sì ben le ſcopriſſe.

Aureum vero Florentinum ita indicat:

Non fa meſtier, che ſi abbi a vergognare
Neſſun, che ſia ladrone, e traditore,
E ſcelerato qual vogli contare.
Anzi quello è onorato, e con l'amore
Quello i magnati lo lan con lor poſſa,
Se ha pur ſeco san Iohanni, e 'l Fiore.

Capite XXV. ita canit:

Dipoi il prudente Filippo Maria,
Che racquiſtò le terre di Milano,
Con arte più, che con cavalleria.
Il glorioſo e nobil Capitano
Niccolò Piccinin, pien d'ogni ingegno,
Paſsò per nuove vie nel Lucan piano.
Facendo aſſai di meraviglia pregno
Il popol Fiorentin, ch' avea ſerrato
I paſſi tutti, e ruppe lor diſegno.
E come a Pietra santa pria arrivato
Sentì le Galeaſſe Fiorentine
Le ſaeptie de' Lucan gran pigliato.
Benchè alle marineſche diſcipline
Quella gente non uſa, e peggio in punto,

13 ✠ 2 *Era*

tio (1), *paullo poſt Boccaccii obitum in-*

Era lor legno, e minaccia ruine;
Tanto veloce ſeguì, che li agiunto
La preda tolta, e li avverſar fuggiro,
Perch' il timor della ✠ li a punto.
Dopo la rotta a Siena ſe ne giro,
E que' fe co' Lucchesi collegare:
L'impreſe ſue per invidia falliro.
Non vo' de' Galeon quì racconture,
Che preſe in Po, e di molti gran fatti,
E di più coſe magne lui laldare.

Opus in XXIX. Capita diſpertitum eſt. Itaque ut ad *Phimerodian* revertar, quum omnes Codices Richardianos MSS. evolverim & conſideraverim, eiuſmodi opus invenire non fuit: quare veroſimiliter periit.

(1) *Aloiſius, Manetti* F. *Ioannis* N. *Davanzatius* ſupremo Priorum, ut vocant, Magiſtratu functus eſt anno MCCCCXIV. *Richardus*, pro *Manetti*, *Manentis* ſcribit, non magno diſcrimine; ſed alii omnes *Manettum* conſtanter adpellant. Et quidem *Manettus*, *Ioannis F. Davanzatius*, *Aloiſii* pater, anno MCCCXCVII. eumdem Magiſtratum geſſit. Fortaſſis vero *Aloſius* ille Poeſi, & eruditione, delectabatur, non ſecus ac gentilis eius *Mariottus*, *Henrici F.* qui aetate ſubpar fuit, & anno MCCCCXLI. Carmen Italicum de Amicitia una cum aliis Poetis, in Eccleſia principe, Florentiae recitavit. Carmina *Mariotti* varia exſtant in pluribus Codicibus MSS. Bibliothecae Richardianae.

inſcripſit (1) *; poſtea vero Matthaeus Palmerius* (2), *cuius opus, eo quod diris devotum, legique probibitum fuerit, in publicis Proconſulis, Florentini Magiſtratus, aedibus adſervari tibi oſtendi; id quod in cauſſa*

13 ✠ 3 *fuit,*

(1) *Io. Boccaccius* obiit anno MCCCLXXV.

(2) *Matthaeus Marci F. Palmerius* anno MCCCCLIII ſupremo patriae ſuae Florentiae Magiſtratu defunctus, ſcripſit opus Italicis verſibus, cui *Civitas Vitae* titulus eſt; cuius tria exemplaria MSS. memorat *Iul. Nigrius*, unum in Bibliotheca Mediceo-Laurentiana, alterum in Bibliotheca Strozziana, tertium denique in Ambroſiana Mediolanenſi. Quod vero in Laurentiana Bibliotheca extat, eſt illud, quod *Richardi* aetate in aedibus Proconſulis, quae tunc, ubi nunc Nuntii Apoſtolici tribunal eſt, exſiſtebant, adſervabatur; quodque Arno flumine exundante periclitatum fuiſſe tradunt: & certe membranae, quibus conſtat, aqua tinctae, & maculatae, contractaeque, adhuc ſpectantur. In ſcheda huic Codici adpoſita ſequens inſcriptio eſt: *Opus Matthei Palmerii, quod ſigillatum Notariorum Arti Florentie donavit, conditione appoſita, ut non aperiatur dum in ſuo religatus corpuſculo vivet ipſe Mattheus.* In fine autem Codicis legitur: *Expliciunt Expoſitiones Leonardi Dathi Canonici Florentini in Libros Civitatis Vitae Matthei Palmerii Florentini. Leonardus Datbus poſtquam hoc opus commentavit, Secretarius fuit Apoſto-*

licus

fuit, *cur illud mihi comparare neglèxerim*. *Iiſdem temporibus Lucas Pulcius* (1) *ſuum*

licus & Maſſanus Epiſcopus. *Anno ſalutis humanae MCCCCLXXIII*. *& II*. *Iunii hoc celeberrimum opus conſummatus eſt*. *Die autem Mercurii*, *hora vero XII*. *Laus*, *honor*, *imperium*, *& gloria ſit omnipotenti Yheſu Chriſto per infinita ſeculorum ſecula*. *Amen*. *Omnium rerum viciſſitudo eſt*. De *Matthaeo*, praeter alios innumeros, agit *Bartholemaeus Fontius* in *Annalibus*, qui MSS. in Bibliotheca Richardiana adſervantur, eiusque mortem ſignat anno MCCCCLXXV. In Codice MS. Richardiano I. *Pluteo N*. *Ordine III*. exſtat Oratio *Alamanni Rinuccini* in funere *Matthaei Palmerii*, habita anno MCCCCLXXVIII. die XV. Aprilis, ut titulus praefert. Illud *Matthaei* opus, *Civitas Vitae*, inſcriptum, quum erroribus nonnullis inquinatum a Theologis deprehenſum eſſet, flammis damnatum, combuſtumque fuit: quare ille horror animis concrevit, quo homines illud averſabantur, ut *Richardi* Epiſtola indicat: & hodienum in Bibliotheca Laurentiana ab aliis voluminibus ſeparatum, & in abaco clauſum, cuſtoditur. Ceterum in Bibliotheca Richardiana exſtant excerpta huius operis, & Commentariorum *Leonardi Dathi*, in Codice III. *Pluteo S*. *Oιdine I*.

(1) De *Luca Pulcio*, *Pocciantius*, *Nigrius*, & *Creſcimbenius*, aliique agunt, ſed neminem adhuc inveni, qui *Driadeum* ei tribuerit: cuius

ſuum Driadeum compoſuit ; & *paul-*
13 ✠ 4 *lo*

cuius poematis nulla mentio apud *Poccian-tium*, & *Nigrium*, in *Luca*, & *Aloiſio*, *Pulciis*. *Io. Maria Creſcimbenius* autem *Vol. II. Commentar. Vulg. Poeſeos Part. II. Lib. V. §. XXXVIII.* eſſe illud opus *Aloiſii Pulcii* adfirmat his verbis: *Oltre a ciò compoſe Luigi un altro Poema intitolato il Driadeo, che parimente è in iſtampa ec.* At ſi *Creſcimbenius* Driadei editionem anno MDXLVI. Florentiae curatam vidiſſet, hoc poemation non *Aloiſio*, ſed *Lucae Pulcio* fratri, tribuiſſet; nam hunc titulum praefert: *Driadeo d' Amore, di Luca Pulci, iſtoriato, nuovamente ſtampato, e ricorretto.* Et recte dicitur hoc opus denuo excuſum, nam Florentiae an. MCCCCLXXXI. primum typis vulgatum fuerat, poſt cuius exordium, argumentum ita incipit: *Comincia la prima Parte del Driadeo compilato per Lucio Pulcro al Magnifico Laurentio de' Medici &c.* Nomine vero *Lucii Pulcri*, venire *Lucam Pulcium* luculente indicat *Bernardus Giambullarius*, qui *Ciriffum Calvaneum*, poema a *Luca* & *Aloiſio Pulciis* compoſitum, & imperfectum relictum, continuavit; prope finem enim eius continuationis ait:

Ma non avendo in tutto ſodisfatto
Col vago ſtile ornato d' eloquenza,
Qual nel principio Lucio Pulcro ha fatto,
E poi Luigi fonte di ſcienza &c.

Moris autem fuiſſe etiam apud Florentinos nomina propria aliquatenus immutandi, &

ad

lo poſt Ioannes Neſius (1) *ſuum poema, cui, quia imperfectum reliquit, etiam titulum non adpoſuit; cuius quidem* ἀυτόγραφον *Dominationis Tuae oculis ſubieci, fragmentis tamen conſtans & mutilum; quod quidem dein-*

ad antiquorum nominum ſimilitudinem reformandi, multis exemplis docet V. Cl. *Salvin. Salvinius* in *Faſtis Conſularibus Acad. Florentinae* in *Iacobo Pittio pag.* 198. Inſuper in Bibliotheca Richardiana hoc Poema manu exaratum exſtat in Codice XXVI. *Pluteo O. Ordine III.* & quidem ſaeculo XV. ſcripto, in cuius fine ita legitur: *Finito il Driadeo fatto fatto per Lucha Pulci*. Non video autem cur *Richardus* Driadeum *Lucae Pulcii* in exemplum adducat, quum non ternariis, ſed octonariis, verſibus conſtet; niſi id facit, quod in hoc poemate Vates inſomniis & viſis utitur.

(1) *Ioannes Neſius*, Florentinus, *Marſilii Ficini* diſcipulus, Graece Latineque doctus, & Philoſophiae Platonicae ac Peripateticae conſultus, ſaeculo XV. exeunte floruit. *Michael Poccìantius*, & *Iul. Nigrius*, qui de eo agunt, hoc Poema Italicum ternariis verſibus contextum a *Richardo* indicatum non memorant; ſed illud titulo carens in Bibliotheca Richardiana adhuc exſtat, cuius initium ita habet:

La viva luce, che di vita informa
L' uno, e l' altro Emiſper, partía dal regno,
Ove ſi ſtampa la ſua prima forma.

E le

deinde in formam meliorem abſolutioremque reductum ad manus meas pervenit. Si Dominatio Tua horum cuiuſque initia tibi mittam vult, eorum, dico, quae apud me in-

E le ninfe Dodonide quel ſegno,
Che 'l Tauro regge, e le ſacrate corna,
Fatto avien già di ſette fiamme degno ec.

Totum opus in XXVIII. Capita diſtributum eſt, totumque ex intima Philoſophia, & Mythologia antiqua, coagmentatum, in quo Poeta non invenuſtus, per inſomnia, rerum univerſitatem in coelum ſublatus contemplatur. Ita autem definit:

Chiudi oggi, Signor mio, l' ultimo giorno;
Queſto ſia, Signor mio, quel ſacro tempio
Onde faccia per grazia a te ritorno.
Veggio ſopra di me orrendo ſcempio,
Se raggio retto tuo preſto non ſcende
Di tua bontà per farmi al mondo eſempio.
Snoda, Signor, dagli occhi l' atre bende,
E mentre ſon da te a te aperti,
E 'l cor a te per te ſu' ale eſtende,
Falli per gràzia tua del mio ben certi:
E l' alma, che tua ancilla ora eſſer vuole,
In faccia poſſi ſempre in Ciel vederti,
E' vaghi lumi ſua fermare al Sole.

Hoc autem exemplar videtur eſſe illud, quod integrius & abſolutius tamdem *Richardus* adquiſivit. Illa in hoc poemate obſervatione digna ſunt, quod colores radiis ſolaribus effici paſſim inſinuat; quod

Cap.

integra exſiſtunt, faciam lubenter tibi gratificaturus. Quod vero attinet ad illud, quod a me petebas, ut ſcilicet aditum aliquem ad Hiſpanienſem Aulam tibi aperirem,

Cap. XV. antipodas eſſe adfirmat; & Lacteum Circulum parvarum ſtellarum congeriem eſſe dicit. Exſtat quoque adhuc in Richardiana Bibliotheca Codex ille eiuſdem operis imperfectus, quem *Richardus* hic commemorat, & eſt ſignatus Num. XXII. *in Pluteo O. Ordine III.* ipſaque manu *Ioannis Neſii* ſcriptus eſt; quum ille perfectior alia manu exaratus ſit, forte ipſius *Ioannis* iuſſu, quum in eo crebrae correctiones auctoris occurrant; quapropter & ipſum autographon dixi. Quaedam eiuſdem Poematis portio eſt in Codice pariter Richardiano VI. *Pluteo S. Ordine I.* Varia etiam alia *Ioannis Neſii* opuſcula MSS. in Bibliothecis Richardianis adſervantur. Ad hunc mittit Epigramma Italicum *Alexander Verrazzanius*, cui alio Epigrammate *Neſius* reſpondet; exſtantque in Codice Richardiano XXIV. *Pluteo O. Ordine IV. Ioannes* vero hic *Franciſci* F. *Ioannis* N. fuit, & ſupremum Priorum Magiſtratum ſortitus eſt anno MCCCCLXXXV. MCCCCXCVIII. MDII. Non tamen memoratum poema tantum *Neſius* hic condidit; verum etiam diverſi argumenti aliud prolixum, ternariis pariter verſibus contextum, quod autographon in eadem Bibliotheca Richardiana exſtat, *Pluteo S. Ordine I. Num. III.*

rem, quo tuum illud negotium ibi ageres, tibi dixi, iſthuc venturum D. Raphaelem Mediceum (1) *re-*

III. ſed imperfectum omnino, & informe, propter crebras emendationes. Ita vero eſt diſſipatum, ut difficillimum ſit principium, vel finem operis, in diſperſis chartis, deprehendere. Satis tamen elucet illud poſt annum MCCCCLXXIII. elucubratum fuiſſe; nam poematis portio ſcripta eſt in chartis, quae nominibus faciendis inſerviebant, & in quibus ille annus adnotatus fuerat. Iucundum autem eſt ex illi intelligere, quanto pretio libri ea aetate compararentur, vel ornarentur, vel a librariis deſcriberentur. Nam, exempli gratia, cognoſcimus, *Terentii* Comoedias floreno uno emtas fuiſſe; *Laurentii Vallae* Elegantias Latini ſermonis, florenis duobus, libra una, ſolidis decem; & pro iis pictura ornandis, & compingendis, expenſas fuiſſe libras quinque. Quaeſtiones Tuſculanae *Ciceronis* libris quinque conſtiterunt; pro iis vero pictura variandis & compingendis expenſae librae duae, & ſolidi decem. Pro deſcribenda *Statii* Thebaide ſoluti floreni duo *Ioanni de Marcha*, ſeu Picenti, librario. Aliae *Ioannis Neſii* lucubrationes oratione pedeſtri, & praeſertim excerpta ex variis Scriptoribus, habentur in Codice Richardiano VI. *Pluteo S. Ordine I.*

(1) *Raphael Mediceus* miſſus eſt Ferrariam Orator poſt mortem *Alfonſii II.* Ducis anno MDXCVII.

Oratorem, qui iſthic reſideat, cognatione & amicitia cum noſtri Magni Ducis apud Regem Hiſpaniae Oratore (1) *coniunctum, & ab eo, utpote humaniſſimo, id omne facile te obtenturum &c.*

Hanc epiſtolam, paullo ſerius a me repertam, lubenter protuli, quod RICHARDI eruditionem amplius arguat, & humanitatem, ac religionem, luculentius in propatulo collocet; atque ea confirmet, quae de illo hactenus ſcripſimus. Illa quidem ſcripta fuit anno MDLXXVII. quo *Raphael Mediceus* Ferrariam Orator, quum *Alfonſus II.* Dux obiiſſet, miſſus eſt. (2) Anno ſequenti Venetiis iam rever-

MDXCVII. menſe Novembri. De eo *Fulvius Fontana De rebus geſtis Equitum Stephanianiorum pag.* 43. & *Marcheſius* in *Muſeo Honoris Par. I. pag.* 308. agunt.

(1) *Franciſcus Guicciardinius* hic erat; cuius mentionem fecimus ſuperius *p.* CXXII.

(2) Exſtat haec autographos in Codice Richardiano *IV. Pluteo S. Ordine III.* atque vernaculo ſermone, quo ſcripta fuit, ita habet:

Molto Magnifico ed Eccellente Sig. mio.

Il Deti noſtro mi moſtrò una di V.S. per la quale poſſetti vedere, che la non aveva ricevuto

verſus in patriam, cauſam habuit Richardus, cur de ſui Principis clementia & liberalitate laetaretur. Nam hoc ipſo anno MDCIV. V. Eid. Maii *Ferdinandus* Magnus Dux ad eius preces, habi-

vuto una mia in riſpoſta della grazioſa di V.S. che mi diſpiace, per haverle ſcritto a lungho ſopra il domandatomi; e per avere mandato le lettere a Ferrara ſempricemente, ſenza indirizzarle a qualcheduno, ſon mal capitate. Suprirò con queſta brevemente dicendoli, che Dante fu il primo ritrovatore della Terza Rima, e di quella ſorte di Poeſia, che per mezzo di ſogni ſi rapreſenta; ſeguito in ciò e imitato dipoi da Fatio Vberti, dal Petrarca ne' Trionfi, da Nanni Pegolotti in una ſimile imitazione, dal Bochaccio nell' Amoroſa Viſione, da l'Autore della Phimerodia incerto per mancarmi la prima carta, ma indiritto a Luigi di Manente Davanzati, di poco appreſſo la morte del Bochaccio. Poi Matteo Palmieri l' opera, che le moſtrai conſervarſi nel Proconſolo publicho Magiſtrato, ſe ben proibita; e per ciò non mi ſono curato d' averla. Ne' medeſimi tempi fece Luca Pulci il ſuo Driadeo, e poco appreſſo Giovanni Neſi il ſuo poema, che per eſſer laſciato imperfetto non lo intitolò, del quale moſtrai a V.S. l' originale frammentato e ſpezzato: m' è poi capitato alle mani in miglior forma ridotto. Se V.S. vuole, che di ciaſcuno le mandi i principi, dico di quel che mi ritro-

habitaque meritorum eius ratione, conceſſit ei, eiuſque, ac *Franciſci* fratris, liberis poſteriſque, in emphyteuſim perpetuam, latifundia quaedam in agro Piſano ſita ad oram maritimam inter flumen, quod Mortuum dicitur, & fluminis Auſeris oſtia, ipſumque flumen Mortuum, certo cenſu, & conditionibus, eaque praeſertim, ut turrim inibi caſamque conſtrueret, quae non minus mille quingentis ſcutatis argenteis conſtarent. Nec mirum ſi Richardus multa in Piſano agro poſſidere deſideraret, quum ampliſſima arva & praedia eius maiores in eodem comparaviſſent; diuque Piſis morari conſueverint (1). Quod quidem in cauſſa fuiſſe vi-

trovo intero appreſſo di me, lo farò volentieri per ſervirla. Quanto a che la mi ricercava, che io le procuraſſi qualche indirizzo alla Corte di Spagna per trattare un ſuo negotio, le diſſi come coſtì verrebbe il Sig. Raffaello de' Medici per Ambaſciadore Reſidente, che teneva parentela ed amicitia con l' Ambaſciadore del noſtro GranDuca alla Corte di Spagna, e da lui come gentiliſſimo ne haverebbe ogni gradimento, e perchè . . . . ſe vuole poi che cerchi per altri modi &c.

(1) Quando *Richardii* Piſas migraverint, incertum haberetur, ſi conſtaret, *Richardum* il-

videtur, cur anno MDIC. idem Richardus & *Franciſcus* frater, memoratum Principem rogaverint, ut ſibi ſuisque liberis poſteriſque ad utendum fruendum concederet, & liberaliter largiretur, certam viae foveaeque partem, quae in Piſanae urbis pomoeriis a *Conceptarum* via ad D. *Marthae* Parthenonem protenditur, quo

illum, *Franciſci* F. *Richardi*, de Capella S. *Philippi de Vicecomitibus*, Piſis morantem, qui contractui anno MCCCXCVII. Piſis celebrato teſtis interfuit, ut patet ex Inſtrumento ſeu Membrana archetypa Archivi Richardiani, ex horum familia vere fuiſſe. Tempora certe non repugnant, & nomina huic familiae uſitata conveniunt; *Franciſcus* enim in genealogia Richardiana non ſemel occurrit, ut *Franciſcus Richardii* F. *Iacobi* N. anno MCCCCLXV. natus: *Franciſcus Radulphi* F. de quo ſupra *pag.* 57. *Petrus Franciſcus Gabrielis* F. qui anno MDXXVII. vivebat: *Franciſcus Ioannis* F. *Gabrielis* N. de quo ſuperius *pag.* 1. & alibi paſſim: quare oportet ut *Franciſcus* ille *Richardi* F. *Anichini* frater fuerit, aliumque *Richardum* genuerit. Nam quum *Anichinus* anno MCCCL. iam floreret, potuit tunc florere etiam *Franciſcus*, & uxore ducta *Richardum* generare, qui anno MCCCXCVII. quadraginta circiter annos natus contractui illi intereſſet. Tunc

quo herbarum, florumque ſatione fructiferarumque arborum plantatione, cultam & amoenam efficerent; id quod Princeps ille munificus IV. Non. Martii lubentiſſime indulſit, addita tamen conditione, ut tres portas in tradito campo aedificandas curarent. Diploma vero ſupplicibus ſatis honorificum ita incipit.

Fer-

Tunc iam pateret, *Anichini* alium fratrem fuiſſe *Franciſcum*. Habuiſſet etiam alium fratrem *Anichinus*, ſi *Petrus Richardi* Epiſcopus Tiphernas, qui anno MCCCXLVI. ad hanc dignitatem evectus eſt; & qui a *Franc. Ignatio Lazario* in Catalogo Epiſcoporum Thiphernatium nobilis civis & Canonicus Florentinus dicitur, vere ex hac familia fuiſſet. Verum Bulla ipſa *Clementis VI.* qui eum Epiſcopum creavit, conſulenda eſſet, & an vere civis & Canonicus Florentinus in ea dicatur, obſervandum: *Anichinus* enim anno demum MCCCLXVI. Civitate Florentina donatus eſt. Sed ut ad *Richardiorum* Piſas migrationem revertar, conſtitit liquido ſuperius *pag.* 6. iam anno MCCCCLX. Piſis commoratos eſſe; & ex Monumentis Archivi Richardiani adparet, *Antonium* & *Richardum*, *Iacobi* filios, Piſas contendiſſe anno circiter MCCCCXLIV. Ab hoc autem ſaltem tempore nullus eſt ambigendi locus, quin *Richardii* Piſis verſati fuerint, ubi magnas opes accumularunt.

Ferdinandus Medices Dei Gratia Etruriae Magnus Dux Tertius, Florentiae & Senarum Dux Quartus. Capiſtrani Princeps. Portus Ferrarii in Ilva Inſula, Caſtilionis Piſcariae, & Igilii Inſulae Dominus &c. Sacrae Religionis Sancti Stephani Magnus Magiſter &c. Nihil unquam Sereniſſimorum Praedeceſſorum noſtrorum inſtituto promptiori, ac lubentiori animo conficimus, quam grata Civium noſtrorum erga nos officia, ſpectatamque fidem probantes, ſingulari benignitate proſequi, ut qui de nobis benemerentur virtutis praemium nullo unquam tempore defuturum ſibi polliceantur. Nos igitur praedictis, atque aliis iuſtis cauſis moti, ac precibus Riccardi, & Franciſci, fratrum, & filiorum quondam Ioannis de Richardis, Civium Florentinorum Nobis cariſſimorum inclinati, ex certa ſcientia, & de noſtrae Ducalis Poteſtatis plenitudine ipſis quidem Riccardo & Franciſco de Richardis, & eorum, & cuiuslibet eorum filiis, & deſcendentibus, &c. In quorum fidem praeſens Diploma manu noſtra firmatum, ac Sigilli noſtri impreſſione munitum, fieri mandavimus. Datum in Civitate noſtra Piſarum die IIII. menſis Martii, anno ſalutiferae Incarnationis Domini MDIC. Magni vero noſtri Ducatus

Etruriae, *atque aliorum noſtrorum Ducatuum XIII.*

Ferdinandus Magnus Dux Etruriae.

V. Io. Baptiſta Concinus.

Duorum etiam aedificiorum vere magnificorum ſplendidorumque exordia, ut ita dicam, RICHARDVS hoc anno Florentiae ſubſpexit. Vnum fuit nova Eccleſia D. *Michaelis Berteldae* (1), quae perantiqua in urbe Florentina eſt, & anno MDLIII. Monachis Olivetanis, qui de Monaſterio S. *Mineatis* in Monte Regis, arcis conſtruendae gratia, receſſerant, in habitationem iam ceſſerat; ac deinde, illis, Eccleſia D. *Apollinaris* in compenſationem accepta, ad D. *Barptolemaei* ad Caſtaneam, ſeu Caſtaneetum (2), extra urbis moenia, iterum migrantibus, anno MDLXXXXII. Clericis Regularibus Theatinis, *Ferdinando* procurante, data eſt.

(1) Ita forte ab auctore, ſeu patrono, antiqua Florentiae Eccleſia adpellatur. Antiquae autem ſtructurae templum uſque ad hoc tempus perduravit, forma illa veterum Eccleſiarum ſuperſtite, quae in omnibus aliis Florentinis Eccleſiis deſideratur, excepto D. *Mineatis* fano, in Monte Regis, teſte *Phil. Baldinuccio Parte III. Saeculi IV. Decenn. II. pag.* 271.

(2) Nunc vulgo *Mons Oliveti*.

eſt. Anno igitur MDCIV. Principum *Mediceorum* munificentia magnam partem ſumtuum largiente, templum hoc elegantiſſimum a fundamentis iterum excitari coeptum eſt, X. KL. Septembris, & a *Carolo Mediceo* Cardinali demum perfectum fuit anno MDCXXXXVIII.(1) quod eximium noſtrae urbis ornamentum eſt (2). Alterum autem aedificium, quod opere pretioſam materiam ſuperante hoc eodem anno, ſed in

14 ✠ 2 ante-

(1) Inſcriptio in adverſa facie templi ita habet: *Carolus Medices Epiſ. Sabin. S. R. E. Card. Decanus A. Sal. MDCXXXXVIII.* Supra portam autem in marmore ita ſcriptum habetur: *Templum hoc D. Michaeli Arch. Coeleſtis Militiae Prin. S. quod vetuſta Eccleſia ſolo aequata Caroli Card. Med. praeclara magnif. ſtatuit, ubi XIII. Kal. Sept. A. Sr. MDCXLV. ob eximiam in Cl. Reg. dilectionem Epiſcopus Sabin. initiari voluit. Thomas Salviatus Epiſcopus Aret. quadriennio poſt IV. Kal. Sept. ſacris caeremoniis DD. Innocentio X. Sum. Pont. Ferdinando II. M. D. Etruriae. Petro Niccolino Flor. Ant.*

(2) Conſulendi *Phil. Baldinuccius* in *Vita Matthaei Nigetti Part. III. Saecul. IV. Decennal. II. pag.* 271. *Leopoldus De Meliore* in ſua *Florentia illuſtrata pag.* 440. *& ſeqq. Farullus* in *Hiſtoria Arretina pag.* 163. 164. *Paul. Minuccius* in *Hiſt. Eccleſ. Floren-*

anteceſſum, hoc eſt IV. Idus Ianuarias extolli coeptum eſt, fuit aedicula, ſi ita fas adpellare aedem ſplendidiſſimam excelſo tholo adſurgentem, ad D. *Laurentii*; cuius excitandae cauſſa haec memoriae prodita eſt. *Frecbredinus* (1) fuit Druſorum in

rentinarum MS. *Marcheſius* in *Muſeo Honoris Part.* I. *pag.* 398. *Io. Palatius* in *Faſtis Cardinalium in Carolo Mediceo*. De Cardinali hoc *Mediceo* vide ſuperius *pag.* LXVI. CXX. & CXXI. In Codice MS. Richardiano XII. *Pluteo Q. Ordine IV.* habetur deſcriptio itineris Romam *Caroli Medicei* Cardinalis ad Pileum purpureum, dignitatis inſigne, accipiendum anno MDCXVI. Hic ſupremum diem obiit anno MDCLXVI.

(1) De hoc Principe, & hiſce *Ferdinandi* auſis, vide, quae habet *Bernardinus Surius* in *Itinere Ieroſolymitano Lib. I. Cap. LXVI. LXVII. LXVIII. LXIX. LXX.* qui tamen falli videtur, dum Magnum Ducem, ad quem *Frecbredinus* acceſſit, *Coſmam* & non *Ferdinandum* vocat; *Fulvius Fontana* in *Hiſtoria rerum geſtarum Ordinis Militaris Stephaniani pag.* 143. *Marcheſius* in ſuo *Muſeo Honoris Par. I. pag.* 360. & *Par. II. pag.* 569. *De Meliore* in *Florentia illuſtrata pag.* 177. 178. *Farullus in Hiſtoria Arretina pag.* 163. qui narrant *Ferdinandum* ſacrum *Chriſti* Sepulcrum e barbarorum terris auferendi, & Florentiam transferendi, conſilium cepiſſe; adeoque hoc ſuperbum aedificium illi cuſtodiendo deſtinaviſſe.

in Syria circa Libanum Regulus (*Emirum* patria lingua indigenae vocant) qui *Gottifredi Bullionei* ſanguine cretum ſe ſe iactabat ; ſicuti Druſos non alios eſſe quidam perhibent, ſed perperam fortaſſis , quam ex Europaeis militibus in ſacris expeditionibus in Palaeſtinam profectis progenitam gentem , quae tamdem regionis vitio in barbariem degeneravit, avitae religionis, & patriorum morum, prorſus oblita (1) . Hic igitur, antiquum gentis in Muhammedanos odium uſque fovens , in Italiam traiecit , & Florentiam quoque ſe contulit , anno circiter MDCIII. ubi a Magno Duce honoribus adfectus eſt. Huius colloquiis, conſiliiſque, motus *Ferdinandus*, grandia quaeque , & ardua, animo volvens , cum eo convenit , ut eius opera venerabile *Chriſti Ieſu* Sepulchrum Ieroſolymis , qua vi & virtute, qua dolo & calliditate, Florentiam abſportaretur , claſſe ad id , & idoneis militum copiis , ab ſe praeſtitis , ut coeptum difficillimum ſub manus tam-

14 ✠ 3 dem ,

(1) Conſulendi laudatus *Surius in Itinere Ieroſolymitano Lib. I. Cap. LXVI.* & *Martinerius in Lexico Geographico , voce Druſes* .

dem, fortunateque, ſuccederet. Tantam autem rei bene gerendae ſpem *Ferdinandus* concepit, ut iam dignum, quo tam ſanctum, divinumque monumentum ſtatueretur, locum paraturus, templi huius ſtructuram magnificentiſſimam, & plane admirandam, adgreſſus fuerit, ex auro, argento, aere, gemmis, lapillis, marmoribus omnigenis, ſtatuis, ſimulacris, anaglyphis, totam coagmentandam, inſtruendam, nobilitandam (1). Quod quidem non ita intelligendum eſt, quaſi *Ferdinandus* pri-

(1) Hanc aedem plane admirabilem, cui perficiendae Principes *Medicei*, *Ferdinandi I.* ſucceſſores animum perpetuo adplicuerunt, nec umquam abſolverunt, tamdem, ſed nimis ſero, in extrema aetate *Anna Ludovica*, *Coſmae III.* Magni Ducis F. *Ferdinandi II.* N. *Medicea*, uxor vidua *Ioannis Guillelmi* Electoris Palatini, quae nata eſt V. Eid. Sextil. anno MDCLXVII. perficere, & numeris omnibus abſolvere, anno MDCCXXXVII. adgreſſa eſt. Cauſſa autem huius coepti ita habuit. Quum haec Princeps animo volutaret, fratrem ſuum *Ferdinandum*, qui anno MDCCXIII. naturae conceſſit, amore operum egregiorum Artificum, & Pictorum praecipue, mirifice captum, multas eximias tabulas divino cultui dicatas e ſacris templis abſtuliſſe, abſportaſſeque in ſuum palatium,

primam aedificii huius cogitationem ipſe in animo habuerit, ut quidam perperam cre-

tium, qua de re egi in *Memorabilium Eruditorum Italorum Tomo I.* in *Ferdinandi Principis Vita;* licet ipſe, & Magnus Dux eius pater, ſingulis fanis pro ablatis tabulis multa, & magnificentiora, rependiſſent; tamen non integre debito, quod cum religione ille contraxerat, ab eo ſatisfactum exiſtimans, aliquod pium opus exſequi animum induxit, quo fratris manes apud Dei tribunal omni reatu plenius exſolveret, nec ſibi quicquam reliqui eſſet, quod ex fratris auſis divinae iuſtitiae deberet. Hac de re *Io. Antonio Guadagnio* Florentino Cardinali ſcripſit, rogans, ut *Clementem XII.* Pont. Max. conſuleret, & quid ſibi ex illius mente facto opus eſſet, reſponſo dato ſignificaret. Reſcripſit autem ille, ut ſacram D. *Laurentii* aedem aliquatenus exornaret. Tunc *Mediceae* Principi ſubgeſtum fuit, ut, quando a maioribus ſuis aedes illa Laurentiana incepta fuerat, eam tamdem abſolveret: quod quidem conſilium ab illa probatum eſt. Haec omnia mihi narravit *Eleonora Gonzaga*, iam *Medicea* Princeps, *Franciſci Mariae*, *Ferdinandi II.* Magni Ducis F. *Coſmae II.* N. *Medicei* uxor vidua, cuius benevolentia & familiaritate gaudebam, cuiuſque vitam in laudato *Tomo Memorabilium* litterarum monumentis conſignavi; quaeque tamdem anno MDCCXLII. here-

de

didere; ſed, quod ille aedem a *Coſma I.* patre iam mente conceptam, & a *Geor-gio*

de *Franciſco* Lotharingo Magno Duce, nunc Romanorum Imperatore, nuncupato, Patavii mortua eſt, & in D. *Antonii* ſepulta. Itaque *Anna Ludovica* Princeps poſtpoſito conſilio, quod de fronte templi Laurentiani, a *Coſma Medico* Seniore iterum excitati, exornanda ceperat, aedem illam ſuperbam perfici iuſſit, primumque totius templi fundamenta, fatiſcentia iam, & labantia, refici ac firmari voluit, quo ſtabile & perennaturum aedificium iis ſuperſtrueretur. Huius autem rei memoriam marmorea tabula incidi voluit, quae in porticu parieti cavaedii illius templi adfixa eſt, atque ita habet.

Ambroſianae. D. Laurentii. Martyris Baſilicae. Paene. Iam. Collabentis. Iuſſu Annae. Mariae. Ludovicae. Coſmi III. Magni. Ducis. Etruriae. F. Comit. Palat. Ad. Rhenum. Electricis. Aere. Suo. Refectis Pilis. Solidatiſque. Subſtructionibus. Coemeterio. Reſtituto. Ampliatoque. Ne. Poſteri Ignorent. Quid. Factum. Sit. Quo. In Loco. Quave. Ratione. Et. Conſilio. Neve Eas. Subeant. Difficultates. Quas. Trium Annorum. Spatio. Indefaibilis. Cura. Et Ma-

gio Vaſario Arretino, eius iuſſu, Architectonices legibus praeſcriptam, & olim in Prin-

Magni . Sumtus . Superarunt . Accuratam Operum . Deſcriptionem . Adiectis . Tabulis Ichnographicis . In . Tabulario . Eiuſdem Baſilicae . Eam . Adſervari . Cuivis . Oſtendi Nullo . Vmquam . Tempore . Diſtrabi . Alienarive . Cautum . Eſt . Haec . Promittentibus Pro . Se . Suiſque . Succeſſoribus . Alexandro Cavalcantio . Antea . Franc. Maria . Mancinio Antiſtite . Et . Singulis . Canonicis . Vti Acta . Ab . Honorio . Clario . Scriba . Florentino IIII. Kal. Maias . Anno . MDCCXXXXII. Ad . Perpetuam . Rei . Geſtae . Memoriam Exarata . Teſtantur .

Hanc epigraphen ex aliis duabus, quas *Stephanus Evodius Aſſemanus* Maronita, Archiepiſcopus Apameenſis, & *Ant. Franc. Gorius*, viri percelebres, certatim ſcripſerant, ipſe, ita Principe illa iubente, & *Nic. Guiduccio* eius adminiſtro curante, quibuſdam demtis, aliisque additis ſeu immutatis, compoſui, & in eam formam, qua nunc eſt, redegi: nam Princeps nec *Aſſemani*, nec *Gorii*, inſcriptiones omnino probaverat. Inſtauratis igitur fundamentis, tholus, cameraque illa ſublimis, inſtrui, interius exteriuſque exornari, & ad finem tamdem operis properari, coe-

Principum *Mediceorum* ſepulcretum ex- ſtruendam atque ornandam, ſpe ſacro mo- numento potiundi impulſus, tamdem *Ioanne Mediceo* fratre Architecto, excitandam, citoque perficiendam, mandaverit, alio dignioreque uſu propoſito, quum vene- rabili *Chriſti* Sepulcro continendo conſilio

me-

coepta eſt: ſed mors opus iam fervens interrupit; nam anno MDCCXLIII. XII. KL. Ianuar. *Anna Ludovica Medicea* ſupremum diem obiit, *Franciſco* Lotharingo Magno Duce herede inſtituto, & cum ea illa princeps *Medicea* gens extincta eſt, ut ipſe in *Part. III.* mei *Hodoeporici pag.* 1173. ſcriptis mandavi. Dum haec fabricarentur, pictura illius templi Laurentiani partis, quae Chorus appellatur, ab *Iacobo a Ponte Ormae* facta, tectorio albo inducto deleta eſt; & fornix altari primario anterius imminens a *Vincentio Meuccio* picta fuit pretio trecentorum argenteorum ſcutatorum, quos Princeps illa Palatina ſolvit; pariterque turris campanaria, tota ex lapidibus, excitata eſt. Quamquam vero Electricis Palatinae obitu fabrica illa intermiſſa aliquandiu eſt, *Franciſcus* tamen Auguſtus non tam opum, quam pietatis, heres eam deinceps continuari iuſſit, atque in praeſens artifices moliendae, inſtruendaeque, Caeſaris iuſſu, indeſinenter operam navant.

meliore deſtinaviſſet (1). Itaque hoc eodem anno MDCIV. *Iacobum Ingbiramium* Volaterranum Thalaſſiarchon cum triremibus in Syriam *Ferdinandus* miſit, negotium tentaturum, quod quidem minus proſpere ceſſit, Graecorum aemulorum fraude & malitia; quare *Ingbiramius* re infecta reverſus eſt. Tunc *Ferdinandus* animum ad alia convertit, Turcicis triremibus ad Caeſaream Iuliam in oppoſita Africae ora igne incendioque fruſtra tentatis (2), & D. *Laurentii* aediculam ſplendidiſſimam Etruſcorum Principum ſepulturae deſtinavit. Anno MDCV. *Clemens VIII.* Pont. Max. naturae conceſſit, qui erudita ode (3) a

(1) Conſulendus *Philip. Baldinuccius* in *Vita Conſtantini Servii Part. III. Saecul. IV. Decenn. I. pag. 6.* & in *Vita Matthaei Nigetti Decenn. II. pag. 268. & ſeq. & Ioſ. Blanchinius* in *Serm. De Magnis Etruriae Ducibus* in *Ferdinando I. pag. 65.* ubi tamen miror, eum, contra quam *Baldinuccius* tradat, primam de hac aede excitanda cogitationem, non *Coſmae I.* ſed *Franciſco* Magno Duci tribuere.

(2) *Iac. Aug. Thuanus* ad hunc annum.

(3) Oden exhibemus ex Codice Richardiano XLV. *Pluteo R. Ordine I.* quae quidem, ut videtur, condita fuit anno MDXCII. quo *Cle-*

a Richardo, Principum ſuorum popula-
la-

Clemens VIII. Pont. Max. electus fuit, quum ſuperioribus annis Italia fame, & annonae caritate, laboraſſet, ut ſuperius *pag. CV. & ſequentibus*, diximus.

Vincitrice del mondo alta Regina
Roma da fame oppreſſa, e intorno cinta
Da ladri et armi, ſua fatal ruina,
Sen gía temendo alla celeſte ſede
Non con quel volto ſuo, col qual già diede
Legge a i Perſi, e a i Britanni;
Ma di color di oſcura morte tinta,
Con roca voce, in rozzi panni avvolta,
Livida gli occhi, con canuta e incolta
Chioma, e con paſſo languido tremante,
Angoſcioſa anelante
Traendo il fianco; e a i luminoſi ſcanni
Per riſtorar ſuoi danni
Giunta, et a i piè del gran Padre tonante
Le ginocchia piegate, ſciolſe in queſte
Note la lingua doloroſe e meſte.
Giove, ſe fur già con perpetui auguri
L' antiche mura mie di naſcer degne;
Se ſono inrevocabili e ſicuri
Delle ſagge Sibille i ſacri detti;
Se i ſette monti glorioſi eletti
Carchi di mille opime
Oſtili ſpoglie non diſprezzi e ſdegne,
Supplice a te vengo io, non perchè ai feri
Getuli et Indi, il giogo io metta e imperi;
O che mie inſegne ſotto il freddo polo,

O

larium veneratore, forte laudatus fuerat, & in

O nel Libico ſuolo,
Riponga, ond' ognor più tra l' altre prime
Mi tema il mondo e ſtime;
Già queſto a me prima tu davi, or ſolo
Tanto cibo da te bramo, che il mio
Sciolga in parte digiun sì lungo e rio.
Dove ſon or, miſera me, l' apriche
Piagge feraci mie, pompa e ſplendore
Della inventrice delle prime ſpiche?
Dove ſono i fedeli e buon conſigli
Degli antichi miei padri? e de' miei figli
I forti ſtuoli armati?
Già domai genti invitte, e dove muore,
E naſce il dì corſi, e gran parte vinſi
Del terren globo, et a mie leggi ſtrinſi:
Or mille Cachi ſcelerati et empi
Con diſuſati ſcempi
I dolci colli, e i lieti campi ſtati
Sì lungo tempo arati
Con tanto mio ſudore, e i ſacri tempi
Predano alzati al tuo gran nome, e vanno
Del mio pianto ſuperbi, e del mio danno.
Dunque viſſ' io tanti e tant' anni in guerra,
Tanto ſangue ſparſ' io? dunque tre volte
Vinta caddle da me Cartago a terra?
Tante ricchezze dalle Aſſirie e Perſe
Parti già traſſi, acciò foſſer converſe
In uſo di rapaci
Moſtri, e mie glorie a prò di lor rivolte?
O nel povero ſtato antico e franco
Ritornar poteſſ' io di Quintio, ed Anco,

Che

& in eius locum *Alexander Medices* Archie-

pi-

Che molto men digiuna, e più ſicura,
Dentro l' anguſte mura
Soſterrei le turbate e rotte paci
Dagli Equi e Volſci audaci;
Nè mi torrìa queſta profana e impura
Turba di ladri i guiderdoni e i premi
Debiti ai miei faticoſi anni eſtremi.
Numi del ciel, s' unqua vi calſe o cale
Di me infelice, or veſtri ardenti preghi
Deſtin nel cor del gran Padre immortale
Pietà di me: ma ſe preſcritta è l' ora
Che il mio ſtame ſi tronchi, ed io pur mora,
Altra guiſa di morte
Mi ſi deſtini: almen di nuovo ſpieghi
Pirro l' inſegne ſue, faccia ritorno
Il ſuperbo Tarquin, l' infauſto giorno
Si rinnovi di Canne: a me ſia lieve
Chè il mio dì triſto, e breve,
A ſera giunga, e che immutabil ſorte
Faccia l' ore mie corte,
Pur che gli empi Scironi, e 'l digiun greve
Schivi io. Sì diſſe, e tacque, e duo gran fiumi
Spargea di pianto da i dolenti lumi.
Allor dall' alto ſeggio il Re ſuperno
Roppe il lungo ſilenzio, e feo paleſe
L' ordin de' fati e il lor decreto eterno.
Non arà il mondo illuminato e corſo
Gran tempo il Sol col ſuo perpetuo corſo,
Che abondar di feconde
Biade vedrai ogni tuo bel paeſe,
E aſſicurate al pellegrin le ſtrade,

Alle

piſcopus Florentinus *Leonis XI.* nomine ſub-

Alle leggi ſervir l' ingiuſte ſpade
Sotto l' impero di Signor Clemente,
Giuſto, ſaggio, poſſente,
Che in Vatican terrà mia vice, e l' onde
Tempeſtoſe e profonde
Dell' uman rapidiſſimo torrente
Non trarran ſeco con fallace eſempio
Suo core in terra, mio ſacrato tempio.
Queſti fiorire ogni bella arte amica
Farà, che in van dagli altri il mondo aſpetta;
Non vorrà che virtù giaccia mendica,
Refugio ai buon ſarà, ſchermo de' giuſti,
Pena à gli empi, opprimerà gl' ingiuſti,
Nelle tenebre aſcoſo
Non terrà l' oro, e parco alla vendetta,
Sarà largo al perdono, e quei maggiori,
Che egli difenderà, gradi et onori
Sprezzerà ſempre, e arà nel cor lo ſteſſo,
Che nella fronte, impreſſo;
Se ſtancherà ſol per l' altrui ripoſo,
Ne ſuperbo orgoglioſo
L' eſſer primier farallo, e quanti ſpeſſo
A lui n' andranno poveri e dolenti,
Che tornar ſi vedran ricchi e contenti?
Non più il Gallo, e'l Brittanno, e'l Belga infido,
Alle tue ſacre leggi empi rubelli
Tu proverai, ma dal famoſo grido
Tratti dell' opre ſue ſupplici e pronti
T' ubbidiranno; e dalle ignote fonti
Fin del Nilo fecondo
Tributari vedrai mille novelli

Le-

CCXXIV

ſubfectus, cui poſt brevem XXVII. dierum

Legni co i roſtri aprir del mar Tirreno
Carchi di bionde ſpiche il vaſto ſeno.
E'l Negro, e'l Gange, e'l Rodano, e l' Ibero,
Inchinarſi al tuo Impero;
Che non ſien genti sì perverſe al mondo
In quel ſecol giocondo,
Che al ſembiante di lui pronto et al vero
Reverenti non porgano e devoti
Sacri inni, odor ſoavi, e ricchi voti.
Del ſuo nobil lignaggio inclito germe
Nato, in fuga porrà l' ingorde Arpie
Divoratrici delle tue sì inferme
Membra, e gli Antropofagi e i Leſtrigoni
Vinti ſeco trarrà morti o prigioni;
E infin ne' campi Eliſi
L' altero nome tuo, le ſante e pie
Opre, ai Cammilli, et a i Fabrizi il petto
Empieranno d' invidia e di diletto.
O quanto innalzerà con lode e fregi
I chiari fatti egregi
De' tuoi forti guerrier non mai diviſi
Da lui, vinti, od anciſi
Da cruda Parca; e ſe con ricchi fregi
E degne lodi innalzerà l' amico,
Saprà vincer con l' armi anco il nemico.
Come lieti ſaranno i monti e i colli
Del Tronto, ſe dalle ſue eccelſe prove
Di rio ſangue profan vermigli e molli;
E delle ſpoglie cinti di quei rei
Ladroni infami, e tu ch' or d' alti omei,
E di caldi ſoſpiri

L' aria

rum Pontificatum *Paullus V.* ſucceſſit ; quare RICHARDUS vidit, ſuprema

L' aria riempi, e 'l cielo allor con nuovo
Palme, tornata al tuo priſco e ſovrano
Stato più da bramar non arai in vano
Marcello e Scipio, ed altri molti e molti
Solo in coſtui raccolti .
Sì diſſe il Re degli ſtellanti giri,
De' ſuoi gravi martiri
Moſſo a pietà, tenendo in lei rivolti
Gli occhi, ed alfin dell' alte ſue parole
Tutta ſi ſcoſſe la celeſte mole .
Ben d' una anguſta fonte talor nacque
Largo rio di grande acque,
Ma della ſecca mia torbida vena
Al ſanto Apollo appena
Poverella Canzon di verſar piacque
Queſto di vere lodi illuſtri e rare
Piccol ruſcel, quand' era duopo un mare .

Hanc oden *Richardo* tribui, quod eius manu alicubi quidam verſus mutati, aut correcti fuerint ; *Clementis* autem VIII. honori deductam putavi, quod ad eius nomen adluſum videatur in illo verſu:

Sotto l' impero di Signor Clemente .

Quum autem, ut dixi, Roma in ea ieiunium ſuum, famemque, queratur, exploratum habemus annis MDXC. & MDXCI. Italiam fame laboraſſe, de quo etiam *Aut. Foreſtus in Mappamund, in Vita Gregorii XIV.*

iuſta *Leonis* (1) huius Pontificis Romani manibus in templo maximo Florentiae, *Ferdinandi* Principis iuſſu, rite perſolvi, cuius ceremoniae deſcriptio formis excuſa fuit. *Ioannes* autem *Mediceus* ex Britannia rediens Lutetiam Pariſiorum acceſſit, ubi ab Rege, & Regina magnis honoribus adfectus eſt, & coactus, ut Dux copiarum Gallicarum ſub tanto Rege ſtipendia mereret, & ſuae eximiae ac celebris virtutis alia ſpecimina daret, ut *Coſmas Baroncellius* (2) memoriae prodidit. Viderit etiam RICHARDVS Harpaſtae ludum Florentiae hoc anno celebratum, de quo exſtat *Gabrielis Chiabrerae* ode MS. in Bi-

blio-

(1) Hic antea dictus eſt *Alexander*, *Octaviani* F. *Medices*, Archiepiſcopus Florentinus, & Cardinalis, natus anno MDXXXVI. cuius mentionem fecimus ſuperius *pag*. LXXXVIII. De eo, praeter Scriptores Vitarum Pontificum & Cardinalium, vide *Iac. Auguſt. Thuanum* ad annum MDXCVIII. & ann. MDCV. & *Georg. Marcheſium* in *Muſeo Honoris Part. I. pag*. 316. *Catharinum Davilam Lib. XIV. & XV. Hiſtor. Bellorum Civilium Galliae*, & *Petr. Farullum* in *Hiſtor. Arretina pag*. 137.

(2) Huic *Baroncellio* carmen inſcribit *Chiabrera* occaſione, qua *Ioannes Medices* Dux copiarum Venetarum renunciatus fuit.

bliotheca Richardiana (1), omnino laudabilis. Sed iam annus MDCVI. vertebat, quando *Ferdinandus* Magnus Dux per *Hieronymum Guicciardinium* Oratorem ſuum *Leonardo Donato*, qui *Marino Grimanio* ſucceſſerat, de adſumtione ad Venetum Principatum III. Non. Maii gratulatus eſt; qui quidem Orator eo officio functus IIII. Eid. eiusdem menſis de proximo ſuo Florentiam reditu Duci illi & Senatui verba fecit (2). Interea RICHARDVS, qui toties eruditionem, humanitatem, munificentiam, atque opulentiam, ſuam oſtentaverat, obviam habuit occaſionem, lenitatem etiam & manſuetudinem Chriſtiano homine digniſſimam, popularium ſuorum admirationi exhibendi, & ſic laudem quaerendi omnium praeſtantiſſimam. Etenim *Nicolaus* quidam *Seniorinius*, modo neſcio quo, graviter RICHARDVM offenderat. Is quum reſipuiſſet, quam male & iniurioſe egiſſet, ſecum ipſe reputans, veniam, cri-

15 ✠ 2 men

(1) Eſt in Codice III. *Pluteo S. Ordine I.* Titulus ita habet: *Canzone fatta ſopra il Calcio de' Verdi, e Incarnati, fatto ſulla Piazza di Santa Croce l' anno* 1605.

(2) Conciones, quas hiſce occaſionibus *Guicciardinius* habuit, exſtant in Codice Richardiano L. in *Pluteo S. Ordine III.*

men confeſſus, poſcere animum induxit. Condicta igitur die, quae XI. KL. Iulias erat, ad RICHARDVM armatum, & multis equitibus patriciiſque viris ſtipatum, ad D. *Ioſephi* (1) inermis acceſſit; & quum coram eo ſtetiſſet, haec concepta verba de ſcripto recitavit: *Richarde, quum graviter me intelligam erraviſſe, dum iniuria, & amicitiam ſimulans, turpiterque, adverſus te virum nobilem, praeclariſque dotibus conſpicuum, atque aetate iam gravem, quaedam molitus ſum; atque inſuper animo recolens, te virum eſſe, qui, licet tunc iniuriam ulciſci non potueris, tamen de me olim ultionem ſumere poſſes, tua benignitate confiſus ſponte ad te veni, & delictum meum confiteri decrevi, orans, ut Dei amore impulſus mihi ignoſcere, nec ſupplicium, quod poſſes, exigere, velis: & in patrati criminis poenam, quocumque humilitatis, & abiectionis, genere tibi me ſatisfacturum recipio.* Hiſce ab eo dictis, magna-

(1) Eccleſia Florentiae eſt, quam modo habent Coenobitae, qui *Minimi* dicuntur, quum antea Sodalitii cuiuſdam a *S. Ioſepho* nuncupati fuiſſet, quod anno MDLXXXIII. eius uſum, & adhaerentium domorum habitationem Coenobitis illis conceſſit, rogante pro iis *Blanca* Magna Duciſſa, ut conſtat ex Inſtrumento, quod apud me exſiſtit.

gnanimus RICHARDVS reſpondit: *Quoniam errorem tuum adgnoſcens fateris, & tanta animi demiſſione poenam deprecaris, meoque arbitrio te ſubiicis, Dei amore, illuſtriumque horum virorum rogatu, inductus, tibi lubenter ignoſco*. Haec quidem omnia ab *Franciſco* Senatore, eius fratre, qui aderat, ſcriptis mandata fuere. (1) Neſcio autem an *Seniorinii* illius adverſus RICHARDVM auſis occaſionem dederit, quod forte RICHARDVS ſuaderet *Ioanni Baptiſtae Seniorinio* gentili, ut uxorem duceret feminam, quae cognatis eius minime probaretur; quod conie&are licet ex iis, quae mox narraturus ſum. Nam, quum Principibus viris placere, eorumque deſideriis obſequi, RICHARDVS prudenter inſtituiſſet, contigit, ut, quum in Magni Ducis Palatio die quadam verſaretur, & *Chriſtianam* Principis uxorem tacite ab eo quidpiam exigere ſenſiſſet, ſeque ei gratificaturum maxime noſset, ſi *Franciſcam Caccinism* Comoedam aliqua largitione iuviſſet; Comoedae anno MDCVII. mille argenteos in dotem pollicitus eſt, & filiae naſciturae ſexcentos, modo *Ioanni Baptiſtae Seniorinio*

(1) Ex monumentis Archivi Richardiani.

ea nuberet (1). Iſtius *Cacciniae* meminit *Gabriel Chiabrera*, *Chriſtophorum Allorium*, cognomento *Bronzinum*, adloquens, hortansque, ut inceptam huius Comoedae effigiem abſolvat, ode pereleganti ac venuſtiſſima (2). An autem RICHARDVS anno antecedente MDCVI. Piſis fuerit, ignoro; quamquam probe ſcio, *Ferdinandum* Magnum Ducem illuc ſeceſſiſſe, cui oratio panegyrica ab *Ioanne Iacobo Curtio* a Seffrenau dicta eſt, & Piſis anno MDCVI. typis deſcripta (3), quo pariter anno *Franciſcus Carlettius* Florentinus, qui Florentia anno MDLXXXXI. diſceſſerat, poſtquam univerſum prope terrarum orbem quindecim annos circum navigaſſet, in patriam iterum reverſus, ſcripta variorum populorum, ad quos ea peregrinatione acceſſerat, hiſtoria (4), Florentinos ſuos, & RICHARDVM

(1) Ex Archivi Richardiani monumentis.

(2) Haec extat in editione Romana operum *Gabrielis Chiabrerae* anno MDCCXVIII. curata *Tomo I. pag.* 127.

(3) Huius Orationis meminit *Cinellius* in ſua *Bibliotheca Volante* edita an. MDCCXXXV. Tomo II. pag. 218.

(4) *Franciſci Carlettii* Itinera, deſcripta ſunt, atque edita Florentiae anno MDCCI. De eo *Iulius Nigrius* in *Scriptoribus Florentinis*.

DVM in primis, narrationibus iucundiſſimis delectaverit. Anno autem MDCVII. RICHARDVS ſcripſiſſe videtur oden (1), qua laudibus tulit *Ferdinandum* Magnum Ducem, & Ordinis Stephaniani equites,

(1) Oden in medium adducimus ex Codice Richardiano II. *Pluteo S. Ordine I.*

Mentre di maraviglia
Gioiva, e di ſtupir bramoſo, intorno
Inarcando le ciglia
Givami in contemplare, al cielo adorno
Sormontarſi Livorno,
Dianzi umil tetto, che l' armento copre;
Queſte d' un Dio ſon opre,
Febo mi diſſe, e queſto
E' Ferdinando, e preſto
Vedrai coſe maggior, coſe più degne:
Vedi là quelle navi, e quelle inſegne.
Rare di fior d' Eroi
Corone queſte, e le navi Arghi, e quello
E' Iaſon, che alli Eoi
Per l' onor vanno, e non per l' aureo vello:
E sì nobil drappello
Cipri ſolleverà prima, e poi Rodi
La mia vaga: or le lodi,
Le libertà di loro,
Da nuovi Marti coro,
Canta, che l' ale alla tua cetra impenno,
E dì preſenti, che future accenno.

atque triremes, quae hoc eodem anno Hammocoſtum in Cypro, quae iam in Turcarum ditionem anno MDLXXI. venerat, ſtrenue, ſed minus proſpere, oppugnaverunt; res autem ita habuit: Quum Rex Hiſpanus cum *Ferdinando* conſpirare, ut is expetebat, detrectaſſet, quo coniunctis viribus Mauritaniae Regum inter

Quì tacque, e più non diſſe;
Il ſuperno rettor del carro ardente;
E mentre intente e fiſſe
Le luci in lui tenea, ſparì repente.
Nel petto, e nella mente
Tal ardeva io per li ferventi rai,
Folle, che io ne ſperai
In quello ardor divino
Farmi vate e indovino:
Ma qual lampo da me ratto ei ſi tolſe;
E in queſte voci la mia lingua ſciolſe.
Sedè Cipri, la conca
Nel Sirio mar della Ciprigna Dea;
Fattaſi poi ſpelonca
Di Tiſifone, or è di Citerea
La reggia, e che ella avea
Per lo ſuo Paradiſo in terra eletto
Ivi agiato ricetto,
E nel fiorito lido
Torna al ſuo caro nido
Il dolce amaro augel, l'augello arciere
Che 'l ciel, la terra, e'l mar, l'abiſſo, fere.
Ivi

tet ſe belligerantium alterum, Feſſae ſcilicet, ad Etruſcum Principem perfugere meditantem, iuvarent, & ab eo arcem portumque Lixae, ad Oceanum ſitum Hiſpanus acciperet: nam Hiſpanus Magni Ducis opera in partibus *Mulei Sciechi* (ita vocabatur) Feſſani Regis fovendis uti noluit, ſolusque eum invitavit, & in Hiſpanias ad-

Ivi con dolci canti
Steſo l' arco n' invita alle coreè
I boſcherecci amanti
E Fauni, e Silvan, Ninfe, e Napee;
Con l' Oreade Dee
Vien ridente Ericina, e fugge Erinni,
Ivi l' ode, ivi l' inni,
Con le Grazie, e con l' Ore,
Cantan le dotte ſuore
Liete alla libertà di queſta donna,
Che dal gran Ferdinando or ſi fa donna:
Son le ſue membra molli,
Bianche qual neve, che ſull' Alpe avalli,
Coton candidi e ſolli,
L' oſſa Diaſpri, e' nervi ſon Criſtalli,
Nelle vene ha i metalli
Fuſi, e ſon di Rubin le labbra, e i denti
Calcedoni lucenti;
Real corona ha in teſta
D' ogni gemma conteſta,
E ſon le luci ſue vivi Diamanti;
Ha di Smeraldo i ſuoi reali ammanti.
Que-

advenientem excepit: *Ferdinandus* reip. Chriſtianae quoquo modo prodeſſe, & Turcas infeſtare, maximopere deſiderans, quum omnia in promtu haberet, claſſem, milites, naucleros, duces, & ab Graecis Cypriis prope ſolicitaretur, ad Hammocoſtum, Cypri urbem principem, occupandam omnes cogitationis nervos intendit. Itaque octo

Queſta Macaria detta,
Che il ciel corteſe d' ogni ben feconda;
Queſta fu prima eletta
Al ſacro fonte, che nel cielo inonda;
Queſta cara e gioconda
Sede d' Amor, d' amore arde e sfavilla;
Diva Ambroſia diſtilla,
Oude da ſacra ſpoſa
Di ſuo ſpoſo amoroſa
Nella Canzon delle canzoni è detto:
Il Nettare di Cipri è il mio diletto.
Queſta di nove regni
Viſſe Regina un tempo, e chiara e altera;
Poi ſotto artigli indegni
Preda divenne di Tartarea fiera.
Or ſe n' è fatta vera
Real conquiſta del Gran Duce, e Padre
Delle Toſcane ſquadre,
Dalla cui viva forza
Da lei ſi ſveglie, e ſcorza,
Il Tartaro tenace, il Tartaro empio,
E ſe ne rende a Dio ſacrato tempio.

Que-

ocţo triremibus ſex myoparones adiecit; & hoſce neceſſariis copiis oneratos Orientem verſus velificari iuſſit, in Carpathio mari non procul ab Alexandria triremium claſſem exſpectaturos, quo coniuncti omnes coeptum perdifficile ſimul & improviſo adgrederentur. Animoſi quidem milites, equiteſque virtute & longa belli exercita-

Queſta con mille navi
Già Mabavia con tutta Arabia aſſalſe,
E di notanti travi
L' Ottomanno fe ponte all' onde ſalſe:
E queſta, onde ne ſalſe
Europa ed Aſia alla ſua preda acceſa,
Che alfin reſtonne preſa
Da doppia forza oppreſſa;
Da queſta forza ſteſſa,
Che può vera virtù del Toſco ſtuolo,
N' è ſottratta in brev' ora, in breve volo.
Queſta, ch' ora ſi abbella,
Or ſi rinnuova, e qual era or ritorna;
Riſorge Alba novella,
Alba, ch' Erebo annotta, e Febo aggiorna.
Del vivo Sole adorna
Del gran Fernando, Sol che non tramonta,
Sol che ſempre ſormonta,
Nella cui chiara ſpera
Si luſtra, e terge, e ſpera;
A lui, come a ſuo Dio, ſacri e devoti
Vmile appende e porge i pregbi e i voti.
Quan-

tatione præſtantes erant, quique recens Nicopolin in Epiro, in Pamphylia Namurium, Aperras in Lycia, & in Cilicia Iſſum, ſub eiuſdem *Ferdinandi* auſpiciis, ceperant & populati fuerant; belli duces egregii, *Antonius Mediceus*, *Fran-*

Quanto più ſue bellezze
Son, che Giove la fregia, è Pluton l'empiè
Di più ampie ricchezze,
Tanto più aſpre le ſue piaghe ed empie;
E quanto più la ſcempie
Fiera barbara man d' Antropofago
Dell' uman ſangue vago,
Le libertà più care,
Quanto le prede amare,
Felice or godi in ſen gaia e ſecura,
Che Fernando or t' aggioia, or t' aſſecura.
Se a Cipri Ellade antica
Di cetre e tibie e trombe ancor preſume
Fama d' oblio nemica,
Sol del chiaro Liceo dicalo il lume,
Delle ſcienze il fiume
Epici Cprii, e Ciprii plettri eburni,
Fur Ciprii aurei coturni.
Or te del mondo fiore,
Dolce regno d' Amore,
D' un augel Toſco della cetra il ſuono
Odo di lungi, ond' io la lira intuono.
Canzon le nuove note,
Ch' Apollo ora mi detta, ora mi ſpira,
Stendi con l' arco in ſull' eburnea lira.
Con-

Franciſci Magni Ducis filius, & *Franciſcus Borbonius a Monte Sanctae Mariae*: ita ut, quin expugnatio illa ſub manus proſpereque ſucceſſura eſſet, vix a quoquam dubitaretur. Spem quoque alebant preces ad Deum rite fuſae, ut coepta ſecundaret; quas etiam

Conſequitur in eodem Codice alia *Richardi* Cantio, qua Rhodum a *Ferdinandi* Magni Ducis claſſe prope in libertatem vindicatam adloquitur, atque decantat. In Florentinis tamen hiſtoriis & monumentis evolvendis, numquam adhuc offendi Rhodi inſulae expugnationem ab *Ferdinando* tentatam: quare ad quid hac Ode *Richardus* reſpiciat, ignoro prorſus. Non me quidem latet, *Fulvium Fontanam pag.* 73. memoriae prodidiſſe, Caſtellum Terrae ad Rhodum, *Thoma Mediceo* Thalaſſiarcho, ab Stephanianis triremibus captum fuiſſe; ſed id contigiſſe videtur anno circiter MDLXXXVII. & *Franciſco Mediceo* potius regnante, quam *Ferdinando*. Inſuper tam *Fontana*, quam *Marcheſius* in *Muſeo Honoris pag.* 313. Caſtellum illud in ora Numidica extare ſubindicant; quare oportet, ut ab inſula Rhodo quammaxime differat. Utcumque tamen ſe res habeat, *Richardi* Cantionem, quum locum aptiorem neſciam, heic exhibeo, qui forte eam compoſuit, magis augurans ſperansque quid faciendum, quam quid iam factum, eſſet; quemadmodum & in praecedenti Ode feciſſe innuit.

Can-

etiam ipſe *Paullus V.* Pont. Max. Romae indixerat: Rexque Hiſpanienſis, ut amici Principis tam utilia Chriſtianae Reip. molientis auſa armaque iuvaret, mille peditum delectum in Sicilia, ſi eo opus eſſet, haberi permiſerat. At fortuna adeo iuſtis

Canzone ſeconda di Rodi.

Cara figlia, alma prole,
Dell' amoroſa Dea, che nel mar nacque,
Vaga ſpoſa del Sole,
Rodi, roſa del mar, gemma dell' acque,
Dell' Iride occhio, giacque
Gran tempo oppreſſa ſotto l' empia mano
Del barbaro Ottomano;
Or che n' è ſorta fuore
Per l' inclito valore
Dell' armi moſſe dal Gran Duce Etruſco,
Verſan ſue rive l' Ambra, i boſchi il Muſco.
Tu correſte Regina
De' campi d' Anfitrite il verde ſale,
Poi cadeſti rapina
Dell' Ottomanno: or ſi ſormonta e ſale
Per te ſpiegando l' ale
Per tremuli Zaffir, pei ſentier ſaldi,
Pei liquidi Smeraldi,
Scioltoti il duro freno
Il Gran Duce Tirreno:
Ogni Piloto, ogni Nocchier, ſi regge
Sotto l' impero tuo, ſotto tua legge.

Tu

iuſtis *Ferdinandi* conatibus obſtitit; nam triremium claſſis, quum Myoparones, qui praeceſſerant, nuſquam offendiſſet, adeo proceſſerat, ut in Hammocoſti conſpectu iam eſſet: quumque dulcis aquae defectu amplius morari non poſſet, decreverunt duces, & *Franciſcus Borbonius* in primis, ne rem Turcae demum ſentirent, haud am-

Tu già nobile, e chiara,
Gran ſimulacro di metalli aurati
D' Olimpo alzaſti a gara,
A cui ſotto le piante Abeti alati
Varcar, legni ſpalmati,
Miracol nuovo della antica etade,
Che incenerito cade;
Ma più ſuperbe or ſperi
Sotto li dolci imperi,
E ſotto l' ale di Fernando accolta
Erger ſue maraviglie un' altra volta.
Tu come vaga e bella,
Seggio di corteſia fido e giocondo
Porto d' ogni procella
Atene il primo, e tu foſti il ſecondo;
Muſeo di tutto il mondo,
Scuola di tutte e le ſcienze, e l' arti,
Che da tutte le parti
Il concorſo in te crebbe;
Tiberio in pregio t' ebbe,
Pompeo, Antioco, ed Aleſſandro, grandi
Gran maeſtri di guerra, altri Fernandi.
Tu

amplius eſſe differendum; quare octingenti pedites in varia agmina diſtributi procul ab Hammocoſto mille circiter paſſus in terram deſcendentes, prima noctis vigilia ab hominibus locorum peritis uſque ad urbis muros ducti ſunt. Tunc admotis portae crepitaculis, & murorum parte, quae deiectu facilis credebatur, tentata, utraque inter-

Tu di gregge, e d' armenti,
D' olive, e viti ſè' carea e feconda;
Piena di tutte genti
Induſtri in terra, e valoroſe in onda;
In te l' Etere abonda,
Fortunata mai ſempre il Sol t' alluma;
Nell' atra orrida bruma
Beata, che in te piove
L' oro figlio di Giove,
Felice or più, che appien ti ſcaccia il verno
Colma di grazie il ſommo Sole eterno.
Tu dell' aſta fremente
Dea, e inventrice delle prime olive,
E nata della mente
Del gran Giove, ne ſei fra le ſue Dive
Prima, a cui non preſcrive
Ma dona il fior d' ogni ſua induſtria ed arte,
Che da te poi fur ſparte
In terra, onde ſi tragge
Bene, e'l mal ſi ſottragge;
E con Giove giurò Lacheſi antica
D' eſſer mai ſempre a' tuoi deſiri amica.
Tu

ternis aggeribus fulta & ſolidata deprehenſa ſunt: quare crepitaculorum diſploſio inutilis fuit; & infortunio acceſſit, quod ſcalae admotae, quibus muri ſcandendi erant, tribus ulnis breviores, quam opus fuerat, repertae ſunt. Copiae autem; quae urbi incautae ex improviſo invadendae paucae non erant; paratae iam,

16 ✠ & ad

Tu con Creta alla fronte
D' Grecia oppoſta l' Elleſponto chiudi;
Tu ne ſe' ſcala e ponte
D' aſſalir Grecia, onde ſenz' altri ſtudi
In te ſteſſa racchiudi
Il Greco Impero, e quel di Creta diſſe
Quel, che sì alto ſcriſſe,
Chi di lei Signore era,
Che a tutta Grecia impera;
Tal a te Febo afferma il tuo Signore
Di Grecia e d' Oriente Imperadore.
Tu di Criſto il veſſillo
Candido ſoſteneſti, e ti fu tolto;
Or di nuovo ſort' Ilo
A te Gesù, roſſo pel ſangue accolto,
Che ne versò dal volto,
Da' piè, dal fianco aperto, e man chiodate,
Sante piaghe ſacrate;
Che toſto il Toſco Duce
Lo ripone e riduce
Nel mezzo della terra, ove ſoffrìo
Morte il mortal dell' immortale Iddio.

Quì

& ad arma excitatae, expugnandae ſubſice-
re non poterant: quare ſigno receptui da-
to, ad triremes iterum re infecta ſeſe
contulerunt. Vix autem illis in triremes
exſcenſis, non longe ſocii myoparones
adparuere; ſtatimque utraque claſſis ſi-
mul coivit, ſed iam nimis ſero, nec in
tempore expugnationis amplius feliciter
ten-

Quì freme, a queſto aſpira,
Il magnanimo Sir, queſto ſol brama.
Quì ſuda, e quì ſoſpira;
Solo a gloria di Dio cerca la fama.
Quì ne ſveglia e richiama
Col vivo eſemplo ſuo d' alzare al Cielo
Moſſo da ſanto zelo,
Quì ne ſgrida e rampogna;
Ah! non vi aſſal vergogna,
Onde ſuperbi, miſeri Criſtiani,
Che il Sepolcro di Criſto è in man de' cani?
L' inſanguinata Croce
Eſtolle invitto, e non vuol tregua e pace
Per lo ſdegno feroce,
Per la virtù, per la pietade audace,
Affronta il fiero Trace.
Qual fu cagione il Paſtorello Ebreo.
Che a quel gran Filſteo
Spezzò l' altera fronte,
Che Iſrael ne ſormonte
Che per tema, e viltà dava le ſpalle,
Sonò Davit la Terebinta valle;
Tal

tentandae: ſive triremium culpa, quas gloriae praedaeque cupiditas ad adgreſſionem importune feſtinandam impulerat, adeoque myoparonum adventum exſpectare neglexerant; ſeu vaſta maris amplitudo in cauſſa fuit, quae claſſem utramque im-

Tal ne riſuona il nome
Dall' Eſpero all' Eoo del gran Fernando
Vittorioſo, come
E inſieme e tremendo e venerando.
Per lui viltade è in banda,
Surge il Criſtiano, il Tartaro s' atterra,
E della ſanta terra
Per lui s' attende acquiſto,
Vero Campion di Criſto,
Che mentre armato l' Oriente aſcende
Col profondo penſiero ad alto intende.
Se la cetra Tebana,
Rodi, di te nel mondo ancor rimbomba;
Dolce, ſoave, e piana
S' illuſtre or par per la Meonia tromba;
S' a guiſa di colomba
Vola la fama de' tuoi fregi e onori,
Ne' più chiari Scrittori,
E ſe 'l Latino, e 'l Greco
Di te parlano, or meco
Tacciau le roche corde, e i rochi verſi,
Nel mar delle tue lodi oggi ſommerſi.
Canzon nella mia lira
Vibra li accenti, che Cintio ti detta,
E con l' arco ſonante or li ſaetta.

menſo interiacentis aequoris ſpatio diſiunxerat. Nihilo tamen minus in terram iterum exſcendere decreverunt, exſpectaturi an Graeci, ſtrenuum & alacrem bis mille peditum exercitum ante urbem ſtare conſpicientes, nova molituri eſſent; & grave iugum excuſſuri, Turcas portas aperire compellerent. At quum noſtri quatuor millia paſſuum ultra proceſſiſſent, urbemque corona cinxiſſent; nec quicquam ab Graecis iam Turcarum metuentibus actum cognoſcerent, & ab obſeſſis identidem exeuntibus infeſtarentur; atque hoſtilem equitatum adventare deprehendiſſent, poſt inutilem octo dierum obpugnationem, non paucis in velitationibus deſideratis, retroceſſerunt; atque ita tantus belli adparatus in irritum cecidit (1): adeo prudentis morae, & maturi conſilii, & occaſionis opportunae, omnia ſunt: magnorum autem malorum cauſſa, caeca feſtinatio, & fortitudo temeraria, & gloriae, maior, quam officii, cupiditas.

(1) De hiſce omnibus conſule *Ferdinandi I. Vitam* MS. quae eſt in Codice Richardiano XIV. *Pluteo R. Ordine II. Georgium Mircheſium* in *Muſeo Honoris Part. I. pag.* 199. *& ſeq. &* 362. *Part. II. pag.* 575. & *Vitam Mulei Scecbi* in laudato Codice Richardiano *pag.* 176.

tas. Tunc ad alia *Ferdinandus* animum convertit, & Hipponem Regium in Numidia expugnare diripereque decrevit. Quum autem Hipponis expugnatio, *Coſmae* filii, Principis Iuventutis, ſuaſu ſubſcepta, res memoratu digniſſima fuerit, eamque *Iac. Auguſtus Thuanus* Hiſtoriarum Scriptor egregius diligentiſſime litteris commendaverit, quod a noſtratium nemine factum memini, ſi compendiariam *Fulvii Fontanae* narrationem excipias; ut Etruſcam Mediceamque Hiſtoriam illuſtriorem efficiam, heic deſcribere fert animus quaecumque Hiſtoricus ille praenobilis hac de re poſterorum memoriae tranſmiſit. Itaque Libro CXXXVIII. *Ex inſtituto*, inquit, *Magnus Etruriae Dux Ferdinandus expeditionem in Africam ſubſcepit ad intercipiendam, & vaſtandam Hipponam. Vrbs eſt unius, aut paullo amplius, diei itinere hinc a Tunete, hinc a Iulia Caeſarea, diſſita, quae valido praeſidio Turcico tenetur: colli amoeno inſidet, mare verſus adſurgenti & ſcopulis horridis contra fluctus vallato, & turreis crebras ab ea parte habet, ut ad eam vis facile fieri nequeat: qua terram reſpicit, montibus & ſubiectis campis expoſita eſt; ſeſquimilliare in circuitu patet, valido muro crebris turribus firmato circum-*

 data,

data, & tribus portis intratur: ad arcem hanc hinc longe urbi imminentem una ducit, ſecunda mediterranea reſpicit; tertia mare & planitiem. Parvae in ea domus, numero non minus bis mille, tecto plano conſtratae, ita continuo, ut per illud de domo in domum itari poſſit, viis anguſtis & anfractuoſis pro foſſa infra vallatae, ut perpetuum munimentum adpareat, ac proinde expugnatu difficile: nullus ad explicandas copias in urbe locus, tantum ad Moſcheam breve quod ſpatium relictum, cetera domibus tota occupatur. In urbe IV cIↃ *capita numerantur, fere inopes inquilini, moribus horridis; ſine cultu ac diſciplina, & ex ferocitate ſtrenui ac vitae contemtores, tantum pecore, equis, & camelis abundant: rarum aurum, ac gemmarum minus inter eos, ciſternas complures habent. Cum luſtrant, cum copias ex urbe & circumpoſitis locis* IIII *armatorum* cIↃ *comparent, partim Turci, partim Afri: ager laetus & hortis ac fructibus fertilis; inter urbem & arcem* IↃ *paſſuum ſpatium interiacet, quod ſepulcris Turcorum huc illuc ſparſis conſitum eſt. Arx urbem ſupra poſita a pulcerrimo proſpectu mare reſpicit, ſpatioſa & validiſſima, muro turribus crebris itidem diſtincto firma, quae a* XXC *Turcis praetorianis ſervabatur.*

Do-

Domus in ea humiles, ut Hipponae, & CC in ea capita; praefectus domum amplam & periſtylio ornatam habitat, cui optimae aquae ſubeſt ciſterna: urbs olim B. Auguſtini ✠ *Epiſcopatu nobilis, cuius reliquias, poſtquam a Vandalis tamdem capta eſt, aliquandiu poſſedit. Expeditio ſuſcepta Coſmi principis auſpiciis, eique praepoſitus Silvius Picolomineus, vir expertae virtutis, & militiae S. Stephani Comeſtabilis. Thalaſſiarchi munere fungebatur Iacobus Inghiramius Volaterranus: bis mille ad eam delecti, qui triremibus &* V *citerioris noſtrae Britanniae navibus, quibus Gul. Guadagnius eques Ieroſolymitanus imperabat, portabantur. Vltra eos* CC *circiter ex primaria nobilitate volones & veterani, quibus praeerat Fabritius Coloredus Lunigianae Prior, & univerſae militiae vexillum geſtabat Aeneas Picolominaeus Silvii F. Ii Liburno ſolverunt* III. *Kal.* VII.*br. & ante omnia a Ferdinando mandatum, ut Amurathem, qui vicinum litus cum* IX *biremibus diſcurſans cuncta infeſta faciebat, diligenter indagarent, & ad perniciem perſequerentur. Itaque primum ad Ilvam, & in ea Portumferratum facta excenſio, ubi de Amurathe, miſſis circum, qui de eo cognoſcerent, nihil compertum: poſito in claſſem milite Sardi-*

niam verſus curſum tenuerunt, & ad Cavum Pullae adpulerunt, cognitoque haut hinc longe XX naveis in ancoris ſtare, ad eas miſſa ſpeculatoria, ex qua reſcitum, Belgicas eas eſſe, quae ante tres menſeis Calarim venerant, ut inde ſalem exportarent. Eidibus VII.bribus inde digreſſi ſub tertiam vigiliam Galitam felici curſu venerunt; quo ante triduum Britannicae naves adpulerant, & reliquam claſſem opperientes in ancoris ſtabant: poſtridie habito belli ducum conſilio Comeſtabilis militem navibus impoſitum ad triremeis tranſire iubet, relicto in iis idoneo praeſidio; tum ordine rei gerendae expoſito, munia inter tribunos & alios belli duces diſtribuit; tum, quod minus ſperabatur, caelo admodum ſereno, poſt ſacrum celebratum, ſumma cum animi alacritate, & certa ex ea victoriae fiducia, Galita ſolvunt hora duodecima: ſub veſperam hora XXII. teſſeram belli ducibus dat S. Auguſtini nomen, cuius & nunc templum ſemidirutum ſupra urbem memoriam ſervat. Ingbiramius ſic curſum inſtituit, ut ad locum exſcenſionis, qui putabatur, hora noctis ſexta adpulerit; verum a ducibus viae deerratum fuerat, itaque duae horae loco reperiendo inſumtae, tam humili in eo vado, ut per ſcaphas & celoces exſcenſionem fieri oportuerit, qua in re rurſus multum

tum temporis effluxit, ut non prius quam albeſcente die res confieri potuerit, quod ut noctu fieret ab initio convenerat: quod aliquam perturbationem primo occurſu attulit, quod de ſucceſſu plerique deſperarent: verum Comeſtabilis, qui rem quavis ratione tentandam cenſebat, meticuloſis, gradum ſi accelerarent, in tempore venturos adfirmabat; audentioribus, etiam in luce aperta vim faciendam certa vincendi ſpe ſuadebat; & ſi ex voto conatus non ſuccederet, errorem nautarum pro excuſatione habituros. Itaque XVI. *Kal.* VIII.*br. in prima acie incedebat Guadagnius cum Caſtoviello, Langlado, & tormentariis, qui crepitacula portabant; cum Sanctandreano, quem ſequebantur Agliettus, & Digaronus cum* III. *ſcalis, quibus ſingulis* L. *delecti ex omni numero deſtinati erant: pone eos agmen Viminius regulus ducebat, cui adiunctus Aſcanius Baldellus cum ſua coborte, qui omnes* IↃXL. *delectos efficiebant. Vbi ad bivium inter urbem & arcem ventum, Guadagnius, cui arcis expugnandae cura commiſſa fuerat, ad dexteram deflexit, reliquae copiae ad urbem iter perſequuntur, in quarum fronte Ioannes Brancadorus iam incedebat cum Guido Vbaldo fratre, & tormentariis, qui crepitacula portabant, & Petro Guiſcardo harum rerum perito, iiſque adiunctus Hugolinus Bariſonius exer-*

citus

citus curator cum XVI. *delectis: in media acie erat Comeſtabilis cum ſuis, & Ambroſio Bindio tribuno, qui centurionis maioris munere fungebatur: poſt eum Flaminius Colleſcus cum ſua cohorte, & iis qui crepitacula admoturi erant: Carolus Penna ſequebatur cum ſua ala, & poſt eum Franciſcus Alfanus cum ſua altera. Tum ordine incedebant cum ſuis cohortibus Aurelius Paſſerinus, & Hieronymus Gualterus, qui ſecum trahebant tormentarios adparatum neceſſarium portanteis, iiſque pro centurione erat Io. Andreas Richelmius; ultimum agmen claudebat Coloredus cum equitum turmis & volonum, cui adiunctae Franc. Nellii & M. Antonii Placidi cohortes, quibus pro centurione inſerviebat Petrus Iacobus frater. Ordine incedentes iam clara luce non omnino ignaros & imprudentes oppreſſerunt, quippe ante* XX. *dies ſparſa fama de adventu claſſis Chriſtianae, & moniti a Biſertino quodam navium fabro Hipponenſes, ut ſibi caverent. Guadagnius eodem tempore admotis crepitaculis ad arcis portam, tribus aliis locis per ſcalas ſuos iubet adſcendere, quod feliciter utrobique factum: quo conſpecto a noſtris ad urbem tendentibus alacritas addita, & ſubito pro muris & ad portam obviam defenſores in armis comparuerunt, iam ſignis in arce erectis territi. Tormentis initio res acta, tum propin-*

quan-

quantibus, & S. Auguſtini nomen & victoriam ingeminantibus, Brancadorus primus muro ſuccedit, dum Guido Vbaldus ad portam crepitaculum admovet qua aperta, ipſe cum M. Antonio Ricciardello, Octavio Adamo, & Tuſcanio, irrumpit, & poſt acre certamen Brancadori fratris cohorte ſuperveniente ſauciatus tamen ſuos retinuit, quouſque Colleſcus, qui ad portam mediterraneam crepitaculum admoturus incepto aberraverat, per eamdem portam intravit, & laborantibus praeſto fuit: tum per ſcalas vis facta, & mox confractae ſcalae, ne hoſti uſui eſſe poſſent, Comeſtabili ubique interim diſcurſante, & praeſentia ſua animos militi faciente, qui per Guiſcardum, quem volones ſequebantur, ad portam mediterraneam crepitaculum admoveri iuſſit: qua aperta, & praeſidio firmata, idem Guiſcardus ad portam marinam tendere iuſſus cum tormentariis, per quam iam plerique Mauri & Turci natatu evaſerant, aut aquis hauſti fuerant. Turci reliqui ad turrem in mare deſpicientem ſe contraxerant, ex qua, iam ingreſſis noſtris, ſe ſtrenue defendebant; itaque a Comeſtabili Ingbiramio mandatum, ut totam claſſem ad murum proxime, quam fieri poſſet, admoveret, & inde diſploſione repetita Turcos infeſtaret: quod & ſubito factum, & tamdem Turci intus & extra petiti locum deſeruere: tunc & Ioſephus

Car-

Cardinalinus triremem Liburnenſem ad eam partem, ad quam ſe Mauri & Turci iam magno numero adgregaverant, admovit, ut eos infeſta diſploſione diſſiparet: interim poſt non exiguum certamen, in quo praefectus arcis ipſe interfectus eſt, Guadagnius loco potitus ſtatim tormenta e muris deiici iubet, cum omni adparatu flammis conſumto, quae inde per nautas iuſſu Comeſtabilis ad naves deducta ſunt. Ad Moſcheam adbuc ſtrenue a defenſoribus in urbe certabatur: eo miſſus Iulius Caeſar Machiavellus cum Aliſani coborte, qui tandem inde eos deiecit. Marcellus Cavaceppius Caroli Pennae vicarius per anguſtos calleis eodem vadens, ut ſe cum Brancadoro coniungeret, ex domibus circumpoſitis infeſtatus ex ſuis Iulium Caeſarem Raverium centurionem amiſit, ex ſuis & Brancadorus Herculem Pavam, & Antonium Velium; Paſſerinus ad portam mediterraneam praeſidio idoneo firmatam ſubſtitit: equitum & velonum, qui per portam marinam intraverant, agmen ſe cum Nellio coniunxit: heic Bindus tribunus Placidum, qui magnum virtutis ſuae ſpecimen eo die dederat, portae ſecundae praefecerat, & Iacobum Caponium Nellii vicarium, & Bettinum Ricaſolium centurionem, ad locum adſignatum tuendum amandaverat. Colleſco item & Gualterio ſuum locum adſignaverat: inde per urbem

urbem diſcurſans, non ſine aliquo locis pleriſque certamine, quod & idem Comeſtabilis cum ſuis fecit, averſis hoſtibus, aut in domos compulſis, plena victoria potiti ſunt. Graviter ſauciati in illa diſcurſatione Flaminius Vbaldinus, Coſmus Ruſſia, & Politianus Soares, ordinum ductores. Portis praeſidio firmatis noſtri poſt ſex horarum certamen ad praedam verſi, & qui in arce erant, ea depraedata & abductis captivis ad urbem venerunt. Interfecti in urbe circiter CCC. *in arce* LXX. *ex noſtris perierunt Carolus Gabrielius Romanus, Vincentius Pallerius & Panhormitanus equites, Franciſcus Comes Brancaleonius Piobbicus, Gaſpar Armannus, Aſcanius Baldellius, Simo Amicius, Thomas Thomaſſius Anconitanus, ordinum ductores, Santoſemius Maſanus. Capta* XII. *ſigna &* V. *aenea tormenta, nam reliqua feſtinato diſceſſu relicta ſunt: captivorum omnis ſexus & aetatis capita numerata ſunt* cIↄIↄ *quae Britannicis noſtratibus navibus impoſita ſunt, eodemque die, quod locum ſervari ſpes non eſſet, hinc Tunete hinc Algeria tam vicinis, & diuturnior in eo mora periculo non caret, cum tota claſſe ſolvit &* V. *Kal.* VIII. *br. Liburnum adpulit, diſploſis in plenae victoriae ſignum in adpulſu tormentis, & mox in maiore urbis templo D. D. Ambroſii & Auguſtini hym-*

hymnum decantari iuſſit, & mortuis in ea expeditione publicis precibus parentavit. In hac Hipponenſi expeditione *Richardiorum* alterum fuiſſe, luculente adfirmat *Vincent. Piazza* in egregio Poemate, cui *Hippo Regius expugnatus* titulum fecit (1); at

(1) Poeta hic, in Capite ſui Poematis primo, ubi Duces, Equiteſque, Etruſcos, qui Hipponem invaſuri triremes conſcenderunt, recenſet, & ita canit:

Seguono molti illuſtri Capitani,
L' intrepido e magnanimo Riccardi,
E quel tanto fatale agli Ottomani
Malegonnelle, e il valoroſo Bardi:
Ma fra' nobili giovani Toſcani
D' aſpetto vaghi, e di vigor gagliardi,
L' Albizzi appar con più ſereno ciglio,
Fulgido il volto, e il ſen d' oſtro vermiglio.

Quum autem in ſecunda huius Poematis editione quaedam immurata fuerint, tamen *Richardii* nomen uſque retinetur; habet enim:

Paſſa il Gerin con gli altri Capitani
Tempi, Riccardi, Aldobrandin, Capponi,
Guicciardini, Ginori, e Canigiani,
Buondelmonte, Amerighi, e Caſtiglioni,
Dragomanni, Vpezzinghi, e Gaetani,
Bichi, Arrighetti, Cevoli, Vguccioni,
Chigi, Tarugi, Pecori, e Corſino,
Di Gherardeſca il Conte, e del Benino.

Ita

at vereor ne non heic exierit in immenſum, ut ille ait, facunda vatis licentia, & ſua verba hiſtorica fide non obligaverit. Nec enim *Richardus*, aut *Franciſcus* frater, Equeſtri Stephaniano Ordini adſcripti unquam fuere, ut ex *Georgii Marcheſii Muſeo Honoris* intelligere eſt; neque hoc anno eorum alterum Italia abfuiſſe, aliquid eſt quod perſuadere valeat: verum rem incertam lubenter in medium relinquo (1). Maiora tamen per id temporis moliebatur *Ferdinandus*, ut Turcis bellum exitialius inferret. Foedus enim cum *Ioanne* *Po-*

Ita enim octonaria quaedam editionis prioris, elegantia, & ſuavia, nuda ac faſtidioſa nominum recenſione in poſteriore corrupta ſunt.

(1) De Hipponis expugnatione conſulendi etiam *Fulvius Fontana* De rebus praeclare geſtis Ordinis Militaris Stephaniani *pag.* 135. & *pag.* 147. Vita *Ferdinandi MS. Marcheſius* in *Muſeo Honoris* Par. I. *pag.* 362. & Par. II. 575. aliique. Hipponis Regii expugnatio decantata eſt a *Vincentio Piazza*, Comite Parmenſi, & Ordinis Stephaniani Equite, qui Poema perelegans condidit, *Hippo Regius Expugnatus* inſcriptum, quod Parmae anno MDCXCIV. editum eſt; atque iterum excuſum eſt ibidem anno MDCCXLIII. cum aliis eiuſdem Auctoris Carminibus.

Polato, Hierapoleos in Syria urbis, vulgo Haleppi, Praeſide, qui una cum aliis Praeſidibus, & populis, adverſus Turcarum Imperatorem rebellaverat, percuſſit, ut coniunctis viribus contra Turcam belligerarent, certis pactis ac conventis inter eos firmatis; id quod tamen perfici non potuit, quum *Ioannes Polatus* a ſuis paene deſertus tandem Turcae ſe dedere coactus fuerit (1).

Etſi

(1) Haec omnia fuſe narrantur in *Vita Ferdinandi* MS. in Codice Richardiano ſaepius laudato *pag.* 67. ubi & pacta conventa per epiſtolam ſatis prolixam Magno Duci oblata referuntur. *Ioannis Polati* autem rebellionem narrant etiam *Sagredus*, *Biſaccionius*, & *Battaglinius* in *Annalibus*. Vnus ex coniuratis cum *Ioanne Polato* rebellibus, fuiſſe videtur *Frecbredinus* ille Druſorum regulus, de quo ſuperius pluribus egimus *pag. CCXII. & ſeqq.* qui quidem *Frecbredinus* diu Florentiae permanſit; nam & ſub *Coſma II.* Magno Duce adhuc in eadem civitate verſabatur, & multis ab eo honoribus adfectus eſt, ut narratur in eodem Codice *Richardiano XIV. Pluteo R. Ordine II.* in *Vita Coſmae II. pag.* 80. ubi quidem de *Frecbredino* ita agitur, ut potius ad *Coſmam II.* quam ad *Ferdinandum I.* Florentiam acceſſiſſe videatur: & tum recte *Bernardinus Surius* ſcripſiſſet, contra quam ſupra *pag.* CCXII. opinatus ſum. Saltem *Frecbredinum*

Etſi *Abas* Perſarum Rex, qui iam Turcas contuderat, & ipſe conſpirans *Ioannem Polatum*, aliosque rebelles, foveret, & praeſidio opibusque iuvaret; quare & Oratores ad Chriſtianos Principes, & ad *Ferdinandum* Magnum Ducem praecipue, miſit, ut eorum arma adverſus Turcarum Sultanum excitaret (1). Hic autem Magni Ducis conatus, cladeſque, quas Stephanianae triremes Turcis in dies inferebant, talem *Achmati* Turcarum Domino terrorem incuſſerunt, ut *Ferdinando* liberum mercaturae commercium, & privilegia ampliſſima Etruſcis, in toto ſuo imperio per haec tempora obtulerit, modo a ſuorum populorum, navigiorumque, vexatione deſiſteret; quod quidem Tuſcorum Princeps facere recuſa-

17 ✠ vit

dinum ſub utroque principe Florentiae moratum eſſe; non eſt dubitandum. Druſorum Regulum ex *Frecbredini* poſteris vidi paucis ab hinc annis Florentiae verſantem, & aes quoddam *Frecbredino* debitum repetentem.

(1) De his late agitur in Vita *Abas* Perſarum Regis, in Codice memorato Richardiano XIV. *Pluteo R. Ordine II. pag.* 170. 171. 172. 173. in *Vita Mehemet*, & *Achmet* Magnorum Sultanorum in eodem Codice *pag.* 197. 200.

vit (1). Hoc vero eodem anno VI. Nonas Maias, *Franciſcus Richardius* Senator, Lauretum Piceni oppidum perrexit, imaginem Deiparae, & templum famigeratum veneraturus, comitesque *Conſtantiam* (2) uxorem, *Conſtantiam* filiam (3), *Lucretiam Valoriam* (4) ſocrum, *Comitiſſam* (5) ſororem, *Andreae Rogerii* F. *Andreae* N. *Minerbettio* (6) nuptam, *Priorem*

(1) Haec habentur in ſaepius laudata *Ferdinandi Vita* MS. in Codice Richardiano, *pag*. 72.

(2) De hac vide ſuperius *pag*. CLXXXVI.

(3) Eius meminimus ſupra *pag*. CXI.

(4) *Lucretia Franciſci Valorii* uxor, cuius filiam *Conſtantiam* uxorem duxerat *Franciſcus*, filia fuit *Io. Baptiſtae Zanchinii a Caſtiglionchio*, ut ſcribit *Ammiratus* in *Genealogia Gentis Valoriae pag*. 107.

(5) Superius *pag*. I. quum *Ioannis Richardii* filios recenſuimus, mares tantum numeravimus: femellam *Comitiſſam* omiſimus, quae nata anno circiter MDLVI. videtur.

(6) Huius *Andreae Minerbettii* mentionem fecimus ſuperius *pag. XCIV*. cuius fortaſſe frater fuit *Alexander* ille, qui ſupra *pag. XCVII*. memoratur, & de quo agit *Nigrius de Scriptor. Florent*. Natus eſt *Andreas* anno MDXLV. & Equeſtri Chriſti Ordini adſcriptus, Piſtorii, Piſarumque Praeſes fuit; & anno MDXCVI.

dic

rem Pittium (1), & *Ioannem a Villa Saletta* (2) Sacerdotem, qui in itinere ſacra faceret, ſecum adduxit, & cum iis congruum famulitium. Tam in itu, quam in reditu, Figlinis ab *Hieronymo Cardio*, Cortonae ab *Coſma Zephyrinio* (3) cogna-

die XVIII. Ianuarii una cum *Franciſco Richardio* aliiſque in Senatum Florentinum adſcitus fuit. Tandem anno MDCXI. fato functus eſt die XXIX. Iulii.

(1) Hic *Prior Pittius* Patricius Florentinus unus e mercatoria ſocietate *Richardiorum* fuit.

(2) Villa Saletta, Pagus eſt in agro Piſano, non procul ab Alica, cuius meminimus ſuperius *pag*. VII. VIII. Hanc cum innumeris circum iacentibus praediis *Richardii* poſſident, & ab *Richardo Iacobi* F. *Anichini* N. emtam fuiſſe puto, quae poſtea a liberis ſucceſſoribusque ampliſſimis latifundiis adquiſitis in immenſum aucta eſt. *Ioannes* hic a Villa Saletta Presbyter, forte Eccleſiae Villae Salettae Rector fuit.

(3) Deſcriptio huius itineris, quae in Archivo Minerbettiano autographos adſervatur, habet: *Comparve da Cortona il Signor Coſimo Zefferini, molto amiciſſimo della Signora Conteſſa, e della Caſa Minerbetti, ed era accompagnato da otto Gentiluomini della Terra, ſuoi parenti, tutti beniſſimo a Cavallo, e volſano*

a

tiſque eius, qui cum *Comitiſſa Minerbettia* arcta familiaritate coniunctus erat; Peruſiae a *Bindaccio Ricaſolio* Florentino (1), Maceratae ab *Aloiſio*, vulgo *Gino*, *Caponio* (2) Quaeſtore Pontificio, ſeu laute ſplendideque exceptus, ſeu

a tutti i modi, che ſi andaſſi a Cortona a ſtar la ſera da loro ec. . . . . e volſano andare a ſpaſſo due ore per Cortona, e parlorno alla Santa Monaca Suora Veronica nel Monaſterio della Trinità, dopo avere quivi udito Meſſa ec.

(1) In laudata Deſcriptione ita habet: *Il Signore Bindaccio Ricaſoli venne a ſalutarle, e andatoſene, ſi cenò allegramente, e la mattina de' cinque in Sabato il detto Ricaſoli mandò a caſa la Carrozza di Mr Illuſtriſſimo Governatore a quattro cavalli, e le donne andorno a ſpaſſo per la Città, e udirno Meſſa nella prima Chieſa del Duomo, dove, e nella quale vi è l' Anello, che la Vergine Maria fu ſpoſata, e per ſuo mezzo ci fu moſtro; e perchè ſta ſerrato a XII. chiave, le quali ſtanno in mano a XII. perſone, convenne fare in un ſubito diligentia di averle; e perchè è uſanza, che non ſi poſſa moſtrare ſenza l' intervento e preſenza de' Signori di Perugia, che ſono in quel temporal governo; e ragunati, che furono in palazzo ec.*

(2) Hic erat *Aloiſius*, vulgo *Ginus*, *Caponius* Theſaurarius Generalis S. R. E. qui anno MDCVIII. a *Paullo V.* in Cardinalium Se-

ſeu multis variisque honoribus adfectus fuit. Quum autem *Franciſcus* in ea profectione uſque ſe magnificenter habuerit, illud Cortonae in reditu contigit, quod memoratu dignum exiſtimo. Quum enim in *Zephyriniorum* aedibus nobiles hi peregrini magnifico adparatu opipare coenarent, triclinium extemplo ingreſsae ſunt tres puellae, quae citharam pulſantes, & canentes, Maias Kalendas, ſeu Menſem, more apud Tuſcos recepto (1)

Senatum adlectus eſt; & poſt varios honores geſtos obiit anno MDCLIX. De eo agunt *Georg. Marcheſius* in *Muſeo Honoris Part. I. pag.* 429. *Battaglinius* in *Annalib. ad annos illos*. *Io. Palatius* in *Faſtis Cardinalium*, *Franciſcus Bocchius* in *Elogiis*, *Ianus Nicius Erythraeus Epiſt. ad diverſos Lib. VI. n. II. Volumine poſteriori*, aliique.

(1) Moris eſt in Etruria, Kalendas Maias ab puellis, ſeu iuvenibus, ſonis muſicis, aptis cantionibus, virentibuſque arborum ramis terrae defixis, aut ſubſpenſis, celebrari. De hoc inſtituto quaedam ſcripſit V. Cl. *Dom. Mar. Mannius*, libello edito, cui titulus: *Il Maggio, Ragionamento Iſtorico di Tubalco Panichio Paſtore Arcade. In Firenze* 1746. Quaedam habet etiam *Io. Maria Creſcimbenius Comment. in Hiſtoriam Vulgar. Poeſeos Vol. I. Lib. II. Cap. XII.* In Mileſiis *Ioannis* Floren-

tini

celebrarent ; atque tam grata concinnaque cantus modulatione convivarum omnium animos demulſere, ut ab *Franciſco* binos aureos duplos cantilenae ſuaviſſimae praemium retulerint (1) . Hic annus Reip. litterariae luctuoſus fuit , quum *Ioannes Baptiſta Detius* (2) mortem obierit ; ſicuti inſequens ob *Matthaei Samminiatii* Archiepiſcopi Theatini (3), viri

tini, quae vulgo *Il Pecorone* adpellantur, una eſt *Die XXII. Fabul. II.* in qua huius moris mentio fit hiſce verbis. *Negli anni di Criſto mille trecento quattro (come al buon tempo paſſato del tranquillo e buon ſtato di Fiorenza ſi uſava) le calende di Maggio le brigate e compagnie per ſollazzo in più parti della Città fecero molte feſte ec.* Quod totum *Ioannes* Florentinus ab altero Florentino *Ioanne Villanio* accepit, qui id narrat *Lib. VIII. Cap. LXX.* & quod latuiſse video laudatum *Minnium* de huiuſmodi ludis agentem. Cantio pro menſe Maio exſtat in Codice Richardiano *I. Pluteo S. Ordine I.* compoſita anno MDC.

(1) Haec omnia fuſe narrantur in memorata Deſcriptione Itineris *Franciſci Richardii* ad Lauretum.

(2) Vide de eo ſuperius *pag.* LXXXVIII. CLXXXVII. CLXXXVIII. quae quidem dum ſcribebamus, emortualem eius annum ignorabamus.

(3) Conſule de eo *Notitias Academiae Flor. pag.* 239. & *Iulium Nigrum de Scrip. Florent.*

viri eruditiſſimi mortem. Porro eruditionem ſuam, & munificentiam oſtentandi occaſionem RICHARDO praebuit annus MDCVIII. quo *Coſmas*, *Ferdinandi* Magni Ducis filius, Princeps iuventutis, *Mariam Magdalenam Auſtriacam*, *Caroli* Archiducis, & *Mariae* filiam, ac *Ferdinandi II.* Imperatoris ſororem, uxorem duxit, & ſumtu incredibili, inſolitiſque publicae laetitiae ſignis, atque magna omnium ordinum exſultatione, nuptiarum celebritas peracta eſt (1). De felice tantae Principis adventu exſtat *Laurentii Pariſii*, Medici Florentini, oratio, *Concino Concionio* (2), viro Illuſtriſſimo, & Chriſtianiſſimae Reginae *Mariae* Conſiliario, & Equitatus Praefecto, inſcripta, & typis excuſa (3). Sed quando *Concini Concinii* mentio incidit, ſilentio praterire non poſſum, eum, quum

(1) Pacta & conventa firmata in his nuptiis contrahendis inter *Philippum III.* Hiſpaniae Regem, & *Ferdinandum* Magnum Ducem, habentur in Codice Richardiano *R. I. Num. III.*

(2) De *Concinio* vide quae habet *Io. Coſmas Baroncellius De Vita ſua*, & Hiſtorici paſſim.

(3) Eam commemorat *Cinellius* in ſua Bibliotheca; & exſtat in *Deſcriptione Adparatus & Feſtorum pro his nuptiis*.

Dianoram Caligariam, *Mariae* Reginae famulam dilectiſſimam Lutetiae Pariſiorum uxorem duxiſſet, adeo Reginae gratia & favore valuiſſe, ut omnia prope in aula illa pro ſuo arbitrio diſponeret, ſuſque deque miſceret. Id quod in cauſſa fuit, cur *Ioannes Medices* hoc anno veniam a Rege & Regina petens in Italiam reverteretur, quum prius illis Principibus dixiſſet, ſe apud eos Reges diutius permanere non poſſe, apud quos Ruſticus Tuſcus, *Concinum* indicans, & eius humilem originem (1) arguens, maiori auctoritate polleret, quam ipſe, ipſorum Principum conſanguineus & adfinis, exercituumque ductor celeberrimus & laudatiſſimus. Hic autem Patavii ſubſtitit, atque inde ad nuptias iſtas ab Magno Duce invitatus Florentiam venit, in Venetiam tamen brevi rediturus, ut ſaepius citatus *Baroncellius* tradit. Nam mortuus eſt *Ioannes* Patavii anno MDCXX. quum uxorem duxiſſet *Liviam* quamdam

Ver-

(1) Ruſticum *Continium* fortaſſe adpellavit *Ioannes*, quod non ex patricia gente Florentina eſſet, ſed ex Valle Arni ſuperiori, ſeu agro Arretino, originem duceret. Ceterum eius gentis nobilitatem explicat atque confirmat *Scipio Admiratus*, in eius *Hiſtoria Genealogica*.

Vernaſtiam, humilis generis, & imminutae pudicitiae feminam Genuatem, ex qua filium *Franciſcum Mariam* ſubſtulit, patrum noſtrorum memoria vita functum. Illa occaſione RICHARDVS, & veſtibus ſplendidis ſumtuoſiſque ſuum famulitium decoravit, & ea carmina Italico ſermone (1) com-

(1) Ea publici iuris facta ſunt in libello inſcripto: *Deſcrizione delle Feſte fatte nelle Reali Nozze de' Sereniſſimi Principi di Toſcana D. Coſimo de' Medici, e Maria Maddalena Arciducheſſa d' Auſtria. In Firenze appreſſo i Giunti* 1608. *pag.* 24. 25. Carmina autem *Richardi* ſunt quae ſequuntur. Primam oden Aura ſic cecinit:

L' Aura ſon io, che ne fecondo i campi,
L' aria inzaffiro, e l' onde
Incriſtallo, e le fronde
Smeraldo, e ſmorzo al Sol gli ardenti lampi:
Son la madre de' fiori,
Che gli arrubino, e imperlo, e ſpiro odori,
Onde fauſi odorati
Gli argentei ſeni, e gli aurei crin gemmati.
Figlia ſon io di rutilante Aurora,
Di Vener meſſaggiera,
Che ſua amoroſa ſchiera
A voi m' invia, novello Sol di Flora,
La vaga Dea Ciprigna,
Per dimoſtrar quant' è con voi benigna,
Quant' è con voi corteſe,
Pel ſuo Toſco diletto almo paeſe.

Che

compoſuit, quae in nuptiali Principum convivio recitata fuerunt. Vidit etiam tunc RICHARDUS *Franciſcum* fratrem in Naumachia, quae Argonautas Cholcum, vellus aureum rapiendi gratia invadentes in Arno flumine repraeſentabat, a Cholcorum partibus ſtare, & ludum, bellique ſimulacrum, iucundiſſimum una cum aliis patriciis viris ciere; quod quidem ſpe-

Che della Corte ſua, ſuoi cari pregi,
Voſtro ſacro Imeneo,
Col Toſco Semideo,
Donna Real, vuol che s' adorni, e fregi,
Quindi tratte a' tuoi imperi
Scorte or ce n' ha per liquidi ſentieri
Di Dori, e quì s' aduna
La ſpumante ſua Conca, aurea ſua cuna.

Secundam cantavit Amor:

Sono il bendato Arciero,
Sono il nudo Guerriero,
Veggo quant' Argo, armato Marte ho vinto,
E quì m' arrendo accinto
Ad onorar di Flora il nuovo fiore,
E quì non ſon Guerrier, ma ſono Amore.
Sono Amore all' amico,
Sono amaro al nemico:
Per voi, ſu l' Arno, ho 'l mio fiorito nido,
Che ſprezzo e Paſo, e Guido,
Per voi quì nel materno carro accoglio
Mia Corte, a voi la dono, e me ne ſpoglio.

ctaculum *Franciſcus Cinius* excogitavit, & carminibus ſcriptis decoravit, quae hoc ipſo anno publici iuris fecit. *Franciſcus* quoque *Bracciolinius* pro hoc Argonauticae expeditionis ſpectaculo carmen modulatus eſt, quod una cum aliis eiuſdem argumenti poematis vulgatum eſt in Deſcriptione adparatus, feſtorumque pro nuptiis horum Principum celebrandis inſtitutorum. Heinc forte conſtare arbitror, per haec tempora *Bracciolinium* Florentiae verſatum fuiſse, & tunc fortaſſis Eclogam illam, qua RICHARDVM laudat; & quam ſuperius (1) adtulimus, elucubratus eſt

E voſtri pregi, e lode
Cantano in Inni, in Ode,
Con le dotte ſorelle Erato bella,
Che da me ſe n' appella,
Ch' a' lor muſici accenti, ed armonie
Ne riſpondon dal ciel le ſinfonie.

Superi autem e nubibus canere fingebantur:

E ſol Coſmo riſuona,
E Maddalena intuona
La valle, il colle, il monte, il prato, il boſco,
Di queſto lido Toſco,
E'l ciel, l'aria, e la terra, e l'onda piena
Coſmo Coſmo riſponde, e Maddalena,

(1) *Pag.* XXXVIII.

eſt (1). Paucis diebus antequam nuptiarum celebritas haberetur, ſtatua equeſtris *Ferdinandi I.* Magni Ducis ahenea *Joannis Boloniae* egregii artificis opus (2), in platea templi Deiparae ab Angelo ſalutatae erecta fuerat (3); in cuius laudes *Gabriel Chiabrera* Tuſcanicum carmen effudit, RICHARDVM invitans, ut ipſe etiam magnificum ſplendidumque opus, & *Ferdinandum* (4) ipſum

(1) De *Franciſco Bracciolinio* vide *Laurentium Craſſum* in *Elogiis*; *Leonem Allatium* in *Apibus Vrbanis*; *Ianum Nicium Erythraeum* in *Pinacotheca Par. III. Ioannem Mariam Creſcimbenium* in *Hiſtoria Italicae Poeſeos*. Natus eſt is Piſtorii anno MDLXVI. VI. KL. Decembres *Iuliano Bracciolinio*, & *Maria Celleſia* parentibus; mortuus eſt vero anno MDCXLV. Pridie KL. Septembres.

(2) *Philipp. Baldinuccius* auctor eſt in *Vita Ioannis Boloniae*; & in *Vita Petri Taccae*, quae habetur *Par. III. Saecul. IV. Decennal. III. pag.* 354: ſed *Meliorius* aliique ab *Petro Tacca* illam ſtatuam perfectam fuiſſe tradunt; quos tamen mendacii inſimulat laudatus *Baldinuccius* in *Vita* illa *Io. Boloniae pag.* 133.

(3) In Deſcriptione Feſtorum & Adparatus *pag.* 33.

(4) Carmen exſtat inter opera *Gabrielis Chiabrerae* editionis Venetae MDCCXXX. Tom. I. *pag.* 100. *Richardo Richardio* inſcriptum. Vide ſuperius *pag.* XXXVI.

ipſum laudibus ferret. Et meruit quidem hoc honore adfici *Ferdinandus*, qui *Coſmae* patris honori & memoriae aliam aheneam ſtatuam equeſtrem in primaria platea collocandam anno MDXCIV. curaverat, eodem *Io. Bolonia* opifice (1). Aliud ſpectaculum nobile, & eximium, praebuit his diebus Ara maxima, & Presbyterium Eccleſiae Spiritus Sancti, tota ex lapidibus pretioſis coagmentata, quae quidem antea ab *Io. Baptiſta Michaeloctio* Senatore (2) incepta, tunc demum a *Franciſco Michaeloctio* eius fratris filio abſoluta fuerant (3). Haec quidem ſacro rite facto non ſine magno luxu, & adparatu, Principibus praeſen-

(1) *Blanchinius in Ferdinando pag. 66.*

(2) Hinc non mirum, ſi in Spiritus S. Eccleſia magnificae exſequiae ei ann. MDCIV. celebratae fuere, earumque deſcriptio typis excuſa eſt Florentiae cum hoc titulo: *Mortorio & Eſſequie del molto Illuſtre e Clariſſimo Signor Giovambatiſta Michelozzi, celebrate in Fiorenza nella Chieſa di S. Spirito il dì 17. e 19. di Maggio 1604. deſcritte con tutta l' invenzione dell' apparato dal R. P. F. Niccolò Acciaioli Maeſtro di Studio di S. Spirito. Stampata in Fiorenza, per Volcmar Timan 1604.*

(3) In Deſcriptione Feſtorum harum Nuptiarum pag. 50. [illegible]

ſentibus ab *Alexandro Martio Medice* Archiepiſcopo Florentino dedicata fuere. Feſtos harum nuptiarum dies, ludos, ſpectacula, certamina, cantica, omnia quidem luculenta oratione deſcripta fuerunt, & libellus (1) typis eſt editus Florentiae ab *Iunctis* Typographis hoc ipſo anno MDCVIII. in cuius calce adſutum circumfertur Epithalamium *Anſelmi Colectii* Bargaei, in quo *Richardiorum* perhonorifica mentio habetur, dum Poeta pleroſque Florentinos Senatores commemorat. Ita enim canit:

Quid tibi nunc memorem magni ornamenta ſenatus,
Egregios Proceres, rerum queis ſumma poteſtas,
Quatuor & quater undenos, qui murice operti
A numero nomenque ferunt, ut ab ordine cultum?
Tot caſtella putes hos, propugnaculaque urbis,
Militiae, inque toga populis & pace tuendis.
Martellos, Corſos, Rinuccinoſque, Benoſque,
Et Giugnos, atque Antellas, pubemque Valoram.
Tum Pazzos, Stufaſque mares, acreſque Rudulphos;
Et Bonſos, Zatos, Tornabonoſque, Dinoſque.
Adde Cavalcantos, Alamannoſque, genuſque
Capponium, Spinos, Pittos, Nerloſque, Neroſque,
Riccardos, Carneſecchos, & Caccia te gens
Atque alios quorum, ut noſtrae non vocis egentes
Hos memini, ſic ut noſtrae non indiga laudis
Nomina ſi linquam, non noſtra fraude relictos,
Florentes ſed laude ſua, meritiſque putandum.
Copia neu pariat faſtidia longior aequo.

Il-

(1) Huius titulus habetur ſuperius *p.* CCLXV.

Illius Deſcriptionis exemplar video ab anonymo auctore, quem tamen probe ſcio *Camillum Rinuccinium* fuiſſe, dono datum RICHARDO eſſe, ſed miror ſimul in eo minime ſcriptis mandatum fuiſſe, RICHARDVM Drama, quod *D. Mariae Magdalenae converſio*, *ſeu reſipiſcentia*, inſcribitur, elucubraſſe, curaſſeque agendum in theatro, modis muſicis in antiquis tragoediis uſitatis modulatum, hac ipſa principalium nuptiarum occaſione, ut in Codice manu exarato Richardianae Bibliothecae (1) ſcriptum reperio, in quo Drama illud ſcriptum eſt, & cuius titulus Latine verſus ita habet: *Converſio Sanctae Mariae Magdalenae Richardo Richardio Auctore, qui illam doceri curavit, modis muſicis vetuſto tragoediarum more, numeroſe temperatam, in auſpicatiſſimis Sereniſſimi Principis Etruriae Coſmae Medicei nuptiis*. Ideo vero hoc argumentum RICHARDVS elegiſſe videtur, quod regia ſponſa Auſtriaca *Maria Magdalena* vocaretur (2); qua fortaſſis de cauſa, vel RICHARDI veſtigiis inſiſtens, & *Gabriel*

Chia-

(1) Codex eſt in *Pluteo S. Ordine I. Numer. II.*

(2) Id intelligi datur vel ex ipſo Dramatis Prologo MS. in quo inter alia habetur.

E

Chiabrera in eodem argumento luſit, carmenque condidit, quod *Converſio S. Mariae Magdalenae* pariter inſcriptum eſt (1). Aliud etiam ſplendidum & decorum hoc anno, & in eadem Nuptiarum occaſione Florentiae contigit; publicamque laetitiam auxit, triennalia ſcilicet Ordinis Militaris Stephaniani Comitia, quae Piſis cogi conſueverant, in hac urbe, in D. *Laurentii*, a *Ferdinando* Magno Magiſtro habita, trecentis Equitibus convocatis, quibus hoſpitium Palatium Mediceum non procul a templo illo ſitum praebuiſſe perhibet *Antonius a Sancto Gallo* in *Memorabilibus MSS.* & luculentius narratur in laudata Deſcriptione Feſtorum harum Nuptiarum (2). At non tantum haec laetitiae cauſa RICHARDO hoc anno fuerunt; habuit & domi, ex quo iu-

E quì di Flora alla novella Dea,
Ond' è lieta e ſerena,
O d' Auſtria, e Grazia, grazioſa Aſtrea,
Raſſembrar voglio in queſta umile ſcena
L' alta converſion di Maddalena;
Di Maddalena tua, che tanto pregi,
Che di ſuo nome, e ſua virtù ti fregi.

(1) Hoc exſiſtit in Tomo III. operum *Gabrielis Chiabrerae*, editionis Romanae, *pag.* 229.

(2) *Pag.* 32.

iuſtam voluptatem caperet: nam alter filius *Franciſco* fratri ortus eſt, cui nomen *Gabrieli* inditum fuit; & quem poſtea RICHARDVS peculiari, praecipuoque amore dilexit, utpote quem ea indole praeditum fortaſſis noverat, qua ſecum olim de virtute, munificentia, magnanimitate, laudatiſſime certaturus eſſet (1). Hoc anno *Alexander Ta*-

(1) *Gabriel* hic *Richardius*, Proavi nomen ferens, vir fuit ſapiens, prudens, atque magnificus, qui variis legationibus ad Principes varios, & praecipue ad *Vrbanum VIII*. Pont. Max. quum inter eum & Ducem Parmenſem diſcordiae componendae eſſent, laudatiſſime functus eſt, & rem familiarem, latifundiis ampliſſimis ad Romam emtis, aedibuſque *Mediceis* Florentiae comparatis, & ampliatis, mirifice auxit. Hic anno MDCLXXV. fato functus eſt, uxore ducta *Franciſca Calderinia*, ſed orbus. Eius ſepulcro ſequens Epitaphium deſtinatum fuerat:

D. O. M.

Gabrieli Riccardio Marchioni Clannenſi Franciſci Senatoris Florentini Filio, qui per annos decem & ſeptem pro Magno Duce Ferdinando II. cui ſemper gratiſſimus fuit, prius apud Philippum IV. Catholicum Regem, deinde apud Innocentium X. & Alexandrum VII. Pontifices Maximos Legationem magnifice non minus, quam prudenter, exer-

xonus Mutinenſis librum edidit, quem Cruſcanis Academicis Collegis ſuis nuncupavit, coetumque illum eximium honore, quo potuit, adfecit (1). Anno autem inſequenti MDCIX. RICHARDVS illam ſuam de D. *Maria Magdalena* lucubrationem formis Floren-

exercuit, perque tantundem tempus Etruſcae Aulae ſupremus Praefectus, & Status Conſiliarius exſtitit, paternis opibus Romae Falconiana praedia, Florentiae antiquam Domum Mediceam generoſo ſumtu adiunxit, ſed tandem ſexageſimo octavo aetatis anno apoplexia correptus obiit, praecipue ob pietatem in pauperes, omnibus magno ſui deſiderio relicto.

Marchio Franciſcus unicus nepos heres patruo, imo patri ſecundo, cariſſimo, non ſine multis lacbrymis poſuit A. D. MDCLXXVII.

Etſi in hoc Epitaphio de legatione a *Gabriele* ad *Vrbanum VIII.* obita ſileatur, tamen indicare non ſuperſedi; ſaltem enim ea occaſione Magnus Dux illum Romam miſit, & eius peritia & dexteritate uſus eſt. Eruditione etiam praeſtitit, & an. MDCXXVIII. *Ferdinandum II.* Magnum Ducem, & *Carolum* eius fratrem, Venetias comitatus meruit, ut *Iulius Strotius* ſuorum carminum librum ei, & *Laurentio Strotio* Marchioni, & Baroni *de Nigro*, Venetiis excuſum dedicaret.

(1) Hic liber inſcriptus eſt: *Parte de' Queſiti del Sig. Aleſſandro Taſſoni, dati alla luce da Giulian Caſſiani, e dedicati agl' Illuſtriſſimi Accademici della Cruſca.*

rentiae deſcriptam evulgavit, una cum ogdoadibus verſuum in Deiparae Virginis laudem deductis, quas ex Choro alterius dramatis de D. *Catharinae* Martyrio, ab ipſo pariter RICHARDO compoſiti (1), extractas fuiſſe, titulus praefert. Hiſce

18 ✠ 2 com-

(1) Hoc Drama ab *Richardo* ſcriptum exſtat adhuc manu exaratum in Codice *I. Plutei S. Ordine I.* Bibliothecae Richardianae, cuius initium ita habet: *L' Angiolo a S. Caterina mentre eſce di caſa per andare a Mattutino.*

Da' ſuperni ſtellanti eterni ſcanni
Contemplando u' ſi gode Iddio verace
Meſſaggiero di lui quì ſpiego i vanni
Ad apportarti una perpetua pace,
Vergine ſaggia, e dopo tanti affanni
Trarti dal mondo errante, atro, e fallace;
E in ciel riporti in chiara, e glorioſa,
Sede per trionfar di Criſto ſpoſa.
Maſſimin, come ſai lo ſcellerato,
E nimico di Dio crudo, ed altiero
Per far preda di te Roma ha laſciato,
E quì ridotto il ſeggio dell Impero;
Da frenetico amore inſtimolato,
Che lo fa divenire inſano, e fiero;
Ma non temer che Dio tien di te cura,
Che ti preſerva al ciel candida e pura.
Pria teco adoprerà la maeſtade
Gonfia di gran promeſſe in dolci preghi
Per eſpugnar la tua caſta beltade,
Perch' alle voglie ſue ti volga, e pieghi ec.

Dra-

commentationibus meruit RICHARDVS ut eius *Leo Allatius* in ſua Dramaturgia mentionem perhonorificam faceret. Et profecto, ut iam diximus, totus RICHARDVS in Poeſi fuit, & Poetas mirifice amavit, *Petrarchamque* inter alios ita admiratus eſt, ut Vitam eius ſcribere in animo habuerit, & iam multa ac varia monumenta in hanc rem congeſſerit, atque praeparaverit, ut *Iacobus Philippus Thomaſinus* in ſuo *Petrarcha Redivivo* memoriae prodidit. Hic idem annus Florentiae luctuoſus fuit; eo enim, menſe Februario, mortem obivit *Ferdinandus* Magnus Dux, cuius ſceptrum, & Imperii habenas *Coſmas* filius excepit, qui primogenitus eius liberorum fuit, *Caroli* ſcilicet, qui Cardinalis a *Paullo V.* Pont. Max. (1) re-

Drama autem de *D. Mariae Magdalenae* converſione hunc titulum praefert: *Converſione di S. Maria Maddalena, ridotta in Tragedia da Riccardo Riccardi, con alcune Stanze in lode della Vergine, del medeſimo. In Firenze, appreſſo i Giunti,* 1609.

(1) *Carolus Mediceus*, S. R. E. Diaconus Cardinalis renunciatus eſt a *Paullo V.* Pont. Max. anno MDCXV. IV. Non. Decembres; & XVII. KL. Ianuarias *Ludovicus Cencius* Praeſul Romanus rubrum pileolum ei adtulit.

renunciatus fuit ; *Franciſci Mariae ; Laurentii ; Catharinae* , *Ferdinando* Mantuae Duci nuptae ; *Eleonorae*, quae puella obiit; *Claudiae* , *Friderici* Principis Vrbini coniugis ; & *Mariae Magdalenae*, quae in Parthenone Cruciculae mortua eſt (1) . *Claudia* autem hoc eodem ipſo anno *Friderico* Vrbini Principi , poſt *Ferdinandi* patris obitum , deſponſata fuit , trecentis millibus

lit . V. Idus vero Apriles, anno inſequenti, Romam Cardinalis *Medices* petiit ad galerum accipiendum, maximis honoribus in itinere, & Romae , adfectus . Haec omnia autem fuſe diligenterque deſcripta habentur in Codice Richardiano *Pluteo Q . Ordine IV. Numero XII.* qui ipſiſſimus autographos eſt , qui in ipſius ampliſſimi Cardinalis gratiam ab eius aulico ipſum comitante exaratus illa occaſione fuit , quare *Memorialis diurni* titulum praefert . De hoc Cardinali vide ſuperius *pag.* LXV. CXX. CXXI. CCXI.

(1) Hi *Ferdinandi* filii partim recenſentur in Codice MS. Richardiano in *Pluteo R. Num. XXXXV. Ordine I.* & partim in aliis Codicibus *Pluteo Q . Num. XI.* & *XVII. Ordine IV.* Et in *Vita Ferdinandi* MS. & a *Petro Farullo* in *Annalibus Arretinis pag.* 163.

aureis in dotem datis (1). Princeps ſapiens *Ferdinandus* fuit, & eius epiſtolae aliquot adhuc ſuperſunt in variis Epi-

(1) Auctor eſt *Franciſcus Maria II.* Vrbini Dux in Vita ſua a ſe ſcripta, quae MS. adſervatur in Codice Richardiano *Pluteo R. Ordine II. Num. XIV.* Haec Vita continuata fuit ab *Antonio Donato*, Patricio Veneto, qui *Friderici* iſtius Principis ingloriam & principe viro indignam, vitam deſcribit, ſimulque deplorat. Ille enim dum totus voluptatum coeno mergitur, & hiſtrionem, aurigamque, turpiter agit, improviſo obitu periit in ipſo iuvenilis aetatis flore anno MDCXXIII. die 29. Iunii, ut conſtat ex Codice Richardiano *Plut. R. Ord. I. Num. III.* viduamque relinquit *Claudiam Mediceam* uxorem, & filiam anniculam *Victoriam*, quae ſtatim Florentiam adlata, poſtea *Ferdinando II.* Magno Duci nupſit, dotalemque hereditatem magnam ſecum tulit; licet Vrbinatis ditionis urbes, & oppida in Eccleſiae Romanae poteſtatem redierint, ipſo *Ferdinando II.* Magno Duce conſentiente, ut conſtat ex eius Epiſtola ſcripta ad Pontificem Maximum die XVI. Novembris anno MDCXXIII. quae MS. adſervatur in Codice Richardiano *Pluteo R. Ordine II. Num. VIII.* Quare quum *Franciſci Mariae II.* Ducis Vrbini mors anno MDCXXXI. contigerit, *Thaddaeus Barbarinus* Vrbinum profectus, nomine *Vrbani VIII.* Pont.

Epiſtolarum Syllogis; & eius laudes *Benedictus Bonmattbaeius* & *Iulianus Giraldius* (1), ſcriptis orationibus, celebraverunt (2). Illum etiam RICHARDVS pluries, ut vidimus, laudibus tulerat, quum de Cypro, & Rhodo, expugnandis divinando cantaret; ſed & oden integram tanti Principis praeconia exaltantem compoſuerat (3), & titulum de Magni Ducis rebus geſtis & laudibus fecerat. *Gabriel Chia-*

Pont. Max. illius dominii poſſeſſionem cepit, ut patet ex monumento, quod exſtat in Codice Richardiano, eodem Pluteo & Ordine, *Num. X*. Inſtrumentum donationis factae anno MDCXLI. a *Claudia* iam Vrbini Principe, & tunc Archiduce Auſtriae, *Ioanni Chriſtopboro*, & *Iobanni Baptiſtae*, *Malaſpinis*, habetur in Codice Richardiano *R. II. Num. VI. Claudia* enim *Leopoldo* Archiduci Auſtriae ſecundo nupſerat.

(1) De eo vide *Notit. Academiae Florentinae*.

(2) De *Ferdinandi* Principis indole & moribus iudicium Anonymi habetur in Codice Richardiano MS. *Pluteo S. Ordine I. Num. XVII*.

(3) Hanc Oden ex Codice Richardiano II. *Pluteo S. Ordine I.* heic exhibemus.

brera quoque non tam Italicis, quam Latinis, carminibus *Ferdinandi* obitum fle-

Canzone delle azioni, e lodi del Granduca di Toſcana.

Già veggio io diſombrarſi
Di pini, e querce i Toſchi colli aprichi,
Il mar Tirren calcarſi
Nuove terre a ſegnar nuovi Americhi,
E che tu Febo dithi,
E i detti ſento, che s'attenda e ſpere
Con le Toſcane ſchiere
Veder nel più lontano
Lido dell' Oceano
Non pur dove Egeo geme, o 'l Sirio ſuona
L' alte antenne volar di Falterona.
Non per argento, od oro,
O ricche merci, o per gemme pregiate
Cerca ſott' Oſtro, o Coro,
O per Borea drizzar le nuove armate;
Ma di vera pietate
Acceſo, e dell' onor di Dio zelante
Sacro di Criſto amante
Della cui gloria e fama
Ha ſol fame, e ſol brama
Alzar dal Zemlo al Magaglian ſua Croce
Vuol da Corene alla Tirintia foce.
Queſto or tiene il governo
De' magnanimi Toſchi, e regge il freno
Con caro amor paterno,
Con tenera pietà del patrio ſeno,

Con

flevit; quorum quaedam in medium adducere jubet:

De

Con ſuo ſguardo ſereno
Ne ritrae, ne raffrena, e ne rincora,
Ed inſieme avvalora;
E paſtor buon ſuo gregge
In un paſce e corregge;
Di fuor ſiede al timon, tempra le vele,
Ma drento è ſervo, e ſerve il ſuo fedele.
Queſto nuovo Terinto,
Non domator di belve, e fieri moſtri,
Ma per rendere accinto
Più ſalubri e fecondi i campi noſtri,
Fa che di par ne gioſtri
Flora di fior con fiorita Micene,
D' olive con Atene,
Con Meſſana di ſeta.
A real man non vieta
Per diporto al giardin trattar bipenne,
E per dar legge altrui ſtancar le penne.
Ma dove or ne trapaſſo
Scorrendo il mar delle ſue opre illuſtri,
E queſta indreto laſſo
Degna perch' ei viepiù s' enfregi e luſtri
Da viver mille luſtri?
Alzar a Dio aureo gemmato templo,
Che qualora io 'l contemplo
Vedere in terra avvíſo
L' empireo Paradiſo,
E far la ſacra, e prezioſa mole,
Che in terra ſta, qual è nel cielo il Sole.

A

De obitu Ferdinandi Medicis Magni Etruriae Ducis Epigramma.

Fernando, ut patria ſceptrum virtute teneret,
Divitias dederant ſidera quaeque ſuas.
Dein Coſmo, quicquid pulcrique bonique relictum,
Intulerant, ſuperos exſuperantque polos.

A sì nobili impreſe,
A sì prezioſe, il gran Fernando invitto
S' accinge, e l' armi ha preſe
Solo per ſollevar l' Impero afflitto;
Che la Siria, e l' Egitto,
E l' Indo, e il Chino a lui penſando trema,
Ed ogni parte eſtrema
Della terra, e del mare;
Onde gareggia al pare
Carco di ſpoglie, e con le ſponde piene,
L' Arno e 'l Mugnon col Tebro e l' Aniene.
Ma deh perchè s' arretra
Suo provido penſier, ſuo accorto ſguardo,
Sonar or la mia cetra?
Forſe, perch' io miniſtro ſui non tardo
Del ſuo alto riguardo?
Che dal Baltico ſen di ſotto l' Orſe
In marin carro corſe
Cerere a trar la fame
All' Italiche brame,
Ond' ei riſplende a guiſa d' un Piropo
Che a tutta Italia giunſe al maggior uopo

Exhauſta ut ſenſit melioribus aſtra theſauris,
Talia fatali protulit ore Deus:
Coeleſtes repetat Fernandi ſpiritus arces;
Viſa diu tellus ditior eſſe polo.

Hoc

A cantar l' alte geſte
Del Signor, per cui ſorgi e ti rinuovi,
Radi or ci done e preſte
Apolloni novelli, Omeri nuovi,
Onde dipinte trovi
L' età futura ne' perpetui carmi,
E la pietade, e l' armi;
O ſcritte in vivi intagli
Le ſue chiare opre agguagli
Cari, Micone, e Alcion, e Apollodoro,
Del ſecolo avvenir doppio teſoro.
Le tue cetre canore
Sveglinſi, Cipri, al ſuon della mia lira,
E tue tibie ſonore
Suonin l' alta virtù, che da lui ſpira,
Per quanto il Sol ne gira;
E ne' poemi Ciprii, e nelle trombe
Della Fama rimbombe
Di Ferdinando il forte,
L' avventuroſa ſorte,
Che dal vero valor non ſi diparte,
Tal ſe ne impronta in lui Minerva e Marte.
L' inrubinato Giglio,
Flora, che te inghirlanda, or t' incorona;
Non canterai tuo figlio,
Che il canto tuo per fino al ciel riſuona,
Deſterà in Elicona

Chi

CCLXXXIV

Hoc eodem anno RICHARDVS *Robertum Stherleium* Comitem, a Rege Perſarum *Aba* ad *Co-*

Chi per Laura ſpirò famoſi ardori
A dir nuovi ſplendori
Se 'l tuo canto l' invita
Si ſveglierà chi in vita
E ne' ſoperni, e tu ne' regni inferni,
Per cantar di Fernando i pregi eterni.
Mentre penſando intenti
Taccion di te poemi, e chiare iſtorie,
Per raſſembrar preſenti
Alli futuri tempi alte memorie;
Or tue virtù, tue glorie,
Non ſpregin le mie note, e le mie corde
Sonarle e mute, e ſorde,
Che talor dopo meſta
Chiara voce ſi deſta,
E come gemma nella terra involta
Non cantata virtù giace ſepolta.
E mentre io canto, e io imprendo,
Notar del tuo valor i nobil atti,
Nello ſplendor m' accendo
De' pregi tuoi, de' glorioſi fatti,
D' alta virtù ritratti,
Qual ſe vola aura fra i ſoavi fiori
Spira i furtivi odori,
E d' importuna, e amara
Dolce rendeſi e cara;
Tal ſpero affiſo al Sol de' tuoi gran lampi,
Non vile ombra di luce in me ſi ſtampi.
Canzon taci, e tu lira;
Sdegna gloria ſovrana il ſuono umile,
L' antica fama il non canuto ſtile.

Coſmam II. Magnum Ducem Oratorem miſſum vidit, ut inter cetera ſecum in Perſidem excellentium artificum copiam conduceret, quos inter *Conſtantinum Servium* Pictorem, & Architectum egregium ducendum ei Magnus Dux dedit (1). Alius hoc circiter anno Eous Orator Florentiam venit, Turcarum Domini ſcilicet, qui cladibus magnis ab Etruſca claſſe adfectus pacis, & mutui commercii, conditiones *Coſmae* Principi obferebat, ſed fruſtra: nam *Coſmas* adverſus Turcas pugnare uſque perrexit, ut *Fulvius Fontana* memoriae prodidit (2). *Gabriel* autem *Chiabrera* multis RICHARDVM laudibus ſaepe tuliſſe minime contentus, quum ſuas Eclogas in obitu *Iacobi Curſii*, patroni munifici, deductas Florentiae ab *Io. Antonio Caneo* typis deſcribendas an-

no

(1) *Baldinuccius* in *Vita Conſtantini Servii Part. III Saecul. IV. Decenn. I.*

(2) *De Gloria Ordinis D. Stephani pag.* 146. Florentini quidem, dum eorum Reſp. ſtetit, Turcarum amicitiam non ſpreverunt; & cum eis mutuum commercium habuerunt. Exſtant in Codice Richardiano VIII. *Pluteo Q. Ordine IV* pacta conventa cum Muſulmanis inita a Florentinis anno MCCCCXXII. cum Aegypti Sultano ſcilicet.

no MDCX. curaviſſet, epiſtola ad RICHARDVM praefixa, eius illas nomini clariſſimo dedicavit. Epiſtola, quam praemiſit, Latine verſa ita habet.

Eclogae Gabrielis Chiabrerae, ab eo donatae perilluſtri Domino, Domino Richardo Richardio.

Si in hiſce meis verſibus illam ingenii vim non videbis, qua tibi, perilluſtris Domine Richarde, cari eſſe poſſint; cari tibi ſaltem erunt ob gratum meum animum, qui in illis eluceſcit; ii enim teſtes ſunt, ne mortem quidem ipſam ex animo Dominum Iacobum noſtrum delere potuiſſe. Hinc dicere auſim, te numquam noſtri taedia captura ex eo eſſe, quod me amaveris: etenim perſpicuo exemplo compertum habes, amorem, & benevolentiam tuam, & nunc, & in poſterum, me memorem profeſſurum eſſe. Ita Dii me ament, ut argumentum omnibus praebere poſſim, ex quo aperte cognoſcant, me illius, pectore alte inſidentis, perpetuam memoriam ſervaturum eſſe. Hactenus ille. Quid autem de docti, ac ſapientis RICHARDI animo, & adfectibus, credere par eſt per haec tempora, quibus Florentinus praeſtantiſſimus *Galilaeus Galilaeius* in tantum nomen adſurgebat, tantum in abſtruſiores naturae ſinus, ſublimiores caeli plagas, oculo pla-

plane lynceo (1) penetrabat? Praeter enim multas alias lucubrationes egregias, ab eo ante editas, hoc ipſo anno MDCX. publici iuris fecit ſuum *Nuncium Sidereum*, de novis a ſe repertis, ope teleſcopii, in Luna, fixis innumeris, lacteo circulo, ſtellis nebuloſis, & quatuor Planetis circa Iovem, quos Medicea Sidera nuncupavit. Hunc librum plane egregium *Coſmae II.* Magno Duci inſcripſit, qui *Galilaei* felix ingenium, novaque reperta, miratus, e Patavino Gymnaſio in Piſanum Atheneum merito eum tranſtulit (2). Richardus quidem doctrinarum, & eruditionis amantiſſimus tantos ſcientiae progreſſus miratus fuerit, & ex popularis ſui miris inventis (3) incredibilem volupta-

(1) *Galilaeus Galilaeius* in *Lynceorum* Coetum Romae inſtitutum cooptatus fuerat, ideoque paſſim in ſuis operibus *Lynceum* ſe nominat. Conſule Notitiam *Lynceorum* quam V. Cl. *Io. Blancus* Medicus & Patricius Ariminenſis ſuae *Fabii Columnae* Phytobaſani editioni Florentinae praemiſit.

(2) *Ioſ. Blanchinius* in *Coſma II. pag.* 82.

(3) Iure optimo de magno *Galilaeo* olim canebam, quum meam Diſſertationem *De Recta Patrum Nicaenorum fide*, *Violanti Beatrici* Principi ab Etruria dedicarem:

Huius

ptatem perceperit. Interea luctu ingenti *Coſmas II.* Magnus Dux, atque univerſa Principalis familia, ac Florentia, proſtrata eſt, accepto nuncio mortis *Henrici IV.* Galliarum Regis adfinis ſui, a *Franciſco Ravalliaco* in ipſo regio curru interfecti; qui *Io. Baptiſtae Bonſii* Florentini, Biterrenſis Epiſcopi, & *Mariae* Reginae a ſacris, in Purpuratorum Collegium Regina rogante cooptationem anno MDCXI. a *Paullo V.* Pont. Max. factam videre non potuit. Multum enim Rex ille *Bonſium* (1), ſuarum nuptiarum cum *Ma-*

Huius pone ſequens veſtigia libera preſſit
Nobilis, & fama toto memorabilis aevo,
Arno addens decora & titulos Galilaeus amoeno.
Hic etiam audaci penetrans coeleſtia templa
Intuitu, patefecit iter ſtellantis Olympi
Viſibus humanis, fragilis ope molle metalli.
Hic etiam ignotos deprendit in aethere mundos,
Atque novis princeps ſtellis nova nomina fecit,
Et rerum explicuit toto miracula coelo.
Quid quod & igniferi radiantem lampada Solis
Infectis turpem maculis ferruginis atrae
Vidit, & aeternum ſtupuerunt ſaecula monſtrum?

(1) De eo conſule *Marcum Battaglinum* in *Annalibus*, *Io. Palatium* in *Faſtis Cardinalium Tom. IV. pag.* 38. Ode Italica de *Ludovici XIV.* Galliarum Regis laudibus ad alium Cardinalem *Bonſium*, eſt in Codice Richardiano II. *Pluteo S. Ordine I.*

Maria Medicea conciliatorem, diligebat. Quae rerum humanarum viciſſitudo eſt, RICHARDVM domeſticus etiam luctus adflixit, mortuo Piſis menſe Aprili (1) fratre *Franciſco*; cuius cadaver ſtatim Florentiam translatum eſt, & in Maiorum ſepulcreto conditum; eiusque tumulo inſcribendum epitaphium, nepote *Franciſco* curante compoſitum, inter domeſtica *Ricbardiorum* monumenta reperimus, atque ita habet:

D. O. *M.*

Franciſco Ioannis de Riccardis, Senatori Florentino, integritate morum, ſolertia in rebus agendis, & erga egenos caritate, Viro admirabili: nam inter cetera pietatis officia, quo tempore civitas fame laborabat, navem frumento onuſtam venire iuſſit, frumentumque Dantiſci emtum, per Riccardum fratrem idcirco miſſum, nullo recepto praemio Florentiae diſtribuit. Propterea Deo Principibusque ſuis carus coeleſtem ad patriam Piſis denique migravit. Statim huc inde corpus translatum. Prid. Cal. Maias An. S. MDCXI. aet. vero LVIII.

(1) *Series Senatorum Florentinorum* habet, KL. Maiis.

CCXC

Marchio Franciſcus Riccardius Avo de ſe poſteriſque omnibus optime merito grati hanc animi memoriam poſuit.
A. MDCLXXVII.

Vxorem viduam reliquit *Franciſcus Conſtantiam Valoriam*, duoſque mares ſuperſtites, *Coſmam* & *Gabrielem*: femellas vero *Conſtantiam* (1), *Mariam*, *Annam*, *Catharinam* (2), *Lucretiam* (3), ex uxorum conſortio ſubſtulerat. Quin & ex obitu *Andreae Minerbettii* Senatoris, qui IV. KL. Sextil. contigit, luctum contraxerit Richardus, quum ille ſororis *Comitiſſae*, ut iam diximus, maritus fuerit (4). Non multo poſt naturae concedens Ri-

CHAR-

(1) Haec anno MDCVII. ſacrum velum in Parthenone *S. Mariae Angelorum* ſubſcepit, & anno MDCXL. obiit.

(2) Haec anno MDCXVIII. iam *Franciſci Ioannis* F. *Nicolinii* uxor erat; mortua autem eſt anno MDCLXXVI. quum orta eſſet anno MDXCVIII. Conſule ſuperius *pag.* CXXXII.

(3) Haec anno MDCXXIV. *Carolo Petri Franciſci* F. *Rinuccinio* nupta deprehenditur, quum nata eſſet anno MDCVII. ut ex Archivio Richardiano patet. Obiit anno MDCLXXV.

(4) De eo vide ſuperius *pag.* CCLVIII.

CHARDVS aetate gravi & in ſenium vergente, dilectum fratrem ſequutus eſt. Se enim iam langueſcentem fortaſſe ſentiens a. d. III. Idus Iulias teſtamentum condidit, *Andream Andreinium* Tabellionem rogans, ut illud ſcriptis mandaret, heredibus *Franciſci* fratris filiis *Coſma* (1)

(1) Hic eſt ille *Coſmas*, qui anno MCCXXXX. a *Ferdinando II.* Magno Duce *Marchionis* titulo decoratus fuit, ut ſuperius *pag.* IX. indicavimus, quique militaris virtutis gloria refulſit, cum in Gallia, tum in Germania, & Italia, copias ductans, quare & Tribunus & Ductor a ſuo Principe renunciatus eſt, & ad ſuppetias Mediolanenſibus ferendas bis miſſus; tamdemque Liburni emporii, & urbis Praeſes conſtitutus eſt, anno MDCXLVIII. Diplomata autographa *Ferdinandi II.* Magni Ducis, quibus ea munera *Coſmae* contulit, exſtant in Codice IV. Richardiano, *Pluteo S. Ordine II.* & eorum quaedam ſunt, quae ſequuntur:

Ferdinando Secondo Gran Duca di Toſcana &c.

Havendo Noi ordinato una levata di quattrocento Cavalli in quattro Compagnie, due di Corazze & due di Archibuſieri, per mandarla in ſervitio della Maeſtà Cattolica a difeſa dello Stato di Milano, & convenendo, oltre al proveder cia-

decenni, & *Gabriele* quadrimo, inſtitu-
tis;

ciaſcuna di eſſe di fedele & valoroſo Capitano, far ancora elettione di perſona che per prudenza & eſperienza militare poſſa non ſolo ſoſtenere il comando di una delle dette Compagnie, ma anco il governo delle tre altre; Noi che ſiamo a pieno informati che tutte queſte & altre honoratiſſime qualità concorrono in Voi, Marcheſe Coſimo Riccardi, noſtro Feudatario, come per prova havete rimoſtrato ſempre in tutte le occaſioni, che ſi ſono preſentate del noſtro ſervitio, & ultimamente nella Carica di noſtro Maeſtro di Campo con mille Fanti foreſtieri, che ci conduceſti, & altri che aggiugnemmo al voſtro Terzo, vi habbiamo eletto & deputato, & in virtù di queſta noſtra Lettera Patente vi eleggiamo & deputiamo per Governatore delle ſuddette quattro Compagnie di cavalli, una delle quali armata alla Corazza ſarà capitanata da voi, con tutti gli honori, prerogative, preminenze, autorità, facoltà, & emolumenti ſoliti & conſueti di ſimil Carica & con ſtipendio di centoventi ſcudi il meſe; Che però comandiamo che da' noſtri Generali, & altri Capi & Miniſtri noſtri ſupremi di guerra, & da qualunque altra perſona, ſiate per tale & come tale riconoſciuto, ſtimato, & trattato; & da' Capitani, Vffiziali, & Soldati di dette Compagnie ſottopoſte al governo voſtro, riſpettato, & ubbidito come conviene; e che li Collaterali & Pagatori della noſtra Banca vi riſpondino a' debiti tempi del voſtro ſtipendio, per quanto ciaſcuno ſtima la gratia noſtra & teme la noſtra indigna-

tis ; quod quidem teſtamentum mirum quan-

guatione. In fede di che abbiamo ſottoſcritto di noſtra mano la preſente impreſſa del noſtro ſolito Sigillo & contraſſegnata dall' infraſcritto noſtro Segretario. Dat. in Firenze il dì 19. di Febraio 1629.

Il Gran Duca di Toſc.

Lorenzo Vſimbardi Segretario.

Ferdinando Secondo Gran Duca di Toſcana &c.

Volendo Noi aſſiſtere alla difeſa dello Stato di Milano con quattrocento Cavalli ſecondo l' obligatione, che ne tenghiamo con la Maeſtà Catolica, & convenendo oltre haverli diſtribuiti in quattro Compagnie, due di Corazze & due di Archibuſieri à cavallo, con haver aſſegnato a ciaſcuna di eſſe fedele & valoroſo Capitano, far anco elettione di perſona, che oltre all' haver il comando di una di eſſe, ſia capace di ſoſtener ancora il Governo di tutte le altre; Noi che ſiamo a pieno informati della fede, del valore, della prudenza, & dell' eſperienza militare di Voi, Marcheſe Coſimo Riccardi, noſtro Feudatario, come per prova ce ne havete rimoſtrato gli effetti nell' iſteſſo comando conferitovi altra volta in ſimile occorrenza, & nel ſervitio reſoci per prima in Carica di noſtro Maeſtro di Campo, & ſempre con intera noſtra ſodisfattione, vi habbiamo eletto & deputato & in virtù di queſta noſtra Lettera Patente vi eleggiamo & deputiamo per Governatore delle ſuddette noſtre quattro Compagnie di Cavalli, una delle

Digitized by Google

delle quali armata alla Corazza ſarà da voi capitanata, con tutti gli honori, prerogative, autorità, facultà, & emolumenti ſoliti, & conſueti, di ſimil Carica, & con ſtipendio di centoventi Ducati il meſe; Che però comandiamo che dalli Generali, Capi & Miniſtri noſtri di guerra, & da qualunque altra perſona ſiate per tale & come tale riconoſciuto, ſtimato, & trattato; da' Capitani, Vffiziali, Miniſtri, & Soldati di dette Compagnie ſottopoſte al governo voſtro riſpettato, & ubbidito, come conviene; & dal noſtro Collaterale & Pagatore a' debiti tempi ſodisfatto del voſtro ſtipendio, per quanto ciaſcuno ſtima la gratia noſtra & teme la noſtra indignatione. In fede di che abbiamo ſottoſcritto di noſtra mano la preſente impreſſa del noſtro ſolito Sigillo & contraſſegnata dall' infraſcritto noſtro Seg. Dat. in Firenze a' 23. di Settembre 1635. &c.

Il Gran Duca di Toſc.

Lorenzo Vſimbardi Segretario.

Ferdinando Secondo Gran Duca di Toſcana &c.

Havendo noi mandato un Terzo di quattromila fanti alla difeſa dello Stato di Milano conforme all' obbligatione, che ne tenghiamo con la Maeſtà Catolica, & havendo noi richiamato appreſſo la perſona noſtra il Sig. Cammillo de' Marcheſi del Monte, che n' era Maeſtro di Campo, volendo provedere detto Terzo di altro ſoggetto, che lo comandi in ſuo luogo, abbiamo eletto & depu-

tiam, amoremque, & miſerationem, in
pau-

putato & in virtù di queſta noſtra Lettera Patente eleggiamo & deputiamo per Maeſtro di Campo del Terzo noſtro ſuddetto di quattromila fanti, voi Marcheſe Coſimo Riccardi, noſtro Feudatario, con l' autorità, facoltà, preminenze, prerogative, ſtipendio, emolumenti, peſi, & obblighi ſoliti, & conſueti, ſapendo per prova quanto poſſiamo promettere della fede, del valore, della prudenza, & della voſtra eſperienza militare, rimoſtrata altra volta in Carica ſimile, & nel reiterato Governo, che nel medeſimo ſtato havete ſoſtenuto della noſtra Cavallria; Che però comandiamo alli noſtri Generali & Capi di guerra che per tale & come tale vi riconoſchino & trattino; alli Capitani, Miniſtri, Vfiziali, & Soldati del voſtro Terzo, che vi riſpettino & ubbidiſchino; al noſtro Collaterale & Pagatore che vi corriſpondino a' deiti tempi del voſtro ſtipendio, per quanto ciaſcuno ſtima la gratia noſtra & teme la noſtra indignatione. In fede di che habbiamo ſottoſcritto di noſtra mano la preſente impreſſa del noſtro ſolito Sigillo & contraſſegnata dall' infraſcritto noſtro Segret. Dat. in Firenze a' 10. di Luglio 1636. &c.

Il Gran Duca di Toſc.

Lorenzo Vſimbardi Segretario.

Ferdinando Secondo Gran Duca di Toſcana &c.

Volendo Noi aggiugner al noſtro Eſercito altro Sergente Generale di Battaglia, & convenendo a carica così principale importante far elezione
di

Digitized by Google

pauperes praeſeferat, Menſe autem Decem-

-di ſuggetto, il quale oltre l'eſſere d' intera fede, di valore, & di prudenza, habbia ancora eſperienza tale degli affari della guerra, che ſia capace di ben comandare & ordinare in tutte l' occaſioni, che poſſono ſuccedere, quello, che è di ſuo uffizio; Noi che per prova ſappiamo che tutte queſte & honorate qualità concorrono nella perſona di voi Marcheſe Coſimo Riccardi noſtro Feudatario, come ne havete rimoſtrato gli effetti col travaglio di molti anni in Italia & fuori, in diverſe occaſioni & comandi principali, che havete ſoſtenuto & al noſtro ſervizio medeſimo in carica & comando di Maeſtro di Campo, vi habbiamo eletto & deputato, & in virtù di queſta noſtra Lettera Patente vi eleggiamo & deputiamo per uno de' Sergenti Generali di Battaglia del noſtro Eſſercito, con l' autorità, facoltà, preminenze, prerogative, ſtipendio, emolumenti, peſi, & obblighi ſoliti, & conſueti, comandando al noſtro Maeſtro di Campo Generale, alli Generali, & Capi di Guerra, & a qualunque altro Vffiziale maggiore & minore dell' Eſercito, che per tale & come tale vi riconoſchino trattino, & ubbidiſchino reſpettivamente; & a' noſtri Collaterali & Pagatori che vi corriſpondino a' debiti tempi del voſtro ſtipendio per quanto ciaſcuno ſtima la grazia noſtra & teme la noſtra indignazione. In fede di che habbiamo ſottoſcritto di noſtra mano la preſente, impreſſa del noſtro ſolito Sigillo & contraſſegnata dal noſtro Segret. di Guerra. Dat. in Fir. li 24. Agoſto 1643.

Il Gran Duca di Toſc.

Aleſſandro Nomi Segretario &c.

cembri morbo laborare coepiſſe videtur, quare a *Vidone Vidio* Iuniore, Medico

20 ✱ per

Ferdinando Secondo Gran Duca di Toſcana.

Eſſendo paſſato all' altra vita il Marcheſe di Sant' Angelo Noſtro Governatore di Livorno, e dovendo Noi perciò provedere per quella Carica in perſona, che per inveterata eſperienza militare, e per propria natural prudenza, poſſa ſupplire al governo della Piazza, & amminiſtrazione della giuſtizia; E concorrendo in Voi, Marcheſe Coſimo Riccardi, abbondantemente tutte le parti neceſſarie, mediante la lunga eſperienza moſtrata in tante Cariche militari eſercitate da Voi, non ſolo nell' eſercizio attuale prima di Francia, e poi in quelli di Sua Maeſtà Ceſarea, e di Spagna, ma nel Noſtro ancora per due volte di Maeſtro di Campo d' Infantería, e due di Governatore di 400. Cavalli, & ultimamente di Sergente Generale di Battaglia, con intera Noſtra ſodisfazione, e voſtra lode; Vi habbiamo perciò eletto, e deputato, & in virtù di queſta Noſtra Lettera Patente, e di Noſtra propria volontà, vi eleggiamo, e deputiamo per Governatore della ſudetta Noſtra Città di Livorno, e ſuo Capitanato, con l' autorità, facultà, preeminenze, e prerogative ſolite, e conſuete. Et comandiamo perciò al Colonnello, Sergente Maggiore, Capitani, Offiziali, e ſoldati di detto Preſidio, & ai Miniſtri di Giuſtizia, maggiori, e minori, & a i Ca-

per ea tempora celebri, opportuna remedia quaeſivit, ſed incaſſum; nam vis mor-

Caſtellani delle Torri, Guardie di Marina, è della bocca del Porto, ſottopoſte al detto Governo; Come ancora a' Gonfalonieri, e Rappreſentanti la Comunità della ſopradetta Noſtra Città di Livorno, & a qualunque altro Magiſtrato, Offiziale, Miniſtro, e perſona di eſſa, che per tale, e come tale, vi ricevino, onorino, trattino, & obbedifchino, per quanto ſtimano la Noſtra grazia, e temono la Noſtra indignazione. In fede di che habbiamo firmato la preſente di Noſtra propria mano, impreſſa del Noſtro ſolito Sigillo, e contraſegnata dall' infraſcritto Noſtro Segretario di Guerra. Data in Fiorenza queſto dì 27. Marzo 1648.

Il Granduca di Toſc.

Per comandamento di S. A.
Domenico Pandolfini.

Coſmas vero doctrinis etiam, & artibus liberalibus operam navavit, & poetica facultate excelluit, & cum *Coſma Boſchalo* Profeſſore Philoſophiae Piſano Epiſtol cum commercium Latine exercuit,ut ex ſequentibus Elegiis patet.

Adm. Illuſtri D. Coſmo Riccardio, Elegia. Se eius literis in ſuis maximis laboribus recreatum eſſe dicit, monetque ut beate vivat.

Quale, fatigatis patulae meſſoribus umbrae,
Cum Sol Herculei terga Leonis adit.

Qua-

morbi praevaluit, & RICHARDVS, quum teſtamento codicillum adtexuiſſet, ad d.

Quale, madeſcentes pulchre pallentibus imbres
Floribus, aeſtivam cum ſitis urget humum.
Qualeque, ſi tandem ſpatioſa per aequora vectis
Adſpicitur patriae dulce repente ſolum.
Tale quidem tua, Coſme, mihi cultiſſima tandem
Dulcior Hyblaeo litera melle fuit.
O decus Arnicolum, Soboles Riccardia, maior,
Quam noſtri valeant explicuiſſe modi.
O ſuperis dilecte, frui cui contigit uni
Corporis, atque animi, fortuitisque, bonis.
Divitias, validosque tibi rerum arbiter artus,
Atque dedit claros, quos imiteris, avos;
Nec minus aeternis mentem virtutibus aptam,
Saeclaque quos mores priſca tuliſſe ferunt.
In terris igitur quicquid pulchrique bonique
Eſt bene diviſum pluribus, unus habes.
Quid voveat dulci nutricula maius alumno?
Quid magis optari per tua vota poteſt?
Quae tamen aſtrorum tribuit moderator, ab uno
Arbitrio perdi poſſe, monere, tuo.
O puer ardentem mox ingreſſure iuventam,
Accipe iudicio quae fugienda meo.
Alea divitias adimit, Venus improba cunctis
Invidet ingenii, corporeiſque, bonis.
Laeſa valetudo nulla eſt reparabilis arte,
Quid genus aegrotum, divitiaeque, iuvant?
Pharmaca quid ſapiant, quid amari pocula ſucci
Diſcitur, & miſero quod placet, omne nocet.

Dum

VII. KL. Februarias anno MDCXII. in viae maioris aedibus, ſupremum diem pie,

Dum licet, & proprio conſiſtunt robore membra,
Noxia dicuntur quae tibi cumque cave.
Nec minus ut valeas animo curare memento;
Heu precium pars haec corpore maius habet.
Ne tibi, quae venit coeleſtibus advena regnis,
Induat hoc finito mens temerata lutum.
Quae deinceps dum vita manet ſibi conſcia ſentit
Spicula? quos hamos corde latente premit?
Purpura ſordeſcit, ſordeſcunt ſceptra, nec ullus
Eſt ſapor in dapibus, nec manet ulla quies.
Impia cervici pendentia tela minantur;
Nec locus aut ſedes ulla timore vacat.
O utinam poſſem teſtis non eſſe, nec eſſet
Qui mea, ceu Titii viſcera, Vultur edit.
Perdius, & pernox quantis cruciatibus uror?
Diſcito ab exemplis cautior eſſe meis.
Cognita iamdudum nobis tua maxima virtus
Digna eſt quam laudem; non monitoris eget.
Scribere plura libet, ſed non ſunt otia nobis:
Sunt fateor vacuae carmina mentis opus.
Forſitan & noſtro ſcriberis carmine quondam,
Nunc habeat finem litera noſtra. Vale.

Ad Coſmam Boſcaglium Coſmi Riccardii Elegia.

Dum ſophiae retegis ſtudioſae arcana iuventae,
Naturae magnum dum ſpecularis opus;
Dulcia, Boſcagli, vatum, fandique lepores,
Et lepida hiſtorici nos brevitate tenent.
Nunc

pie, religioſeque, obivit, quinque viris Deo ſacris uſque aſſiſtentibus, & aeternam

20 ✠ 3 nam

Nunc pater eloquii, qua polleat arte diſertus,
Nunc mihi monſtrat opus, Quintiliane, tuum.
Diſcere quos geſſit bellatrix Roma triumphos;
Diſcere quae mendax Graecia finxit, amo.
Iam Maro quae ſilvis luſit, quae rura colentes
Edocuit, qualem finxerit arte ducem,
Legimus, & docti nunquam peritura Lucreti,
Quaeque Epicureo carmina felle madent,
Et concurrentes in mutua vulnera fratres,
Et ſeptem portas ſub duce quamque ſuo.
Quae dedit Emathios civili imbutus Eryuni
Funera per campos hinc gener, inde ſocer,
Vidimus & quanta numeroſus Horatius arte
Percutit Auſoniae fila canora lyrae.
Non me mutatae ter quinque volumina formae,
Non Elegi, Naſo, praeteriere tui.
Nos maiora vocant: ſtudium puerile tot annis
Hactenus ignavos detinuiſſe pudet.
Cecropiis ſitio latices de fontibus hauſtos;
Non quos alipedis ungula fecit equi.
Quicquid Ariſtocles humeris Plato dictus ab amplis,
Quod Samius ſcripſit, Nicomachoque ſatus.
Quos Academiae, quos docta habuere Lycea,
Quos habuit magnos Stoica ſecta, viros.
Tu mihi, Boſcagli, totas recludere Athenas,
Et quae ſenſa latent enucleare, vales.
Ingenium Piſana tuum gymnaſia iactant,
Cedere nec priſcis ſaecula noſtra ſinis.

Mor-

nam requiem eius manibus ab Dei miſericordis numine comprecantibus. RICHARDI

Mortuus autem eſt *Coſmas* anno MDCIL. annos natus XLVIII. & eius cadaver Labrone Florentiam translatum in D. *Pancratii* more maiorum ſepultum fuit. Epitaphium eius tumulo inſcribendum eſt quod ſequitur:

D. O. M.

Coſmo Riccardio Marchioni Rivalti, qui ab adoleſcentia militiae ſtrenuam operam navavit tum in Gallia tum in Germania ubi etiam intervenit ei praelio, quo Svecorum Rex Guſtavus periit. Paullo poſt a Magno Duce Ferdinando II. peditum legioni, deinde quatuor equitum cohortibus, ac denique quatuor peditum millibus praefectus, eam ſibi in Mediolanenſi Ducatu, quo fuerat miſſus, bellicae virtutis famam adſeruit, ut a Philippo IV. Catholico Rege nova honorum auctoramenta retulerit. Cum vero ab ipſo naturali Principe ob domeſticum bellum eſſet in patriam revocatus, maior militum Tribunus, ſupremusque copiarum Inſtructor deſignatur, eademque domi qua foris felicitate militavit. At cum Civitatis & Portus Liburni armorum & iuſtitiae regimen ſubſcipere iuſſus eſſet, vitae ac militiae brevi finem impoſuit, aetatis anno XLVIII. magno ſuorum & bonorum omnium moerore.

Marchio Franciſcus optimo atque optatiſſimo Patri, quem vix natus amiſit, gemebundus hoc monumentum poſuit A. MDCLXXVII.

No-

DI pietatis monumenta plura , praeter cetera., inter eius ſcripta habemus , ut iam indicavimus; & nunc commemorare lubet de Paſſione D. N. *Ieſu Chriſti* orationem (1). In D. *Pancratii* , ſuorumque maiorum monumenta elatus eſt , & tumulatus; *Gabrielque Chiabrera* amici mor-

Nolim autem aliquem credere , ita primum honorificum Marchionum titulum a *Coſma* & *Gabriele* quaeſitum fuiſſe, ut ſimilia decora a *Richardo* inſuper habita & neglecta penitus fuerint; quum in Tabulario Richardiano exſtet ſupplex libellus a *Richardo* Magno Duci porrectus, quo petit ſibi tradi in beneficium Arcem Montis Pedioli , iuxta confinia ditionis Pontificiae non procul ab Heliopoli ſitum , iam prope deſertam ac ruinoſam, iterum in eam habitatores , & mercaturam percommodam inducere pollicens , impenſamque omnem ad id efficiendum erogare .

(1) Exſtat in Codice Richardiano *Plutei R. Ord. II. Num. I.* Huius Orationis initium habet: *Trema il core , ſtupiſce l' intelletto , ſtordiſce la lingua , a penſare , a capire , a profferere , tanta miſeria , tanta calamità , tanta rovina , quanta mi ſi rappreſenta pur ora davanti agli occhi , in vedere non un vile e mortale uomo , ma l' onnipotente immortal Dio ; non un ingiuſto e peccatore , ma la ſteſſa purità e giuſtizia patire ec.*

Digitized by Google

te perculſus, carmen fudit (1), & Richardo epitaphium cecinit, quod Latine ita ſonat.

Richardo mihi nomen erat, Florentia mater
Edidit in dias pulcerrima luminis oras:
Divitiis opulentus eram, nec fida ſatelles
Idcirco e noſtro deceſſit pectore virtus.
Hinc moeſtus nemo lacrumis mea funera faxit.

At Richardi laudes modo quodam praeſtabiliore perſonabat moeſtiſſima inopum turba, quem tamquam patrem miſericordem ac liberalem reſpiciebat, atque experiebatur. Hanc vero ille a ſe dilectam etiam ſecundum obitum opibus iuvare voluit, rebuſque egenis ſuccurrere, quum ipſa die, qua fato functus eſt, ex eius teſtamento mille argentei pauperibus diſtributi fuerint; & multos annos librae

XXXV.

(1) Illud Italica primigenia lingua ita habet, *Tomo II. Carminum Chiabrerae* editionis Romanae *pag.* 283.

Per il Sig. Riccardo Riccardi.
Mio nome fu Riccardo, e gli occhi aperſi
In grembo alla belliſſima Firenze,
Abbondai di ricchezza, e non pertanto
Giammai da me ſi ſcompagnò valore;
Però non ſia chi di mia morte pianga.

XXXV, ſingulis hebdomadibus datae ſint hominibus miſeris & calamitoſis, qui in Vallefunda iuxta Richardi hortos habitabant, quibusque, dum vita manebat, quotidie aliquid largiebatur, ad hortos amoeniſſimos remittendi animi gratia divertens. Vixit igitur Richardus etiam poſt obitum, vivitque adhuc in hominum memoria: nec eius eruditae lucubrationes leguntur; nec tot veneranda doctae antiquitatis monumenta ab eo collecta ſpectantur (1); nec tot inſignes codices manuſcripti (2) ab eo comparati ſubſpiciuntur; nec tot volumina typis excuſa evoluuntur (3), nec tot egregie

(1) Ea ſunt ſimulacra, protomae, & anaglypha marmorea; vetuſta epigrammata & epitaphia; numiſmata, gemmae ſcalptae diverſi generis, quarum ingentem numerum, qui ad MCCCCXVI. adſcenderet, olim habuiſſe, in ſynchronis monumentis Richardianis invenio; vaſa pretioſa, & lapides, marmoraque multiiuga; quae adhuc in aedibus Richardianis, hortis, villiſque adſervantur.

(2) Ad mille trecentos & quod excurrit adſcendunt, Ebraici, Graeci, Latini, Italici, Gallici, Provinciales, Hiſpani &c. quorum Catalogum publici iuris facere iam adgreſſus ſum.

(3) Catalogus librorum formis excuſorum, quos reliquit *Richardus*, habetur adhuc, exſtatque in ſuae gentis Bibliotheca.

gie ab eo facta, & ſapienter dicta, animo revoluuntur; nec Scriptores, qui eius perhonorifice meminerunt, lectitantur; quin pariter in mortalium animis, & laude, & admiratione, RICHARDVS adhuc vivere, & ſupereſſe, videatur. Vivit adhuc & ſupereſt in famoſis ſuperbiſque poſterorum ſuorum aedibus, quas *Gabriel*, *Franciſci* Senatoris F. vir domi foriſque clariſſimus, a *Mediceis* Principibus anno MDCLIX. emit, & ampliavit (1); amplianſque iterum abſolvit, & ſumtu immodico exornavit *Franciſcus Coſmae* F. non tam generis claritate, titulis, & honoribus, quam virtute & magnificentia eminentiſſimus (2): ſive enim in Bi-

(1) Vide ſuperius *pag*. CCLXXIII.

(2) Hic apte referenda eſt Inſcriptio, quae a V. Cl. *Ant. Maria Salvinio* perfecta, in Cavaedii pariete marmore inciſa legitur:

Hoſpes

Aedes cernis fama celeberrimas. pulcherrimas atque magnificas. a Coſmo Medice Patre Patriae. Michelocio Architecto erectas A. S. plus minus MCCCCXXX. in quibus magnus ille ſenex ſucceſſoresque ſui in R. P. Florentina Principes. & Alexander Dux R. P. Flor. Petrus Medices Coſmi I. tertius filius habitarunt. hic a Senatu Florentino Coſmus Medices Dux Florentiae plenis

Bibliothecam ingrediaris, praeſtantiora volumina RICHARDVS adquiſivit; ſive Muſeum

nis liberiſque ſuffragiis creatus ad quinque annos ſedem ſuam ac regiam habuit. captivos Montis Murli victoriae teſtes vidit. nuptias celebravit. regiam ſtirpem feliciter hodie regnantem fundavit. variis temporibus Romani Pontifices. Romani Imperatores. Reges. Reginae. aliique Principes. innumerique proceres hoſpitio excepti. Leo X. P. M. in itu Bononiam reditusque Carolus V. Imperat. cui Oratores Tunetani Regis hic ſolenne tributum ſolverunt. Carolus VIII. Galliarum Rex. Carlota Cypri Regina. Thomae Regis filia. Fridericus Princeps Salerni. Ferrandi Regis Neapolitani filius & Maria Hippolyta Dux Calabriae. Galeatius Maria Sfortia Mediolani Dux. hic litterae Latinae Graecaeque reſtauratae. mutae artes excultae. Platonica Philoſophia reſtituta. Academia Florentina a Coſmo I. vernaculae Etruſcae linguae cultui ſacrata. ſemper hi parietes columnaeque eruditis vocibus reſonuerunt. aedes haſce. tantae gloriae vix capaces. Gabriel Chianni & Rivalti Marchio. Senatoris Franciſci Riccardi F. a Ferdinando II. M. E. D. A. MDCLVIIII. comparatas. in poſtica parte auxit. Franciſcus Marchio. Coſmi Marchionis F. Gabrielis ſupradicti ex fratre N. & heres. vetuſtam aedium magnificentiam aemulatus. illas ſacello ſacris reliquiis referto. bibliotheca. muſeo. ſignis. ſcalptis caelatiſque gemmis. veteribus numis. anaglyphis. picturis inſtructas. intus foriſque duplo ampliavit. veterem partem in meliorem formam redegit. ornavit. ornat. A. MDCCXV.

ſeum luſtres, cimelia pretioſiſſima RICHARDVS congeſſit; ſive tabulas ab artificibus excellentibus pictas circumundique ſubſpicias, RICHARDVS comparavit; ſive in ipſo domus cavaedio, porticibuſque conſiſtas, antiquis eae Graecis Latiniſque epigrammatis, ſimulacris, protomis, anaglyphis, a RICHARDO quaeſitis exornantur (1). Hinc & illa

Hoſpes
Mediceas olim aedes . in quibus non ſolum tot principes viri . ſed & ſapientia ipſa habitavit . aedes omnis eruditionis . quae hic revixit . nutrices . nunc etiam ad eruditum luxum antiquitatis & elegantiarum theſaurum . gratus venerare .

(1) Hac occaſione idem *Ant. Mar. Salvinius* ille famigeratus Epigramma Italicum *Franciſco Riccardio* Marchioni inſcriptum meditatus eſt, quod adhuc in ſua Bibliotheca adſervatur, *Pluteo S. Ordine I. Numero I.* atque ita habet.

All' Illuſtriſſ. Sig. March. Franceſco Riccardi
Maggiordomo Maggiore, Vicecavallerizzo,
e del Conſiglio di Stato di S. A. R.
per l' adornamento delle Antichità
poſte nel Cortile del ſuo Palazzo.
Sonetto.

Franceſco onore della noſtra etate,
E dei poſteri ancor lume, e teſoro,
Non ſta nell' arche tue inutil l' oro,
Ma fuor lo ſpargi in ſavie guiſe, e grate.

D' am-

illa a praeſtantiſſimo *Ant. Mar. Salvinio* elaborata Inſcriptio iure merito ibidem adpoſita.

Collecta a Riccardo Ioannis F. Riccardi
Omnium elegantiarum arbitro
A. S. MDC.
Veterum monumentorum ſupellex
Ab urbanis vallis profundae hortis
Ad fovenda
Haec venerandae antiquitatis ſtudia
Huc opportune translata.

Nam ille idem *Franciſcus* (1) magnanimus, quum tot tantaque eruditionis, & magnificentiae RICHARDI, adgnati ſui, mo-

D' ampio cortil le mura hai tu ſegnate
Di bell' orme degli uomini, che già foro;
E Grecia, e Lazio in accordato coro
Fan ſin parlar le coſe inanimate.
Degno penſier di chi non ſol diſpenſa
Grazie a man piene a i popoli preſenti,
Ma di giovare anco a i futuri penſa.
A gloria tua, quà terran gli occhi intenti
Spirti gent li colla mente accenſa,
E a ſtuolo a ſtuol verran le dotte genti.

(1) *Franciſcus* hic *Richardius*, non ob opulentiam tantum, magnificentiam, liberalitatemque, admirandus eſt; verum etiam ob acre ingenium & perſpicax, & ob abſtruſiorem doctrinam, intimacque Philoſophiae cognitionem,

monumenta plurimi iure optimo faceret, ea non tam iacere, quam latere, in hortis Valfundianis indignatus, digna, quibus collocarentur, receptacula in ampliſ-

nem; modo ipſe, ut revera ſua manu ſcripſit, proprio etiam marte commentatus eſt ea, quae ex penitioribus Democriti dogmatis hauſta, geometrica atque mirabili methodo digeſſit in Codice Richardiano *XXIX. Pluteo R. Ordine IV.* Obiit hic anno MDCCXVIII. & in D. *Pancratii* ſepultus eſt, eiuſque ſepulcro marmoreo Protome ex eodem lapide impoſita eſt, cum inſequenti Epitaphio ab *Ant. Mar. Salvinio* compoſito.

D. O M.

Franciſcus Riccardius . Chianni . & Rivalti Marchio . Coſmi Marchionis F. regiae domui . regis ſtabulis Praefectus . ſummae rei a conſiliis . in bonarum artium ſtudiis prima vitae fundamenta iecit . mores hominum multorum vidit & urbes . Legationibus Viennae Auſtriae & Romae obitis clarus . prudentia . gravitate . magnificentia ubique inſignis . ſummis atque infimis carus . Chriſtiana divitibus condita lege . erga pauperes munificentiſſimus . avita decora virtutum ſuarum ſplendore illuſtravit . auxit . pietati . Principi . bono publico . honeſtis ſtudiis intentus . nullum temporis ſpatium vacuum abire permiſit . Obiit ſummo omnium moerore Prid. K. Mart. A S. M. DCC. XVIII. aet. ſuae LXXI.

Coſmus Marchio . Franciſci ex Caſſandra Capponia Marchione F. moeſtiſſimus Patri optimo poſuit .

pliſſimo palatio ſapienter excogitavit, & ſplendide molitus eſt. Hinc, quum RICHARDI teſtamento, quo illa omnia ornamenta hortis dilectiſſimis addixerat, principali auctoritate derogaſſet, in ſuas haſce aedes tranſtulit (1), in quibus Bibliothecam (2) etiam & Muſeum auro, marmoribus,

(1) Epigraphe eodem *Salvinio* auctore in atrio ſupra portam adpoſita eſt, quae ita habet:

Coſmo III.
Mag. Etr. Duce auctore & auſpice
Franciſcus March. Riccardius
Conſilio & inſtinctu ſuo
Pretioſas antiquitatis eruditae reliquias
Hoc in atrio & aliis aedium harum locis diſpoſuit
Tum civium tum exterorum commodo & utilitati
A. S. MDCCXVIII. aetatis ſuae XXIXC.

(2) Sciendum tamen eſt, in Bibliotheca Richardiana non libros tantum contineri, ſeu manu exaratos, ſeu formis excuſos, quos *Richardus* olim comparaverat; ſed volumina etiam, quae ex hereditate *Vincentii*, *Bernardini* F. *Ludovici* N. *Capponii*, Marchionis & Senatoris litteratiſſimi Florentini, ad *Caſſandram* eius filiam, *Franciſci Richardii* Marchionis uxorem, pervenerunt; qua de re in Notitiis Academiae Florentinae ita ſcriptum eſt: *Pervenuto finalmente alla vecchiaia, paſsò da queſta all' altra vita il dì . . Settembre* 1688. *e fu ſepolto nella Chieſa di*

bus, plaſticis caelaturis, picturis *Lucae Iordani* (1) exquiſitiſſimis, affabre
& magnifice variata, luxu
incredibili dedicavit.

di Santa Felicita di Firenze nella Tomba de' ſuoi Maggiori. Erede univerſale delle ſue ſoſtanze fu la Marcheſa Caſſandra ſua figliuola, moglie del Marcheſe Franceſco Riccardi. Dopo la di lui morte, fu quella Libreria, da eſſo accumulata, condotta al maeſtoſo Palagio del Genero, e ripoſta in ampia ſtanza; e riguardevole per i candidi ſtucchi, e aurei fregi, e vaghe immagini a freſco dipinte, e lavorate dal maraviglioſo ed impareggiabile Luca Giordano, ſecondo la invenzione del Senatore Aleſſandro Segni noſtro Accademico. Nella principal facciata di detta ſtanza ſi mira in marmo ſcolpita al naturale la di lui Effigie da Gio. Batiſta Foggini inſigne Scultore, ed Architetto della noſtra Città, e ſopra di eſſa a caratteri d'oro delineata la ſeguente Iſcrizione.

Vincentio Capponi Senatori Florentino.
Qui ut avitam nobilitatem virtutum ſplendore
Et ſcientiarum claritudine illuſtraret
Hanc ingentem librorum copiam
Erudito luxu comparavit
Caſſandra Filia heres ex aſſe
Franciſcus Riccardi Gener
Grati animi & amoris monumentum
Poſuere.

(1) *Lucae Iordani* Vitam recens ſcriptam habes poſt Vitas Pictorum *Io. Petri Bellorii*, editas Romae anno MDCCXXVIII. in qua Vita de picturis Bibliothecae & Muſei Richardiani agitur.

ANI-

ANIMADVERSIONES
IN
RICHARDI
RICHARDI
VITAM.

PAg. I. *Ex Conſtantia, Alemanni F. Bernardi N. Medicea &c. Alemannus, Bernardi F. Alemanni N. Mediceus*, natus eſt anno MDI creatus Senator MDLXXII. *Senatoriſta Florent.*

— *cum Franciſco, Iulio, & Bernardo &c. Iulius* infans eodem anno MDLIII. natus & mortuus eſt; *Bernardus* autem ortus eſt anno inſequenti. *Ex Monumentis Richardianis*.

— *aliiſque liberis &c.* veluti *Comitiſſa*, quae nupta eſt *Andreae Minerbettio*, de qua egimus *pag.* 258. 259. 260. 290.

Pag. IV. *Caregis &c.* Villae Caregis meminit *Io. Villanius Lib. IX. Cap. CCCXVI. Marſ. Ficinus* in *Commentario in Convivium Platonis;* & de ea agit *Ioſeph. Blanchinius* in *Sermonibus De Magnis Etruriae Ducibus*. Non unus *Campus Regis* prope Florentiam fuiſſe videtur, nam in Via Sancti Galli, quae nunc

intra Florentiae ambitum continetur *Campus Regis* erat, ut videre eſt in Inſtrumento producto a *Mannio Tomo V. Sigillorum pag.* 10. Campi Regis in Curte Florentina eſt mentio in Epiſtola *Attonis* Epiſcopi Florentini apud *Vghellium*, & in Diplomate *Cunradi* Imperatoris apud eumdem Hiſtoricum, aliiſque antiquis Chartis. Ipſe putaverim huiuſmodi Campos ita dictos quod ad Regem ſeu Imperatorem immediate pertinerent, ſicut *Pratum Regis*, in Chartis citat s; *Mons Regis* ad Florentiam, qui & *Mons Florentinus* dictus eſt, in quo D. Mineatis Baſilica; *Mons Regis* ad Faeſulas, vulgo *Monte Reggi*, cuius mentio in Chartis *Paſchalis II.* & *Innocentii II.* apud *Vghellium* laudatum.

Pag. VIII. *Barptolemaeam &c.* Haec nupſit *Carolo Philippi F. Franciſchio*, ut ex *Lib. III. Dotium* in Archivo Gabellarum *pag.* 84. conſtat.

— *Mariam Magdalenam &c.* Haec in primis votis nupſit *Simoni Matthaei F. Bottio*, & in ſecundis anno MCCCCLXXXIX. *Hieronymo Gini F. Capponio*.

— *Franciſcam &c.* Haec anno MCCCCXCV. in Parthenone D. *Bernardi* Piſis, ſacrum velum ſubſcepit.

— *Dianoram &c.* Haec nupſit *Marco Marchio* anno MDIII.

Pag. IX. *Obiit anno Domini MCCCCXVII. &c.* in Villa Salettae, die V. Septembris, quum teſtamentum die XXIX. Auguſti condidiſſet.

Pag. XVII. *Ioannes a Falgano &c.* De

hoc

hoc quaedam habes in *Notitiis Academiae Florentinae pag.* 253. & in *Faſtis Conſularibus eiuſdem Academiae pag.* 238. *Dionyſii Longini* interpretationem Italicam MS. ab eo elaboratam ſervat Bibliotheca Magliabechiana.

Pag. XIX. *Laur. Priulus &c.* Hic poſtea Cardinalis S. R. Eccleſiae creatus eſt; de quo agunt *Iac. Aug. Thuanus* ad annum MDC. *Alph. Ciacconius* in *Vit. Pont. & Cardin.* & *Io. Palatius* in *Faſtis Cardinalium* Tom. III. *pag.* 721. huiuſque legationis meminerunt.

Pag. XXI. *Nanninam Oricellariam &c.* Huius pater fuit *Petrus Franciſci F. Oricellarius;* mater autem *Nannina Antonii F. Ioannis N. Iunia.*

Pag. XXII. *Iacobus videlicet &c.* Hic natus eſt anno MDX.

Pag. XXIII. *in D. Pancratii &c.* Antiquitus *Richardii* in Quartario S. *Ioannis* habitabant, anno ſcilicet MCCCLXVI. in Populo S. *Laurentii*, in quo exſiſtebant etiam anno MCCCCXLVI. ut conſtat ex *Codice Richardiano XLV. Pluteo R. Ordine II.* Eos habitaſſe in Populo S. *Laurentii* etiam anno MCCCCXXX. quando *Nicoloſa, Anichini* uxor, mortua eſt, patet ex eius teſtamento, cuius pars adſervatur in Archivo D. *Laurentii*.

Pag. XXVIII. *de qua Ioannem genuit &c.* Hic *Ioannes Medices* natus eſt anno MDLXVII. mortuus autem eſt ann. MDCXX. Conſulatur *Biſcionius* in *Vita Laſchae*, ſeu *Ant. Franc. Grazinii*, praefixa eius Carminibus *pag.* XXV. XXVI. Princeps fuit ſtrenuus & eru-

ditus; eiuſque Perſpectiva MS. eſt in *Codice Richardiano XXXI. Plut. R. Ord. III.* Multa de eo paſſim memoriae prodidimus.

— *Qui per haec tempora Poeſeos ſtudium &c.* Iſthuc ipſum indicat *Richardus* in ſua Ode, quae producitur *pag.* CLXIV. ubi canit:

Che il furor primo ſpento
Dopo ſei luſtri or rinſiammarne ſento.

Pag. XXXVII *Hieronymum Baccellium &c.* De hoc agit V. Cl. *Salvinius* in *Faſtis Conſularibus Academiae Florentinae pag.* 109. *Nigr us* in *Scriptoribus Florentinis.*

Pag. XLII. *quumque illa Archetypa ſint &c.* Quum Archetypa dicimus, haud *αὐτόγραφα* intelligimus; ſed exemplaria Auctoris iuſſu deſcripta, quibus ipſe Auctor in emendando uſus eſt; quod ſemel dictum ſufficiat.

Pag. XLIX *Epiſtola a Rodulpho hoc ſcripta &c. Rodulphus* hic obiit anno MDXXVII. *Adamantia* uxore ſuperſtite.

— *Gregorius Gherius &c. Alfonſinae Urſinae &c.* De hoc *Gregorio*, & de *Alfonſina Urſinia*, multa habet *Barptolem. Cerretanius* in Summario ſuae Hiſtoriae MS. quod adſervatur in Bibliotheca Richardiana, *Cod. XXXIV. Plut. Q. Ord. IV.*

Pag. L. *e a Piſa ec.* Richardios Piſas migraſſe ante annum MCCCCXIV. colligitur ex *Codice MS. Richardiano N. XXXXV. Plut. R. n. I.*

Pag. LI. *exſul mortuus fuerat &c. Alexander* hic natus erat anno MDXX.

Pag.

Pag. LII. *in potere dello Sforza ec.* Obſervandum eſt, *Firmum* in rebellione perſtitiſſe etiam poſt *Sfortiae* dominatum, ut luculenter indicat *Nicol. Machiavellus* in ſuo *Principe*.

Pag. LIV. *dello Sprone d' oro &c.* De hoc Ordine Militari agunt *Eliothus* in *Hiſtoria Religionum Tom.* VIII. & *Farullius* in *Hiſtoria Arretina pag.* 116. aliique.

— *Non ſapendo allora di qual Ordine di Cavalleria foſſe &c.* Id totum delendum eſt.

— *Meſſer Piero Alamanni &c.* Huic, quum Romae Orator Florentinorum eſſet, ſcripſit anno MCCCCXCI. *Laurentius Medices*, & Epiſtola exſtat in Codice MS. Richardiano *XI.* & *XX. Plut. Q. Ord. IV.*

Pag. LXII. *anno MCXCIV. &c.* corrige: *Anno MDXCIV.*

Pag. LIII. *Davanzatius &c. Bernardus* ſcilicet, de quo agitur in *Notitiis Academiae Florentinae pag.* 38. praeter *Iulium Nigrium*.

Pag. LXV. *Cardinalis Palatium ſuum &c.* de hoc vide *Blanchinium* laudatum *pag* 70.

Pag. LXVI. *cui Philippo nomen &c.* Hunc natum eſſe anno MDLXXVI ſcribit *Biſcionius* in *Adnotationibus* ad *Carmina Laſcbae*; ſed *Philippus Baldinuccius* in *Vita Bontalentii* ait, baptiſſatum fuiſſe ann. MDLXXV: quare oportet, ut anno ſaltem hoc natus eſset. In lucem editus eſt die XX. Maii & ex laetitia Magnus Dux Florentinos omnes conviviis publicis excepit, poſitis menſis in Via lata ante Palatium Mediceum, in quo *Petrus Coſmae I. Fil. Medices* natu minimus

habitabat, ut memoriae prodidit *Rodulphius Lib. II. pag.* 137.

Pag. LXXV. *An vero Richardus reipſa &c.* Ex Epiſtolis iuſſu Magni Ducis anno MDLXXVIII. ſcriptis, & in eius Archivo adſervatis, intelligitur, uſque iam ab Iulio menſe eius Oratorem Conſtantinopoli *Ianſiliactium* fuiſſe, & menſe Octobri adhuc ibidem conſtitiſſe, commercii reſtituendi potius, quam pacis ſanciendae, curam agentem.

Pag. LXXVII. *Marium Sfortiam &c.* Num hic, qui *Eleonoram Vrſiniam* uxorem duxit? pro cuius nuptiis Ode *Octavii Rinuccinii* exſtat in Codice Richardiano II. *Plut. S. Ord. I.*

— *Ioannes autem Medices &c.* Vereor ne id verum non ſit, quamquam *Farullius* in *Hiſtoria Arretina* illud memoriae prodidit. Nam nec in litteris Veneti Senatus memoratur, nec *Coſm. Baroncellius* de *Io. Medice* agens, hanc eius legationem recenſet.

Pag. LXXXIV. *Part. II. Fabula XXXIV. &c.* lege: *Part. II. Fabula XXIV.*

Pag. LXXXVII. *huius pater Iacobus &c.* Hic *Iacobus* natus erat anno MDX.

— *Petrum Stufam &c.* Huius *Petri* mentio occurrit in *Vita Benvenuti Cellinii pag.* 317.

— *qui a Furfure nomen habet &c.* De huius Coetus origine conſule *Biſcionium* in *Vita Laſchae pag. XLV. XLVII. & ſeqq. Blanchinium pag.* 189. *De Magnis Etruriae Ducibus. Salvinium* in *Faſtis Conſularibus pag.* 100. 180.

Pag.

Pag. LXXXVIII. *acerba morte raptus eſt &c.* Die XXIX. Martii. Hoc eodem anno *Blancae* Principi Diſſertatio de Alicorno *Andreae Baccii* dicata eſt, ut ex *Par. II. Carminum Laſcbae pag.* 333. conſtat; quo pariter anno Coenobitae Minimi eiuſdem *Blancae* rogatu Eccleſiam D. *Ioſephi* a Sodalibus huius nominis utendam fruendam obtinent.

Pag. LXXXXI. *Carolus Oricellarius &c.* De hoc *Carolo* conſulantur *Notitiae Academiae Florentinae pag.* 247.

Pag. LXXXXIV. *Octavius Rinuccinius &c.* De hoc agunt, praeter *Nigrium*, *Notitiae Academ. Florentin. pag.* 358. *Ian. Nicius Erythraeus* in *Pinacotheca*, *Phil. Baldinuccius* in *Vita Bontalentii*.

Pag. LXXXXV. *opera Vidi Vidii &c.* De *Vido Vidio* agit *Salvinius* in *Faſtis Conſularibus pag.* 115.

— *Petrus Victorius .... vita defunctus ſit &c. Iacob. Auguſt. Thuanus* in *Hiſtoria*, mortem *Petri Victorii* anno MDLXXXV. XIV. KL. Ianuarias conſignat, ideoque ubi legitur anno MDLXXXVI. reſtituendum MDLXXXV.

— *Antonius Benivenius &c.* De hoc in *Faſtis Conſularibus* Cl. *Salvinii* agitur.

Pag. XCVI. linea ultima lege: *impotenti Blancae*.

Pag. C. *Alexander Appianus &c.* Hic circa annum MDCV. naturae conceſſiſſe videtur, eique ſucceſſit *Carolus Appianus*, ut colligitur ex Vita *Ferdinandi I.* Magni Ducis MS. in Codice Richardiano *pag.* 56. 57.

Pag. CI *Mortis Catharinae Mediceae &c.* In eius obitu Orationem Florentiae in Academia Florentina habuit *Ioannes Rondinellius*. Vide *Notitias Acad. Florentin. pag.* 211.

— *Nuptias cum Chriſtiana &c.* De his nuptiis agitur in Vita *Ferdinandi I.* MS. in Codice Richardiano *pag.* 28.

Pag. CIII. *Laurentio Vaianio de Sciorina &c.* De hoc Pictore agit *Phil. Baldinuccius Part. III. Saecul. IV. Decennal I. pag.* 172. & *Georg. Vaſarius* in *Vita Michaelis Angeli pag.* 788.

Pag. CIV. *Philippi Saxetti mortem &c.* Huius *Saxetti* epitaphium habes in *Faſtis Conſularibus Academiae Florentinae* in *Bernardino Nerettio*, ubi traditur, epicedium dixiſſe *Aloiſium Alamannium*, quod in *Volum. I. Proſarum Florentinarum* habetur. De eo agunt etiam *Notitiae Academ. Florentin. pag.* 250. & *Iul. Nigrius*; & Auctor Praefationis *Tom. III. Par. IV. Proſarum Florentinarum*, in qua Parte multae *Saxetti* Epiſtolae publici iuris fiunt.

Pag. CV. *Epiſtola Iuliani Bandinellii &c. Iul. Bandinellius* Sacerdos, *Franciſco Richardio* Marchioni, ab Epiſtulis fuit. In Codicibus MSS. Richardianis I. & II. *Pluteo S. Ord. I.* ſunt Epigrammata Italica ei inſcripta.

Pag CVI. *& Gedanum praecipue &c.* conſulendum inferius *pagin.* CCLXXXII. CCLXXXIX.

— *Io. Vict. Soderinius &c.* De hoc agit *Ammiratus* in *Familiis pag.* 133. & *Iul. Nigrius*.

Pag.

Pag. CX. *Ioannis Medicei &c. Ioannes Stradinus* res geſtas militiae ab hoc *Ioanne*, in libro delineavit omnes, ut ſcribit *Phil. Baldinuccius* in *Vita Stradini pag.* 142.

— *Rodulpho Pio Meldulae Comite &c.* Lege: *Medulae*. Eſt autem Medula arx, nunc diruta, in ditione montana Mutinenſi. De ea *Supplementum Ephemerid. Venetar. Tom. II. pag.* 286.

Pag. CXI. *arce in tumulo conſtructa &c.* De hac *Baldinuccius* in *Vita Bernardi Bontalentii*; & *Blanchinius* ſaepe citatus *pag.* 67.

— *Cui nomen Conſtantiae &c.* Haec eſſe videtur illa, quae adſumto *Mariae Magdalenae* nomine Sanctimonialis facta eſt in Parthenone *S. Mariae Angelorum* in Burgo Sancti Frigidiani Florentiae, ut colligitur ex Codice Richardiano XXXXV. *Plut. R. Ord. I.*

Pag. CXIII. *Carolus Caſalius &c.* Huius Vita habetur in Codice Richardiano XIV. *Pluteo R. Ord. II.*

— *Marium Sfortiam &c.* De hoc vide ſuperius *pag.* 77. 79. 81. 82. 113. 318. & *Scip. Ammiratum Tom. III. Opuſculorum pag.* 504.

Pag. CXIV. *Buſſettus quidam &c. Iac. Aug. Thuanus* Bauſſetum ſcribit.

— *Caſtellum Iſi &c.* Hic ſcopulus ita dictus eſt a copia Taxorum arborum, quae ibi naſcitur; Gallice enim Taxus *If* nuncupatur. Quare *Caſtrum Taxianum* vocat *Baudrandus* in *Lexico Geographico*.

Pag. CXIX. *Ducem Guiſium &c. Henricus* Dux Guiſius hic eſt, quo de agitur *pag.* CLVIII.

— *in*

— *in Epiſtolà ad eamdem Principem &c.* Haec habetur *Tom. II. Opuſculorum Ammirati pag.* 469.

Pag. CXXI. *fratrem ſuum Bernardum &c.* Hic *Bernardus* natus eſt anno MDLIV.

— *in Pratolini Villa &c.* De hac Villa agunt *Baldinuccius* in *Vita Bernardi Bontalentii*, *Farullius* in *Hiſt. Arretina pag.* 161. *Blanchinius De Magnis Etruriae Ducibus*, *Gamurrinius Tom. II. Hiſtor. Genealogicae pag.* 58.

Pag. CXXII. *Franciſco Guicciardinio ſuo apud Philippum II. &c.* Mandata a Magno Duce *Guicciardinio*, quum eum in Hiſpaniam ablegavit, data, ſunt in Codice Richardiano XIV. *Pluteo R. Ord I.*

Pag. CXXIII. *Pactius ille eſt eques &c. Pactii* huius Elogium in *Pinacotheca Erythraei* habetur.

Pag. CXXV. *Annon ſaeculo XV. Medicei Proceres &c.* De antiquis Monumentis a Mediceis Proceribus atque Principibus antiquitus comparatis conſulendi ſunt, *Bernardus Oricellarius De Bello Piſano pag.* 52. 53. edit. Florent. anno MDCCXXXIII. *Benedictus Varchius* in *Hiſtoria Florentina*, ubi de *Alexandri Medicei* Florentini Ducis caede agit; *Aſcanius Condivius* in *Vita Michaelis Angeli Bonarotae* §. VII. & VIII. cum Adnotationibus V. Cl. *Ant. Franc. Gorii; Phil. Baldinuccius Par. III. Saecul. IV. Decennal. I. pag.* 174. *Vit. Pictorum; Ioſeph. Blanchinius De Magnis Etruriae Ducibus* in *Coſma I.* & *Ferdinando I.*

— *Ni-*

— *Nicol. Gaddius &c.* Hunc *Gaddium*, eiuſque Muſeum, laudibus tulit *Scipio Ammiratus Tom. II. Opuſcul. pag.* 506. & gentilis eius *Iacobus Gaddius* in *Elogio pag.* 54. 56.

— *prehibent &c.* lege *perhibent*.

Pag. CXXVII. *Ioannes Angeli Cardinalis F. &c.* De hoc *Ioanne Nicolinio* agunt *Catalogus Senatorum Florentinorum; Iac. Gaddius* in *Elogiis pag.* 88. *Gamurrinius Tom II. Hiſtor. Genealog. Auctor Vitae Lucae Iordani Pictoris; Iulius Nigrius De Scriptoribus Florentinis*.

— *Caſalii tyrannidem &c.* De hac agit etiam *Iacob. Auguſt. Thuanus* ad annum MDXCVI.

Pag CXXVIII. *Placidium Equitem &c.* Videtur hic ille, quo de agitur *pag.* 250.

Pag. CXXXII. *Quum enim Margaritam Valeſiam &c.* Hoc divortium tractari coepit anno MDIC. ut tradit *Thuanus*. Haec igitur intelligi debent dicta διὰ τρολλέων.

— *Laelii Taurellii Iuris Conſulti &c.* De hoc celebri viro Fanenſi agitur in *Faſtis Conſularibus Academiae Florentinae pag.* 103. 130. De eo etiam *Petrus Angelius Bargaeus* in *Carminibus; Henric. Brekman* in *Hiſtor. Pandect. Florent.* aliique.

Pag. CXLI. *Io. Baptiſta Guarinius Veronenſis &c.* Huius Vitam ſcripſit V. Cl. *Apoſtolus Zeno*, quae in *Minervae Muſeo Vol. I. Par. III.* habetur. Vita eiuſdem ab *Alexandro Guarinio* quoque ſcripta eſt in Tomo II. Supplement. Ephemeridum Eruditorum Venetarum. De eo etiam agit alius Vir Cl. *Scipio Maffeius* in ſua *Verona illuſtrata. Alexan-*

xander Guarinius in Vita citata memoriae prodidit, *Guarinium* Florentiam veniſſe poſt *Alphonſi* Ferrariae Ducis obitum, qui contigit anno MDXCVII. quare videatur ille anno MDIIC. vel inſequenti Florentiam perveniſſe. Poſt illud autem tempus uſque ad annum MDCIV. quo iterum Ferrariam ſe contulit, cum Florentiae & Vrbini, tum Romae & Patavii, moratus eſt, ut idem Βιογράφος tradit.

Pag. CXLII. poſt illa verba: *Non placuiſſe non potuit;* addatur: *At Richardus, qui anno MDXC. in Germaniam frumenti comparandi gratia miſſus fuerat, & annonae abundantiae in Etruria conſuluerat, iure merito hoc anno MDXCVIII. annonae publicae Florentiae praeerat, & in agri Piſani partem, ut eidem conſuleret, miſſus eſt.* Attamen *Richardus* Florentiae erat, *Franciſcus* autem frater Piſis, quum *Conſtantia* eorum mater, naturae hoc anno conceſſit.

Pag. CXLIV. *Is hortos, inter alios omnes urbanos nobiliſſimos, poſſidet &c.* De his hortis & aedibus intelligit *Antonius Gramignius* in Epithalamio inſcripto: *Il Trionfo di Pallade nelle feliciſſime Nozze degl' Illuſtriſſimi Signori Marcheſe Gabbriello Riccardi e Franceſca Calderini, Epitalamio d' Antonio Gramigni*, ubi canit:

Nel ſuperbo Palagio
Da valle amena cinto,
Ove di frutti ognora
La fertile campagna
Ricca ne porge, e ben copioſa meſſe;

E

E di pregiati fiori
La gran madre Natura
De' be' prati trapunta i verdi palchi,
In regia Galleria
Non di ſerici drappi
Riccamente guarnita,
Ma di quanti fra' Toſchi, e fra' Latini
Spiegano al canto il volo,
E di quanti altri al Mondo
Fur di virtù ſeguaci,
Di marmorei Coloſſi,
E dell' imagin vere,
Del valoroſo Apelle alta fatica,
Vagamente parata
Tra compartiti ſcanni
Da man Dedalea impreſſi,
Dove in vergate carte
Si conſervano eterni
Di mille ingegni i nobili ſudori,
L' egregio Gabbriello
Trovò del tutto a' gravi ſtudi inteſo ec.
E con guardo ſereno a lui rivolta
In benigno parlar proruppe e diſſe:
Giovane peregrino
Della pace, e dell' armi
Ornamento immortal, decoro illuſtre,
Della Proſa, e de' Carmi
Soſtentator ſublime ec.

Hoc Epithalamium MS. exſtat in Bobliotheca Richardiana; & eoſdem Hortos celebrat etiam *Franc. Redius* in ſuo *Dithyrambo*.

Pag. CLVII. *Pignoris loco lubenter accepit &c.* Hoc eſt, ab *Conſtantino Servio*, Patricio Florentino, & Pictore eximio, de quo

Bal-

Baldinuccius Part. III Saecul. IV. Decennal. I. pag. 1.

Pag. CLVIII. *aliique paullo iuniores &c.* Alii etiam ſeniores *Richardi* aetate Florentini Pictores floruerunt, qui facile apud *Baldinuccium* occurrunt.

Pag. CLX. *Henricus a Lotharingia Dux Guiſius &c.* Hic Dux ille *Guiſius* eſt, qui Romam anno MDC. conceſſit, ut Diſpenſationem, quam vocant, pro uxore ſua conſanguinea obtineret, ut *Iac. Auguſt. Thuanus*, & *Marc. Battagl.nius* in Annalibus ad hunc annum docent.

Pag. CLXXV. *Alexandrum Puccium &c.* In Codice Richardiano XLII. *Pluteo S. Ord. IV* plures exſtant Epiſtolae a *Roberto Puccio* ſcriptae huic *Alexandro* fratri ſuo.

Pag. CLXXXV. *Caſtozonius &c.* Lege: *Cariozonius.*

Pag. CLXXXVIII. *Quo anno . . . . . obierit ignoro &c. Io. Baptiſta Detius* mortuus eſt anno MDCVII. die XX. Septembris, ut tradit V. Cl. *Salvin. Salvinius* in *Faſtis Conſularibus Academiae Florentinae pag.* 667. quare haec correximus inferius *pag.* CCLXII.

Pag. CXCIV. *Haſce gentis Pegolottiae Florentinae notitias &c.* In Bibliotheca Richardiana Codex MS. exſtat num. IV. in *Pluteo S. Ord. IV.* cui titulus eſt: *Queſto Libro è chiamato Libro di diviſamenti e di miſure di mercatanzie, e d' altre coſe biſognevoli di ſapere a' mercatanti di diverſe parti del Mondo ec.* ac deinde ſcriptum eſt: *Queſto Libro ordinò Franceſco Balducci Pegolotti di Fi-*

Firenze, che ſta colla Compagnia de' Bardi di Firenze. E dimorando elli al ſervigio di detta Compagnia, a bene, e a onore, e ſtato della detta Compagnia, e di lui, e di chi leggerà, o aſſemprerà il detto Libro. E queſto aſſempro è levato dal Libro d' Agnolo di Lotto dall' Antella, il quale Libro era levato dall' aſſempro del Libro del detto Franceſco Balducci. Codex eſt ſcriptus pereleganter anno MCCCCLXXI. a *Philippo Nicolai F. Freſcobaldio*. Aſt opus ipſum compoſitum fuit a *Pegolottio* anno MCCCXL. ut ex computo ad inveniendum Paſcha, qui in eo eſt, intelligitur.

Pag. CXCVIII. *habita anno MCCCCLXXVIII*. Ex *Alamanni Rinuccinii* Oratione patet, eam habitam fuiſſe paullo poſt obitum *Matthaei Palmerii*, loquens enim de communi moriendi neceſſitate, ait: *Quod quum huic noſtro Matthaeo nuper contigerit, conſentaneum eſſe videtur, ut tali filio orba carens patria, virtutes eius non lacrimis, ſed grata memoria proſequatur . . . . . Quapropter Gymnaſii litterarii Praefecti, quibus a ſummo Civitatis Magiſtratu huius honeſtandi funeris cura mandata eſt, hoc triſte dicendi munus, non meae ſolum, quae nulla eſt, ſed doctiſſimi cuiuſcumque & eloquentiſſimi facundiae difficillimum, mihi collegae ſuo impoſuerunt*. Vbi vero opera a *Matthaeo* ſcripta recenſet, ſcribit: *Poſtremo etiam Poeticam auſus tentare facultatem, hunc, quem ſuo pectori ſuperpoſitum cernitis, praegrandem librum ternario carmine compoſuit, quem propterea Vitae Civitatem nuncupavit, quod animam terreni corporis mole li-*

be-

beratam, varia multipliciaque loca peragrantem, ad ſupernam tandem patriam civitatemque perducit, ubi beata fruatur aevo ſempiterno. Ex his omnibus co ſtat, hanc Orationem habitam fuiſſe, quum funus elato cadaveri celebraretur; quumque, in titulo Orationis, habita dicatur die XV. Aprilis anno MCCCCLXXVIII. oportet, ut vel in numero emenda cubet, vel *Barptol. Fontius* in Annalibus falſus ſit. *Fontii* verba ad annum MCCCCLXXV. ita habent: *Matthaeus Palmerius LXX. aetatis anno Florentiae obiit. Funus honorifice elatum eſt. Laudavit e ſuggeſtu inſigni eum Oratione funebri Alamannus Rinuccinius in Sancti Petri Maioris aede.* Teſtimonio *Fontii* coaevi & Florentini moveor; librariorum incuriam alias novi.

Pag. CIC. *immutandi &c.* Lege: *immutare.*

Pag. CC. *reformandi &c.* Lege: *reformare.*

Pag. CCIV. *Alfonſus II. Dux obiiſſet &c.* Huius *Alphonſi* ſicuti, & *Caeſaris Ateſtini* eius heredis Vita, exſtat in Codice MS. Richardiano XIV. *Pluteo R. Ord. II.*

Pag. CCXXIV. *L' altero nome tuo &c.* Lege: *L' altero nome ſuo.*

— *De' tuoi forti Guerrier &c.* Lege: *De' ſuoi forti Guerrier.*

Pag. CCXXVI. *Harpaſtae ludum &c.* Lege: *Harpaſti ludum.*

Pag. CCXXVII. Poſt, omnino laudabilis, addatur: Sed non ſine luctu Richardiorum domus fuit, nam quum *Franciſco*

Se-

Senatori filius, cui nomen *Ioannes*, natus eſſet, brevi temporis tractu a cunis ad tumulum tranſlatus eſt.

Pag. CCXXXIII. *Mulei Sciechi &c* Huius Vita exſtat manuſcripta in Codice Richardiano XIV. *Pluteo R. Ord. II. pag.* 176. & paria narrantur in Vita MS. *Ferdinandi I.* Magni Ducis ſaepius laudata.

Pag CCXXXVIII. *qua Rhodum a Ferdinandi &c. Vincentius Piazza* in Poemate *Bona Expugnata* inſcripto *pag.* 17. Rhodum Inſulam ab Tuſcis Equitibus impugnatam fuiſſe innuere videtur.

Pag. CCLV. *at vereor, ne non heic exierit &c.* Lege: *at vereor, ne heic exierit.*

Pag. CCLIX. *Eccleſiae Villae Salettae &c.* Haec Eccleſia ſacra eſt SS. *Petro* Apoſtolo & *Michaeli* Archangelo.

Pag CCLXIII. *Mariam Magdalenam Auſtriacam &c.* Carmina in huius Principis adventum plura exſtant in Codice MS. Richardiano III. *Pluteo S. Ord. I.*

— *Concino Concinio &c* Huius *Concinii* Epiſtolae exſtant in Codice Richardiano MS. XX. *Pluteo S. Ord. III.*

Pag. CCLVIII. *Franciſcus Richardius Senator &c.* Adde: cui *Lucretia* filia nata eſt.

Pag. CCLXXIII. *certaturus eſſet &c.* Adde: & *Bernardi* filii infantis, qui hoc eodem anno vita functus eſt, iacturam reparaturus.

Pag. CCCIII. *Arcem Montis Pedioli &c.* Reſtitue: Arcem Montis Podioli.

L2345 41.1

INDEX
VITAE
RICHARDI.

A

ABas Perſarum Rex 257. 284.
Academia della Cruſca 87. 160. 161. 189. 274. 318.
Academia Florentina 104. 307.
Acciarolius, Nicolaus, Auguſtinianus 269. Coſmas 3. Carolus 87. Franciſcus 111.
Acmates Turcarum Dominus 257.
Adamus, Octavius 251.
Admiratus, Scipio, Iunior 174.
Admiratus, Scipio, Senior 1. 25. 26. 27. 28. 29. 37. 61. 88. 97. 102. 107. 120. 141. 142. 173. 322.
Aegypti Sultanus 285.
A Glaceto, familia Florentina 1. 29.
Agliottus 249.
Alamannii 270.
Alamannius, Aloiſius 320. Gaſpar 253. Petrus 54. 317. Vincentius 78.
Albertus Auſtriacus Archidux 186.
Albertus Comes Anai 160.
Albertus V. Eſtenſis 191.

Albitii, familia Florentina 29.
Albitius, Franciſcinus 29. Ricciardus 29.
Aldobrandinii 115.
Aldobrandinius, Hippolytus, Cardinalis 113.
Io. Franciſcus 116. 164. 165. 166. 168.
Petrus, Cardinalis 143. 154. Vide, Clemens VIII.
Alexander Mediceus Dux Florentiae 86. 306.
Alexander VII. Papa 273.
Alexandria 235.
Alfanus, Franciſcus 250. 252.
Alfonſus II. Ateſtinus Ferrariae Dux 61. 94. 203. 204. 324. 328.
Algeria 253.
Alica, Caſtrum in agro Piſano 7. 8. 259.
Alidoſius, Rodericus 116.
Allorius, Chriſtophorus 230.
Aloiſius Princeps Anhaltii 160.
Amadeis Chiabrerae Poema 35.
Amadeus Sabaudiae Dux 136
Ambroſius Traverſarius Camaldulenſis 59.
Ameria 107.
Amicius, Simo 253.
Ammannatius, Barptolemaeus Architectus 22.
Amores Poetarum ſimulati 33.
Amurates Turcarum Dominus 76.
Amurates Pirata 217.
Anaſtaſius, Simonetta 124.
Andreas Auſtriacus Cardinalis 65.
Andreinius, Andreas 291.
Angela Baldini F. a Montepolitiano 193.
Angelius, Petrus, Bargaeus 17. 20. 21. 97. 175.

Angelus, Peeri F. Thomae N. a Terranova Notarius 55. Politianus 145. 146.
Anna Ludovica Coſmae III. Magni Ducis Filia Electrix Palatina 78. 214. 216. 218.
Annona publica 324.
Annunciatae Virginis Templum Florentiae 268.
Antellenſes 270.
Antellenſis, Angelus 327.
Antellenſis, Lottus 327.
Antinorius, Aimericus 65.
Antinorius, Sebaſtianus 60.
Antipodes 202.
Antiquitates variae 123 124. 125. 126. 127. 322.
S. Antonii Eccleſia Patavii 216.
Antonius a Sancto Gallo 78.
Antonius Mediceus, Franciſci Magni Ducis F 77. 99. 120. 236.
Aperrae in Lycia 235.
S. Apollinaris Eccleſia Florentiae 210.
SS. Apoſtolorum Eccleſia Florentiae 87.
Appianus, Alexander 100. 319. Alfonſus 100. 319.
Aquileia 84.
Archiepiſcopus Sipontinus 172.
Ariſtotelis Politia 65.
Arnus flumen 22. 98. 102. 264. 266.
Arretinus Ager 264.
Ars Lanificii Florentiae 5. 50. 51.
Artiminum 142.
Aſius flumen in Piceno 3.
Aſſemanus, Stephanus Evodius 217.
Aſtronomicae obſervationes 58.
Au-

Auguſta Vindelicorum 32.
Auguſti annulus in quo ſphinx celata 34. 35.
S. Auguſtinus 247. 248. 251.
Auguſtinus, Antonius 12.
Aureus Florentinus 195.
Auria, Carolus 119.
Auriae Princeps 119. 128.
Aurora 15. 16.

B

BAccellius, Baccius 38. Hieronymus 37. 316.
Bacchanalia 131.
Baccius, Andreas 319.
Baldellius, Aſcanius 249. 253.
Baldinius, Baccius 97.
Balduccius, Ioannes 158.
Balduccius Pegolottius, Franciſcus 326. 327.
Bandinius, Ang. Maria 14.
Bandinellius, Iulianus 105. 320.
Barbarinus, Thaddaeus 278.
Barbatellius, Bernardinus 158.
Bardii 327.
Bardius, Ioannes 124.
Barga oppidum 270.
Bariſonius, Hugolinus 249.
Baroncellius, Io. Coſmas 109. 115. 226.
S. Barptolemaei in Monte Oliveto Eccleſia 210.
Barrum 159.
Baſilea 51.

Belvedere Arx 111. 321.
Benii, familia 270.
Benivenius, Antonius 95. 319.
Bentivolus, Franciſcus Comes 161. Vlyxes 84. 100.
S. Bernardi Parthenon Piſis 314.
Bibliotheca Ambroſiana 97. Laurentiana 58. 59. 60. 197. Magliabechiana 315. Richardiana 14. 15. 32. 34. 37. 38. 39. 40. 198. 305. 307. 311. 312. Stroctiana 17. 197.
Bindius, Ambroſius 250. 252.
Blanca Capellia, Magna Duciſſa 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 86. 95. 97. 98. 99. 100. 228. 319.
S. Blaſii Eccleſia Florentiae 65.
Boccaccius, Ioannes 30. 59. 191. 195. 196. 197. 205.
Bocchii, familia Florentina 57.
Bocchius, Franciſcus 66. 67.
Bolonia, Ioannes 268. 269.
Bonaccurſus a Spechio Notarius 53.
Bonarotius, Michael Angelus Senior 58. 59. 142.
Bonaventurius, Petrus 77.
Bonellius, Michael, Cardinalis 24.
Boni homines XII. Magiſtratus Florentiae 9.
Bonmatthaeius, Benedictus 279.
Bononia 187. 307.
Bonſii 270
Bonſius, Io. Baptiſta, Cardinalis 288. Alter Cardinalis 288.
Bonſeniorius, Iacobus 111.
Bontalentius, Bernardus 142. 157.
Borbonius, Franciſcus 237. 239.
Bor-

Borghinius, Vincentius 10. 60. 67.
Borromaeus, S. Carolus, Cardinalis 19.
Boſchalius, Coſmas 298. 300.
Bottius, Matthaeus 116. 314. Simon 314.
Bracciolinius, Franciſcus 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 267. 268. Iulianus 268.
Brancadorus, Guido Vrbanus 249. 251. Ioannes 249. 251.
Brancaleonius, Franciſcus 253.
Brixellum 175.
Bronzinus, vide Allorius.
Brulartus, Nicolaus 155.
Brunaccius, Angelus 124.
Buſſetus 114. 115. 119. 128. 129. 321.

C

CAccia, familia 270.
Caccinia, Franciſca 229. 230.
Caeſalpinus, Andreas 112.
Caeſar Ateſtinus 94. 328.
Caeſarea Iulia 219.
Caeſarinia, Victoria 173.
Calaris 248.
Calaſtraccia Inſula 129.
Calci, in agro Piſano 6.
Calcinaria, in agro Piſano 6.
Calderinia, Franciſca 273. 324.
Caligaria, Dianora 264.
Camaldulenſis Ordo 59.
Cambius Importunius, Alfonſus 26. 27.

Cambius, Petrus Franciſcus 60. 104.
Camerinum 6.
Campus Regis 3. 4. 121. 313. 314.
Caniſa 181.
Caniſianii 142.
Caniſianius, Bernardus 37.
Canonici Florentini 174.
Capolinus, Barptolemaeus 76.
Capiſtranum 209.
Capponia, Caſſandra 310. 311. 312.
Capponii 270.
Capponius, Aloiſius, Cardinalis 260. Bernardinus 64. 311. Capo 106. Ginus 31. 314. Hieronymus 314. Iacobus 252. Iulius 64. Ludovicus 64. 311. Nerius 311. Vincentius 311. 314.
Cardinalinus, Ioſephus 251.
Cardinalis Latinus 193.
Cardius, Hieronymus 259.
Caregis, ſeu Campus Regis 3. 4. 121. 313. 314.
Caritas Annonae Florentiae 105. 106. 107. 108. 220. 225. 289. 324.
Carlettius, Franciſcus 230.
Carlota Cypri Regina 307.
Carmelitarum Coenobium Piſis 9.
Carnaſſale, Caſtrum in Piceno 3.
Carneſecchi 270.
Carneſecchius, Petrus 21. 22.
Carolus a Lotharingia Cardinalis 160.
Carolus, Auſtriae Archidux 24. 263.
Carolus, Coſmae F. Mediceus Card. 274. 317.
Carolus, Ferdinandi I. F. Mediceus Cardinalis 65. 110. 121. 211. 275.
Ca-

Carolus III. Lotharingiae Dux 101.
Carolus V. Imperator 307.
Carolus VIII. Galliae Rex 307.
Carpathium mare 235.
Carthuſiani 6.
Carus, Hannibal 15.
Caſa, Ioannes 13.
Caſalius, Carolus 114. 119. 127. 128.
Caſiozonius, Marcus Tulla 185. 326.
Caſtanea, locus prope Florentiam 110.
Caſtellanius, Eliſaeus 37. 175.
Caſtellio Piſcariae 209.
Caſtellum Iſi 115. 139. 128. 129. 130. 321. 329. Pulcis 104. 105. 132. Terrae ad Rhodum 237.
Caſtoviellus 249.
Cataſtum, Vectigal Florentiae 52.
Catharina Ferdinandi I. fil. Medicea 227. Medicea Galliarum Regina 101. 320.
D. Catharinae Martyrium Drama 275.
Cattani a Diacceto 1. 29.
Catulus, Q. 15.
Cavaceppius, Marcellus 252.
Cavalcantii 270.
Cavalcantius, Alexander 217. Ioannes 31.
Cavum Pullae 248.
Ceccherellius, Alexander 86.
Ceccónii 142.
Celleſia, Maria 268.
Cenoius, Ludovicus 276.
Cerretanii 142.
Chiabrera, Gabriel 35. 36. 37. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 185. 226. 268. 271. 272. 279. 280. 285. 303. 304.
Chi-

Chiron Phyllirides Centaurus 14.
Chriſtiana a Lotharingia Magna Duciſſa 101. 102. 105. 120. 229.
Cicero, M. Tullius 12. 15. 203.
Cinellius, Ioannes 191.
Cinius, Franciſcus 266.
Circulus Lacteus 292. 320.
Clannum Caſtrum 9. 307. 210.
Clarius, Flaminius 124. Honorius 217.
Claudia Lotharingiae Duciſſa 101.
Claudia, Ferdinandi I. fil. Medicea 277. 278. 279.
Clemens VI. Papa 208.
Clemens VII. Pont. Max. 58. 59. 60.
Clemens VIII. Papa 113. 115. 143. 162. 173. 188 219. 225.
Clemens XII. Papa 215.
Coemeterium Piſanum 112.
Coleſtius, Anſelmus, Bargaeus 270.
Collecius, Franc. 251. 252.
Colonia Agrippina 1. 23. 50.
Coloredus, Fabritius 247.
Colores 201.
Columna, Marcus Antonius 26.
Conceptarum Via Piſis 207.
Concilium Baſileenſe 51. Conſtantienſe 2. 3. 4. 5.
Concinius, Concinus 263. 264. 329. Io. Baptiſta 209.
Conſtantia Vrbs Germaniae 2. 3. 4. 5.
Conſtantinopolis 59. 71. 75. 76. 318.
Contrus, Horatius 113.
Cornelius, L. 27. Tacitus 110.
Corſinii 126.

Cortona 259. 268.
Coſmas I. Magnus Dux Etruriae 18 20. 21. 22. 24. 25. 27. 28. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 71. 74 98. 101. 123. 125. 126. 157. 216. 269. 307.
Coſmas II. Magnus Dux 105. 245. 256. 263. 164. 178. 179. 212. 265. 271. 276. 285. 287. 288.
Coſmas III. Magnus Dux 311.
Cruciculae Parthenon Florentiae 277.
Curſii, familia Florentina 36. 270.
Curſius, Iacobus 285.
Curtius, Io. Iacobus 230.
Cyprus 26. 232. 234. 235. 307.
Cyrilli, Carmina paſtoralia Benedicti Varchii 11.
Cythera Inſula 26.

D

DAntes 45. 190. 205.
Dantiſcum 106. 108. 109.
Dantius, Egnatius 58.
Dathus, Leonardus 197.
Davanzatius, Aloiſius 192. 193. 194. 195. 196. 205. Bernardus 63. 317. Henricus 196. Ioannes 196. Manettus 195. 196. 205. Mariottus 196.
Decahemeron Boccaccii 30. 59.
Demetrius Chalcocondyla 59.
Deſperatorum factio 117.

De-

Detius, Io. Baptiſta Cardinalis 187. 188. 189. Io. Baptiſta 87. 187. 188. 194. 262. 326. Io. Maria 188.
Diaccetia gens 1. 29.
Diaccetius, Ioannes 29. Philippus 29.
Diana 152.
Digaronus 249.
Dinii 270.
Diodorus Siculus 32.
Diogenes Laertius 59.
Dionyſius Halicarnaſſenſis 17. 18. 19.
Dionyſius Longinus 315.
Donatus, Antonius 91. 278. Leonardus Venetiarum Dux 227.
Donius, Io. Baptiſta 126.
Dorothea Bruſvvicenſis 102.
Druſi 257.
Dulcius, Ludovicus 47.

E

Echinades Inſulae 28. 92.
Eleonora Ferdinandi I. fil. Medicea 277. Franciſci Magni Ducis fil. 92. 93. 94. 99. 144. Gonzaga Etruriae Princeps 215. Toletana Magna Duciſſa 61.
Empulum 158.
Ephemerocdia 191. 192. 193. 196. 205.
Epiſtolae Romanorum Pontificum 30.
Equites aurei Calcaris 9. 54. 317. D. Stephani 21. 26. 27. 35. 58. 71. 101. 209. 231. 232. 237. 245. 272. Ieroſolymitani 77.

Eu-

Eugenius IV. Pont. Max. 52.
Expeditio maritima prima Florentinorum 30.

F

FAeſulae 1.
Falconiana Praedia 273. 274.
Falgano, Ioannes a 17. 175. 314. 315.
Farneſius, Alexander, Cardinalis 87. Octavius 64. Petrus Aloiſius 64.
S. Felicitatis Eccleſia Florentiae 193. 312.
Ferdinandus Auſtriacus Archidux 65. 180.
Ferdinandus I. Imperator 19
Ferdinandus I. Magnus Dux 35. 36. 38. 61. 62. 65. 87. 96. 97. 98. 101. 102. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 113. 114. 115. 119. 120. 121. 122. 123. 125. 127. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 142. 143. 144. 145. 161. 166. 182. 185. 186. 189 205. 207. 208. 209. 210. 212. 213. 214. 217. 219. 226. 227. 230. 231. 232. 234. 236. 237. 238. 239. 245. 255. 256. 257. 263. 263. 268. 269. 272. 276. 277. 278. 279. 280. 282. 283. 284
Ferdinandus II. Imperator 263.
Ferdinandus II. Magnus Etruriae Dux 9. 273. 274. 278. 291. 302 307.
Ferdinandus III. Magnus Etruriae Princeps 214. 215.
Ferdinandus Mantuae Dux 277.
Fernandus Neapoleos Rex 307.
Ferraria 61. 187. 189. 324.

Feſſae Rex 233. 234.
Feuda Richardiorum 9.
Ficeclum 55.
Ficinus, Marſilius 200.
Figlinae, oppidum 259.
Firmum, Piceni Vrbs 2. 3. 4. 5. 6. 51. 52. 317.
Florentia 1. & paſſim.
Florentini 193 195. 196. Mercaturae addicti 6. Eorum prima expeditio maritima 30.
Flumen mortuum 206.
Fortebraccius, Nicolaus 192. 194. 195. 196.
Fogginius, Io. Baptiſta 312.
Fontius, Barptolemaeus 328.
Franciſchius, Carolus 314. Philippus 314.
Franciſcus I. Magnus Dux 18. 19. 20. 21. 24 38. 61. 64. 65 75. 76. 77. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 88. 89. 95. 96. 97 98. 99. 120. 123. 125. 142. 219. 237. 317.
Franciſcus Lotharingus Magnus Etruriae Dux & Imperator 216 218
Franciſcus Maria Ferdinandi I. fil. Mediceus 277.
Franciſcus Maria Mediceus Cardinalis, & Princeps 215.
Franciſcus Maria Mediceus, Ioannis Medicei filius 265.
Franciſcus Maria II. Vrbini Dux 90. 91. 92. 278.
Franciſcus, Prior Generalis Ordinis Carthuſiani 6.
Frechedinus Druſorum Regulus 212. 213. 214. 257.
Freſcobaldius, Philippus 327. Nicolaus 327.
Fri-

Fridericus II. Imperator 30.
Fridericus Salerni Princeps 307. Vrbini Princeps 277. 278.
S. Frigidiani Burgum 321.
Fucinarius, Matthaeus Matthaei F. 3. 4.

G

Gabrielius, Carolus 253.
Gaddiana Bibliotheca 126.
Gaddius, Nicolaus 125. 126. 157. 323.
Galeatiae 58.
Galeatius Maria Sfortia Dux Mediolani 307.
Galeratius, Fabius 76.
Galilaeius, Galilaeus 286. 287. 288.
Galita 248.
Gallia 101.
Gaſſendus, Petrus 155.
Gedanum 106. 108. 109 320.
S. Geneſii Abbatia Brixelli 174. 175.
Gentilius, Peregrinus 137. Petrus Hieronymus 137. 138.
Gherardus, Raphael 109.
Gherius, Gregorius 49. 56. 57. 316.
Giambullarius, Bernardus 199.
Giraldius, Iulianus 279.
Giugnia, Nannina 315.
Giugnii 270.
Giugnius, Antonius 315. Ioannes 315.
Gonzaga, Vincentius 92. 99.
Gorgon, Inſula 6.
S. Gorgonii Monaſterium 6.

Go-

Gorius, Ant. Franciſcus 124. 125. 116. 127. 198.
Gottifredus Bullioneus 213.
Gramignius, Antonius 324.
Gratia Mediceus, Coſmae I. fil. 61.
Gratianus, Antonius Maria 107. 108.
Grazinius, Ant. Franciſcus 67. 87. 198.
Gregorius XIII. Pont. Max. 58. 60. 92.
Gregorius XIV. Pont. Max. 110.
Grifalcum Firmanum 5.
Grimaldius, Carolus Epiſcopus 75.
Grimanius, Marinus, Venetiarum Dux 277.
Guadagnius, Io. Antonius, Cardinalis 215. Guglielmus 247. 249. 252.
Gualteroctus, Raphaël 77. 84. 99. 100.
Gualterius, Hieronymus 250. 252.
Guarinius, Io. Baptiſta 141. 189. 323. 324.
Guaſcontius, Benedictus 111.
Guido Fabricius a Balneo Comes 110.
Guido Vbaldus Roboreus Vrbini Dux 91.
Guidones Comites 34.
Guicciardinii 126.
Guicciardinius, Franciſcus 122. 126. 204. 322. Hieronymus 227. Horatius 127. Ludovicus 126. Nicolaus 126.
Guiſcardus, Petrus 249. 251.
Guiſius, Carolus, Provinciae Praeſes 155. Henricus 119. 127. 129. 130. 160.
Guſtavus Adolphus Svecorum Rex 302.

Ha-

H

HAdrianius, Ioannes Baptiſta 10. 16. 63. 65. Marcellus 16.
Haleppum 256.
Hammocoſtos 232. 234. 240.
Hanno Carthaginienſis 27.
Harpaſti ludus Florentiae 93. 226.
Helena Menelai uxor 9. 17. 18.
Heliopolis in Magni Ducis ditione 303.
Henricus a Lotharingia Barri Dux 159. 321. 326.
Henricus III. Galliae Rex 101.
Henricus IV Galliae Rex 113. 118. 119. 124. 131. 132 142 143. 226. 288.
Henricus VII. Imperator 50.
Hera fluvius 7.
Herculanius, Germanicus, Comes 116.
Hierapolis in Syria 255.
Hippo Regius expugnatur 245.
Homeri effigies 135. 136.
Homerus 37. 65.
Horti Richardiani 132. 144. 154. 156. 161. 162. 324. 325.
Hortus Botanicus Florentinus 157.
Hortus Botanicus Richardianus 156.

I

IAchinii 142.
Iacobus a Ponte Ormae 157. 218.
Iacobus de Empulo 158.
Iacobus Scatherarius 117.
Iacominius 97.
Ianfiliactius, Bonoioannes 76. 77.
Igilium Inſula 209.
Ilva Inſula 209. 247.
Inghiramius, Iacobus 219. 251.
Innocentius IX. Pont. Max. 110. 115.
Innocentius X. Pontifex 273.
Innocentius XI. Papa 211.
Inſcriptiones antiquae 123. 124. 125. 126. 322.
Inſcriptiones Graecae Muſei Richardiani 14.
Ioanna Auſtriaca Magna Duciſſa 19. 20. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 77. 99. 142.
Ioannes Argyropulus 59.
Ioannes a Villa Saletta 259.
Ioannes Guillelmus Elector Palatinus 214.
Ioannes Laſcaris 59.
Ioannes Mangiadorius Epiſcopus Florentinus 85.
Ioannes Mediceus, Coſmae I. filius, Cardinalis 61.
Ioannes Mediceus, Coſmae I. Magni Ducis F. 28. 62. 109. 110. 115. 116. 118. 120. 129.

129. 130. 183. 186. 218. 226. 264. 315. 316. 318 321.
Ioannes Polatus Haleppi Praeſes 255. 256. 257.
S. Ioannis Baptiſtae Templum Piſis 112.
S. Ioannis Evangeliſtae Monaſterium in Calci 6.
S. Ioannis Evangeliſtae Parthenon Florentiae 103.
S. Ioannis Parthenon Piſis 86.
Iordanus, Lucas 312.
S. Ioſephi Eccleſia Florentiae 228. 319.
Iſabella Medicea, Coſmae I. fil. 61. 120.
Iſocrates 88.
Iſſus in Cilicia 236.
Iuppiter Planeta 287.

L

LAbro 302.
Lamius, Ioannes 14. 217. 287. 288.
Langladus 249.
Lapaccius, Geri F. 23:
Laſtra oppidum 132.
Latinus, Brunettus 190;
Laurellius, Franciſcus Sculptor 103.
S. Laurentii Eccleſia Florentiae 52. 58. 59. 60. 63. 90. 215. 212. 219. 315. Sacellum Mediceum 212. 215. 219. 272.
Laurentius Ferdinandi I. Magni Ducis F. 142. 277.
Lauretum oppidum 258.

Lautrechius Dux Gallus 27.
Leo X. Pont. Max. 54. 307.
Leo XI. Pont. Max. 88. 222. 223. 226.
Leopoldus a Barga 97.
Leopoldus Auſtriacus Archidux 279.
Libanus mons 213.
Libertatus, Petrus 127. 128.
Libri damnati flammis Florentiae 48.
Libri quanti olim conſtarent 203.
Liburnum 6. 106. 108. 231. 247. 253. 291. 297. 302. Labro dictum 302.
Lotharingia 101. 159. 160.
Luca 193. 195.
Ludovicus XIV. Galliarum Rex 288.
Lucretia Medicea Coſmae I. fil. 61.
Lucretia Richardi, Iacobi F. uxor 7. 8.
Lucullus, Ciceronis liber 12.
Lycium, urbs 25.
Lynceorum coetus 287.

M

Macerata 260.
Machiavellus, Alexander 118. Iul. Caeſar 252. Nicolaus 118.
Magiſter Sacri Palatii 22.
Magliolae 175.
Maiae Kalendae 261. 262.
Malagonnella, Antonius 57. Laurentius 57.
Malaſpina, Flammera 63. Io. Baptiſta 279. Ioannes Chriſtophorus 279.
Mancinius, Fr. Maria 217.

Man-

Mangiadorius, Ioannes, Epiſcopus Florentinus 85.
Mannellia, Maria Magdalena 111. 176. 177.
Mannellii 116.
Mannellius, Ioannes 111.
Mantua 92. 144. 277.
Marchia Anconitana 2. 3. 45. 50. 51.
Marchionum titulus Richardiis datus 9.
Marchius, Marcus 314.
Marcobrunius, Paulus Aemilius 98.
Marenoctius, Franciſcus 158.
Margarita Valeſia Galliarum Regina 132. 323.
Maria Archiduciſſa 263. 264.
S. Maria Deipara 137. 138. 139. 140. 141.
Maria Hippolyta Dux Calabriae 307.
Maria Magdalena Auſtriaca 263. 264. 265. 271. 329.
Maria Magdalena Ferdinandi I. fil. Medicea 277.
Maria Medicea, Coſmi I. fil. 61. Franciſci I. fil. Galliarum Regina 99. 132. 142. 143. 144. 161. 162. 163. 226. 263. 264. 288.
S. Mariae Angelorum Parthenon Florentiae 59. 290. 321.
S. Mariae Deiparae annulus 260.
S. Mariae & Gorgonii Monaſterium in Gorgone Inſula 6.
S. Mariae & Ioannis Evangeliſtae Monaſterium in Calci 6.
S. Mariae Magdalenae reſipiſcentia, Drama 271. 274. 275.
S. Mariae Novellae Eccleſia Florentiae 58.

Martellia, Camilla 28.
Martellii familia 270.
S. Marthae Parthenon Piſis 107.
Martius Medices, Alexander, Archiepiſcopus Florentinus 270.
Marullus Tarcaniota 59.
Maſius, Bernardus 3.
Maſſilia 86. 114. 127. 128. 129. 130.
Maſtinus Scaliger 193.
Matricula Lanificii Florentiae 5. 50. 51.
Mauritaniae Reges 232. 233.
Maximilianus II. Imperator 19. 65.
Maximus Margunius 26.
Maximus Planudes 31.
Medicea, Conſtantia 1. 86. Lucretia 88.
Medicei Principes 36. 92. 135. 211. 218.
Medicei Proceres 53. 98.
Mediceus, Alamannus 1. 10 313 Alexander, Archiep. Florent. Cardinalis, & Papa 222. 226. Bernardus 1. 10. 313. Coſmas 94. Coſmas Senior 10. 53. 54. 59 98. 125. 216. 306. Haſdrubal 21. Hippolytus Cardinalis 21. Ioannes Averardi F. 55. Ioannes Cardinalis 54. Ioannes Coſmae Senioris fil. 10. Laurentius Magnificus 5. 53. 54. 55. 57. 59. 88. 98. 125. 199. 317. Laurentius Senior 56. Laurentius Vrbini Dux 49. 50. 51. 55. Octavianus 88. Petrus I. 53. Petrus II. 54. 55. Petrus Coſmae I. fil. 317. Raphael 203. 204. 206. Thomas 237.
Mediolanum 51. 194. 195. 291. 293. 302. 307.
Medula 321.

Me-

Mela, Caſtrum 9.
Melioratius, Ludovicus 2. 3. 4. 5. 51.
Mercatura honeſta apud Florentinos 6. 85. 86.
Meuccius, Vincentius 218.
S. Michaelis Berteldae Eccleſia Florentiae 210. 211.
Michaeloctius Architectus 306. Io. Baptiſta 269 Franciſcus 269.
Michelius, Ioannes, Venetus 81. 83. 84.
Milledonus, Antonius 81. 82.
S. Mineatis in Monte, Monaſterium 210.
Minerbettius, Alexander 97. Andreas 94. 290. 313. 258. Andreas alter Rogerii fil. 258.
Minimi Coenobitae 228. 319.
Monaſterium S. Mariae & Gorgonii in Gorgone Inſula 6.
Monaſterium S. Mariae & Ioannis Evangeliſtae Vallis Gratioſae de Calci 6.
Mons Aionis 174.
Mons Altus, Caſtrum in Piceno 3.
Mons Communis Florentiae 53.
Monsfalconius, Bernardus 124.
Mons Ferratus 92.
Mons Murlus 307.
Mons Oliveti 210.
Mons Podioli 303. 329.
Mons Politianus 193.
Mons Regis 314.
Mons Sanctae Mariae 237.
Mons Senarius, ſeu Aſinarius 42.
Mons Varminis 2. 3. 4. 5. 51. 52.
Mons Vaſi, Caſtrum 9.

Mons Vectolini 187.
Montis S. Mariae, Camillus Marchio 294.
Mulei Sciechi Feſſae Rex 233. 234. 329.
Muretus, Marcus Antonius 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 94.
Muſeum Mediceum 14. 98. 123. Nicolinianum 127. Richardianum 14. 31. 32. 33. 34. 122 123. 124. 125. 154. 305. 307. 308. 309. 311. 312.
Muſtaphus Turcarum Orator 133. 134.
Mutius, Hieronymus 64.

N

NAmurium in Pamphylia 236.
Navarrae Regina 116.
Naumachia Florentiae 266.
Neapolitanus Prorex 185.
Nellius, Franciſcus 250. 252.
Nerii 270.
Nerlii 270.
Nerlius, Bernardus 116. Tanaïs 116.
Neſius, Franciſcus 202. Ioannes 200. 201. 202. 203.
S. Nicolai Abbatia Magliolis 175.
Nicolaus a Ponte Dux Venetiarum 78. 79. 80. 81. 82. 83.
Nicolinius, Angelus Cardinalis 127. 323. Franciſcus 290. Ioannes 290. 323. Petrus Archiep. Florentinus 211.
Nicoloſa Anichini Richardii uxor 52. 315.
Nicopolis Epiri 236.

Ni-

Nigro, ſeu Nero, Baro de 274.
Nomius, Alexander 296.
Noriberga 32.

O

OCtavius Farneſius Dux Parmae 64.
Orgolius, Io. Maria 110. 111. Matthaeus 110. 111.
Olivetani Monachi 210.
Oricellaria Nannina, ſeu Ioannina 21. 315.
Oricellarius, Carolus 91. 319. Epiſcopus 113. Franciſcus 315. Petrus 315.
Oſtenda 186.

P

PAdus 195. 196.
Paſtii 270.
Paſtius, Antonius 123. 322.
Paganellius, Carolus 21. Iacobus 21. Nicolaus 21. 85.
Paganius, Gregorius 158.
Palatium Mediceum in Via lata 272. 273. 306.
Pallerius, Vincentius 253.
Pallora, Evangeliſta, Cardinalis 113.
Palmerius, Marcus 197. Matthaeus 197. 198. 202. 327.

S. Pancratii Eccleſia Florentiae 2. 23. 89. 90. 302. 303. 310. 315.
Panereta Villa 64.
Pandectae 156.
Pandulfinius, Dominicus 298.
Pariſius, Laurentius 263.
Paſſerinus, Aurelius 250. 252.
Patavinum Gymnaſium 287.
Patavium 155. 324.
Patriarcha Aquileienſis 84.
Pava, Hercules 252.
Paullus V. Papa 225. 238. 276. 288.
Paulus IV. Pont. Max. 48.
Pegolottia familia Florentina 328.
Pegolottii, Comites 191. 192. 193. 194.
Pegolottius, Arriguccius 193. Franciſcus Balduccius 326. Ioannes 191. 192. 193. 194. 205. Pegolottus 193. Petrus 193. Thaddaeus 193
Peireſchius, Nicolaus Claudius 155.
Peloponneſus 26.
Penna, Carolus 250.
Peregrina Medicea, Franciſci Magni Ducis fil. 66.
Perſarum Rex 86.
Peruſia 260.
Perutius, Simon 77. 109.
Petrarcha, Franciſcus 14. 15. 45. 47. 48. 190. 191. 205. 276.
Petraria Villa 133.
Petra Sancta 195.
S. Petri Maioris Eccleſia Florentiae 328.
SS. Petri Apoſtoli & Michaelis Archangeli Eccleſia in Villa Saletta 329.

Petrus Bonaccurſii F. Notarius 52.
Petrus Mediceus, Coſmae I. fil. 61. 101. 167. 168. 317.
S. Philippi de Vicecomitibus Paroecia Piſis 207.
Philippus Maria Mediolani Dux 51. 192. 194. 195.
Philippus Mediceus, Franciſci Magni Ducis fil. 66. 88. 317. 319.
Philippus II. Hiſpaniarum Rex 122. 128. 142. 162. 163. 173.
Philippus III. Hiſpaniarum Rex 232. 233. 234. 263.
Philippus IV. Hiſpaniae Rex 273. 302.
Philoſophia Democritica 309. 310.
Philoſophia Platonica 307.
Phimerodia 192. 196. 205.
Piacevoli 116. 117. 118.
Piattelli 116. 117. 118.
Piazza, Vincentius 254. 255.
Piccolomineus, Silvius 97 247.
Picenum 2. 3. 4. 5. 50. 258.
Picininus, Nicolaus 192. 194. 195.
Pictores eximii 157. 158.
Pictores Florentini 362.
Pindarus 148. 149.
Piſae 6. 7. 9. 50. 54. 84. 86. 111. 112. 168. 206. 207. 208. 209. 230. 272. 287. 289. 301. 314. 316. 324.
Piſtorium 268.
Pitti 99 270.
Pittius, Jacobus 200. Prior 258.
Pius IV. Pont. Max. 19. 61.
Pius V. Pont. Max. 22. 24. 27.

Pius,

Pius, Rodulphus 110.
Placidius, Eques 128. 323. M. Antonius 250. Petrus Iacobus 250. 252.
Poccettius, Bernardinus 158.
Podium Caiani 56. 96.
Politianus, Angelus 15.
Pompeius Feſtus 11. 12. 13.
Pons Arni ad S. Trinitatis 22.
Pons Ormae 157.
Porchia, Caſtrum in Piceno 3.
Portus Ferratus 247.
Pratolinum, Villa 121. 322.
Pratum Regis 314,
Pratum, Vrbs 102.
Priulus, Laurentius 19. 315.
Proconſul, Magiſtratus Florentinus 197.
Protus Maſſiliae auctor 86.
Puccius, Aemilius 175. Alexander 174. 175. 326. Robertus 326.
Pulcer, Lucius 199. 200.
Pulcii 104. 105.
pulcius, Aloiſius 199. 200. Baldus 104. Bertuccius 105. Bertus 104. Cantinus 105. Dogius 104. alter Dogius 104. Fencius 104. Fornarius 104. Ghingus 104. Guelfus 104. Guido 105. Henricus 104. Lucas 198. 199. 200. 205. Pulces 104. Rainaldus 105. Simon 105. Sinibaldus 104.
Pupillorum Magiſtratus Florentiae 52. 53.
Puteo, Carolus Antonius, Archiep. Piſanus 121. 122.

Quar-

Q

QVartarium Sancti Ioannis 90.

R

RActius, Silvanus 67.
Rainerius 15.
Raſae telae 186.
Ratonellum, Inſula 129. 130.
Ravalliacus, Franciſcus 288.
Raverius, Iul. Caeſar 252.
Regina Navarrae 116.
Regium Lepidi 191.
Reſolutorum factio 117.
Rhodus Inſula 237. 238. 239. 329.
Riarius, Iulius 116.
Ricaſolius, Bettinus 252. Bindaccius 260. Iulius 111.
Ricciardellus, Antonius 251.
Riccius, Clemens 30. Clemens alter 30. Ioannes 30.
Richardia, Anna Franciſci Senatoris filia 131. 290. Barptolemaea Richardi fil. 8. 314. Catharina Franciſci Senatoris fil. 132. 290. Comitiſſa Ioannis fil. 258. 313. Conſtantia Franciſci Senatoris fil. 111. 258. 321. Conſtantia Ioannis uxor 86. 324.

Conſtantia Valoria Franciſci Senatoris uxor 186. 258. Dianora Richardi fil. 8. 314 Franciſca Gabrielis fil. 21. Franciſca Richardi fil. 8. 57. 314. Herſilia Iacobi fil. 86. 112. Lucretia Franciſci Senatoris fil. 290. 329. Maria Magdalena Mannellia Franciſci Senatoris uxor 111. 176. 177. Maria Franciſci Senatoris fil. 116. 290. Maria Magdalena Richardi fil. 8. 57. 314. Maria Richardi fil. 8. Maria Richardi fil. altera 8. 57. Nicoloſa Anichini uxor 52. 315

Richardii Familia Florentina 1. 49. & ſeqq. & paſſim ubique. 270. Marchionum titulo decorantur 9. 291. 303.

Richardiorum Feuda 9.

Richardius, Adingardus 2. 23. Alexander Rodulphi fil. 49. 53. 54. 56. 57. 316. Aloiſius Rodulphi fil. 57. Anichinus 2. 3. 4. 50 51. 57. 207. 259. 315. Antonius Iacobi fil. 52. 55. 208. Bernardus Franciſci Senatoris fil 329 Bernardus Ioannis fil. 1. 121. 322. Coſmas Franciſci Marchionis fil. 23. 106. 310. Coſmas Franciſci Senatoris fil. 9. 177. 178. 179. 290. 291. 292. 293 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 310. Franciſcus 207. Franciſcus Ioannis fil. Senator 1. 9. 109. 116. 121. 130. 131. 132. 177. 186. 206. 207. 208. 209. 229. 255. 258. 259. 260. 261. 262. 266. 273. 289. 290. 291. 307. 324. 328. 329. Franciſcus Marchio 23. 105. 106. 274. 289. 290. 302. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 320. Franciſcus Richardi fil.

fil. 8. 207. Franciſcus Rodulphi fil. 57. Gabriel Franciſci Senatoris fil. 9. 273. 274. 290. 292 303. 306. 307. Gabriel Richardi fil. 1. 8. 9. 21 90. 103. 208. Gabriel Rodulphi fil. 207. Iacobus Anichini fil. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9. 50. 51. 52. 54. 55. 57. 207. 259. Iacobus Richardi fil. 8. Iacobus Rodulphi fil. 22. 57. 86. 87. 315. 318. Ioannes Eques 314. Ioannes Franciſci Senat. fil. 329. Ioannes Gabrielis fil. 1. 9. 21. 22. 30. 90. 209. 258. 289. 309. Iulius Ioannis fil. 1. 313. Petrus Richardi fil. 208. Richardus Adingardi fil. 23. 49. Richardus Franciſci fil. 207. Richardus Iacobi fil. 1. 7. 8. 9. 50. 52. 53. 55. 57. 208. 259. 207. Richardus Romulus 1. & paſſim ubique. Rodulphus Gabrielis fil. 208. Rodulphus Iacobi fil. 86. Rodulphus Richardi fil. 8. 22. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 86. 316.

Richelonius, Io. Andreas 250.

Rinuccinii 270.

Rinuccinius, Alamannus 327. 328. Camillus 271. Carolus 290. Ioannes Paullus 94. Matthaeus Archiep. Piſanus 84. Octavius 94. 318. 319. Petrus Franciſcus 93. 290. Philippus 128.

Rivaltum 302. 307. 310.

Rodulfii 270.

Rodulphius, Bernardinus 75. 76.

Rodulphus Pius Comes Medulae 321.

Rodulphus II. Imperator 119.

Roffia, Coſmus 253.

Roma 324.

Romanae Antiquitates 123. 124.
Romena 124.
S. Romulus Epiſcopus 1.
Rondinellius, Ioannes 320.
Foſa Aurea Sacra 92.
Roſſellius, Antonius 10. Roſſellus Antoni fil. 10.
Rufus Melitius 18. 19.
Ruſſius, Carolus 116. Paullus 188. Ruſſus 23. Sebaſtianus 87. 94. Tinghus 23.
Rythmus ternarius 190. 205.

S

SAbaudiae Dux 25.
Saeculius, Lactantius 128.
Salernum 307.
Saliria, Diamantes 57.
Salitius, Barptolemaeus 57. Franciſcus 57. Zenobius 57.
Salviata, Franciſca 88.
Salviatus, Iacobus 88. Laurentius 116. Leonardus 10. 104. Thomas, Epiſcopus Aretinus 211.
Salvinius, Ant. Maria 306. 308. 309. 311. Salvinus 174. 175.
Sanminiatius, Matthaeus 262.
Sancta Crux oppidum 158.
Sardinia 247.
Saxettius, Philippus 104. 320.
Scarfia, familia Florentina 90.

Scher-

Scherleius, Robertus 284.
Sciorina, Laurentius Vaianus de 103. 320.
Sebaſtianus Luſitaniae Rex 185.
S. Secundi Comes, Hieronymus 116.
Segnius, Alexander 312.
Sena 164. 167. 168. 196. 209.
Senarius Mons 42.
Senatus Florentinus 270.
Seniorinius, Io. Bapt. 229. Nicolaus 227. 228. 229.
Septimum 105.
Sepulcrum Chriſti Florentiam transferendum 212. 213. 214. 218.
Seravetia 112.
Servius, Conſtantinus 285. 316.
Seſſae Dux 27.
Severinus Boethius 31.
Sfortia, Franciſcus Comes 51. 52. 317. Marius 77. 79. 81. 82. 113. 318. 321.
Simon Iacobi F. de Parma Carthuſianus 6.
Sixtus V. Pont. Max. 100.
Soderinius 97. Alexander 63. Io. Victorius 105. 106. 320.
Sphinx in Annulo Auguſti 34. 35.
Spini 270.
Spinula, Ambroſius 186
Spiritus Sancti Eccleſia Florentiae 269.
Sponſiones de creatione Cardinalium 100.
Sponſiones prohibitae 111.
Statii, Thebais 203.
Statua Equeſtris Coſmae I. Magni Ducis 28. 269.
Statua Equeſtris Ferdinandi I. M. Duc. 138. 268.
Stellae Mediceae 287.
S. Stephani Ordo Equeſtris 21. 26. 27. 35. 58. 71. 75. 209. 272.

Stradinus, Ioannes 321.
Stratanus, Ioannes 158.
Stroctius, Franciſcus 16. Io. Baptiſta 15. Iulius 274. Laurentius 274. Matthaeus 3.
Stufa, familia 270.
Stufa, Petrus 87. 318.
Suares, Politianus 253.
Suareſii 174.
Sultanus Aegypti 285.
Summarii 142.

T

TAbernellae 64.
Tacca, Petrus 268.
Targonius, Caeſar 103. 104.
Taurellius, Laelius 132. 142. 323.
Taxonius, Alexander 273. 274.
Telemachus 17. 18. 19.
Terentii Comoediae 203.
Theatini Clerici Regulares 210.
Theodorus Gaza 59.
Theupolus, Antonius, Venetus 81. 83. 84.
Thomas Cypri Rex 307.
Thomaſſius, Thomas 253.
Tiphernum 208.
Titianus 157.
Titi, Xanthus 158.
Tornaboni 270.
S. Trinitatis Eccleſia Florentiae 22.
Trinitatis Parthenon Cortonae 260.
Tulla Caſiozonius, Marcus 185.
Tunetanus Rex 307.
Tunetum 253.

Tur-

Turcae 58. 75. 76. 119. 219. 255. 256. 257. 285.
Turcarum Orator 285.
Tuſcanius 251.

V

VAcca, Flaminius 123.
Vacchia, Franciſcus a 111.
Valla, Laurentius 203.
Vallis Arni inferior 158.
Vallis Arni ſuperior 264.
Vallisfunda 132. 144. 154. 161. 162.
Vallis Gratioſa 6.
Vallis Herae 7.
Vallumbroſani Monachi 23. 89. 90.
Valoria, Conſtantia 186. 258. 290. Lucretia 258.
Valorii 270.
Valorius, Franciſcus 186. 258. Paullus Antonius 186.
Varanus, Gentilis 6.
Varanus, Rodulphus, Gentilis F. 6.
Varchius, Benedictus 11.
Vaſarius, Georgius 98. 216. 217.
Vbaldinius, Flaminius 253. Io. Baptiſta 31.
Vbertius, Fatius 190. 205.
Vela 186.
Velius, Antonius 252.
Velſerus, Marcus 32.
Veneti 19. 20. 58. 77. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 185. 194. 195.
Venetiae 186. 227.
Venturius, Gerardus 117.
Verazanii 142.
Verazanius, Alexander 202.

Vernactia, Livia 264. 265.
Vernium 124.
Veronica Sanctimonialis Cortonienſis 260.
Veſuntio 159.
Via Lactea 202.
Victoria Roborea Magna Duciſſa 278.
Victorius, Franciſcus 89. 95. Iacobus 95. Petrus 219.
Victorius, Petrus Senior 10. 11. 12. 13. 14. 17 63. 65. 67. 70. 87. 88. 89. 90. 91. 95.
Vidius, Vido, Iunior 297.
Vidius, Vido, Senior 95. 319.
Villani, Ioannis, Chronicon 30.
Villa Salecta 259. 314. 329.
Vincentius Gonzaga Mantuae Dux 92. 99. 144.
Virginia Medicea, Coſmae I. fil. 61. 94.
Vitellia, Gentilina 132.
Vitellii 174.
Vitellius, Ioannes Aloiſius Chiappinus 132. Nicolaus 132.
Vrbanus VII. Pont. Max. 109.
Vrbanus VIII. Papa 273. 278.
Vrbinum 49. 55. 277. 278. 279. 324.
Vrſinia, Alfonſina 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 316. Eleonora 318.
Vrſinius, Paullus Iord. 61. Virginius 102. 120.

Z

ZAnchinius a Caſtiglionchio, Io. Baptiſta 257. Zanchinius, Bernardus 87.
Zati 270.
Zephyrinii 261.
Zephyrinius, Coſmas 259.

MONITVS.

Quum *pag.* II. huius operis antiquum Inſtrumentum protulerim, quo *Iacobo Anichini* F. *Richardio* Caſtellum Montis Varminis in Piceno ab *Ludovico Meliorato*, eius Provinciae Praeſide, S. Romanae Eccleſiae nomine, donatur; eiuſque autographon in Bibliotheca Stroctiana exſiſtere dixerim; nunc eruditi Lectores ſciant velim, *Carol. Thomam Stroctium*, Patricii ordinis Virum, pro ea, qua eſt humanitate, ex ſua illa Bibliotheca, divite patriorum monumentorum penu, membranam illam archetypam depromſiſſe, & V. Cl. *Vincentio Mariae*, Marchioni, Senatori, Equiti, *Richardio* vehementer expetenti liberaliter dono dediſſe, ut apud illius poſteros honorificum gentis monumentum adſervaretur, cuius praeſtantia, munificentia, & amplitudo, in eo non tam merito praedicatur, quam dignis praemiis adficitur. Contigit id in Monte Hugonis, primo ab Vrbe Lapide, III. Eid. Novembreis, qua die Martinalia celebrantur, anno R. S. MDCCXLVIII.

99 964360

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google